Psikolojik Danışmanların Etkili Psikolojik Danışman Nitelikleri ile Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışma Yeterlikleri Arasındaki İlişkide Kültürel Zekânın ve Bilişsel Esnekliğin Aracı Rolü

Program Kodu: 3001

Proje No: 118K403

Proje Yürütücüsü:

Dr. Arzu Buyruk Genç

Danışman(lar):

Prof. Dr. Fulya Yüksel Şahin

EKİM, 2019

İSTANBUL

ÖNSÖZ

Kültürel çeşitliliğin, göçlerin, savaşların, sanayileşmenin, teknolojik gelişmelerin ve küreselleşmenin etkisiyle daha fazla arttığı bilinmektedir. Ayrıca günümüzde kültürel çeşitlilik cinsiyet, ırk, etnik köken, cinsel yönelimler, din, yaş, kariyer, engelli birey olmak, ekonomik gelir, sosyal sınıf ve benzeri kriterleri kapsayan geniş bir yelpazede ele alınmaktadır. Yardım veren pozisyonunda olan psikolojik danışmanın kendisi gibi düşünmeyen, hissetmeyen, yaşamayan bireylerle çalışması ve onlara yardımcı olması çok önemlidir. Dolayısıyla kültürel olarak farklı bireylerle çalışırken psikolojik danışmanın kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerine sahip olması gerekmektedir. Araştırmada psikolojik danışmanların etkili psikolojik danışman nitelikleri ile kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri arasındaki ilişkide kültürel zekânın ve bilişsel esnekliğin aracı rolünün incelenmesi amaçlanmıştır.

Bu proje Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK) tarafından desteklenmiştir. Bu destek için TÜBİTAK'a teşekkür ederiz, çünkü bu sayede araştırma tamamlanabilmiştir.

Bu araştırma aynı zamanda Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Doktora programında Prof. Dr. Fulya Yüksel Şahin danışmanlığında yürütülen bir doktora tezidir. Hem tez danışmanlığı hem de bu proje danışmanılğı sürecinde çok değerli hocam, tez danışmanım/proje danışmanım Prof. Dr. Fulya YÜKSEL ŞAHİN'e verdiği tüm emeklerden dolayı sonsuz teşekkür ediyorum.

ÖZET

Bu araştırmada, iki temel problem sorusuna cevap aranmıştır. Araştırmanın birinci temel probleminde, psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlik düzeyleri bazı değişkenlere (cinsiyet, kıdem yılı, çalıştıkları eğitim kademesi, öğrenim düzeyi, üniversite eğitiminde yapılan bireysel psikolojik danışma oturum sayısı, bireysel psikolojik danışma için süpervizyon alıp almama, grupla psikolojik danışma oturum sayısı ve grupla psikolojik danışma için süpervizyon alıp almama) göre incelenmiştir. Araştırmanın ikinci temel probleminde ise psikolojik danışmanların etkili psikolojik danışman nitelikleri ile kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri arasındaki ilişkide kültürel zekânın ve bilişsel esnekliğin aracı rolü incelenmiştir. Araştırmaya 521 psikolojik danışman katılmıştır. Araştırmada gerekli verileri elde etmek için geçerlik ve güvenirlik çalışmaları yapılmış olan "Etkili Psikolojik Danışman Niteliklerini Değerlendirme Ölçeği", "Çokkültürlü Psikolojik Danışma Yeterlikleri Ölçeği", "Kültürel Zekâ Ölçeği", "Bilişsel Esneklik Envanteri" ve "Kişisel Bilgi Formu" kullanılmıştır.

Verilerin analizinde, araştırmanın birinci basamağında Bağımsız Gruplarda t Testi, Tek Yönlü Varyans Analizi, Kruskal Wallis H-Testi; araştırmanın ikinci basamağında Yapısal Eşitlik Modellemesi kullanılmıştır.

Araştırmanın birinci temel probleminin incelenmesi sonucunda elde edilen bulgular şöyledir: Üniversite eğitimi sırasında 21 oturum ve üstü bireysel psikolojik danışma yapan psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri puan ortalaması, 1-5 oturum bireysel psikolojik danışma uygulaması yapan psikolojik danışmanların puan ortalamasından; üniversite eğitimleri sırasında bireysel psikolojik danışma oturumları için süpervizyon almış olan psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri puan ortalaması, süpervizyon almamış olan psikolojik danışmanların puan ortalamasından; üniversite eğitimleri sırasında grupla psikolojik danışma oturumları için süpervizyon almış olan psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri puan ortalaması, süpervizyon almamış olan psikolojik danışmanların puan ortalamasından anlamlı düzeyde daha yüksek bulunmuştur. Ancak araştırmanın sonucunda cinsiyete, kıdem yılına, çalışılan eğitim kademesine, üniversite eğitiminde yapılan grupla psikolojik danışma oturum sayısına ve öğrenim düzeyine göre psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri puan/sıra ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Araştırmanın ikinci temel probleminin incelenmesi sonucunda elde edilen bulgular şöyledir: Etkili psikolojik danışman niteliklerinin bilişsel esnekliği ve kültürel zekâyı doğrudan pozitif yönde etkilediği bulunmuştur. Bilişsel esnekliğin ve kültürel zekânın kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerini doğrudan pozitif yönde etkilediği bulunmuştur. Etkili psikolojik danışman niteliklerinin kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerini doğrudan etkilemediği bulunmuştur. Bilişsel esnekliğin ve kültürel zekânın etkili psikolojik danışman nitelikleri ile kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri arasında tam aracılık etkisi gösterdiği bulunmuştur.
Araştırmanın bulguları, ilgili alanyazın ışığında tartışılmış ve öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışma Yeterlikleri, Etkili Psikolojik Danışman Nitelikleri, Bilişsel Esneklik, Kültürel Zekâ

ABSTRACT

This study aims to find answers to two main problem questions. The first problem question examines the multicultural counselling (culturally sensitive counseling) competence levels of counselors according to certain variables (gender, year of seniority, the educational grade level they are working at, personal education level, number of individual counseling sessions in the course of university education, whether individual counseling was supervised, number of group counseling sessions and whether group counseling was supervised). And the second problem question examines the mediating role of cultural intelligence and cognitive flexibility in the relationship between effective counselor characteristics and multicultural counseling competencies of counselors. Participants of the study consist of 521 counselors. Having been subjected to the required validity and reliability studies, “Effective Counselor Characteristics Scale”, “Multicultural Counseling Competencies Scale”, “Cultural Intelligence Scale”, “Cognitive Flexibility Inventory” and “Personal Information Form” were employed to collect the study data. On the first step t-Test for Independent Groups, One-way Variance Analysis and Kruskal Wallis H-Test were performed. On the second step, Structural Equation Modeling was performed.

The results obtained from the analysis of the first main problem are as follows: Counselors who had practiced 21 or more individual counseling sessions were found to have a significantly higher mean score in multicultural counseling competencies than those counselors who had practiced one to five sessions. Counselors who had been supervised in individual counseling sessions in the course of their university education were found to have a significantly higher mean score in multicultural counseling competencies when compared to the counselors who had not received any supervision. Counselors who had received supervision for group counseling sessions in the course of their university education were found to have a significantly higher mean score in multicultural counseling competencies than the counselors who lacked any supervision. On the other hand, the study found no significant differences in the mean scores/the mean ranking in multicultural counseling competencies among the counselors according to gender, the year of seniority, the educational grade levels they are working at and the number of group counseling sessions they had practiced and the education level.

The results obtained from the analysis of the second main problem are as follows: Effective counselor characteristics have a direct positive effect on cognitive flexibility and on cultural intelligence. It was also found that cognitive flexibility and cultural intelligence directly and positively influences multicultural counseling competencies. It was found that effective counselor characteristics do not have a directly effect on multicultural counseling competencies. It was also revealed that cognitive flexibility and cultural intelligence play a complete mediating role between effective counselor characteristics and multicultural counseling competencies.

The results of the research are discussed in the light of relevant literature and certain suggestions are made.

Keywords: Multicultural Counseling (Culturally Sensitive Counseling), Multicultural Counseling Competencies, Effective Counselor Characteristics, Cognitive Flexibility, Cultural Intelligence.

İÇİNDEKİLER

ÖZ ..... HATA! YER İŞARETİ TANIMLANMAMIŞ.
ABSTRACT ..... HATA! YER İŞARETİ TANIMLANMAMIŞ.
ÖNSÖZ ..... HATA! YER İŞARETİ TANIMLANMAMIŞ.
İÇİNDEKİLER ..... **Vİİ**
ŞEKİLLER LİSTESİ ..... **XV**
KISALTMALAR LİSTESİ ..... **XVİ**
1. GİRİŞ **1**
1.1. Problem 1
1.2. Amaç 10
1.3. Önem 14
1.4. Sayıltılar 16
1.5. Sınırlılıklar 16
1.6. Tanımlar 16
2. KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR **18**
2.1. Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışma İle İlgili Kuramsal Çerçeve 18
2.1.1. Kültür 18
2.1.2. Çokkültürlülük 20
2.1.3. Kültür ile Psikolojik Danışma İlişkisi 21
2.1.4. Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışma Yaklaşımının Tarihçesi 24
2.1.5. Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışma 26
2.1.6. Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışma Yeterlikleri 28
2.1.7. Kültüre Duyarlı Psikoloji Danışma Yeterlikleri ile İlgili Araştırmalar 33
2.1.7.1. Kültüre Duyarlı Psikoloji Danışma Yeterlikleri ile İlgili Yurt Dışında Yapılmış Araştırmalar 34
2.1.7.2. Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışma Yeterlikleri ile İlgili Yurt İçinde Yapılmış Araştırmalar 38
2.2. Etkili Psikolojik Danışman Nitelikleri İle İlgili Kuramsal Çerçeve 41
2.2.1. Etkili Psikolojik Danışman Nitelikleri 42

2.2.2. Etkili Psikolojik Danışman Nitelikleri İle İlgili Araştırmalar 48
2.2.2.1. Etkili Psikolojik Danışman Nitelikleri ile İlgili Yurt Dışında Yapılmış Araştırmalar 48
2.2.2.2. Etkili Psikolojik Danışman Nitelikleri ile İlgili Yurt İçinde Yapılmış Araştırmalar 50
2.3. Bilişsel Esneklik ile İlgili Kuramsal Çerçeve 52
2.3.1. Bilişsel Esneklik 52
2.3.2. Bilişsel Esneklik ile İlgili Araştırmalar 54
2.3.2.1. Bilişsel Esneklik ile İlgili Yurt Dışında Yapılmış Araştırmalar 54
2.3.2.2. Bilişsel Esneklik ile İlgili Yurtiçinde Yapılmış Araştırmalar 56
2.4. Kültürel Zekâ ile İlgili Kuramsal Çerçeve 59
2.4.1. Kültürel Zekâ 59
2.4.2. Psikolojik Danışmada Kültürel Zekâ 62
2.4.3. Kültürel Zekâ ile İlgili Yapılmış Araştırmalar 64
2.4.3.1. Kültürel Zekâ ile İlgili Yurt Dışında Yapılmış Araştırmalar 64
2.4.3.2. Kültürel Zekâ ile İlgili Yurt İçinde Yapılmış Araştırmalar 66
3. YÖNTEM 68
3.1. Araştırmanın Modeli 68
3.2. Evren-Örneklem 68
3.3. Veri Toplama Araçları 71
3.3.1. Etkili Psikolojik Danışman Niteliklerini Değerlendirme Ölçeği (EPNİDÖ) ... 72
3.3.1.1. Ölçeği Geliştiren Kişiler Tarafından Yapılan Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmaları 72
3.3.1.2. Ölçeği Uygulayan Araştırmacı Tarafından Yapılan Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmaları 73
3.3.2. Çokkültürlü Psikolojik Danışma Yeterlikleri Ölçeği (ÇPDYÖ) 74
3.3.2.1. Ölçeği Geliştiren Kişiler Tarafından Yapılan Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmaları 74
3.3.2.2. Ölçeği Uygulayan Araştırmacı Tarafından Yapılan Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmaları 75
3.3.3. Kültürel Zekâ Ölçeği (KZÖ) 76
3.3.3.1. Ölçeği Geliştiren ve Uyarlamasını Yapan Kişiler Tarafından Yapılan Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmaları 76
3.3.3.2. Ölçeği Uygulayan Araştırmacı Tarafından Yapılan Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmaları 77
3.3.4. Bilişsel Esneklik Envanteri (BEE) 78

3.3.4.1. Ölçeği Geliştiren ve Uyarlamasını Yapan Kişiler Tarafından Yapılan Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmaları 78
3.3.4.2. Ölçeği Uygulayan Araştırmacı Tarafından Yapılan Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmaları 78
3.3.5. Kişisel Bilgi Formu 79
3.4. Verilerin Toplanması 79
3.5. Verilerin Analizi 80
4. BULGULAR 89
4.1. Araştırmanın Birinci Basamağı: Birinci Temel Problemi: Bazı Değişkenlere Göre Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışma Yeterliklerine Yönelik Bulgular 89
4.1.1. Psikolojik Danışmanların Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışma Yeterlik Düzeyi ve Yüzdesine Yönelik Bulgular 91
4.1.2. Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışma Yeterliklerinin Cinsiyete Göre Farklılık Gösterip Göstermediğine Yönelik Bulgular 91
4.1.3. Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışma Yeterliklerinin Kıdem Yılına Göre Farklılık Gösterip Göstermediğine Yönelik Bulgular 92
4.1.4. Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışma Yeterliklerinin Çalıştıkları Eğitim Kademesine Göre Farklılık Gösterip Göstermediğine Yönelik Bulgular 93
4.1.5. Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışma Yeterliklerinin Öğrenim Düzeyine Göre Farklılık Gösterip Göstermediğine Yönelik Bulgular 94
4.1.6. Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışma Yeterliklerinin Üniversite Eğitiminde Yapılan Bireysel Psikolojik Danışma Oturum Sayısına Göre Farklılık Gösterip Göstermediğine Yönelik Bulgular 95
4.1.7. Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışma Yeterliklerinin Üniversite Eğitiminde Alınan Bireysel Psikolojik Danışma Süpervizyonuna Göre Farklılık Gösterip Göstermediğine Yönelik Bulgular 96
4.1.8. Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışma Yeterliklerinin Üniversite Eğitiminde Yapılan Grupla Psikolojik Danışma Oturum Sayısına Göre Farklılık Gösterip Göstermediğine Yönelik Bulgular 97
4.1.9. Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışma Yeterliklerinin Üniversite Eğitiminde Alınan Grupla Psikolojik Danışma Süpervizyonuna Göre Farklılık Gösterip Göstermediğine Yönelik Bulgular 98
4.2. Araştırmanın İkinci Basamağı: İkinci Temel Problem: Hipotetik Modele Yönelik Bulgular 99

4.2.1. Psikolojik Danışmanların Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışma Yeterlikleri, Etkili Psikolojik Danışman Nitelikleri, Kültürel Zekâları ve Bilişsel Esneklikleri Arasındaki İlişkilere Yönelik Bulgular 99
4.2.2. Ölçme Modelinin Veriye İyi Seviyede ya da Kabul Edilebilir Seviyede Uyum Sağlayıp Sağlamadığına Yönelik Bulgular 103
4.2.3. Psikolojik Danışmanların Etkili Psikolojik Danışman Niteliklerinin Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışma Yeterliklerini Anlamlı Düzeyde Yordayıp Yordamadığına Yönelik Bulgular 105
4.2.4/ 4.2.5/ 4.2.6/ 4.2.7/4.2.8/4.2.9. Alt Problemler 107
4.2.4. Psikolojik Danışmanların Etkili Psikolojik Danışman Niteliklerinin Bilişsel Esnekliklerini Anlamlı Düzeyde Yordayıp Yordamadığına Yönelik Bulgular 108
4.2.5. Psikolojik Danışmanların Etkili Psikolojik Danışman Niteliklerinin Kültürel Zekâlarını Anlamlı Düzeyde Yordayıp Yordamadığına Yönelik Bulgular 108
4.2.6. Psikolojik Danışmanların Bilişsel Esnekliklerinin Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışma Yeterliklerini Anlamlı Düzeyde Yordayıp Yordamadığına Yönelik Bulgular 109
4.2.7. Psikolojik Danışmanların Kültürel Zekâlarının Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışma Yeterliklerini Anlamlı Düzeyde Yordayıp Yordamadığına Yönelik Bulgular 109
4.2.8. Psikolojik Danışmanların Etkili Psikolojik Danışman Niteliklerinin, Bilişsel Esneklik ve Kültürel Zekâ Aracılığı ile Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışma Yeterliklerini Anlamlı Düzeyde Yordayıp Yordamadığına Yönelik Bulgular 109
4.2.9. Psikolojik Danışmanların Etkili Psikolojik Danışman Nitelikleri ile Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışma Yeterlikleri Arasındaki İlişkide Kültürel Zekânın ve Bilişsel Esnekliğin Aracı Rolünü Ortaya Koymak İçin Önerilen Hipotetik Modelin İyi Seviyede ya da Kabul Edilebilir Seviyede Uyum Değerlerine Sahip Olup Olmadığına Yönelik Bulgular110

5. TARTIŞMA VE YORUM 114

5.1. Araştırmanın Birinci Basamağı: Birinci Temel Problemi: Bazı Değişkenlere Göre Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışma Yeterliklerine Yönelik Tartışma ve Yorum 114
5.1.1. Psikololojik Danışmanların Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışma Yeterlik Düzeyi ve Yüzdesine Yönelik Tartışma ve Yorum 114
5.1.2. Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışma Yeterliklerinin Cinsiyete Göre Farklılık Gösterip Göstermediğine Yönelik Tartışma ve Yorum 115
5.1.3. Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışma Yeterliklerinin Kıdem Yılına Göre Farklılık Gösterip Göstermediğine Yönelik Tartışma ve Yorum 117
5.1.4. Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışma Yeterliklerinin Çalıştıkları Eğitim Kademesine Göre Farklılık Gösterip Göstermediğine Yönelik Tartışma ve Yorum 118

5.1.5. Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışma Yeterliklerinin Öğrenim Düzeyine Göre Farklılık Gösterip Göstermediğine Yönelik Tartışma ve Yorum 118
5.1.6. Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışma Yeterliklerinin Üniversite Eğitiminde Yapılan Bireysel Psikolojik Danışma Oturum Sayısına Göre Farklılık Gösterip Göstermediğine Yönelik Tartışma ve Yorum 120
5.1.7. Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışma Yeterliklerinin Üniversite Eğitiminde Alınan Bireysel Psikolojik Danışma Süpervizyonuna Göre Farklılık Gösterip Göstermediğine Yönelik Tartışma ve Yorum 121
5.1.8. Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışma Yeterliklerinin Üniversite Eğitiminde Yapılan Grupla Psikolojik Danışma Oturum Sayısına Göre Farklılık Gösterip Göstermediğine Yönelik Tartışma ve Yorum 123
5.1.9. Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışma Yeterliklerinin Üniversite Eğitiminde Alınan Grupla Psikolojik Danışma Süpervizyonuna Göre Farklılık Gösterip Göstermediğine Yönelik Tartışma ve Yorum 123
5.2. Araştırmanın İkinci Basamağı: İkinci Temel Problemi: Hipotetik Modele Yönelik Tartışma ve Yorum 124
5.2.1. ve 5.2.2. Denencelerine İlişkin Tartışma ve Yorum 124
5.2.3. Denenceye İlişkin Tartışma ve Yorum: Etkili Psikolojik Danışman Niteliklerinin Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışma Yeterliklerini Yordamasına İlişkin Tartışma ve Yorum125
5.2.4. Denenceye İlişkin Tartışma ve Yorum: Psikolojik Danışmanların Etkili Psikolojik Danışman Niteliklerinin, Bilişsel Esnekliği Yordamasına İlişkin Tartışma ve Yorum125
5.2.5. Denencesine İlişkin Tartışma ve Yorum: Psikolojik Danışmanların Etkili Psikolojik Danışman Niteliklerinin, Kültürel Zekâyı Yordamasına İlişkin Tartışma ve Yorum127
5.2.6. Denencesine İlişkin Tartışma ve Yorum: Psikolojik Danışmanların Bilişsel Esnekliklerinin Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışma Yeterliklerini Yordamasına İlişkin Tartışma ve Yorum 129
5.2.7. Denencesine İlişkin Tartışma ve Yorum: Psikolojik Danışmanların Kültürel Zekâlarının, Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışma Yeterliklerini Yordamasına İlişkin Tartışma ve Yorum 131
5.2.8. Denencesine İlişkin Tartışma ve Yorum: Psikolojik Danışmanların Etkili Psikolojik Danışman Nitelikleri ile Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışma Yeterlikleri Arasındaki İlişkide Kültürel Zekânın ve Bilişsel Esnekliğin Aracılığına İlişkin Tartışma ve Yorum ... 133
5.2.9. Denenceye İlişkin Tartışma ve Yorum: Psikolojik Danışmanların Etkili Psikolojik Danışman Nitelikleri ile Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışma Yeterlikleri Arasındaki İlişkide Kültürel Zekânın ve Bilişsel Esnekliğin Aracı Rolünü Ortaya Koymak İçin Önerilen Hipotetik

Modelin İyi Seviyede ya da Kabul Edilebilir Seviyede Uyum Değerlerine Sahip Olup Olmadığına İlişkin Tartışma ve Yorum 136

6. SONUÇ VE ÖNERİLER 137

6.1. Araştırmanın Birinci Basamağı: Birinci Temel Problemi: Bazı Değişkenlere Göre Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışma Yeterliklerine Yönelik Sonuç ve Öneriler 137

6.1.1. Alan Araştırmacılarına Yönelik Öneriler 138

6.1.2. Psikolojik Danışmanlara, Eğitimcilere ve Yasa Koyuculara Yönelik Öneriler 139

6.2. Araştırmanın İkinci Basamağı: İkinci Temel Problemi: Hipotetik Modele Yönelik Sonuç ve Öneriler 139

6.2.1. Alan Araştırmacılarına Yönelik Öneriler 140

6.2.2. Eğitimcilere ve Yasa Koyuculara Yönelik Öneriler 141

KAYNAKÇA 142

EKLER 162

Ek 1: Doktora Tez Araştırması Bilgilendirilmiş Onay Formu 162

Ek 2. Kişisel Bilgi Formu 162

Ek 3. Etkili Psikolojik Danışman Niteliklerini Değerlendirme Ölçeği (EPNİDÖ) 165

Ek 4. Kültürel Zekâ Ölçeği (KZÖ) 166

Ek 5. Bilişsel Esneklik Envanteri (BEE) 167

Ek 6. Çokkültürlü Psikolojik Danışma Yeterlikleri Ölçeği (ÇPDYÖ) 168

Ek 7. Kullanılan Ölçeklerin İzin Yazıları 169

Ek 8: YTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Anket İzni 172

Ek 9. Etik Kurul Onayı 173

Ek 10. MEB Anket Ve Araştırma İzni 174

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1. Katılımcılara Ait Bilgiler 69
Tablo 2. Katılımcıların Üniversite Eğitimlerine Yönelik Bilgiler 70
Tablo 3. Yapısal Eşitlik Modelinin Uyumuna İlişkin İstatistiksel Değerler 73
Tablo 4. Etkili Psikolojik Danışman Nitelikleri Ölçeği'nin İkinci Düzey Doğrulayıcı Faktör Analizi Uyum Değerleri 74
Tablo 5. Çokkültürlü Psikolojik Danışma Yeterlikleri Ölçeği'nin İkinci Düzey Doğrulayıcı Faktör Analizi Uyum Değerleri 75
Tablo 6. Kültürel Zekâ Ölçeği'nin İkinci Düzey Doğrulayıcı Faktör Analizi Uyum Değerleri 77
Tablo 7. Bilişsel Esneklik Envanteri'nin İkinci Düzey Doğrulayıcı Faktör Analizi Uyum Değerleri 79
Tablo 8. Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışma Yeterliklerinin Skewness, Kurtosis, Değerleri 89
Tablo 9. Değişkenlere Göre Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışma Yeterliklerinin Levene Testi Değerleri 90
Tablo 10. Psikolojik Danışmanların Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışma Yeterlikleri Puanlarının Ortalaması, Standart Sapması ve Yüzdelikleri 91
Tablo 11. Cinsiyete Göre Psikolojik Danışmanların Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışma Yeterliklerine İlişkin t Testi Sonuçları 91
Tablo 12. KıdemYılına Göre Psikolojik Danışmanların Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışma Yeterlikleri Puanlarına Ait Betimsel İstatistikler 92
Tablo 13. Kıdem Yılına Göre Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışma Yeterlikleri Puanlarının ANOVA Sonuçları 92
Tablo 14. Çalıştıkları Eğitim Kademesine Göre Psikolojik Danışmanların Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışma Yeterlikleri Puanlarına Ait Betimsel İstatistikler 93
Tablo 15. Çalıştıkları Eğitim Kademesine Göre Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışma Yeterlikleri Puanlarının ANOVA Sonuçları 94
Tablo 16. Öğrenim Düzeyine Göre Psikolojik Danışmanların Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışma Yeterliklerine İlişkin Kruskall-Wallis H Testi Sonuçları 94
Tablo 17. Üniversite Eğitiminde Yapılan Bireysel Psikolojik Danışma Oturum Sayısına Göre Psikolojik Danışmanların Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışma Yeterlikleri Puanlarına Ait Betimsel İstatistikler 95

Tablo 18. Üniversite Eğitiminde Yapılan Bireysel Psikolojik Danışma Oturum Sayısına Göre Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışma Yeterlikleri Puanlarının ANOVA Sonuçları 96
Tablo 19. Bireysel Psikolojik Danışma Süpervizyonu Alınıp Alınmamasına Göre Psikolojik Danışmanların Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışma Yeterliklerine Yönelik t Testi Sonuçları 97
Tablo 20. Üniversite Eğitiminde Yapılan Grupla Psikolojik Danışma Oturum Sayısına Göre Psikolojik Danışmanların Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışma Yeterlikleri Puanlarına Kruskal Wallis H Testi Sonuçları ……..……..……..115
Tablo 21. Grupla Psikolojik Danışma Süpervizyonu Alınıp Alınmamasına Göre Psikolojik Danışmanların Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışma Yeterliklerine Yönelik t Testi Sonuçları 98
Tablo 22. Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışma Yeterlikleri Modeli Gizil ve Gözlenen Gösterge Değişkenleri ile Ölçme Araçları 99
Tablo 23. Değişkenlere Ait İlişkiler ve Betimsel İstatistikler..... 101
Tablo 24. Yapısal Eşitlik Modelinin Uyumuna İlişkin İstatistiksel Değerler 103
Tablo 25. Ölçme Modeline Ait Uyum İndeksleri 105
Tablo 26. Etkili Psikolojik Danışman Niteliklerinin Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışma Yeterliklerine Etkisinin İncelendiği Modele Ait Uyum İndeksleri..... 107
Tablo 27. Etkili Psikolojk Danışman Niteliklerinin Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışma Yeterliklerine Etkisini İnceleyen Regresyon Analizi 107
Tablo 28. Uyum Katsayılarına İlişkin İstatistiksel Değerler..... 110
Tablo 29. Model İçin Hesaplanan Regresyon Katsayıları 111
Tablo 30. Değişkenler Arasındaki Doğrudan, Dolaylı ve Toplam Etkiler (Standardize Edilmiş Etkiler) 112

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Etkili Psikolojik Danışman Nitelikleri ile Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışma Yeterlikleri Arasındaki İlişkide Bilişsel Esnekliğin ve Kültürel Zekânın Aracılığına İlişkin Hipotetik Model……..….12
Şekil 2. Dört Boyutlu Kültürel Zekâ Modeli……...60
Şekil 3. Ölçme Modeli…… 104
Şekil 4. Etkili Psikolojik Danışman Niteliklerinin Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışma Yeterliklerini Yordaması…….106
Şekil 5. Etkili Psikolojik Danışman Nitelikleri ile Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışma Yeterlikleri Arasında Bilişsel Esnekliğin ve Kültürel Zekânın Aracılığı……...108

KISALTMALAR LİSTESİ

ACA: American Counseling Association-Amerikan Danışmanlar Derneği
AMCD: Assocaiton of Multicultural Counseling and Development - Çokkültürlü Psikolojik Danışma ve Gelişim Derneği
APA: American Psychological Association-Amerikan Psikologlar Derneği
ASCA: American School Counselor Association- Amerikan Okul Psikolojik Danışmanları Derneği
BE: Bilişsel Esneklik
Bkz: Bakınız
CACREP: Council for Accreditation of Counseling and Related Educational Programs-Psikolojik Danışmanlık ile İlgili Programların Akreditasyonu Konseyi
Diğ.: Diğerleri
EPDN: Etkili Psikolojik Danışman Nitelikleri
Ent. Yet.: Entelektüel Yeterlik
KDPDY: Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışma Yeterlikleri
KZ: Kültürel Zekâ
MEB: Milli Eğitim Bakanlığı
Öz Fark: Öz Farkındalık
PDR: Psikolojik Danışma ve Rehberlik
TDK: Türk Dil Kurumu
UNESCO: United Naitons Educational Scientific Cultural Organization
YEM: Yapısal Eşitlik Modeli

1. GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın problemi, amacı, önemi, sayıltıları, sınırlılıkları ve tanımları yer almaktadır.

1.1 Problem

Ruh sağlığı normal olan bireylerin kişisel- sosyal, akademik ve kariyer konularında yetkinleştirilmesini amaçlayan ve bu konularda karşılaştıkları sorunların çözümüne yardımcı olan ruh sağlığı mesleklerinden birisi de psikolojik danışma mesleğidir (ACA-American Counseling Association, 2016; Gladding, 2013; Yüksel-Şahin, 2018). Psikolojik danışma mesleği, bir dizi alt uzmanlıkları olan, danışanlara daha etkili düşünme, davranma ve hissetmeyi öğretme sürecini içeren kuramsal temelli bir meslektir. Yapılandırılmış oturumlarla sürdürülür (Gladding, 2013). Psikolojik danışma hizmetini yürüten profesyonele "Psikolojik Danışman", danışana yardım amacıyla kurulan profesyonel ilişkiye ve yapılan etkinliklere "Psikolojik Danışma" denir (Patterson ve Eiesenberg, 1983'den aktaran Yüksel-Şahin, 2018). Psikolojik danışma kavramının pek çok tanımı yapılmıştır. Ancak 2010 yılında Amerikan Psikolojik Danışma Derneği psikolojik danışma kavramını yeniden tanımlamıştır. Bu tanıma göre; Psikolojik danışma bireylerin, grupların ve ailelerin ruh sağlığı, iyilik hali, akademik ve kariyer hedeflerini gerçekleştirmeleri için yürütülen profesyonel bir ilişkidir (ACA, 2016).

Psikolojik danışma sürecinin etkili olabilmesi için, psikolojik danışmanın etkili psikolojik danışman niteliklerine sahip olması beklenmektedir. Etkili psikolojik danışman, kişiler arası yeterlilikleri ve teknik yeterlilikleri arasında denge oluşturabilen, hem bilimsel hem de kişisel yeterliliklerini bütünleştirme konusunda başarılı olabilen biri olarak tanımlanmaktadır (Charkuff, 2011; Cormier ve Cormier, 1991). Etkili psikolojik danışmanların duygusal olarak olgun, tutarlı, nesnel ve yüksek öz farkındalık düzeyine sahip; güçlü yönleri ile zayıf yönlerini gerçekçi bir şekilde birleştirebilen kişiler olması gerektiği belirtilmektedir (Auvenshine ve Noffsinger, 1984). Psikolojik danışmanın etkili ve terapötik bir birey olabilmesi için kendini iyi tanıması, kendine saygı duyması, değişime açık olması, samimi, dürüst ve otantik olması, kültürün kendileri üzerinde yarattığı etkilerin farkında olması, yaptıkları hataları kabul eden bir yapıya sahip olması ve ince bir mizah anlayışının olması gerekmektedir. Etkili terapötik bir psikolojik

danışman olabilmek için mücadeleye istekli olmanın ise en önemli nitelik olduğu belirtilmektedir (Corey, 2008).

Cormier ve Cormier (1998) etkili bir psikolojik danışmanda bulunması gereken nitelikleri esneklik, enerji, iyi niyet, destek, öz farkındalık ve entelektüel yeterlik olarak sıralamaktadır. Bu niteliklerden *entelektüel yeterlik,* bir psikolojik danışmanın hızlı ve yaratıcı düşünmesini ve ayrıca öğrenme isteği ve yeteneği olmasını gerektirir. *Enerji,* psikolojik danışmanın peş peşe birçok danışan görse dahi oturumlarda etkili olma ve bu durumu devam ettirebilme becerisidir. *Esneklik*, danışanın ihtiyaçlarını karşılamak için psikolojik danışmanın uyum gösterme becerisidir. *Destek* niteliği bir psikolojik danışmanın danışanın umudunu yeşertirken, aynı zamanda danışanın kendi kararlarını vermede cesaretlendirme kapasitesine sahip olmasını ifade etmek için kullanılır. *İyi niyet,* danışanın bağımsızlığını etik olarak destekleyerek, yapıcı bir biçimde danışanın iyiliği adına çalışma arzusunu belirtir. Ö*z-farkındalık* ise, duyguları, değerleri ve davranışları da içeren benlik bilgisidir. Kişiyi etkileyen unsurların neler olduğunun ve bu unsurların onları nasıl etkilediğinin farkına varma yeteneğini açıklamak için kullanılan niteliktir.

Psikolojik danışmanların niteliklerinin neler olduğu başka araştırmacıların da dikkatini çekmiştir. Örneğin, Pope ve Kline (1999) psikolojik danışman adaylarının empatik olmasının, sıcak ve kabul edici olmasının; Halinski (2009) bu özelliklere ek olarak esnek olmasının, öz farkındalık düzeylerinin yüksek olmasının ve içtenliğin psikolojik danışman adaylarındaki en önemli özellikler olduğunu belirtmişlerdir. Spurgeon, Gibbons ve Cochran (2012) ise başarılı psikolojik danışman adaylarının akademik olarak başarılı olmalarının yanı sıra; aynı zamanda diğer fikirlere açık olmak, saygı, içtenlik, güçlü bir çalışma etiğine sahip olmak ve kültürel anlayış gibi kişisel özelliklere sahip olmalarının önemini ortaya koymuşlardır. Spurgeon, Gibbons ve Cochran (2012) akademisyenlerle yaptıkları araştırmada danışman adaylarından bekledikleri ve olması gereken mesleğe ilişkin beş kişisel özelliğin farkındalık, saygı, dürüstlük, açıklık ve bağlılık olarak belirttiklerini ortaya koymuşlardır. Türkiye'de ise psikolojik danışman yetiştiren akademisyenlerin görüşleri alınarak yapılan bir araştırmada, psikolojik danışman adaylarında bulunması gereken mesleğe ilişkin kişisel özellikler; öz farkındalık, empatik anlayış, esneklik, dürüstlük, iletişime açıklık ve yardım etmeye gönüllülük olarak belirtilmiştir (Korkut-Owen, Tuzgöl-Dost ve Bugay, 2014).

Etkili psikolojik danışman niteliklerinin kazanılmasında, psikolojik danışmanın eğitimi çok önemlidir. Psikolojik danışmanlık ile ilgili programların akreditasyonu konseyi standartlarına göre psikolojik danışman yetiştirmeyi amaçlayan bir eğitim programında olması gereken sekiz temel yeterlik alanı şu şekilde sıralanmıştır: Mesleki gelişim, insan gelişimi, yardım ilişkileri, sosyal ve kültürel çeşitlilik, araştırma ve programı değerlendirme, grup çalışmaları, profesyonel

kimlik, bireyi tanıma şeklinde açıklanmaktadır (Council for Accreditation of Counseling and Related Educational Programs [CACREP], [21.02.2017]).

Psikolojik danışmayı sağlıklı bir şekilde yürütebilmek için, iyi bir kuramsal alt yapıya, teknik bilgi ve beceriye sahip olmak bir gerekliliktir (Yüksel-Şahin, 2014). Bunun için de psikolojik danışmanın öncelikle iyi bir eğitim almış olması gerekir. İyi eğitim almış psikolojik danışman bilişsel becerilere sahiptir. Danışanı ile arasında terapötik ilişkiyi kurmak için terapötik koşulları bilir ve kullanır (Voltan-Acar, 2013). Danışanın ihtiyacına göre kullanacağı terapötik teknikleri belirler. Diğer taraftan psikolojik danışman eğitim sürecinde kültürlerarası duyarlığa yönelik eğitim almışsa, çokkültürlü psikolojik danışma yeterliği de yüksek olur (Aydın; 2014; D'Andrea ve diğ., 1991; Grothaus, 2004; Holcomb-McCoy ve Myers, 1999; Tourek, 2014). Eğitimin yanı sıra psikolojik danışmanın kişilik özellikleri ve nasıl bir kültürel geçmişe sahip olduğu önemli diğer bir konudur. Hem psikolojik danışman, hem de danışan insan olmanın bir paydası olan kültürel yapılarını psikolojik danışma sürecinde kurdukları ilişkiye taşırlar. Psikolojik danışmanlar terapi ortamına kendi kültürel geçmişlerini de beraberinde getirirler. Bundan dolayı, psikolojik danışmanlar kendi kültürel niteliklerinin, psikolojik danışma sürecine muhtemel etkilerinin farkında olmalıdırlar. Diğer taraftan, danışanlarının kültürel geçmişlerini de göz önünde bulundurmalıdırlar (Corey, 2008). Kültür, bireylerin davranışlarını, düşüncelerini, algılarını, değerlerini, amaçlarını, ahlakını ve bilişsel süreçlerini şekillendirir (Cohen, 1998). Ponterotto ve Benesch (1988) yaptıkları araştırmada, danışanın problemlerini tanımlamasının, psikolojik danışmanın kullandığı tekniklerin, psikolojik danışmanın niteliklerinin, danışanın psikolojik danışma sürecindeki yaşantılarının kültürden kültüre farklılaştığını ortaya koymuştur.

Bireyi ve dolayısıyla psikolojik danışma sürecini bu denli etkileyen kültürün çok farklı tanımları yapılmıştır. Kağıtçıbaşı (2000), kültürün öğrenilmiş davranışların, geleneksel fikirlerin ve bunlara bağlı değerlerin bir bütün olarak nesilden nesile aktarılması olduğunu belirtmiştir. Kültürle ilgili yapılan tanımlar, birçok değişkeni bünyesinde barındırır. Bu değişkenler yaş, cinsiyet, yaşanılan yer gibi demografik değişkenleri; sosyal ekonomik ve eğitim geçmişi ile resmi ya da gayri resmi üyelik ve bağlantılar gibi durumsal değişkenleri ve etnik köken, milliyet, din, dil gibi etnografik değişkenleri içerir (Pedersen, 1990). Kültürün yalnızca etnik ve ırkla ilgili bir miras olmadığı, aynı zamanda yaş, cinsiyet, din, cinsel yönelim, fiziksel ve psikolojik yeterlilik ve sosyoekonomik durumu da içinde barındıran bir olgu olduğu bilinmektedir (Corey, 2008).

Kültür, hem birbirini destekleyen hem de bir biri ile çatışan maddi ve manevi öğelerden oluşan bir yapıdır. Bu yapı, farklılıklara vurgu yapan bir kavram olan “çokkültürlülük” kavramını ortaya çıkarır. Farklı kültürlerin bir arada yaşaması çokkültürlülük olgusunun temelini oluşturur

(Parekh, 2002). Ancak, çokkültürlülük yalnızca farklı kültürlerin birlikte hayatını geçirmesine, beraber yaşamasına izin vermek demek değildir. Aynı zamanda farklı kültürlerin değerlerini tanıyabilmek ve farklı kültürleri kabul edebilmek demektir (Taylor, 1996).

Ülkemizde bazı araştırmacılar, çokkültürlü psikolojik danışma kavramı yerine "kültüre duyarlı psikolojik danışma" kavramını kullanmaktadırlar (Aydın, 2014; Bakioğlu, 2017; Bektaş, 2006; Demir, 2016; Erdur-Baker, 2007; Karaırmak, 2005; Koç,2003). Kültüre duyarlı psikolojik danışma ya da çokkültürlü psikolojik danışma ile söz edilen; birbirinden farklı kültürlerin bir arada yaşaması neticesinde psikolojik danışmanların çokkültürlülüğün farkında olması, beceri ve bilgi konusunda yeterli donanıma sahip olmasıdır. Temel olarak kültüre duyarlı psikolojik danışma, psikolojik danışma sürecindeki ve sonucundaki etnik, ırksal ve kültürel etkileri öne çıkaran yaklaşımları kapsamaktadır. Bazı araştırmacılar kültüre duyarlı psikolojik danışmayı Asyalı Amerikalılar, Latinler, Afrikalı Amerikalılar ve Hindistanlı Amerikalılar olmak üzere dört ırk ile sınırlı tutmuşlardır (Sue, Arredondo ve McDavis, 1992). Günümüzde araştırmacılar, çok kültürlülük ve kültüre duyarlı psikolojik danışmayı, etnik köken, cinsel yönelimler, sosyal sınıf, ırk, yaş, kariyer, din, ekonomik gelir, engelli birey olmak ve bunlara benzer kriterler kapsamında tanımlamaktadırlar (Whitman ve Bidell, 2014; Davis, 2014; Lewis, 2006; Mpofu ve Harley, 2006; Swanson, 1993). Yani, kültüre duyarlı psikolojik danışma yaklaşımı ilk yıllarda daha çok azınlık gruplarla ve kültürler arası farklılıklarla yapılan araştırmalara dayandırılsa da, daha sonraları dini inanış (Whitman ve Bidell, 2014), cinsel yönelim (Davis, 2014; Whitman ve Bidell, 2014), engelli birey olmak (Lewis, 2006; Mpofu ve Harley, 2006), kariyer (Swanson, 1993) gibi konular da kültüre duyarlı psikolojik danışma konuları arasında yer almıştır.

Kültüre duyarlı psikolojik danışma yaklaşımı, ruh sağlığı hizmeti veren psikolojik danışmanların kültüre duyarlılık bağlamında bazı yeterliklere sahip olması gerektiğini ifade eder. Farklı kültürlere ilişkin farkındalık ve duyarlılığın temeli olan bu yeterlikler kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri olarak adlandırılır (Arredondo ve diğ., 1996). Kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri "psikolojik danışmanların kendi kültürel geçmişlerinin, önyargılarının ve değerlerinin farkında olması", "farklı kültürlerden gelen danışanların dünya görüşlerini ve kültürel yapılarını anlayabilmesi" ve "farklı kültürlere uygun müdahale stratejileri geliştirebilmesi ve bu stratejileri kullanabilmesi" olmak üzere üç temel yeterlik alanından oluşmaktadır (Sue, Arredondo ve McDavis, 1992). Bu üç temel yeterlik alanı, üçer alt boyut içermektedir. Bu alt boyutlar ise "tutum ve inançlar", "bilgi" ve "beceri" olarak adlandırılmaktadır (Sue, Arredondo ve McDavis, 1992; Arredondo ve diğ., 1996). Bu boyutlardan, tutum ve inançlar alt boyutu, psikolojik danışmanın kendi değer, kültürel miras ve önyargılarını fark etmesi ve farklılıklara saygı duyması olarak ifade edilmektedir. İkinci alt boyut olan bilgi alt boyutu, psikolojik danışmanın danışanın kültürü, bu kültürün değerleri, uygulamaları hakkında edindiği bilgileri

vurgular. Son alt boyut olan beceri alt boyutu ise kültüre ait uygulamalar ile ilgilidir. Özel becerileri ve müdahale yöntemlerini içerir (Sue, Arredondo ve McDavis, 1992). Kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri hem psikolojik danışmanlık hem de psikoloji alanında çok önemli bir yere sahiptir (Mollen, Ridley ve Hill, 2003) ve bir dizi mesleki ve etik standartlar içermektedir (Sue, Arredondo ve McDavis, 1992). Amerikan Psikoloji Derneği (APA) tarafından 1980 yılında psikolojik danışmanların sahip olması istenen kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri on bir başlık altında toplanmıştır (APA Education and Training Committee of Division 17, 1980'den aktaran: Pope-Davis ve diğ., 1994). Ayrıca sonrasında Sue ve diğ. (1982) iki yeterlik alanı daha eklemiştir. Amerikan Psikolojik Danışma Derneği (ACA) (2014) ise, psikolojik danışmanların kültüre duyarlı bir bakış açısına sahip olmaları gerektiğini vurgulamış ve kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerine vurgu yapan etik kodlar belirlemiştir. Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik (PDR) Derneği (2007) ise, psikolojik danışmanların bireysel ve kültürel farklılıklara duyarlılık ile ilgili konuları "Psikolojik Danışma ve Rehberlik Alanında Çalışanlar İçin Etik Kurallar" kitapçığında ele almıştır.

Farklı kültürlerle çalışan bireylerde olması gereken bir diğer özellik, kültürel zekâdır. Çünkü kültürel zekâ bireyin tanımadığı, yeni kültürel bağlamlara etkili uyum sağlayabilme, farklı kültürlerden bireylerle etkileşime girebilme ve bireyin etkileşimde içinde olduğu kültürün gereklerine uygun olarak davranışlarını düzenleyebilme yeteneği olarak tanımlanmaktadır (Ang, Van Dyne ve Koh, 2006; Earley ve Ang, 2003; Thomas ve Inkson, 2004). Kültürel zekâ kültürlerarası yeterlik kavramına yakın bir kavramdır. Ancak, zekâ araştırmaları ile bağlantılı olması nedeniyle bu kavramdan farklılaşmaktadır (David, 2003).

Türk Dil Kurumu (TDK, [03.02.2017]) tarafından bireyin akıl yürütme, düşünme, objektif gerçekleri algılama, yargılama ve sonuç çıkarma yeteneklerinin tümü olarak tanımlanan zekâ kavramı önceleri tek boyutlu olarak değerlendirilse de Gardner (1983) zekânın zekâ testleri ile ölçülebilen tek boyutlu bir yapıya sahip olmadığını ifade ederek, mantıksal-matematiksel, bedensel-kinestetik, sözel-dilsel, görsel-uzamsal, sosyal, içsel, müzikal-ritmik olmak üzere yedi farklı zekâ alanının var olduğunu savunduğu çoklu zekâ kuramını ortaya atmıştır. Sonrasında, zekâ çalışmalarına devam eden Gardner doğa zekâsı adını verdiği yeni bir zekâ türü daha tanımlamıştır (Gardner, 1993). Ayrıca, çoklu zekâ kuramında tanımanan zekâ türlerine farklı zekâ türlerinin de eklenebileceği ifade edilmiştir. (Roper ve Davis, 2000 ve Smith, 2002). Kültürel zekâ da bazı kişilerin farklı kültürlerle neden daha kolay etkileşime girebildiklerini ve bu konuda nasıl daha başarılı olabildiklerini açıklamaya çalışan bir zekâ türü olarak ortaya çıkmıştır.

Kültürel zekânın biliş, üst biliş, davranış ve motivasyon olarak adlandırılan dört boyutlu bir yapısı vardır (Ang ve Van Dyne, 2008; Ng, Van Dyne ve Ang, 2009; Van Dyne, Ang ve Nielsen,

2007). Üst biliş alt boyutu, bireyin kültürler arası etkileşim esnasında sahip olduğu kültürel bilginin farkında olmasını ve bu bilgiler üzerinde kontrol sağlayabilmesini ifade eder (Ang ve Van Dyne, 2008). Biliş boyutu, bireyin diğer kültürler hakkında edindiği bilgiler ile ilgili olan boyuttur. Bu bilgiler, bireyin günlük deneyimleri ile ya da formal eğitim yoluyla edinilebilir (Ang, Van Dyne ve Koh, 2006; Ang ve Van Dyne, 2008). Motivasyon boyutu, kültürel zekânın bireyin farklı bir kültürel ortama uyum sağlama isteği ve enerjisini açıklayan boyutudur (Ang ve Van Dyne, 2008; Ang, Van Dyne ve Koh, 2006; Ng ve Earley, 2006). Davranışsal boyutu ise bireyin farklı kültürel ortamlarda uyumlu davranışlar sergilemesini ifade eder (Ang, Van Dyne ve Koh, 2006; Ang, Van Dyne, Yee ve Koh, 2004; Ng ve Earley, 2006; Van Dyne, Ang ve Nielsen, 2007).

Ang, Van Dyne ve Koh (2006) kültürel zekânın beş faktörlü kişilik özellikleri ile ilişkisini ortaya koymak için yaptıkları araştırmada, kültürel zekânın açıklık kişilik özelliği ile ilişkili olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Ayrıca, aynı araştırmada kültürel zekânın biliş ve motivasyon boyutları ile dışa dönüklük arasında, kültürel zekânın davranışsal boyutu ile kabul edilebilirlik ve duygusal istikrar arasında da pozitif ilişkiler ortaya konulmuştur. Başka bir araştırma da kültürel zekânın kültürler arası duyarlılıkla ilişkisini göstermiştir (Mercan, 2016).

Kültürel zekâ, kültürler arası etkileşimlerde psikolojik danışmanı etkili kılan unsurları anlamak için önemli bir kavramdır. Psikolojik danışmanlar üzerinde yapılan bir araştırmanın soncunda, psikolojik danışmanın motivasyonel kültürel zekâsının, danışanının zaman içerisinde iyileşmesi üzerinde orta derecede olumlu bir etkisinin olduğu bulunmuştur (Peterson, 2013).

Garcea (2005) psikolojik danışmanların da bütün insanlar gibi sosyal bireyler olduklarını, hizmet sundukları alan itibariyle çokkültürlü danışanlarla karşılaştıklarını ve dolayısıyla bu kapsamda değerlendirilmeleri gerektiğini belirtmektedir. Göçlerin, savaşların, teknolojinin ve küreselleşmenin etkisiyle artık psikolojik danışmanlar eskiye oranla kendi kültüründen, kendi dininden, kendi mezhebinden, kendi cinsel yöneliminden ya da kendi düşünce tarzından olmayan danışanlarla daha fazla çalışmak durumunda kalmaktadırlar. Psikolojik danışmanın eğitimi ve profesyonel deneyimi kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri kazanması için çok önemli bir unsurdur. Yapılan araştırmalar, ruh sağlığı hizmeti veren profesyonellerin profesyonel deneyimleri ve eğitimleri ile kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlik algıları arasında pozitif bir ilişkinin olduğunu belirtmektedir (Ottavi, Pope-Davis ve Dings, 1994; Pope-Davis ve diğ., 1995). Psikolojik danışmanlar aldıkları eğitim sayesinde terapötik koşulları nasıl oluşturacaklarını öğrenirler. Ayrıca kültüre duyarlılık eğitimi ile kendi kültürel değerlerinin, ön yargılarının ve varsayımlarının farkına varırlar. Diğer dünya görüşleriyle ilgili bilgi sahibi olurlar ve kültürler arası iletişim becerilerini geliştirebilirler (Sue, Arrendo ve McDavis, 1992). Psikolojik danışmanların farklı kültürden gelen danışanların dünya görüşlerini ve kültürel

yapılarını anlayabilmesi, farklı kültürlere uygun müdahale stratejileri geliştirebilmesi ve bu stratejileri kullanabilmesi için kültürel zekânın yanında, bilişsel esneklik düzeylerinin de yüksek olması gerekir (Cormier ve Cormier, 1998).

Bilişsel esneklik, bireyin karşılaştığı bir durumda seçeneklerin ve uygun alternatiflerin farkında olmasını, duruma uyum sağlamaya ve esnek olmaya istekli olmasını ve esnek olduğu durumlarda kendisini yetkin hissetmesini tanımlayan bir kavramdır (Martin ve Anderson, 1998; Martin ve Rubin, 1995). Başka bir ifadeyle bilişsel esneklik, kişilerin değişkenlik gösteren çevresel şartlara göre bilişlerini değiştirebilme yeteneklerini ifade eder. Üç temel alanı içerir. Bu alanlardan birincisi, zor durumları kontrol edilebilir algılama eğilimidir. İkincisi, hayatta karşılaşılan olayların ve insan davranışlarının alternatiflerinin olabileceğini algılama becerisidir. Üçüncüsü ise zor durumları çözebilmek için çok sayıda çözüm üretme becerisidir (Dennis ve VanderWal, 2010).

Yapılan araştırmalarda, bilişsel olarak daha esnek olan bireylerin problem çözme becerilerinin daha yüksek olduğunu (Ahn, Kim ve Park, 2008; Bilgin, 2009); bilişsel esnekliğin öz yetkinlik (Kim ve Omizo, 2005; Brewster, 2011; Çelikkaleli, 2014) ve ilişkide güven (Martin ve Anderson, 1998) ile pozitif ilişki gösterdiğini ortaya koymaktadır. Ayrıca, Bandura (2001) yüksek yetkinlik beklentisine sahip olan insanların bilişsel becerilerinin ve bilişsel esnekliklerinin daha yüksek olduğunu belirtmiştir.

Psikolojik danışmanlar farklı kültürlerden gelen danışanlarla çalışırken, daha önce hiç karşılaşmadıkları problemlerle ya da davranış örüntüleriyle karşılaşabilirler. Bilişsel esneklik, yeni durumlarla karşılaşıldığında seçeneklerin fark edilmesine olanak sağlar (Martin ve Rubin, 1995). Esnek düşünme biçimine sahip olan kişiler probleme farklı açılardan bakabilir (Thurston ve Runco, 1999). Belirli bir durumla ilgili alternatiflerini farkeden birey, sadece en doğru davranışı gören bireye oranla bilişsel olarak daha esnektir. Çünkü seçenekleri görebilen bireyler, aynı anda birden çok çözüm yolu üretebilirler. Göz önünde bulundurulması gereken unsur, sadece en doğru seçeneği görmek değil, seçim yapmadan önce tüm seçenekleri görebilmektir (Martin ve Anderson, 1998; Martin, Anderson ve Thweat, 1998).

Kültürel olarak farklı danışanlarla çalışırken psikolojik danışmanların, özellikle çözüm seçeneklerinin ortaya konulduğu psikolojik danışma basamağında fazla sayıda alternatif çözüm seçeneklerini görmeleri ve uygulamaya geçirmeleri gerekir. Etkili bir psikolojik danışman esnek ise tek bir yaklaşıma ya da yönteme bağlı kalmadan, gerekli bulduğu farklı yöntemleri ve yaklaşımları danışanlarına uyarlayabilir. Danışanının getirdiği problemi göz ününde bulundurarak, hangi kuram ve hangi teknikle danışanına yardım edebileceğine dair bir yaklaşım geliştirebilir (Cormier ve Cormier, 1991). Bu nedenle, bilişsel esneklik, psikolojik danışmanlarda bulunması gereken bir özelliktir.

Yukarıda belirtilen kuramsal alt yapıya ve araştırmalara dayalı olarak etkili psikolojik danışman niteliklerinin, psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışman yeterlikleri ile ilişkisinde kültürel zekânın ve bilişsel esnekliğin rol oynayacağı düşünülmektedir. Bu nedenle, bu araştırmada, psikolojik danışmanların etkili psikolojik danışman nitelikleri ile kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri arasındaki ilişkide kültürel zekâ ve bilişsel esnekliğin aracılık rolünün incelenmesi amaçlanmaktadır.

Problemin Çözümlenmesine Yönelik Sınanan Kuramsal Model

Bu araştırmada, psikolojik danışmanların etkili psikolojik danışman nitelikleri ile kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri arasındaki ilişkide kültürel zekâ ve bilişsel esnekliğin aracılık rolünün incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla araştırmada, Yapısal Eşitlik Modeli (YEM) kullanılmıştır. YEM, bir kuram ya da alandaki önceki yapılmış olan araştırmaların temelinde (Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk, 2018) ya da bir yaklaşımı esas alarak ya da en azından bir denence kapsamında öne sürülen modelin ya da modellerin sınanmasına dayanır (Sümer, 2000). Ayrıca, YEM ile değişkenlere ait ilişki örüntülerinin veriler tarafından doğrulanıp doğrulanmadığı ortaya konulur (Kline, 2015). Bu araştırmada da, kültüre duyarlı psikolojik danışma yaklaşımı temel alınmıştır. Ayrıca, araştırmada incelenmiş olan etkili psikolojik danışman nitelikleri, kültürel zekâ ve bilişsel esneklik ile ilgili alanyazındaki açıklamalar ve araştırmalar temel alınarak model oluşturulmuş ve modelin sınaması gerçekleştirilmiştir.

Sınanan modelin kuramsal açıklaması şu şekildedir: Psikolojik danışma sürecinin etkili olabilmesi için, psikolojik danışmaların etkili psikolojik danışman niteliklerine sahip olmaları gerekir. Etkili psikolojik danışmanlar, kişiler arası yeterlilikleri ve teknik yeterlilikleri arasında bir denge kurabilen, bilimsel ve kişisel yeterliliklerini başarılı bir biçimde bütünleştirebilen kişilerdir (Charkuff, 2011; Cormier ve Cormier, 1991; Jennings ve Skovholt, 1999; Pope ve Kline, 1999). Etkili psikolojik danışmanlar, geniş danışan yelpazesinde de çalışırlar. Danışanın özellikleri olan cinsiyeti, eğitimi, yaşı, kariyeri, sosyal sınıfı, fiziksel sağlığı, değişim için motivasyonu, ırkı, etnik kökeni, maneviyatı, cinsel yönelimi, ailesi, destek ağları, sosyo-ekonomik durumu, eş zamanlı aldığı diğer hizmetler, kültürü ve kültürel ortamları gibi konularla ilgilenirler (Davis, 2014; Lewis, 2006; Mpofu ve Harley, 2006; Swanson, 1993; Wampold, 2011; Whitman ve Bidell, 2014). Kültürün kendileri üzerinde ve danışanlarının üzerinde ne gibi etkiler doğurduğunun farkında olurlar. Farklı kültürlerden kaynaklanan farklı değerlere saygı duyarlar (Corey, 2008; Hackney ve Cormier, 2008).

Etkili psikolojik danışmanlar, farklı kültürel özelliklere sahip danışanlarla çalışırlarken, danışanın yararını gözeten bir yardımı verirler. Psikolojik danışmanların bu etkili yardımı verebilmeleri için, kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerine sahip olmaları gerekir (Mollen, Ridley ve Hill, 2003). Kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri; psikolojik danışmanların kendi kültürel geçmişlerini, önyargılarını ve değerlerini fark etmelerini; farklı

kültürlerden gelen danışanların dünya görüşlerini ve kültürel yapılarını anlayabilmelerini; ve farklı kültürlere uygun müdahale stratejileri geliştirebilmelerini ve bu stratejileri kullanabilmelerini içerir (Sue, Arredondo ve McDavis, 1992).

Etkili psikolojik danışmanların aynı zamanda, kültürel zekâ düzeylerinin ve bilişsel esneklik düzeylerinin yüksek olması gerekir. Kültürel zekâsı yüksek olan bir psikolojik danışman tanımadığı, farklı kültürlerden gelen danışanlarla etkileşime girebilir ve davranışlarını ayarlayabilir (Ang, Van Dyne ve Koh, 2006; Earley ve Ang, 2003; Peterson, 2004; Thomas ve Inkson, 2004). Kültürel zekâ, öğrenilmiş yetenekleri vurgular; eğitim ve yaşantı yoluyla bireyin değişebileceği üzerinde durur. Yani, kültürel zekâ sabit değildir, geliştirilebilir. Psikolojik danışmanların kültüre duyarlı olmaları ya da olmamalarında, küçüklükten itibaren ailelerinden, arkadaşlarından, yazılı ve görsel basından, öğretmenlerinden, ders kitaplarından ve üniversitedeki öğretim üyelerinden edindikleri düşünceler ve bilgiler etkilidir. Çeşitli önyargıları olan danışman adaylarının önyargılarını kırmada, öğretim üyelerine büyük görevler düşmektedir. Danışman adaylarında, danışanlarına saygı duymanın, koşulsuz yargısız kabul etmenin, empatik anlayışla yaklaşmanın, bağdaşım içinde olmanın ve danışana iletmenin gerekli olduğu ve ön koşul olduğu bilgisi, anlayışı ve tutumu geliştirilmelidir (Buyruk-Genç ve Yüksel-Şahin, 2018; Yüksel-Şahin, 2018). Bu anlayış ve olumlu tutuma sahip olan psikolojik danışmanların etkili psikolojik danışman nitelik düzeyleri ve kültürel zekâ düzeyleri gelişecek; kültüre duyarlı bir biçimde psikolojik danışma yardımını vereceklerdir.

Farklı kültürlere sahip danışanlarla çalışan psikolojik danışmanlarda olması gereken önemli olan diğer bir özellik, bilişsel esnekliktir. Bilişsel esneklik, çeşitli durumlarla ilgili olarak psikolojik danışmanların yeni durumlara karşı esnek olmalarını; bu durumlarda kendilerini yetkin olarak hissetmelerini; alternatif çözüm yollarının farkında olmalarını içerir (Martin ve Anderson, 1998; Thurston ve Runco, 1999). Psikolojik danışmanlar farklı kültürlerden gelen danışanlarla çalışırken, daha önce hiç karşılaşmadıkları sorunlarla, durumlarla ya da davranış örüntüleriyle karşılaşabilirler. Esnek düşünme biçimine sahip olan psikolojik danışmanlar sorunlara farklı açılardan bakabilirler (Thurston ve Runco, 1999). Farklı açıları ve seçenekleri görebilen psikolojik danışmanlar, çeşitli çözüm yollarını oluşturabilirler (Martin ve Anderson, 1998; Martin, Anderson ve Thweat, 1998). Kültüre duyarlı bir biçimde psikolojik danışma yardımını verebilirler.

Yukarıdaki alanyazın açıklamaları ve araştırmaları temel alındığında, etkili psikolojik danışman nitelikleri (alt boyutları: enerji, esneklik, destek, öz farkındalık, iyi niyet, entelektüel yeterlik), kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri (alt boyutları: farkındalık, bilgi ve beceri), kültürel zekâ (alt boyutları: biliş, üst biliş, davranış, motivasyon) ve bilişsel esneklik (alt boyutları: alternatifler ve kontrol) değişkenleri arasında anlamlı ilişkilerin olduğu düşünülmüştür. Yine,

psikolojik danışmanların etkili psikolojik danışman niteliklerinin, kültürel zekâlarını ve bilişsel esnekliklerini anlamlı düzeyde yordayacağı düşünülmüştür. Ayrıca, psikolojik danışmanların kültürel zekâlarının ve bilişsel esnekliklerinin kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerini anlamlı düzeyde yordayacağı düşünülmüştür. Sonuç olarak, psikolojik danışmanların etkili psikolojik danışman nitelikleri ile kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri arasındaki ilişkide kültürel zekâ ve bilişsel esnekliğin aracılık ettiği bir model oluşturulmuştur.

1.2 Amaç

Araştırma iki basamaklıdır. Araştırmada, iki temel problem sorusuna cevap aranmıştır:

1.2.1. Bazı değişkenlere göre psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri anlamlı farklılık göstermekte midir?

1.2.2. Psikolojik danışmanların etkili psikolojik danışman nitelikleri ile kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri arasındaki ilişkide kültürel zekânın ve bilişsel esnekliğin aracı rolü var mıdır?

1.2.1 Araştırmanın Birinci Basamağı: Araştırmanın Birinci Temel Problem Sorusu: Bazı değişkenlere göre psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri anlamlı farklılık göstermekte midir?

Belirtilen problem sorusunun /amacın ayrıntılı bir şekilde incelenmesi için aşağıda verilen alt problemlere/amaçlara cevap aranmıştır.

1.2.1.1 Psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlik düzeyi ve yüzdesi nedir?

1.2.1.2 Cinsiyete göre psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

1.2.1.3 Kıdem yılına göre psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

1.2.1.4 Çalıştıkları eğitim kademesine göre psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

1.2.1.5 Öğrenim düzeyine göre psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

1.2.1.6 Üniversite eğitiminde yapılan bireysel psikolojik danışma oturum sayısına göre psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

1.2.1.7 Üniversite eğitiminde yapılan bireysel psikolojik danışma için süpervizyon alıp almamaya göre psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

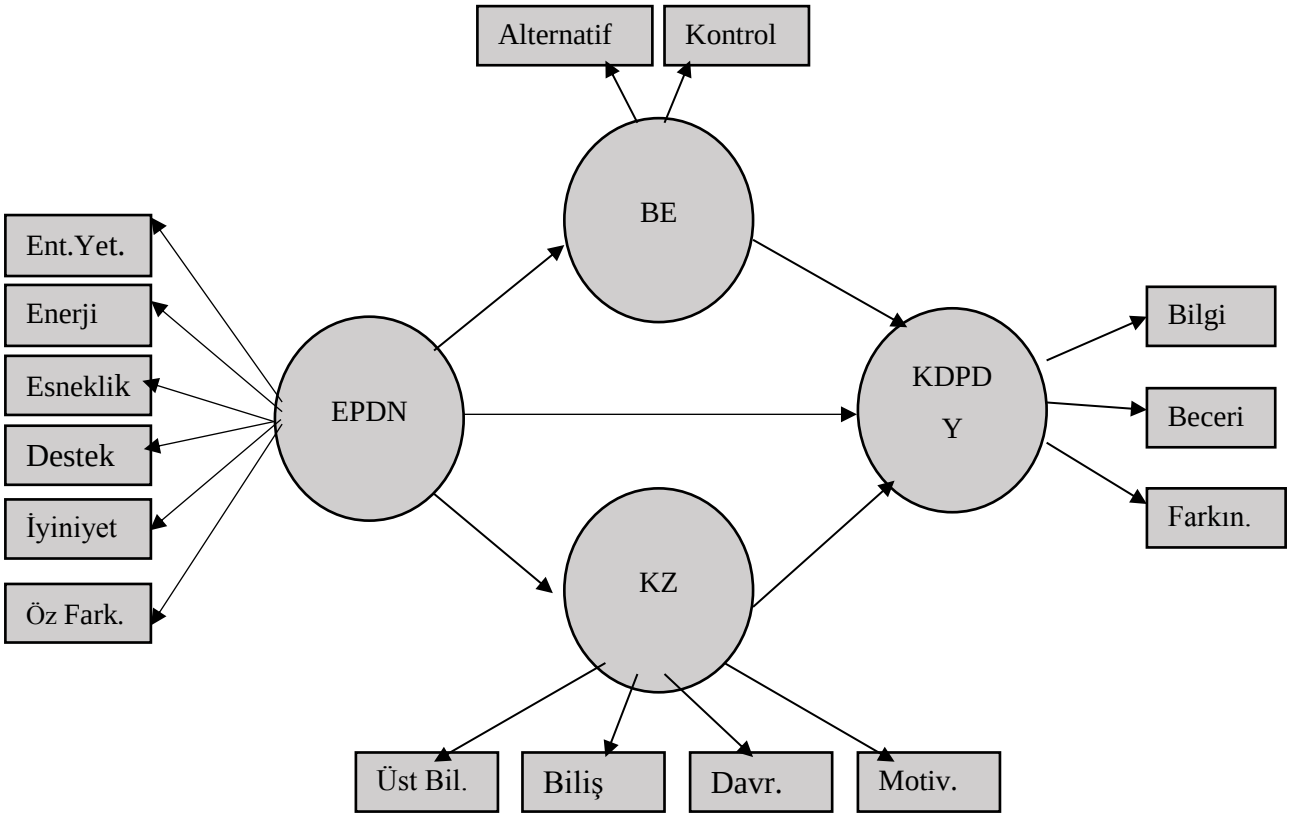
1.2.1.8 Üniversite eğitiminde yapılan grupla psikolojik danışma oturum sayısına göre psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

1.2.1.9 Üniversite eğitiminde yapılan grupla psikolojik danışma için süpervizyon alıp almamaya göre psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

1.2.2 Araştırmanın İkinci Basamağı: Araştırmanın İkinci Temel Problem Sorusu: Psikolojik danışmanların etkili psikolojik danışman nitelikleri ile kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri arasındaki ilişkide kültürel zekânın ve bilişsel esnekliğin aracı rolü var mıdır?

Araştırmanın ikinci temel problem sorusunda amaç, psikolojik danışmanların etkili psikolojik danışman nitelikleri ile kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri arasındaki ilişkide kültürel zekânın ve bilişsel esnekliğin aracı rolünü ortaya koymaktır.

Bu amaçla ilgili alanyazın çerçevesinde önerilen hipotetik model Şekil 1'de sunulmuştur.



Şekil 1. Etkili psikolojik danışman nitelikleri ile kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri arasındaki ilişkide bilişsel esnekliğin ve kültürel zekânın aracılığına ilişkin hipotetik model

Bu modelde 4 gizil değişken ve 15 gözlenen değişken tanımlanmıştır. Bu araştırmanın bağımlı değişkeni olan kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri gizil değişken olarak tanımlanmıştır. Kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri göstergeleri olarak farkındalık, bilgi ve beceri olarak tanımlanmıştır. Araştırmanın bağımsız değişkeni olan etkili psikolojik danışman nitelikleri gizil değişken olarak tanımlanmıştır. Etkili psikolojik danışman niteliklerinin göstergeleri olarak enerji, iyi niyet, esneklik, öz farkındalık, destek, entelektüel yeterlik olarak tanımlanmıştır. Araştırmanın aracı değişkeni olan kültürel zekâ gizil değişken olarak tanımlanmıştır. Kültürel zekânın göstergeleri olarak biliş, üst biliş, biliş, davranış ve motivasyon olarak tanımlanmıştır. Yine, araştırmanın diğer aracı değişkeni olan bilişsel esneklik gizil değişken olarak tanımlanmıştır. Bilişsel esnekliğin göstergeleri olarak alternatifler ve kontrol olarak tanımlanmıştır. Modelde, gizil değişkenler oval biçimde gösterilmiştir. Gözlenen gösterge değişkenler ise dikdörtgen ile gösterilmiştir.

Şekil 1'deki hipotetik modeli test etmek ve ayrıntılı incelemek amacıyla aşağıdaki amaçlara/sorulara cevap aranmıştır.

1.2.2.1 Psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerinin alt boyutları (farkındalık, bilgi, beceri) ile bilişsel esnekliklerinin alt boyutları (alternatifler, kontrol), kültürel zekâlarının alt boyutları (üst biliş, biliş, motivasyon, davranış) ve etkili psikolojik danışman niteliklerinin alt boyutları arasında (enerji, iyi niyet, esneklik, öz farkındalık, destek, entelektüel yeterlik) anlamlı ilişki var mıdır?

1.2.2.2 Ölçme modeli veriye iyi seviyede ya da kabul edilebilir seviyede uyum sağlamakta mıdır?

1.2.2.3 Psikolojik danışmanların etkili psikolojik danışman nitelikleri, kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerini anlamlı düzeyde yordamakta mıdır?

1.2.2.4 Psikolojik danışmanların etkili psikolojik danışman nitelikleri, bilişsel esnekliklerini anlamlı düzeyde yordamakta mıdır?

1.2.2.5 Psikolojik danışmanların etkili psikolojik danışman nitelikleri, kültürel zekâlarını anlamlı düzeyde yordamakta mıdır?

1.2.2.6 Psikolojik danışmanların bilişsel esneklikleri, kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerini anlamlı düzeyde yordamakta mıdır?

1.2.2.7 Psikolojik danışmanların kültürel zekâları, kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerini anlamlı düzeyde yordamakta mıdır?

1.2.2.8 Psikolojik danışmanların etkili psikolojik danışman nitelikleri, bilişsel esneklik ve kültürel zekâ aracılığı ile kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerini anlamlı düzeyde yordamakta mıdır?

1.2.2.9 Psikolojik danışmanların etkili psikolojik danışman nitelikleri ile kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri arasındaki ilişkide kültürel zekânın ve bilişsel esnekliğin aracı rolünü ortaya koymak için önerilen hipotetik model iyi seviyede ya da kabul edilebilir seviyede uyum değerlerine sahip midir?

Araştırmanın ikinci temel problem sorusunun denenceleri ise aşağıda verilmiştir:

Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışma Yeterlikleri Model Testi'ne ilişkin ölçme modelinin denenceleri ve yapısal model denenceleri aşağıda sunulmaktadır:

Yapısal Modelin Denenceleri

1.2.2.1 Psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerinin alt boyutları (bilgi, beceri, farkındalık) ile bilişsel esnekliklerinin alt boyutları (alternatifler, kontrol), kültürel zekâlarının alt boyutları (üst biliş, biliş, motivasyon, davranış) ve etkili psikolojik danışman niteliklerinin alt boyutları arasında (enerji, iyi niyet, esneklik, öz farkındalık, destek, entelektüel yeterlik) anlamlı ilişki vardır.

1.2.2.2 Ölçme modeli veriye iyi seviyede ya da kabul edilebilir seviyede uyum sağlamaktadır.

Ölçme Modelinin Denenceleri şu şekildedir:

1.2.2.2.1 Farkındalık, bilgi ve beceri, kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerini anlamlı olarak yordamaktadır.

1 2.2.2.2 Enerji, iyi niyet, esneklik, öz farkındalık, destek, entelektüel yeterlik, etkili psikolojik danışman niteliklerini anlamlı olarak yordamaktadır.

1.2.2.2.3 Biliş, üst biliş, davranış ve motivasyon, kültürel zekâyı anlamlı olarak yordamaktadır.

1.2.2.2.4 Alternatifler ve kontrol, bilişsel esnekliği anlamlı olarak yordamaktadır.

1.2.2.3 Psikolojik danışmanların etkili psikolojik danışman nitelikleri kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerini anlamlı düzeyde yordamaktadır.

1.2.2.4 Psikolojik danışmanların etkili psikolojik danışman nitelikleri, bilişsel esnekliklerini anlamlı düzeyde yordamaktadır.

1.2.2.5 Psikolojik danışmanların etkili psikolojik danışman nitelikleri, kültürel zekâlarını anlamlı düzeyde yordamaktadır.

1.2.2.6 Psikolojik danışmanların bilişsel esneklikleri, kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerini anlamlı düzeyde yordamaktadır.

1.2.2.7 Psikolojik danışmanların kültürel zekâları, kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerini anlamlı düzeyde yordamaktadır.

1.2.2.8 Psikolojik danışmanların etkili psikolojik danışman nitelikleri, bilişsel esneklik ve kültürel zekâ aracılığı ile kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerini anlamlı düzeyde yordamaktadır.

1.2.2.9 Psikolojik danışmanların etkili psikolojik danışman nitelikleri ile kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri arasındaki ilişkide kültürel zekânın ve bilişsel esnekliğin aracı rolünü ortaya koymak için önerilen hipotetik model iyi seviyede ya da kabul edilebilir seviyede uyum değerlerine sahiptir.

1.3 Önem

Günümüzde birçok kişi yaşamda karşılaştıkları sorunlarına gerçekçi çözümler bulmak, bu sorunlar karşısında daha etkili davranmayı, hissetmeyi ve düşünmeyi öğrenerek yaşamını zenginleştirmek için psikolojik danışma yardımı almaktadır. Psikolojik danışma yardımının başarıya ulaşması için, psikolojik danışmanın etkili psikolojik danışman niteliklerine sahip olması gerekmektedir. Etkili psikolojik danışman niteliklerinin kazandırılmasında psikolojik danışman eğitimi en önemli unsurdur.

Psikolojik danışmanın mesleğini başarılı bir şekilde icra edebilmesi için, psikolojik danışmanların sahip olmaları gereken diğer bir yeterlik alanı kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğidir. Çünkü günümüzde kültürel çeşitliliğin, başka bir ifadeyle “çokkültürlülüğün”,

göçlerin, savaşların, sanayileşmenin, teknolojik gelişmelerin ve dolayısıyla küreselleşmenin etkisiyle daha fazla arttığı bilinmektedir. Türkiye'de de savaş veya fakirlik nedeniyle başka ülkelerden gelen göçmenler, farklı ülkelerden eğitim almaya gelen öğrenciler, bölgesel farklılıklar çokkültürlü yapıyı güçlendirmektedir.

Günümüzde araştırmacılar, kültürü ve kültüre duyarlı psikolojik danışmayı, cinsiyet, ırk, etnik köken, cinsel yönelimler, din, yaş, kariyer, engelli birey olmak, ekonomik gelir, sosyal sınıf ve benzeri kriterler kapsamında tanımlamaktadırlar. Türkiye'de yaşayan bireyler, başka ülkelerde olduğu gibi, farklı cinsiyete, yaşa, engelliliğe, sosyal sınıfa, dile, dine, ırka, cinsel yönelime, etnik kökene, beden ölçülerine, cinsiyet kimliğine, çok ırklı kimliğe, kariyere, ekonomik gelire ve imtiyazlı gruba sahip olma gibi özelliklere sahiptirler. Türk toplumunda farklı dini inanışlara, sosyal sınıf farklarına, geleneklere, göreneklere ve aile yapılarına göre oluşmuş alt gruplar, dolayısıyla bu grupların ait olduğu alt kültürler yer almaktadır. Diğer taraftan yaş, kariyer, engellilik durumu gibi kriterlerde de, diğer toplumlarda olduğu gibi, Türk toplumunun homojen olması mümkün görünmemektedir. Böyle bir ortamda, yardım veren pozisyonunda olan psikolojik danışmanın kendisi gibi düşünmeyen, hissetmeyen, yaşamayan bireylerle çalışması ve onlara yardımcı olması çok önemlidir. Dolayısıyla kültürel olarak farklı bireylerle çalışırken psikolojik danışmanın kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerine sahip olması ve bu yeterliklerin eğitimlerinin bir parçası haline getirilmesi gerekliliği önemle belirtilmektedir (CACREP, [21.02.2017]). Farklı kültürlerle çalışan bireylerde olması gereken diğer özellikler, kültürel zekâ ve bilişsel esneklik olarak vurgulanmaktadır. Ancak gerek yurt dışında, gerek Türkiye'de, etkili psikolojik danışman nitelikleri, kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri ile ilgili olabilecek değişkenleri ortaya koymayı amaçlayan araştırmalar (Demir, 2016; Demirel, 2016; Woods, 2009; Yayla, 2016) sayıca oldukça azdır. Bu nedenle bu araştırma, kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri ile ilişkili olabilecek etkili psikolojik danışman nitelikleri, kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri, kültürel zekâ ve bilişsel esneklik değişkenlerini ortaya koymak açısından önemlidir. Çünkü bu değişkenleri ortaya koymak, kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerinin kazandırılması noktasında psikolojik danışman eğitimcilerine ışık tutabilir.

Psikolojik danışma becerilerinin etkin bir biçimde danışman adaylarına kazandırılması çok önemli bir konudur. Psikolojik danışma becerileri, danışmanın bilişsel becerilerini, danışmanın terapötik koşulları oluşturup danışana iletmesini ve danışmanın terapötik teknikleri danışanın ihtiyacına göre uygulamaya koymasını içerir (Yüksel-Şahin, 2015). Ancak etkili psikolojik danışman niteliklerinin kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri ile nasıl bir ilişki içinde olduğu üzerinde durulmamış bir konudur. Bu nedenle bu araştırma, psikolojik danışmanların

etkili psikolojik danışman nitelikleri ve kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri arasındaki ilişkileri ortaya koyan bir model önerisi sunması açısından da önemlidir.

Psikolojik danışman adaylarının kültürlerarası duyarlığa yönelik eğitim alması kültüre duyarlı danışma yeterliğini de arttırır (Aydın, 2014). Ancak yine de bazı danışman adayları bu yeterlikleri uygulamakta zorlanabilir. Bilişsel esnekliğin ve kültürel zekânın kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerindeki aracı rolünü ortaya koymak, kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerini kazandırırken nelere dikkat edilmesi gerektiğini belirlemek açısından önemlidir. Bununla birlikte bu araştırmayı, Türkiye'de psikolojik danışmanların kültürel zekâ ve bilişsel esneklik düzeyleri ile ilgili olarak yapılan ilk araştırma olması da önemli kılmaktadır. Bu açıdan, literatüre katkı getireceği ön görülmektedir. Bu araştırmanın, kültüre duyarlı danışmanlık hizmetlerinin iyileştirilmesine de katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1.4 Sayıltılar

Araştırmaya katılan psikolojik danışmanların, Etkili Psikolojik Danışman Niteliklerini Değerlendirme Ölçeği'ni, Çokkültürlü Psikolojik Danışman Yeterlikleri Ölçeği'ni, Kültürel Zekâ Ölçeği'ni ve Bilişsel Esneklik Envanteri'ni gerçek durumlarını yansıtacak şekilde doldurdukları varsayılmıştır.

1.5 Sınırlılıklar

Araştırmada ele alınan değişkenler Etkili Psikolojik Danışman Niteliklerini Değerlendirme Ölçeği'nin, Çokkültürlü Psikolojik Danışman Yeterlikleri Ölçeği'nin, Kültürel Zekâ Ölçeği'nin ve Bilişsel Esneklik Envanteri'nin ölçtükleri niteliklerle sınırlıdır.

Araştırmanın katılımcıları MEB'e bağlı devlet okullarında (okul öncesi- ilkokul-ortaokul-lise) ve Rehberlik Araştırma Merkezlerinde çalışan psikolojik danışmanlarla sınırlıdır.

1.6 Tanımlar

Etkili Psikolojik Danışman Nitelikleri: Cormier ve Cormier'in (1991) üzerinde durduğu etkili yardım eden özellikleri dikkate alınarak, genel olarak bir psikolojik danışmanda bulunması gereken gereken enerji, entelektüel yeterlik, destek, esneklik, öz-farkındalık ve iyi niyet özellikleridir (Akt. İkiz ve Totan, 2014).

Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışman Yeterlikleri: Kültüre duyarlı psikolojik danışmanlarda bulunması gerektiği düşünülen, kendi kültürel özelliklerinin farkında olma, danışanlarının dünya görüşlerini anlama ve kültüre özgü müdahale stratejileri kullanma olarak üç alt alandan

oluşan ve her alan için inanç ve tutumlar, bilgi ve beceri boyutlarını içeren yeterliklerdir (Arredondo ve diğ., 1996).

Kültürel Zekâ: Bireyin farklı kültürlerden bireylerle etkili bir şekilde iletişime girebilme (Thomas, 2006; Thomas ve Inkson, 2004; Van Dyne, Ang ve Nielsen, 2007), etkileşimde bulunduğu kültürlerin gereklerine göre davranışlarını düzenleyebilme (Ang, Van Dyne ve Koh, 2006; Earley ve Ang, 2003) ve kültürel farklılıklara uyum sağlayabilme kapasitesi (Earley ve Ang, 2003; Berry ve Ward, 2006; Ng ve Earley, 2006; Sternberg ve Grigorenko, 2006) olarak tanımlanmaktadır (Akt: İlhan ve Çetin, 2014a).

Bilişsel Esneklik: Herhangi bir durumla ilgili olarak bireyin olası çözüm yollarının ve seçeneklerinin farkında olması, bireyin yeni durumla karşılaştığında esnek olması ve bu durumlarda kendisini yetkin olarak hissetmesidir (Martin ve Anderson, 1998).

2. KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde araştırmanın kuramsal arka planına ilişkin kavramlara, görüşlere ve ilgili araştırmalara yer verilmiştir. Sırasıyla kültüre duyarlı psikolojik danışma, etkili psikolojik danışman nitelikleri, kültürel zekâ ve bilişsel esneklik ile ilgili kuramsal çerçeve ve araştırmalar ele alınmıştır.

2.1 Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışma İle İlgili Kuramsal Çerçeve

Aşağıda kültür, çokkültürlülük, kültür ve psikolojik danışma ilişkisi, kültüre duyarlı psikolojik danışma, kültüre duyarlı psikolojik danışmanın tarihçesi, kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri ile ilgili bilgilere yer verilmiştir. Sonrasında ise kültüre duyarlı psikolojik danışma ile ilgili yurt dışında ve Türkiye'de yapılan ilgili araştırmalar sunulmuştur.

2.1.1 Kültür

Kültür kelimesinin kökeni Latince işlemek, inşa etmek anlamına gelen "cultura" kökünden gelmektedir. Türkçe'ye Fransızca "culture" kelimesinden geçmiştir (Güvenç, 1994). Kültürün birbirine benzeyen ve birbirinden farklı çok sayıda tanımı yapılmıştır. Türk Dil Kurumu (TDK, [03.02.2017]), kendisine ait olan Güncel Türkçe Sözlük'te kültür kavramına farklı tanımlamalar ile yer vermiştir. Bu tanımlamalardan birinde kültür; tarihsel toplumsal gelişme süreci içinde yaratılmış olan bütün maddi ve manevi değerler ile bunları yaratmada, sonraki nesillere aktarmada kullanılan, bireyin doğal ve toplumsal çevresine hakimiyetinin ölçüsünü ifade eden araçların bütünü olarak açıklanmıştır. Yine aynı sözlükte, ikinci bir tanımlamada kültür; bir topluma veya halk topluluğuna ait olan düşünce ve sanat yapıtlarının bir bütünü şeklinde açıklanmıştır. Üçüncü bir tanımlamada ise kültür; muhakeme, zevk ve yargılama yeteneklerinin öğrenim ve yaşantılar yoluyla geliştirilmiş olan şekli olarak ifade edilmiştir. Kağıtçıbaşı (2000) kültürü, bir toplumun üyelerinin doğadan elde edebileceklerinden daha çok doyum sağlayabilmek amacıyla, başardığı bütün davranışsal ve maddi düzenlemelerin örüntüsü, toplumun bir üyesi olarak insanın geliştirdiği inanç, bilgi, ahlak, adalet, sanat, alışkanlık ve yeteneklerle toplumsal kuralları kapsayan bir kavram olarak tanımlamıştır. Kültür, zamanla yaratılan bir önem ve anlam sistemi, başka bir ifade ile insanların toplu ve bireysel yaşamlarını anlamak, yapılandırmak ve düzenlemek için kullandıkları adaletler ve inançlar sistemidir

(Parekh, 2002). Kültürle ilgili yapılan tanımlamaların çeşitliliği sebebiyle, zaman içerisinde araştırmacılar, farklı tanımları birleştirerek yeni tanımlar ortaya koymaya çalışmışlardır. Bu tanımlamalardan birisinde Triandis (2001) kültürü; bir grubun ortak tutumları, inançları, sınıflamaları ve normları, ait olduğu gruba ilişkin yapılan tanımlamaları, değerleri ve kişiler arası ilişkilerine ait tüm unsurları olarak tanımlamıştır. Diğer bir birleştirici tanımlamayı ise Kağıtçıbaşı (2000) yapmıştır. Kağıtçıbaşı bu tanımında kültürü; geleneksel fikirler ve bunlarla ilgili değerler, öğrenilmiş davranışların bir bütün olarak nesilden nesile aktarılması olarak açıklamıştır. UNESCO (United Nations Educational Sientific Cultural Organization) tarafından düzenlenmiş olan Dünya Kültür Politikaları Sonuç Bildirgesi'nde yer almış olan tanımlamaya göre ise kültür; bir toplumu ya da toplumsal grubu tanımlayan belirgin maddi, manevi, zihinsel ve duygusal özelliklerin bileşiminden oluşan bir bütündür, sadece bilim ve edebiyatı değil, aynı zamanda insanın temel haklarını, değer yargılarını, yaşam biçimlerini, inançlarını ve geleneklerini de içeren bir olgudur (UNESCO, [05.02.2017]).

İnsan yaşamını biçimlendirip düzenlemekle ilgilenen kültür, bireyin kiminle, nerede, ne zaman, nasıl yemek yediği, dostluk kurduğu, seviştiği, nasıl yas tutup, ölüyü ne yaptığı ve ailesine, çocuklarına, eşine, komşularına ve yabancılara nasıl davrandığı gibi temel edimleri ve ilişkileri yöneten kurallar ve normlarda da ifade edilir (Parekh, 2002). Kültür ırksal köken, yaş, cinsiyet, dini inançlar, cinsel yönelim, etnik durum, ve sosyo-ekonomik durum gibi kriterleri de kapsar ve tüm bu kriterler kültürel gerçekliği biçimlendirmede tek tek ve birlikte önemli rol oynar (Fukuyama, 1990).

Kültür kavramı açıklanırken farklı sınıflamalar yapılarak ele alınmıştır. Bu sınıflamalar, kültürel çeşitliliğin nasıl oluştuğunu ve kültürün insan davranışlarını nasıl biçimlendirdiğini anlamak açısından önemlidir. En çok bilinen sınıflamalardan bir tanesi bireyci-toplulukçu kültür sınıflamasıdır (Triandis, 1995). Toplulukçu kültürlerde bireyci kültürlerden farklı olarak birey kendini bağımsız biri olarak değil, bir grubun parçası olarak görmektedir. Kendi bireysel amaçlarını ve davranışlarını grubun norm ve beklentilerine uygun olarak düzenlemektedir (Markus ve Kitayama, 1991; Triandis, 1995). Toplulukçu kültürün zıttı olan bireyci kültürde ise insanlar özerktirler. Bireysel amaçlarını ve davranışlarını kendi isteklerine göre belirlerler (Triandis, 2001; Triandis ve Suh, 2002).

Diğer bir sınıflama ise Hofstede (1983) tarafından yapılmıştır. Hofstede (1983) yaptığı araştırmasında kültürün bireyselliğe karşı toplulukçuluk, güç aralığı, belirsizlikten kaçınma, kadınsılığa karşı erkeksilik olmak üzere dört boyutunu tanımlamıştır. Bireysellik ve toplulukçuluk boyutu daha önce ele alınmış olan Triandis (1995)'in sınıflaması ile benzerlik gösterir. Bireyci topluluklarda en önemli öğe "ben" dir, toplulukçu kültürlerde ise ait oldukları gruptur, başka bir ifadeyle "biz"'dir. İkinci olarak ele alının güç aralığı boyutu ise toplumlarda

zayıf olanların güçlülerle ilişkisini anlatmak için kullanılan bir boyuttur. Zayıf olanların güçlüleri sorgulayabildikleri toplumlarda geniş güç aralığı, sorgulamadan tüm kararlarını kabul ettikleri toplumlarda ise dar güç aralığından söz edilir. Üçüncü bir boyut belirsizlikten kaçınma boyutudur. Bir toplumun bilinmeyen karşısında göstermiş olduğu tedirginlik belirsizlikten kaçınma boyutu olarak ifade edilmiştir. Belirsizlikten kaçınmanın yoğun olduğu toplumlar mevcut düzeni devam ettirmek isterler. Dördüncü boyut olarak ele alınan kadınsılık-erkeksilik boyutu ise kültürlerin kadınsılık-erkeksilik karakterlerine göre sınıflandırılabileceğini ifade eder. Buna göre bir toplumda kadınsılık özellikleri baskın ise en önemli değerler diğerlerine yardım, eşitlik ve yaşam kalitesi, erkeklik özellikleri baskın ise en önemli değerler, başarı, güç ve hırs kavramlarıdır (Mooij ve Hofstede, 2010). Daha sonra yapılan çalışmalar ile beşinci boyut olarak kısa ya da uzun döneme yönelik olma boyutu eklenmiştir. Uzun döneme yönelik amaçları olan toplumlar gelecek yönelimlidirler ve geleceğe önem verirler. Kısa dönemli amaçları olan toplumlar ise geçmişlerine daha bağlı yaşarlar (Hofstede, 2011).

Sonuç olarak, farklı sınıflamaları yapılmış olan kültür toplumları ve toplumları oluşturan bireyleri etkilemekte ve psikolojik danışma sürecinde, hem danışanı hem de psikolojik danışmanı etkileyen bir unsur olarak ortaya çıkmaktadır. Başka bir ifadeyle kültür ve kültürel çeşitlilik, psikolojik danışma sürecinde göz ardı edilmemesi gereken bir unsurdur. Kültürel çeşitlilik kavramının daha iyi anlaşılması için çokkültürlülük kavramının ele alınması gerektiği düşünülmüştür. Aşağıda çokkültürlülük kavramı ile ilgili kuramsal açıklamalara yer verilmiştir.

2.1.2 Çokkültürlülük

Parekh (2002) çokkültürlülük kavramını açıklarken, çokkültürlülüğün zıttı olarak ifade ettiği ahlaki monizm kavramına vurgu yapmıştır. Ahlaki monizm sadece tek bir yaşam biçiminin doğru, iyi veya insani olduğunu diğer yaşam biçimlerinin ise ondan ne kadar farklılık göstermişlerse o ölçüde yanlış olduklarını iddia eden görüştür. Ahlaki monizm kavramı insan doğasının benzer olduğunu, bu benzerliğin farklılıklardan daha önemli olduğunu, insan doğasının toplumlardan etkilenmediğini ve insan doğasının kolayca anlaşılabileceğini savunur (Parekh, 2002).

Ahlaki monizmin aksine çok kültürlü toplum iki veya daha çok sayıda kültürel topluluğu kapsayan toplumdur (Parekh, 2002). Bu tarz toplumlar kültürel çeşitliliğe temel olarak iki şekilde tepki verebilir. Toplum çeşitliliği hoş karşılayıp destekleyebilir ya da toplulukları kısmen veya tamamen baskın kültür içinde sindirmeye çalışabilir. Toplumun yönelimi ve değerleri ilk şekilde olursa tekkültürcü, ikinci şekilde olursa çokkültürcüdür. “Çokkültürlü” kavramı kültürel çeşitlilik olduğunu ifade ederken, “çokkültürcülük” kavramı ise bu gerçeğe verilen standart bir

tepkiyi belirtir (Parekh, 2002). Çokkültürlülük ya da kültürel çeşitlilik önceleri bir devlette birden fazla ulusun bir arada yaşamasını ifade eden bir kavram olarak tanımlanmıştır (Kymlicka, 2015). Ancak son yıllarda kültür kavramının ırk, etnik ve ulusal kökenden daha fazlasını içerdiği görülmektedir. Amerikan Psikoloji Derneği (APA) da çokkültürlülüğün dil, ırk, dinsel yönelim, etnik yapı, sosyal sınıf, cinsel yönelim, cinsiyet, engelli olma, yaş ve diğer kültürel faktörleri içeren çok yönlü bir kavram olduğunu belirtmektedir (APA, 2002). Çok yönlü bir kavram olarak tanımlanmış kültürün psikolojik danışma ile ilişkisi aşağıda ele alınmıştır.

2.1.3 Kültür ile Psikolojik Danışma İlişkisi

Kültür insan yaşamının tümünü kapsar (Parekh, 2002). Bireyin içinde yaşadığı kültür göz önünde bulundurulmadan insan davranışı anlamlandırılamaz (Kağıtçıbaşı, 2000). Kültür bireylerin sorunlarını anlamlandırmasını ve bu sorunla baş etme yöntemlerini de yakından etkiler (Kleber, Figley ve Gersons, 1995). İnsan yaşamını bu denli kuşatmış olan kültürün hem danışan, hem de psikolojik danışman üzerinde etkisi de kaçınılmazdır. Psikolojik danışma alanında kültür ilk kez kişisel yapı kuramında ele alınmıştır. Bu kurama göre insanlar deneyimlerinden kişisel yapılar oluştururlar. Daha sonraki deneyimlerinde de birey bu yapılar ışığında yorum yapar, tahminlerde ve tepkide bulunur (Pedersen ve Ivey, 1993).

Kültür psikolojik danışma sürecine pek çok farklı açıdan etki eder. Birincisi, kültür kişilik yapısı üzerinde etkilidir (Triandis ve Suh, 2002). İlbars (1987) toplumların beslenme alışkanlıklarının, genel kabul gören davranış örüntülerinin kişilik gelişimini etkilediğini, kişiliğin büyük ölçüde bir öğrenme ürünü olduğunu ve bu öğrenmede kültürün etkisinin son derece önemli olduğunu belirtmiştir. Jungcu analizde sıklıkla “bir hastaya müdahale ettiğinizde kültüre müdahale edersiniz” görüşü savunulmaktadır (Sammuels, 1991’den aktaran Sharf, 2014). Bu cümle ile analiz edilen kişinin kültürü hakkında bilgi sahibi olunması gerekliliğine atıfta bulunulmaktadır (Sharf, 2014).

İkinci olarak kültürün, duyguların çeşitliliği, yoğunluğu ve duyguları ifade etme tarzları üzerinde de etkili olduğu bilinmektedir. Duygular psikolojik danışma sürecinde ele alınan, üzerinde çalışılan önemli bir unsurdur. Araştırmacılar farklı kültürlerin duygular üzerindeki etkilerini ortaya koymaya çalışmışlardır. Örneğin Apresjan (2013), Amerikan ve Rus bireylerin duygusal ifadelerini karşılaştırdıkları araştırmasında Rus bireylerin daha çok kendini küçümseyen ifadeler kullandıklarını, korkmak gibi pasif olumsuz duyguları daha çok ifade ettiklerini, buna karşı Amerikalıların ise kızmak gibi aktif olumsuz duyguları daha sık ifade ettiklerini ortaya koymuştur. Amerikalı ve Japon bireylerle gerçekleştirilen başka bir araştırmada da Amerikalıların gurur, güç gibi bireysel ve olumlu duyguları ifade ettiği, diğer taraftan Japonların ise daha çok kişilerarası duyguları dile getirdikleri belirtilmiştir (Kitayama, Markus, Kurokawa, 2000).

Kültürel değerlerin sadece duyguların nasıl yaşandığı, şiddeti ve ifade ediliş biçiminde değil, duyguların bastırılması konusunda da etkili olduğu araştırmacılar tarafından ifade edilmiştir. Örneğin Butler, Lee ve Gross (2007) araştırmalarında Amerika ve Batı Avrupalılarda duyguların bastırılmasının olumsuz düşünceler ve kendini koruma ile ilişkili olduğunu, diğer taraftan Asya kültürel değerlerinde bu durumun geçerli olmadığını ifade etmişlerdir. Türk öğrenciler ile İngiliz öğrencilerin karşılaştırıldığı başka bir araştırmada ise, Türk öğrencilerde duyguları fark etmenin, İngiliz öğrencilerde ise duyguları ifade etmenin psikolojik iyi oluşu yordadığı belirtilmiştir. Bu farklılık, Türkiye'nin toplulukçu, İngiltere'nin ise bireyci bir toplum olması ile açıklanmıştır (Kuyumcu ve Güven, 2012). Kısacası hem duyguların çeşitliliğinde, hem duyguların şiddetinde, hem de ifade ediliş tarzlarında kültürün etkisi gözlenmektedir.

Üçüncü olarak kültür, psikopatoloji olgusunu etkiler. Hofstede (1983) tarafından yürütülen bir araştırmada depresyon ile ilgili tanıların kültürler arası farklılıklar gösterdiği ortaya konulmuştur. Toplulukçu ve bireyci kültürlerde depresyon yaşayan insanların suçluluk ifadelerinin farklılaştığı belirtilmektedir. Bireyci kültürlerde depresyon yaşayan insanlar kendilerini daha fazla suçlarken, toplulukçu kültürlerde depresyon yaşayan insanlar daha çok, kendilerinin ait olduklarını düşündükleri grubun bireylerine hayal kırıklığı yaşattıkları düşüncesine kapılmaktadırlar (Hofstede, 1983). Türkiye'de yapılan araştırmaları inceleyerek depresyon ve kültür ilişkisini ortaya koymayı amaçlayan Cimilli (2001), Türk bireylerde depresyon belirtisi olarak hipokondriyazın ve bedenselleştirmenin çok sık görüldüğünü belirtmektedir. Kısacası kültür bireylerin hem kişilik yapısını, hem duyguların yaşanma şeklini ve yoğunluğunu hem de psikopatolojinin tanımlanmasını etkilemektedir. Kişilik yapısı ve duygular psikolojik danışma sürecinde sıklıkla ele alınan, üzerinde çalışılan kavramlardır. Ayrıca psikolojik danışmanların gerektiğinde danışanı sevk etmek için psikopatolojik durumlar hakkında bilgi sahibi olmaları mutlak bir gerekliliktir.

Kültürün dördüncü bir etkisi ise yardım arama davranışında kendini gösterir. Alan yazında kültürün bireyin yardım arama davranışı üzerinde de etkisinin kanıtlayan araştırmalar bulunmaktadır (Amri ve Bemak, 2013; Saint Arnault, 2009). Örneğin Lau ve Takeuchi (2001) Asyalı bireylerin psikolojik problemlerini değerlendirmeleri konusunda batılı toplumlardan farklılıklar gösterdiğini, bu toplumlarda ruhsal hastalıkların damgalanma ve utanç kaynağı olarak görüldüğünü belirtmiştir. Yine pek çok araştırma, kadınların erkeklere göre yardım arama davranışı açısından daha olumlu bir tutuma sahip olduğunu göstermektedir (Kalkan ve Odacı, 2005; Serim ve Cihangir-Çankaya, 2015; Türküm, 2001).

Beşinci etkisi olarak kültürün kuramlar üzerinde etkileri sayılabilir. Kuramlar kanalı ile de danışma süreci kültürden etkilenebilmektedir. Pek çok psikolojik danışma kuramı, kültürel farklılıklar gösteren danışanlara sundukları hizmet sınırlı olduğu için eleştirilmiştir (Sue, Ivey ve Pedersen, 1996). Geleneksel psikolojik danışma kuramlarının orta sınıf, heteroseksüel,

erkek beyaz ırk, ya da engelli olmayan bireylere uygun oldukları ve bunun haricinde kalanlara hizmet edemedikleri belirtilmiştir (Sue, Arredondo ve Roderick, 1992). Sue (1990), psikoloji alanında yapılan araştırmaların büyük bir kısmının Amerika'da yürütüldüğünü, fakat bu araştırmaların dünyada yaşayan nüfusun ancak %5'ini temsil ettiğini belirterek, bu araştırmaların sonucuna dayanılarak geliştirilen kuramların evrensel olmadıklarını, hatta kültürel olarak farklı gruplara zarar verebileceklerini vurgulamıştır. Yine Pedersen (2000), geleneksel psikolojik danışmanlık mesleğini, azınlık grupların kültürel kimliklerini ve ihtiyaçlarını yeterince göz önünde bulundurmadığı ve çoğunluğu oluşturan grubun ihtiyaçlarını karşılamaya yöneldiği için eleştirmiştir. Geleneksel kuramlar içinde bulundukları kültüre özgüdür. Bu yüzden kültürel sınırlılıklar taşımaktadırlar ve geleneksel kuramlar ortaya çıktığı kültürün özelliklerine sahip olmayan danışanlara karşı ön yargılı olabilmektedirler (Pope-Davis and Constantine, 1996). Kuramlara yönelmiş bu eleştirilerin yanı sıra, kuramların kültüre duyarlı olmayan noktaları da alan yazında sıklıkla vurgulanmaktadır. Örneğin Psikanalitik kuramda Freud'un ifade ettiği "Penis Hasedi" kavramı eleştirilmektedir. Bu eleştiride kadınların erkek penisine değil, toplumda geleneksel olarak erkeğe verilmiş güce imrendiği ve bu kavramın kadınları aşağılayan bir kavram olduğu belirtilmektedir (Enns ve diğ., 1995). Birey merkezli yaklaşım da bazı kültürlere uygun olmadığı için eleştirilmektedir. Bu eleştiriler üç ana konuda toplanmıştır. Birincisi bazı etnik gruplar daha yapılandırılmış bir yaklaşım arayabilirler, ikincisi birey merkezli yaklaşımın bazı teknikleri bazı kültürlerle uyum sağlamayabilir. Örneğin birey merkezli danışmanın saydam olmasından, yönlendirici olmayan yaklaşımından rahatsızlık duyabilir. Üçüncüsü ise bazı danışanlar sosyal beklentilerden çok fazla etkilenmişlerdir ve kendi kişisel tercihleri ile motive edilemeyebilirler. Ayrıca bazı kültürlerde bireyin gelişimine odaklanılması bencillik olarak algılanmaktadır (Corey, 2008).

Çokkültürlü gruplara uygulandığında varoluşçu yaklaşımında bazı sınırlılıkları göze çarpmaktadır. Varoluşçular bireylerin problemlerine sebep olan sosyal unsurları göz ardı ettikleri için ve çok fazla bireysel oldukları için eleştirilirler. Birçok kültürde, kişinin kendi sosyal ağ sınırları dışında, kendisi hakkında konuşması hoş karşılanmaz (Corey, 2008). Bilişsel Davranışçı Terapiyi bazı kültürlerde uygulamak zor olabilir. Çünkü bazı kültürlerde danışanlar temel kültürel değerlerinin sorgulanması konusunda önyargılara sahip olabilirler. Danışanlar temel değerlerin incelenmesi ve değiştirilmeye sevk edilmesi noktasında gönülsüz davranabilirler (Corey, 2008).

Son olarak kültür psikolojik danışman kanalıyla da danışma sürecini etkilemektedir. Şöyle ki; danışmanların kendi kültürleri profesyonel performanslarını ve yeterliklerini etkiler. Eğer danışan başka bir kültüre mensupsa, psikolojik danışman sıklıkla bilinç dışı olarak farklılıkları algılayabilir ve bu farklılıklara yine bilinç dışı olarak tepkide bulunabilir. Bu dinamik, psikolojik danışma sürecinin bir parçasıdır ve danışanla kurulan ilişkiyi belirlemektedir (Garcea, 2005).

Örneğin Loring ve Powell (1988'den aktaran Good, 2012) araştırmalarında, klinikte çalışan ruh sağlığı uzmanlarının tanı koyarken danışanlarının ırklarından ve cinsiyetlerinden etkilendiklerini belirtmişlerdir. Yine alanyazında kadınlara yönelik bazı ön yargıların ortaya konulduğu araştırmalar mevcuttur. Örneğin Robertson ve Fitzgeral (1990), danışanın cinsiyet rolünün terapistlerin davranışlarını nasıl etkilediğini araştırmışlardır. Araştırmada cinsiyet rolüne uygun davranan ve davranmayan danışan rolünü oynayan aktörler kullanılmıştır. Danışanlar geleneksel cinsiyet rollerinin dışında bir davranış sergilediklerinde psikolojik danışmanların yaklaşımı değişim göstermiştir. Psikolojik danışmanın ve danışanın sahip olduğu değerler, dünya görüşü ve dini inançlar da danışma sürecini etkilemektedir. Consoli, Kim ve Meyer (2008) psikolojik danışmanların değerleri ile ilgili yaptıkları araştırmada, psikolojik danışmanların değerlerinin farklı kültürel gruplarla, danışanların dünya görüşler ile ve danışanların yaşam amaçları ile çatışabileceğini, etnik azınlıklarla yürütülen psikolojik danışma süreçlerinde değerlerdeki farklılıkların sürece etki edebileceğini ifade etmişlerdir.
Sonuç olarak kültür ile psikolojik danışma çeşitli şekillerde ilişkilidir; kültür, hem sorunlarına gerçekçi çözümler bulmak amacı ile danışma sürecine başvuran danışanı, hem ruh sağlığı hizmeti veren psikolojik danışmanı, hem de psikolojik danışma sürecinin dayanağını oluşturan kuramları etkilemektedir. Bahsedilen bu etkiler bazen tekil olarak, bazen de birlikte danışma sürecine yansıyabilir. Bu ilişki kültüre duyarlı psikolojik danışma kavramının doğmasına neden olmuştur.

2.1.4 Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışma Yaklaşımının Tarihçesi

Psikolojik yardım arayan bireylerin kültürel farklılıklar göstermesi ruh sağlığı çalışanlarını yeni ve kültüre duyarlı yaklaşımları ve teknikleri aramaya yönlendirmiştir. APA'nın 1968 yılında düzenlediği bir konferansta önde gelen Afrikalı Amerikalı psikologlardan oluşan bir heyet, yaklaşık 200 Afrikalı Amerikalı Psikoloğun katılımıyla bir toplantı düzenlemişlerdir. Katılımcılar bu toplantıda aşağıdaki dört konu hakkındaki kaygılarını tartışmışlardır. a) APA'nın teşkilatında ve çalışma kollarında yer alan psikologların çeşitliliğinde eksiklik b) Yüksek lisans psikoloji eğitim programlarında siyahların yokluğu c) APA dergilerinde ırkçı araştırmacıların yayınlarının basılması d) Azınlıkların sorunlarının APA tarafından yeterince dikkate alınmaması. Hemen sonrasında ise, şu anda Uluslararası olan Ulusal Siyahi Psikologlar Derneği (The Association of Black Psychologists) kurulmuştur (Belgrave ve Allison, 2014). Kültüre duyarlı psikolojik danışma kavramı ve yeterlikleri hakkında diğer bir bilimsel tartışma ise 1973'te Vail-Colorado konferansında yapılmıştır. Bu bilimsel toplantıda farklı kültürlerden gelen danışanlara daha profesyonel ve etik bir hizmetin verilebilmesi için ruh sağlığı çalışanlarının bu hizmeti vermede yeterli olmaları gerektiği, bu nedenle de çokkültürlülükle ilgili uygun bir eğitimin lisans programlarına yerleştirilmesinin bir zorunluluk olduğu vurgulanmıştır (Korman, 1974).

Sonrasında Sue ve Sue (1977), yayınladıkları makalelerinde etkili kültürlerarası psikolojik danışmanlığın önündeki engellerin neler olduğunu anlatmışlardır. Aynı makalede azınlık kültürlerden gelen danışanlarla çalışırken geleneksel psikolojik danışma kuramlarından kaynaklanabilecek sorunlar tartışılmış ve psikolojik danışma sürecinde danışanların kültürel mesajlarının psikolojik danışmanlar tarafından anlaşılamaması halinde, danışanla kurulan ilişkide sorunların oluşabileceği belirtilmiştir.

1980'li yıllarda kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri daha fazla gündeme gelmeye başlamıştır. Sue ve diğ. (1982), ruh sağlığı alanında hizmet verenler için psikolojik danışma sürecinde kültürel yeterlikle ilgili önemli bir makale yayınlamışlardır. Bu çalışmada, psikolojik danışma yaparken ruh sağlığı alanında çalışanların sahip olmaları beklenen farkındalık, bilgi ve beceri boyutları bulunan üç yeterlik alanı tanımlanmıştır. Sonrasında bu konuda geliştirilmiş olan ölçme araçları ve modellerin temelinde bu çalışma yer almıştır.

Kültüre duyarlı psikolojik danışma yaklaşımında başlangıçta daha çok azınlıkların ihtiyaçları göz önünde bulundurulmuştur. Ancak daha sonraki yıllarda kültür olgusu genişlemiş, LGBT'li bireyler, engelli bireyler, yaşlılar, AİDS virüsü taşıyanlar, farklı beden ölçülerine sahip bireyler, çok ırklı kimliğe sahip bireyler, imtiyazlı gruplar için kültüre duyarlı psikolojik danışma hizmetlerinin neler olabileceği tartışılmaya başlanmıştır. Bu tartışmalar beraberinde kültüre duyarlı psikolojik danışmanların yetişmesini sağlayacak eğitim programlarının geliştirilmesini ve üniversitelerde bu programların uygulanmasını gündeme getirmiştir (Ponterotto ve Casas, 1987). Ayrıca CACREP ve APA bu yeterliklerin psikolojik danışman adaylarına kazandırılabilmesi için psikolojik danışman yetiştiren programlarda çokkültürlülüğü konu alan en az bir dersin bulunmasını mecburi tutmuştur (Chae, Foley ve Chae, 2006).

Kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri 1992 yılında Amerikan Psikolojik Danışmanlar Derneği'nin (American Counseling Assocation ACA) bir alt dalı olan Çokkültürlü Psikolojik Danışma ve Gelişim Derneği (Assocaiton of Multicultural Counseling and Development, AMCD) bünyesinde tanımlanmıştır (Sue, Arredondo ve McDavis 1992). Sonrasında ise Arredondo ve diğ., (1996) tarafından gözden geçirilerek yine bu dernek bünyesinde onaylanmıştır. Psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerini ölçmek amacıyla ölçme araçları geliştirilme çalışmaları yaygınlık kazanmıştır (D'Andrea, Daniels ve Heck, 1991).

Türkiye'de kültüre duyarlı psikolojik danışma konusunda yapılan araştırmalar ise ancak 2000'li yılların başında alan yazında yer bulmaya başlamıştır. Bu konuda yapılan ilk çalışmalar Koç (2003)'un kültüre duyarlı psikolojik danışmaya ilişkin kuramsal bir derlemesidir. Sonrasında Bektaş (2006) kültüre duyarlı psikolojik danışmanın psikolojik danışman eğitimindeki yerini, Karaırmak (2008) kültüre duyarlı psikolojik danışma anlayışının Türkiye'deki psikolojik danışma uygulamalarına etkilerini ve Kağnıcı (2011), kültüre duyarlı psikolojik danışma

dersinin öğrencilerin çokkültürlü psikolojik danışma yeterlikleri üzerindeki etkisini incelemiştir. Yine Kağnıcı (2013) tarafından yapılan başka bir araştırmada çokkültürlü psikolojik danışma eğitiminin nasıl olması gerektiği konusuna ve çokkültürlü psikolojik danışma yeterliklerinin nasıl kazandırılabileceğine ilişkin çeşitli öneriler sunulmuştur. Ayrıca Aydın (2014) tarafından yapılan başka bir araştırmada ise kültüre duyarlı psikolojik danışma eğitiminin rehberlik ve psikolojik danışmanlık öğrencilerinin kültürel duyarlık düzeylerini nasıl etkilediği incelenmiştir. Güçlücan (2016) psikolojik danışmanların kültüre duyarlılık algılarını ortaya koymayı amaçlamış, Özer (2014) ise psikolojik danışmanların çokkültürlü psikolojik danışma becerilerini ölçen bir ölçek geliştirmiştir Sonrasında okul psikolojik danışmanlarının kültüre duyarlı / çokkültürlü psikolojik danışma yeterliklerini belirlemeyi amaçlayan araştırmalar (Demir, 2016; Demirel, 2016) alan yazında yer almıştır.

2.1.5 Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışma

İngilizcesi "Multicultural Counseling" olan çokkültürlü psikolojik danışma kavramı Türkiye'de yürütülen bazı araştırmalarda (Demirel, 2016; Kağnıcı, 2013; Özer, 2014) çokkültürlü psikolojik danışma, bazı araştırmalarda (Aydın, 2014; Bakioğlu, 2017; Bektaş, 2006; Demir, 2016; Karaırmak, 2005; Koç,2003) ise kültüre duyarlı psikolojik danışma karşılığını almıştır. Bu iki kavramdan hangisi kullanılırsa kullanılsın, anlatılmak istenen, farklı kültürlerin bir arada yaşaması neticesinde oluşan bu çokkültürlülüğün psikolojik danışmanlar tarafından fark edilmesi ve psikolojik danışmanların bilgi ve beceri konusunda donanımlı olmasıdır. Etkili bir psikolojik danışma süreci yürütülebilmesi için, psikolojik danışmanın kültüre duyarlı bakış açısına sahip olması bir gerekliliktir (Pedersen, 1990). Bu araştırmada ise kültüre duyarlı bakış açısına daha çok vurgu yaptığı düşünüldüğü için "Multicultural Counseling" kavramı "kültüre duyarlı psikolojik danışma" olarak ifade edilmiştir.

Pedersen (1991), kültüre duyarlı psikolojik danışmayı, sosyal ortamları farklı olan insanların yardım ilişkisi için bir arada bulunmaları olarak tanımlamıştır. Başka bir tanımlamada ise kültüre duyarlı psikolojik danışma, yaş, cinsiyet, toplumsal sınıf, engellilik, ırk, din, dil, etnik köken, cinsel yönelim, göç, beden ölçüleri, cinsiyet kimliği, çok ırklı kimlik, ayrıcalıklı grup gibi değişkenler açısından birbirine benzemeyen danışan ve psikolojik danışman arasında kurulan ve psikolojik danışmanın bu kapsamda yeterli düzeyde farkındalık, beceri ve bilgi düzeyine sahip olduğu profesyonel bir yardım ilişkisi olarak tanımlanmıştır (Sue, 2006).

Kültüre duyarlı psikolojik danışma şu dört varsayımı temel alarak ortaya çıkmıştır:

1) Tüm öğrenmeler ve kimlik oluşumları kültürel ortamda gerçekleşmektedir.

2) Şimdiye kadar ortaya atılmış kuramlar, kültürel farklılıkları tanımlamada, açıklamada ve tahmin etmede yetersizdir.

3) Psikolojik danışmada bireysellik baskındır ve

4) Psikolojik danışmanlar giderek daha fazla farklı kültürlere mensup danışanlarla karşılaşacaklardır, ancak psikolojik danışmanların pek çoğu kültüre duyarlı uygulamalarda yetersizdirler (Sue, Ivey ve Pedersen, 1996). Kültüre duyarlı psikolojik danışma yaklaşımı, psikodinamik, bilişsel-davranışçı ve varoluşçu-hümanistik kuramlardan sonra, psikolojik danışma-psikoterapi kuramlarının dördüncü gücü olarak gösterilmiştir (Pedersen, 1991). Bu yaklaşım geleneksel kuramlara karşı değildir. Psikolojik danışma ve terapi sürecine kattığı üç önemli nokta vardır. Birincisi, kültüre duyarlı psikolojik danışma bir meta-kuramdır, yani kuram hakkında kuramdır. İkincisi, kültüre duyarlı psikolojik danışma bütün önemli kuram ve teknikleri kullanır, ancak kültürel olarak bu kuramların uygun olan kullanımını araştırır. Ayrıca geleneksel kuramları gerektiğinde kültüre duyarlı tekniklerle tamamlayabilir. Son olarak kültüre duyarlı psikolojik danışma terapötik ilişkiye yeni kuramlar ve teknikler ekleyerek uygulama için alternatifleri arttırır (Ivey ve diğ., 2013).

Kültüre duyarlı psikolojik danışma dil ve din gibi etnografik değişkenleri; yerleşim yeri, cinsiyet, yaş gibi toplumsal ve demografik değişkenleri; eğitsel ve ekonomik faktörler ve ailenin kökeni gibi statü değişkenlerini içeren çok geniş bir yelpazede ele alınır (Sue ve Sue, 2016).

D'andrea ve Daniels (2001), danışanın kültürünün bu çok boyutlu yapısına vurgu yapan RESPECTFUL adlı bir model ortaya koymuşlardır. Bu modelin vurgulamış olduğu iki önemli unsur vardır. Birincisi psikolojik danışmanlar danışanlarının gelişimine yardım eden profesyonellerdir. İkincisi ise danışanın gelişimine etki eden pek çok boyut vardır ve bu boyutların tümü psikolojik danışma sürecinde mutlaka göz önünde bulundurulmalıdır. D'andrea ve Daniels bu modelde ele alınan ve bireylerin sahip olduğu kültürel özelliklerin olduğu alanları şu şekilde ifade etmişlerdir: Bireyin dini ve manevi yönü (**R**eligious and spiritual identity), etnik ve kültürel kökeni (**E**thnic and cultural background), cinsel yönelimi ve cinsel kimliği (**S**exual Orientation-Gender identity), psikolojik olgunluğu (**P**sychological maturity), sosyo-ekonomik durumu (**E**conomic backround), gelişimsel zorlukları (**C**hronological devlopment challenges), bireyin travmaları ve iyi oluşunu tehlikeye sokan durumları (**T**hreats one personel well-being), aile geçmişi (**F**amily backround) ve fiziksel özellikleri (**U**nique physical characteristics), ikamet ettiği yer (**L**ocation of Residence)

D'andrea ve Daniels (2001), RESPECTFUL model tarafından tanımlanan bu faktörlerin, psikolojik danışmaların kendilerinin ve danışanlarının çoklu kimlik yapıları hakkında fikir sahibi olabilmeleri; bu yapıların kendilerinin, danışanlarının, danışma sürecinin ve danışma çıktılarının üzerinde yarattığı etkileri anlayabilmeleri adına bir araç olarak kullanılabileceğinin belirtmişlerdir.

Arredondo ve diğ. (1996) tüm bireylerin çokkültürlü varlıklar olduğunu, her bireyin politik ve tarihi kültürel bir arka plana sahip olduğunu ve her bireyin çevresel, politik, tarihi ve sosyokültürel etmenlerden etkilendiğini belirterek "Kişisel Kimlik Boyutları Modeli" adını verdikleri bir model önermişlerdir. "Kişisel Kimlik Boyutları Modeli" ile kültürel kimliğin çok boyutlu yapısı açıklanmaya çalışılmıştır. Bu modelde bireyin kimliğinin üç boyutlu bir yapıdan oluştuğu belirtilmiştir. Birinci boyut "A" yaş, kültür, cinsel yönelim, cinsiyet, etnik köken, dil, bedensel yeterlik, ırk, sosyal sınıf gibi nispeten sabit özellikleri kapsamaktadır. Bu özellikler etiketlemenin en fazla söz konusu olduğu özelliklerdir. İkinci boyut olan, "B" boyutu, daha değişken olabilen, eğitim düzeyi, ikamet yeri, gelir, medeni durum, vatandaşlık statüsü, çalışma deneyimi, hobiler-ilgiler gibi özellikleri kapsamaktadır. Üçüncü boyut olan, "C" boyutu ise danışanların yaşamlarını etkileyen tarihi olaylar gibi sosyopolitik tarihi değişkenlerle ilgili özellikleri kapsamaktadır.

Kültüre duyarlı psikolojik danışma; kültürün bireylerin davranışlarını nasıl etkilediğini, kültürel değerlerin, beklentilerin ve normların danışanların problemlerine etkilerini, danışanların sorunlarına çözüm bulmada ait oldukları kültürün onlara yardımcı olabilecek ne gibi araçlara sahip olduğunu, çokkültürlü bir ortamda sorunların meydana geliş şeklini ve bu sorunların nasıl çözümlendiğini meydana çıkarmayı hedefler (Kleinman, 1998).

2.1.6 Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışma Yeterlikleri

Farklı kültürlere mensup danışanlarla çalışırken, danışma sürecinin başarıyla sonuçlanabilmesi için danışanlara uygun, danışanın yararını gözeten bir hizmet sunulması gerekir. Psikolojik danışmanların bu etkili hizmeti verebilmeleri için de bazı yeterliklere sahip olması gerekir. Kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri hem psikoloji hem de psikolojik danışmanlık alanı için son derece önemlidir (Mollen, Ridley ve Hill, 2003).

Kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri, farklı kültüre mensup danışanlarla çalışan psikolojik danışmanların sahip olması gereken tutum ve inançları, becerileri ve bilgileri ifade etmektedir. Ayrıca kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri, farklı kültürlere mensup danışanlarla çalışırken değerlendirme yapmaya yarayacak, rehber niteliğinde bir dizi meseleki ve etik standartlar içermektedir (Sue, Arredondo ve McDavis, 1992).

Psikolojik danışmanlarda bulunması istenen kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerini, APA 1980 yılında şu şekilde ifade etmiştir: 1) Kendi kültürleri ile ilgili farkındalıkları ve duyarlılıkları vardır. 2) Kendi ön yargılarının, değerlerinin farkındadırlar, ayrıca bu ön yargıların ve değerlerin azınlık olan kültürden gelen danışanları ne gibi yollarla etkilediğinin farkındadırlar. 3) Azınlık kültürden gelen danışanları üyesi oldukları kültürden birine sevk edebilirler, ayrıca danışanın imkanları ile ilgili olarak duyarlıdırlar. 4) Amerika Birleşik

Devletlerinde azınlıkların tedavi süreci ile ilgili olarak sosyopolitik sistemin nasıl işlediği ile ilgili bilgileri vardır. 5) Danışanı ile aralarında olan inanç ve ırktan kaynaklı farklılıklarla ilgili olarak kendilerini rahat hissederler. 6) Ruh sağlığı hizmeti verdikleri danışanların ait oldukları grupla ilgili olarak bilgi ve tecrübeye sahiptirler 7) Psikolojik danışmanın ve psikoterapinin genel özellikleri ile ilgili olarak anlayışa ve bilgiye sahiptirler. 8) Sözsüz mesajları ve sözel mesajları doğru ve uygun bir biçimde aktarabilirler ve bu mesajları doğru ve uygun bir biçimde alabilirler. 9) Sözel ve sözsüz geniş bir tepki yelpazesine sahiptirler (APA Education and Training Committee of Division 17, 1980'den aktaran: Pope-Davis ve diğ., 1994).

Sonrasında Sue ve diğ. (1982) bu listeye iki yeterlik daha eklemişlerdir. Bu yeterliklerin başlıkları ise şu şekildedir: 1) Psikolojik danışmanlar uygun psikolojik danışma becerilerine sahiptirler 2) Psikolojik danışmanlar ruh sağlığı merkezlerinde yaşanan kurumsal engellerin farkındadırlar.

ACA (2014) ise, psikolojik danışmanların kültüre duyarlı bir bakış açısına sahip olmaları gerektiğini vurgulamış ve etik kodlarında şu başlıklara yer vermiştir:

1. Kişisel Değerler: Psikolojik danışmanlar değerlerinin, davranışlarının, inançlarının ve tutumlarının farkına varırlar. Bunları empoze etmekten sakınırlar. Danışmanlar danışanların, eğitim görenlerin ve araştırmaya katılanların çeşitliliğine saygı gösterirler ve kendi değerlerini danışanlara empoze etme riski olan alanlarda, özellikle danışmanın değerleri danışanın hedefleri ile uyumsuz olduğunda veya danışmanın değerleri ayrımcılığa sebep olduğunda eğitim almak isterler.
2. Çokkültürlülüğü / Çeşitliliği Göz Önünde Bulundurma: Psikolojik danışmanlar gizlilik ve mahremiyetin kültürel anlamlarıyla ilgili farkındalıklara ve duyarlılıklara sahiptirler. Psikolojik danışmanlar bilginin açıklanmasına yönelik farklı görüşlere saygı duyarlar. Psikolojik danışmanlar, danışanları ile bilginin ne zaman, nasıl ve kiminle paylaşılacağına dair bilgi verirler.
3. Kültüre Duyarlı Konular / Değerlendirmede Çeşitlilik: Danışmanlar normların dışında kalan popülasyonlar için değerlendirme teknikleri seçerken daha dikkatli davranırlar. Psikolojik danışmanlar test sonuçlarını yorumlarken ya da danışanlarını değerlendirirken danışanların yaşının, cinsiyetinin, etnik kökeninin, kültürünün, engellilik durumunun, dilinin, dininin, inancının, cinsel yöneliminin, sosyo-ekonomik durumunun ve bunun gibi diğer değişkenlerin etkisinin olabileceğinin farkındadırlar.
4. Kültüre Duyarlı Konular / Süpervizyonda Çeşitlilik: Danışmanların süpervizörleri, süpervizyon ilişkisinde çokkültürlülüğün ve çeşitliliğin rolünün farkındadırlar ve bunu vurgularlar.

5. Eğitim Programlarına Kültüre Duyarlı Konuları Almak: Psikolojik danışman yetiştiren eğitimciler, psikolojik danışmanların gelişmelerini sağlamak için, çeşitlilik ve kültüre duyarlılıkla ilgili öğretim araçlarını tüm atölye, eğitimlerine eklerler.
6. Öğretim Elemanlarının Çeşitliliğinin Olması: Psikolojik danışman yetiştiren eğitimciler, kültürel açıdan farklılık gösteren öğretim elemanlarını toplamak ve fakültede tutmak için çaba sarfederler.
7. Öğrenci Çeşitliliğinin Olması: Psikolojik danışman eğitimcileri, kültürel olarak farklılık gösteren öğrencileri toplarlar ve fakültede böyle öğrencilerin öğrenim görmeye devam etmesi için emek harcarlar. Psikolojik danışman eğitmenleri öğrencilerin farklı kültürleri ve yetenek tiplerini tanımasına, bunlara değer vermesine ve kültüre duyarlı danışma yeterliliğine sahip olmalarına kendilerini adarlar. Danışman eğitmenleri kültürel açıdan farklı öğrencilerin huzurunu ve akademik performansını arttıracak ve destekleyecek konaklama imkanlarını sağlarlar.
8. Kültüre Duyarlı Yeterlikler: Danışman eğitmenleri aktif olarak eğitimlerinde ve süpervizyon pratiklerinde kültüre duyarlı yeterlikleri eklerler. Öğrencilerini de kültüre duyarlılık pratiğinin yeterliliğinde farkındalıklarını, bilgilerini ve becerilerini kazanmaları için aktif olarak eğitirler.
9. Kültüre Duyarlılık ve Engellilik ile İlgili Konular: Web sitesi olan danışmanlar engelli bireylere ulaşılabilirlik sağlarlar. Ana dili farklı olan danışanlar için tercüme imkanları sağlarlar. Bu tarz tercümelerin ve ulaşımın sınırlılıklarını kabul ederler.

Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik (PDR) Derneği (2007) ise, psikolojik danışmanlar için bireysel ve kültürel farklılıklara duyarlılık ile ilgili konuları “Psikolojik Danışma ve Rehberlik Alanında Çalışanlar İçin Etik Kurallar” adlı kitapçığında şu şekilde ele almıştır: Psikolojik danışmanlar, toplumdaki farklı grupların ihtiyaçlarını ve problemlerini farketmeye ve çalışmalarında kullandıkları yöntem ve teknikleri onların ihtiyaçlarına uygun olarak düzenlemeye çalışmalıdırlar. Ayrıca, danışanın cinsiyeti, yaşı, dili, dini, ırkı, sosyoekonomik düzeyi, özürlü olma durumu, cinsel yönelimi, medeni durumu, değişik grup ya da kültüre ait olması gibi bireysel ve kültürel farklılıkların, verecekleri yardımı olumsuz olarak etkilememesine dikkat etmelidirler. Psikolojik danışmanlar çalıştıkları danışanların kültürel çeşitliliklerine ilişkin arka planlarını anlamak için aktif çaba göstermelidirler. Danışanların psikolojik danışmandan farklı düşünce ve ideolojilere, inanç ve değerlere sahip olması durumunda, danışmanlar verdikleri hizmette herhangi bir ayrım yapmazlar. Bu konularda önyargılı olanlara katılarak onların tarafını tutmazlar veya onları eleştirerek, onlarla tartışmazlar. Psikolojik danışmanlar kendilerine başvuran herkesi kabul ederler ve onlara anlayış göstererek hizmet verirler. Psikolojik danışmanlar hiçbir kültürel yapıyı diğerinden üstün görmezler.

Sue, Arredondo ve McDavis (1992), psikolojik danışmanların minumum seviyede sahip olması gereken üç temel yeterlik alanı tanımlamıştır. Sonrasında ise bu yeterlikler kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri olarak kabul edilmiştir. Bu yeterlik alanları şöyledir: 1) Kendi değerlerinin, önyargılarının ve varsayımlarının farkında olmak, 2) Farklı kültüre ait danışanların dünya görüşlerini, bakış açılarını anlamak, 3) Farklı müdahale tekniklerini ve yöntemlerini uygulamak.

Yukarıda tanımlanmış olan üç yeterlik alanı ise, kendi içinde yine üç ayrı boyutta açıklanmıştır. Bu boyutlar inançlar ve tutumlar, bilgi, beceriler şeklinde sıralanmıştır.

Sue, Arredondo ve McDavis (1992), tarafından tanımlanmış olan ve yukarıda ana başlıkları ile verilen yeterlikler şu şekilde açıklanmıştır.

1) Kendi değerlerinin, varsayımlarnın ve ön yargılarının farkında olmak: Psikolojik danışmanlar kendi ön yargılarının, değerlerinin ve varsayımlarının farkında olmalıdırlar. Eğer psikolojik danışmanın farkındalığı yüksek ise kendisine ait dünya görüşünün, kendisinin içinde bulunduğu kültürel koşullarının bir sonucu olduğunu anlar ve tüm bunların psikolojik danışma sürecine nasıl bir etkide bulunduğunu fark eder. Bu yeterlik alanında inançlar ve tutumlar, bilgi ve beceri olmak üzere üç alt boyut vardır.

a) İnançlar ve Tutumlar: Bu alt boyutta, psikolojik danışmanın ait olduğu kültürü ve kültürel geçmişini farketmesi, farkılıklara değer vermesi ve saygı göstermesi; deneyimlerinin, geçmişinin, değerlerinin ve tutumlarının psikolojik danışma sürecine yansımalarını fark etmesi; psikolojik danışmanın kendi yeterliklerinin ve sınırlarının farkında olması ve danışanları ile oluşabilecek farklılıklar hususunda kendisini rahat hissetmesi yer alır.

b) Bilgi: Bu alt boyutta, psikolojik danışmanın ırkçılığın, ayrımcılığın, baskının ve önyargıların kendisini ve psikolojik danışma sürecini nasıl etkilediğini bilmesi; kendi kültürel geçmişini ve bu geçmişin profesyonel ve kişisel olarak normallik ya da anormallik tanımını ve psikolojik danışma sürecini nasıl etkilediğini bilmesi; iletişim stillerinin ve kendisinin kullandığı iletişim stilinin psikolojik danışma sürecine etkisini bilmesi yer alır.

c) Beceriler: Bu alt boyutta, psikolojik danışmanın kendisini kültürel bir varlık olarak görebilmesi; kültürel açıdan çeşitlilik gösteren ortamlarda etkin olabilmesi ve kendisini geliştirebilmek adına konsültasyon ve eğitim imkanlarını araştırması; yeterliği ile ilgili olarak sınırlılıklar hissettiğinde süpervizyon ve eğitim yardımına başvurması veya gerektiğinde danışanını yeterliğe sahip olan başka bir uzamana yönlendirmesi yer alır.

2) Farklı Kültüre Ait Danışanların Dünya Görüşlerini Anlamak: Psikolojik danışmanlar kendi dünya görüşlerinden farklı olan dünya görüşlerini saygı ile karşılayabilmelidirler, ayrıca bu görüşleri anlayabilmelidirler. Burada anlatılmak istenen, psikolojik danışmanın farklı görüşleri tamamen kabullenmesi ve bu görüşleri kendi bakış açısı haline getirmesi değildir. Burada anlatılmak istenen, psikolojik danışmanların kendi bakış açılarının yanı sıra farklı bakış

açılarını da kabul edebilmesidir. Bu yeterlik alanında inançlar ve tutumlar, bilgi ve beceri olmak üzere üç alt boyut vardır

a) İnanç ve Tutumlar: Bu alt boyutta, psikolojik danışmanın farklı etnik kökene ait kişilelere karşı ön yargılarının farkında olması; danışanların etkilendiği kültürlere yönelik negatif duygularının farkında olması, kendi tutumlarını ve inançlarını ön yargısız bir tutum içinde karşılaştırmaya istekli olması yer alır.

b) Bilgi: Bu alt boyutta, psikolojik danışmanın hizmet verdiği grup ya da kültür hakkında özel bilgilere sahip olması; çeşitli kültürlere ait danışanların kültürel miraslarının, yaşam tecrübelerinin ve geçmişinin farkında olması; danışanların etnik kökeninin, kültürününün, ırkının, kişilik oluşumunu, mesleki tercihlerini, psikolojik bozukluklarını ve yardım arama davranışlarını ne şekilde etkilediğini anlaması yer alır.

c) Beceriler: Bu alt boyutta, psikolojik danışmanın çeşitli kültürel gruplarda ruh sağlığı ve ruhsal bozukluklar ile ilgili olarak yürütülen çalışmaları takip etmesi; eğitimsel yaşantılara katılarak farkındalığını arttırması, bilgisini ve kültürlerarası becerilerini geliştirmesi; profesyonel etkinlikleri dışında da kültürel açıdan çeşitlilik gösteren ortamlara girmesi yer alır.

3. Farklı Müdahale Yöntem ve Teknikleri Uygulamak: Psikolojik danışmanların, psikolojik danışma sürecinde danışanların kültürüne göre müdahale, yöntem ve teknikleri seçmesi ve kullanması gerekmektedir. Bu yeterlik alanında inançlar ve tutumlar, bilgi ve beceri olmak üzere üç alt boyut vardır.

a) İnanç ve Tutumlar: Bu alt boyutta, psikolojik danışmanın farklı dilleri psikolojik danışma sürecini engelleyici bir unsur olarak düşünmemesi; danışanların yerel yardım müdahalelerine ve içsel yardım sunma kaynaklarına saygı duyması; danışanın dinine ve tinsel değerlerine ve inançlarına saygı göstermesi yer alır.

b) Bilgi: Bu alt boyutta, psikolojik danışmanın farklı kültürlerden gelen danışanların aile yapılarını, bu yapılardaki mevcut hiyerarşilerini, değerlerini ve inançlarını, danışanın ait olduğu kültürün özelliklerini ve ailelerindeki destek kaynaklarını bilmesi; farklı kültürlerden gelen danışanların sağlık hizmetlerini kullanmada karşılaşabilecekleri engellerin farkında olması; psikolojik danışmada ve terapide yer alan bazı uygulamaların farklı kültürlerin değerleriyle örtüşmeyebileceğini bilmesi; değerlendirme ölçeklerinin ve bu ölçeklerin puanlamasının objektif olmayabileceğini bilmesi ve değerlendirme sonuçlarını danışanın kültürel veya dil özelliklerini göz önünde bulundurarak yorumlaması gerektiğini bilmesi yer alır.

c) Beceriler: Bu alt boyutta, psikolojik danışmanın sözel ve sözsüz yardım etme davranışlarını kullanabilmesi, uygun şekilde sözel ve sözsüz iletileri alabilmesi ve aktarabilmesi; dil problemi yaşandığında dış kaynaklardan yardım istemesi; önyargılı, ayrımcı ve yanlı uygulamaları engellemek için çalışması; test teknikleriyle ve değerlendirmeyle ilgili olarak eğitim alması,

kültürel sınırlılıklarının farkında olması; amaç belirleme, danışanın kanuni hakları gibi konularda danışanı bilgilendirme sorumluluğunu alması yer alır.

Richardson ve Jacobs (2002), kültüre duyarlılık alanı ile ilişkili olarak, psikolojik danışmanların kişilerarası becerilerini geliştirmelerinin gerekliliğini vurgulamışlardır ve "kültüre duyarlı sosyal yeterlik" kavramını geliştirmişlerdir. Richardson ve Jacobs kültüre duyarlı sosyal yeterliği, öz farkındalık, kişilerarası bilgi ve sosyal beceriler olmak üzere üç boyutta tanımlamışlardır. Öz farkındalık; psikolojik danışmanın ön yargılarının ve değerlerinin farkında olması, farklı kültüre mensup bireyler ile ilişkileri kolaylaştırmaya yardımcı olacak bakış açısı ve davranışla ilgili bir bilgi ve anlayışa sahip olmasıdır. Kişiler arası bilgi ve sosyal becerilerle bütünleşmiş bir farkındalık, kültüre duyarlı bir psikolojik danışma ilişkisinde en önemli ögeler olarak kabul edilmektedir ve karşılıklı saygı ile olumlu kabulün oluşmasında en önemli basamaktır. Psikolojik danışmanlar kişiler arası becerilere odaklandıklarında danışanlarıyla yakınlık kurabilmekte ve böylece terapötik işbirliğini oluşturabilmektedir.

Sue ve Sue (2016) kültüre duyarlı psikolojik danışmanın uygulama alanındaki etkilerinden yola çıkarak şu önerilerde bulunmuştur:

1. Farklı popülasyonlarla çalışırken kültüre özgü ve evrensel alanların belirlenmesine yardımcı olun.
2. Çokkültürlülüğün tanımının kapsayıcı olduğunu ve ırk, kültür, toplumsal cinsiyet, din, cinsel yönelim, yaş, engellilik durumlarını da kapsadığını bilin.
3. Avrupa kökenli Amerikalılar için geliştirilmiş standartların kültürel bir bağlamda oluştuğuna ve kültürle sınırlı olabileceğine dikkat edin. Danışmanlar Avrupa kökenli Amerikalılar için geliştirilmiş standartları normatif olarak görmeye devam ettikçe, başkalarını anormal olarak değerlendirebilirler.
4. Kültürel yeterlilik kavramının, klinik yeterliliğin geleneksel tanımından daha kapsayıcı ve üst düzey olduğunu fark edin. İyi düşünmenin tuzağına düşmeyin iyi danışmanlık, iyi danışmanlıktır.
5. Eğer dünyamızdaki danışanların çeşitliliği ile çalışmayı planlıyorsanız, geleneksel danışman rolünün dışında bir rol oynamalısınız.
6. Danışanların yaşam tarzları ve kültürel sistemlerine uygun teknikler kullanın.
7. Kültüre duyarlılığın başarılı kültüre duyarlı danışmada çok önemli olduğunu kavrayın.

2.1.7 Kültüre Duyarlı Psikoloji Danışma Yeterlikleri ile İlgili Araştırmalar

Aşağıda kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri ile ilgili olarak önce yurt dışında yapılmış ilgili araştırmalara; sonra ise Türkiye'de yapılmış ilgili araştırmalara kronolojik sıraya göre yer verilmiştir.

2.1.7.1 Kültüre Duyarlı Psikoloji Danışma Yeterlikleri ile İlgili Yurt Dışında Yapılmış Araştırmalar

Aşağıda kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri ile ilgili yurt dışında yapılmış ilgili araştırmalar kronolojik sıraya göre verilmiştir.

Holcomb ve Myers (1999), CACREP tarafından akredite edilmiş bir eğitim programından mezun olmuş psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerini, CACREP tarafından akredite edilmemiş bir programdan mezun olmuş psikolojik danışmanlarınkiyle karşılaştırmayı amaçlamışlardır. Aynı araştırmada demografik değişkenlerin (yaş, etnik kimlik, cinsiyet, eğitim düzeyi) kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerini yordayıp yordamadığı da araştırılmıştır. Araştırmaya 151 psikolojik danışman katılmıştır. CACREP tarafından akredite edilmiş bir programdan mezun olmuş psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri, CACREP tarafından akredite edilmemiş bir programdan mezun olan psikolojik danışmanlarınkine göre anlamlı bir farklılık göstermemiştir. Demografik değişkenlerden sadece etnik köken (etnik azınlığa mensup olmak) kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğini anlamlı düzeyde yordamıştır. Araştırmada katılımcıların kültüre duyarlı terminoloji ve farkındalık düzeyi yüksek bulunurken, kültüre duyarlılığa ilişkin bilgi düzeyleri düşük bulunmuştur.

Lewis (2004), yüksek lisans ve doktora mezunu toplam 118 psikolojik danışmanın gözlenen ve algılanan kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerini araştırmıştır. Katılımcıların yapmış olduğu bir psikolojik danışma oturumu, kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri konusuda uzman iki süpervizör tarafından gözlenmiştir. Araştırma sonucunda, gözlenen ve algılanan kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri arasında pozitif ve anlamlı bir ilişkinin olduğu, yüksek lisans ve doktora programından mezun olmuş psikolojik danışmanların gözlenen ve algılanan kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri arasında ise anlamlı bir farkın olmadığı görülmüştür.

Vaughn (2007) kültüre duyarlı psikolojik danışma ile ilgili olarak kendisini yeterli algılayan 12 okul psikolojik danışmanı ile nitel bir araştırma yürütmüştür. Bu araştırmada psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma alanında kendilerini yeterli hissetmelerinin nedenleri ortaya konulmaya çalışılmıştır. Araştırmanın sonucunda katılımcıların kendilerini kültüre duyarlı psikolojik danışma konusunda yeterli hissetmelerinin ana nedenini, farklı kültürlere karşı hassas ve farkında olmak olarak belirtmişlerdir. Ayrıca okul psikolojik danışmanları etnik kimlik gelişimi ile ilgili yeterli bilgiye sahip olmadıklarını, üniversitede aldıkları kültüre duyarlı psikolojik danışma dersinin kendilerine önemli derecede katkı yapmadığını ve kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerine sahip olabilmek için farklı kültürden kişilerle ilişki kurmanın önemli olduğunu ifade etmişlerdir.

Merrill-Washington (2008), 82 psikolojik danışman ile yaptığı araştırmada kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri, duygusal zekâ ve etnik köken arasındaki ilişkileri ortaya koymayı amaçlamıştır. Araştırma sonucunda kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri, duygusal zekâ ve etnik köken arasında anlamlı ve pozitif bir ilişkinin olduğu bulunmuştur.

Eckenrod-Green (2009) araştırmasında, okullarda çalışan psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerinin lise öğrencileri tarafından nasıl algılandığını bazı değişkenlere göre incelemiştir. Araştırmaya 786 öğrenci katılmıştır. Araştırmada kullanılan ölçek; öğrencilere destek, öğrencilere saygı ve iletişim becerileri alt boyutlarından oluşmaktadır. Araştırmanın sonucunda öğrencilerin hissettikleri desteğin cinsiyet, psikolojik danışmanla kurulan ilişki, sosyo-ekonomik durum ve sınıf düzeyine göre anlamlı düzeyde değiştiği fakat ırka göre anlamlı düzeyde değişmediği görülmüştür. Öğrencilere saygı boyutunun sosyo-ekonomik durum ve psikolojik danışmanla kurulan ilişki değişkenlerine göre anlamlı düzeyde değiştiği fakat cinsiyet ve ırka göre değişmediği ortaya konulmuştur. İletişim becerileri alt boyutunun ise psikolojik danışmanla kurulan ilişki ve sınıf düzeyi değişkenlerine göre anlamlı düzeyde farklılaştığı fakat ırk, sosyo-ekonomik durum ve cinsiyet değişkenlerine göre değişmediği belirtilmiştir.

Williams (2010), 185 okul psikolojik danışmanının kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerini bazı değişkenlere göre incelemiştir. Çalışmanın sonucunda okul psikolojik danışmanlarının kendilerini etnik kimlik gelişimi ve farkındalık boyutlarında daha az yeterli algıladıkları, beceriler ve çokkültürlü terminoloji boyutlarında ise kendilerini daha çok yeterli algıladıkları belirtilmiştir. Aynı araştırmada kültüre duyarı psikolojik danışma dersi alan ve almayan psikolojik danışmanlar arasında anlamlı bir farkın olmadığı, çalışma süresine göre psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerinin anlamlı düzeyde farklılaşmadığı ve kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerinin etnik kökene göre anlamlı düzeyde değişmediği ortaya konulmuştur.

Crook (2010), okul psikolojik danışmanlarında kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği ile psikolojik danışma özyetkinliği arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamıştır. Aynı araştırmada kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerinin cinsiyete, etnik kökene, mesleki deneyime ve okulun buluduğu çevreye göre farklılaşıp farklılaşmadığı da araştırılmıştır. Araştırmanın örneklemini 173 okul psikolojik danışmanı oluşturmuştur. Araştırmanın sonucunda, kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri ile psikolojik danışman öz yeterliği arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Ayrıca psikolojik danışman öz yeterliğinin kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerini yordadığı sonucuna ulaşılmıştır. Aynı araştırmada, Afrika kökenli psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri Avrupa kökenli psikolojik danışmanlarınkinden; kentsel bölgede çalışan psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri kırsal bölgede çalışan psikolojik danışmanlarınkinden

anlamlı düzeyde daha yüksek bulunmuştur. Okulu kentsel bölgede bulunan psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri, okul kırsal alanda bulunan psikolojik danışmanlara göre anlamlı düzeyde daha yüksek bulunmuştur. Psikolojik danışmanların mesleki deneyimleri arttıkça, kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerinin arttığı görülmüştür. Kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri cinsiyete göre anlamlı bir farklılaşma göstermemiştir.

Na (2012) okul psikolojik danışmanlarının genel psikolojik danışma yeterlikleri ve kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. 382 okul psikolojik danışmanının katıldığı araştırmanın sonuçlarına göre kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri ve genel psikolojik danışma yeterlikleri arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Ayrıca araştırma sonucunda göçmenlerle çalışan psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerinin anlamlı düzeyde yüksek olduğu belirtilmiştir.

Singh (2010), psikolojik danışma alanında yüksek lisans veya doktora yapan 156 öğrenci ile yaptığı araştırmasında, öğrencilerin kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri ile etnokültürel empati, kültüre duyarlı vaka kavramsallaştırma becerisi, süpervizyon deneyimi, mesleki deneyim, etnik köken arasındaki ilişkileri ortaya koymayı amaçlamıştır. Araştırmanın sonucunda öğrencilerin kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği ile etnokültürel empati, kültüre duyarlı vaka kavramsallaştırma becerisi, süpervizyon deneyimi, mesleki deneyim arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Ayrıca bu değişkenlerin, kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğini yordadığı sonucu elde edilmiştir.

Dodson (2013) Amerikan Okul Psikolojik Danışmanları Derneğine (American School Counseler Association-ASCA) üye olan 510 okul psikolojik danışmanıyla bir araştırma yürütmüştür. Bu araştırma sonucunda beyaz kökenli olan psikolojik danışmanların çokkültürlü psikolojik danışma yeterlik algıları, siyah kökenli olan psikolojik danışmanlardan anlamlı düzeyde daha yüksek bulunmuştur.

Martin-Adkins (2013), 100 psikolojik danışmanla yaptığı araştırmasında, psikolojik danışmanların öz kimlik karmaşıklığı, sosyal kimlik karmaşıklığı ve kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmanın sonucunda öz kimlik karmaşıklığı, sosyal kimlik karmaşıklığı ve kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerinin anlamlı bir ilişki göstermediği belirtilmiştir.

Tourek (2014) bazı demografik değişkenler (terapistin cinsiyeti, yaşı, ırkı, yıllık aile geliri, kültüre duyarlı eğitim, kıdem yılı) ile kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri arasındaki ilişkileri incelemiştir. Aynı araştırmada bilinçli farkındalık ile kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri arasındaki ilişki de araştırılmıştır. Araştırmaya Amerika Birleşik Devletleri'ndeki çeşitli üniversiterin psikolojik danışma merkezlerinde çalışan 123 terapist katılmıştır. Araştırma sonucunda terapistin yaşı, cinsiyeti ve ırkı ile kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri

arasında anlamlı bir ilişki olmadığı görülmüştür. Yıllık aile geliri 50.000 doların üstünde olan psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri daha yüksek bulunmuştur. Kıdem yılı ile kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerinin beceri alt boyutu arasında anlamlı pozitif bir ilişki bulunmuştur. Kültüre duyarlı psikolojik danışma eğitimi ile kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri arasında anlamlı pozitif ilişki bulunmuştur. Ayrıca bilinçli farkındalık ile kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri arasında anlamlı pozitif ilişki bulunmuştur.

Gordillo (2015), 154 okul psikolojik danışmanıyla yaptığı araştırmasında okullarda çalışan psikolojik danışmanların genel psikolojik danışma ve kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerini incelemiştir. Araştırmada yaş, cinsiyet, etnik köken, çalıştığı yer ve farklı etnik kökenden danışmanlarla çalışma değişkenlerinin okul psikolojik danışmanlarının kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerini yordamadığı sonucuna ulaşılmıştır. Aynı araştırmada, psikolojik danışmanın çalışma süresinin, düşük sosyo-ekonomik düzeye sahip öğrencilerle çalışma durumunun, göçmen öğrencilerle çalışma durumunun, aldığı kültüre duyarlı psikolojik danışma kurs sayısının, kültüre duyarlı psikolojik danışma ile ilgili katıldığı atölye sayısının ve genel psikolojik danışma yeterlik düzeyinin, okul psikolojik danışmanlarının kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerini yordadığı bulunmuştur.

Ivers ve diğ., (2016) tarafından yapılan bir araştırmada, yüksek lisans düzeyinde öğrenim gören psikolojik danışman adaylarının kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri ile bilinçli farkındalıkları arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmanın sonucunda psikolojik danışman adaylarının kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri ile bilinçli farkındalıkları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Ayrıca araştırmada psikolojik danışman adaylarının bilinçli farkındalıklarının kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikerini anlamlı düzeyde yordadığı bulunmuştur.

Fietzer, Mitchel ve Ponterotto (2018) 180 psikolojik danışman adayının katılımıyla yürüttükleri araştırmalarında, çokkültürlü kişiliğin, etnik kimliğin, çokkültürlü eğitimin, açıklığın ve bilişsel ırkçı tutumların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerini yordayıp yordamadığını ortaya koymaya çalışmışlardır. Araştırma sonucunda çokkültürlü kişiliğin kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerinin anlamlı bir yordayıcısı olduğu ancak, etnik kimliğin kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerini yordamağıdı bulunmuştur. Ayrıca araştırmada, çokkültürlü eğitimin kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerinin farkındalık ve bilgi boyutunu yordadağı; açıklık kişilik özelliğinin kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerinin beceri boyutunu yordadığı; bilişsel ırkçı tutumların ise kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerinin farkındalık ve beceri boyutunu yordadığı bulunmuştur.

Campell, Vance ve Dong (2018), psikolojik danışma alanında doktora ve yüksek lisans programlarına devam eden 157 psikolojik danışmanın katılımıyla gerçekleştirdiği

araştırmasında psikolojik danışmanların bilinçli farkındalığı ile kültüre duyarlı psikolojik yeterlikleri arasındaki ilişkiyi araştırmayı amaçlamıştır. Araştırmada bilinçli farkındalık ile kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri arasında pozitif güçlü bir korelesyonun olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca farkındalığın tüm alt boyutları ile kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri pozitif anlamlı ilişkiler göstermiştir.

Yukarıda yer alan araştırmalar ışığında, kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri ile ilgili olarak yurt dışında yapılmış olan araştırmaların daha çok etnik kimlik, cinsiyet, eğitim düzeyi, kültüre duyarlılıkla ilgili alınan eğitim, bilinçli farkındalık, psikolojik danışma öz yetkinliği gibi değişkenlere odaklandığı ve araştırmaların daha çok nicel yöntemlerle gerçekleştirildiği görülmektedir.

2.1.7.2 Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışma Yeterlikleri ile İlgili Yurt İçinde Yapılmış Araştırmalar

Türkiye'de gerçekleştirilen araştırmalar aşağıda kronolojik sıra ile verilmiştir.

Koç (2003), kuramsal derleme çalışmasında yaklaşımın kuramsal çerçevesini, amacını, özelliklerini ve ilkelerini, yaklaşımın dayandığı temel felsefeyi, danışan-danışman ilişkisini, kültüre duyarlı psikolojik danışmanlığın önerdiği çözümleri, uygulamaya ilişkin müdahale yöntemlerini, yaklaşımın üstünlüklerini ve sınırlılıklarını ele almıştır.

Bektaş (2006), kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikler üzerinde durmuş, kültüre duyarlı psikolojik danışmanın hem ABD'de hem de Türkiye'de psikolojik danışman eğitiminde nasıl bir yeri olduğunu irdelemiştir. Ayrıca Türkiye'nin oldukça zengin bir kültürel yapıya sahip olduğunu belirterek, psikolojik danışmanların yetersizlik duygusu hissetmemeleri adına bazı öneriler sıralamıştır. Bu öneriler şöyledir: 1) Psikolojik danışma lisans ve yüksek lisans programlarına "Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışma" dersi zorunlu ders olarak dahil edilmelidir. 2) Psikolojik danışman adaylarının hem kuramsal hem de uygulamalı derslerde kültüre duyarlı bakış açısı kazanmaları için emek verilmelidir 3) Psikolojik danışman eğitimcileri, kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerinin psikolojik danışman adaylarına nasıl kazandırılacağı ile igili konularda çeşitli kongre ve sempozyumlarda bir araya gelmeli ve çalışmalıdırlar. 4) Türkiye'de yer alan üniversitelerin psikolojik danışma merkezlerinde görev alan psikolojik danışmanlar yabancı uyruklu öğrencilerle karşılaşabilirler. Bu nedenle buradaki psikolojik danışmanlara kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerinin kazandırılması amacıyla eğitimler verilmelidir. 5) Psikolojik danışmanlara bu alanla ilgili yeterliklerin kazandırılması için, Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği bünyesinde çalışmalar başlatılmalı ve sürdürülmelidir.

Erdur-Baker (2007), psikolojik danışmanlık alanının dayandığı kuramsal temelleri, psikolojik danışma uygulamalarını, danışan ile psikolojik danışman arasında kurulan terapötik ilişkiyi "Kültürel ve Kültürlerarası Psikoloji" alanındaki gelişmeleri göz önünde bulundurarak

değerlendirmiş ve Türkiye'deki uygulamalar için bazı önerilerde bulunmuştur. Bu öneriler şu şunlardır:

1) Psikolojik danışma kuramlarının Türk kültürüne uygunluğu araştırılmalıdır.
2) Türkiye'de yaşayan baskın ve alt grup kültürlerin sözel ya da sözel olmayan iletişim biçimleri araştırılmalıdır. Araştırma sonuçları, psikolojik danışma uygulamalarına, psikolojik danışma modelleri göz önünde bulundurularak aktarılmalıdır.
3) Kültürümüze özgü modeller geliştirilmelidir.
4) Psikolojik danışman adayları, danışanlarının farklılıklarının, beklentilerinin, deneyimlerinin farkında olabilecekleri ve bu farklılıkları kültürel zenginlik olarak benimseyebilecekleri biçimde eğitilmelidir. Bunun için hem lisans hem de yüksek lisans programlarında uygun düzenlemeler yapılmalıdır.
5) Lisans veya yüksek lisans sürecinde olan PDR öğrencileri, kendi inançlarını, değer sistemlerini anlamalı ve psikolojik danışma oturumlarındaki etkilerini fark etmelidir. Ayrıca psikolojik danışman adaylarına, kültürel olarak farklı danışanlarla çalışırken süreci nasıl yöneteceklerine dair gerekli bilgilerin ve becerilerin kazandırılması gerekmektedir.

Karaırmak (2008), kültüre duyarlı ya da çokkültürlü psikolojik danışmanın yapılandırmacı yaklaşımın etkisiyle ortaya çıktığını ifade etmiştir. Çalışmasında pikolojik danışmada çok kültürlü anlayışı detaylarıyla incelemiş ve bu anlayışın ülkemizdeki psikolojik danışma uygulamalarındaki yansımalarını ve Türk kültürüne uygun olup olmadığını irdelemiştir.

Yukarıda bahsedilen kuramsal çalışmalar dışında, Türkiye'de kültüre duyarlı psikolojik danışma konusunda deneysel olarak gerçekleştirilmiş birkaç araştırma mevcuttur. Bunlardan bir tanesi Kağnıcı (2011) tarafından yürütülmüştür. Araştırma bir devlet üniversitesinin lisans programında yer alan "Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışma" dersinde kullanılan yaşantısal öğretim yöntemlerinin psikolojik danışman adaylarına çokkültürlü farkındalık ve bilgi kazandırmadaki rolünü incelemek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın bulguları ders kapsamında kullanılan yaşantısal öğrenmenin öğrencilerin çokkültürlü farkındalık ve bilgi yeterlikleri kazanımına katkı sağladığını göstermiştir. Öğrencilerin kendi kültürel geçmişleri ve farklı kültürler hakkında bilgi sahibi oldukları, kültürün psikolojik danışma sürecindeki rolünü kavradıkları görülmüştür. Bunun yanı sıra öğrencilerin özfarkındalık geliştirdikleri, farklılıklara saygı duymaya başladıkları, önyargılarının farkına vardıkları ve bunları değiştirme konusunda istekli oldukları bulunmuştur. Araştırmanın bir diğer bulgusu ise yaşantısal öğretim yöntemleri aracılığıyla öğrencilerin farklı duyguları deneyimlemiş olmalarıdır. Analizler sonucunda tüm süreç boyunca en yoğun yaşanan duyguların şaşkınlık, keyif, merak, heyecan ve utanma olduğu görülmüştür.

Aydın (2014), kültüre duyarlı psikolojik danışma dersinin rehberlik ve psikolojik danışmanlık öğrencilerinin kültüre duyarlılık düzeyleri üzerindeki etkisini incelemiş, deney grubu ile bilgi, beceri ve farkındalık yeterlik alanları ile ilgili çalışmalardan oluşan ve 12 oturum süren "Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışma Eğitim Programı" yürütmüştür. Araştırmada kontrol grubuna herhangi bir müdahalede bulunulmamışıtr. Araştırma sonucunda uygulanmış olan eğitim programı, deney grubunda yer alan katılımcıların kültürel duyarlılık seviyelerinde, kontrol grubunda yer alan katılımcılara nazaran, anlamlı bir artışa neden olmuştur. Ayrıca eğitim programının sona ermesinden üç ay sonra izleme ölçümü yapılmıştır ve artışın izleme ölçümünde de kalıcı olduğu anlaşılmıştır.

Özer (2014), çalışmasında psikolojik danışmanların ya da danışman adaylarının kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerini ölçmek amacıyla farkındalık, beceri ve bilgi, boyutlarından oluşan 26 maddelik bir ölçme aracı geliştirmiştir.

Lüleci (2014), tarafından gerçekleştirilen bir araştırmanın ilk bölümünde psikolojik danışmanların çokkültürlü tutumlarını ölçmek amacıyla 15 maddeden oluşan Çokkültürlü Tutum Ölçeği geliştirilmiştir. Araştırmanın ikinci bölümünde ise "Psikolojik Danışmanlar İçin Çokkültürlü Tutum Ölçeği"'ni 258 psikolojik danışmana uygulamıştır. 71 psikolojik danışman 15-35 aralığında değişen düşük ölçek puanı alırken, 81 psikolojik danışman 35-55 aralığında değişen orta düzey ölçek puanı, 106 psikolojik danışman 55-75 aralığında değişen yüksek ölçek puanı almıştır. 21 psikolojik danışman 70 ve üzerinde puan almıştır. Bu psikolojik danınşmanların 4'ü ise tam puan yani 75 puan almışlardır. Araştırmanın sonucunda psikolojik danışmanlardan 152'sinin olumsuz çokkültürlü tutuma sahip oldukları görülmüştür. Ayrıca araştırmada; kadın psikolojik danışmanlar, erkek psikolojik danışmanlarla karşılaştırılmıştır ve kadın psikolojik danışmanların anlamlı düzeyde daha olumlu çokkültürlü tutuma sahip oldukları görülmüştür. Diğer taraftan araştırmada, çokkültürlü tutumun, mezun olunan üniversite ya da meslek yılına göre farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Demirel (2016), çokkültürlü psikolojik danışma yeterlik algılarının etnik kökene, dini inanca, öğrenim düzeyine, cinsiyete ve meslekteki kıdeme göre farklılık gösterip göstermediğini araştırmıştır. Araştırma sonucunda öğrenim düzeylerine, mesleki kıdemlerine ve cinsiyetlerine göre, psikolojik danışmanların çokkültürlü psikolojik danışma yeterlik algıları anlamlı bir farklılık göstermezken; etnik kökenlerine ve dini inançlarına göre anlamlı bir şekilde farklılık göstermiştir. Aynı araştırmada psikolojik danışmanların etnikmerkezcilik düzeyleri ile çokkültürlü psikolojik danışma yeterlik algıları arasında orta düzeyde, negatif ve anlamlı bir ilişki olduğu belirtilmiştir. Ayrıca araştırmada yapılan çoklu regresyon analizi sonucunda etnik kökenin, dini inancın ve etnikmerkezcilik değişkenlerinin birlikte çokkültürlü psikolojik danışma yeterlik algılarını anlamlı düzeyde yordadıkları görülmüştür. Bununla birlikte mesleki kıdemin,

öğrenim düzeyinin ve cinsiyetin çokkültürlü psikolojik danışma yeterlik algılarının anlamlı yordayıcıları olmadıkları ortaya konulmuştur.

Güçlücan (2016), psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği ile mesleki deneyim, eğitim düzeyi, cinsiyet, bulundukları bölgedeki çalışma süresi arasındaki ilişkileri incelemiştir. Araştırma sonucunda psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerinin cinsiyet, mesleki deneyim ve bulundukları bölgede çalışma süresine göre farklılaşmadığı bulunmuştur. Eğitim düzeyine göre yüksek lisans mezunu olan psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri, lisans mezunu olan psikolojik danışmanlarınkinden anlamlı olarak yüksek bulunmuştur.

Sezer (2017) psikolojik danışman adayları ile gerçekleştirdiği deneysel araştırmasında, seçmeli olarak verilen kültüre duyarlı psikolojik danışma dersinin kültürel empati, açıklık, esneklik, sosyal girişim, sosyal denge kültüre duyarlı kişilik özelliklerine etkisini araştırmıştır. Araştırma sonucunda, psikolojik danışman adaylarının aldıkları kültüre duyarlı psikolojik danışma dersinin kültüre duyarlı kişilik özelliklerinden kültürel empati, açıklık ve duygusal denge boyutunu anlamlı düzeyde arttırdığı görülmüştür. Ayrıca araştırmadan elde edilen nitel veriler sonucunda, öğrencilerin önyargı ve ayrımcılık konusunda farkındalıklarının arttığı, öğrencilerin empati, saygı ve koşulsuz kabul konularını daha iyi somutlaştırdıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Bakioğlu (2017), psikolojik danışma ve rehberlik öğrencilerinin psikolojik danışma özyeterlikleri ile kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri, bilinçli farkındalıkları ve cinsiyet rolleri arasındaki ilişkileri araştırmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu PDR lisans programlarnın son sınıfında öğrenim gören 431 üniversite öğrencisi oluşturmuştur. Araştırmanın sonucunda kültüre duyarlı psikolojik danışma dersi almış olanların psikolojik danışma özyeterlikleri, dersi almayanlarınkinden anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Ayrıca bilinçli farkındalığın ve cinsiyet rollerinin psikolojik danışma özyeterliğini yordamasında kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğinin kısmi aracılık rolüne sahip olduğu görülmüştür.

Kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri ile ilgili Türkiye'de gerçekleştirilmiş araşıtrmaların bir kısmının kuramsal derleme araştırmaları olduğu dikkati çekmektedir. Özellikle son yıllarda, kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri ile ilgili deneysel ve betimsel araştırmaların da yapıldığı tespit edilmiştir. Kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri ile iglili yapılmış bu araştırmaların cinsiyet, eğitim düzeyi, kültüre duyarlılıkla ilgili alınan eğitim, mesleki deneyim, dini inanç, bilinçli farkındalık, psikolojik danışma özyeterliliği gibi değişkenlere odaklandığı görülmektedir.

2.2 Etkili Psikolojik Danışman Nitelikleri İle İlgili Kuramsal Çerçeve

Aşağıda etkili psikolojik danışman nitelikleri ile ilgili bilgilere yer verilmiştir. Sonrasında ise etkili psikolojik danışman nitelikleri ile ilgili yapılan ilgili araştırmalar sunulmuştur.

2.2.1 Etkili Psikolojik Danışman Nitelikleri

Psikolojik danışmanların kişilik ve psikoterapi kuramlarını iyi bilmesi, farklı müdahale yöntemlerini, tanılama kriterlerini ve insan davranışlarının nedenlerini öğrenmiş olması önemlidir. Ancak bu tür bilgi ve beceriler, terapinin temelini oluştursalar da, tek başlarına terapiye ait etkili ilişkiler kurmak ve sürdürmek için yeterli değildir. Terapi uygulamalarında insani nitelikler ve deneyimler de ortaya konmaktadır. İşte bu insani boyut, danışan ve psikolojik danışman arasındaki terapötik ilişkinin en önemli belirleyicilerinden birisi olarak gösterilmektedir (Corey, 2008). Psikolojik danışma sürecinde danışanlara sunulan yardımın etkili olup olmamasında psikolojik danışmanın temel aldığı kuramsal yaklaşım ile kullandığı beceri, teknik ve araçların etkisi büyüktür. Ancak bu sürecin etkili olmasında bir birey olarak psikolojik danışmanın kendisinin daha etkili olduğu belirtilmektedir (Corey, 2008; Lawson ve diğ., 2007; Venart, Vassos ve Pitcher-Heft., 2007).

Psikolojik danışman ile danışan arasındaki ilişkinin etkili olması, psikolojik danışma sürecinin de başarısını belirler (Hackney ve Cormier, 2008). Etkili bir psikolojik danışmanın hangi özelliklere sahip olması gerektiği konusunda birçok görüş bulunmaktadır. Corey (2008) etkili psikolojik danışmanları, kendi yaşantılarını ve tepkilerini kontrol edebilen, danışanlarına yardım ederken danışanlarının ihtiyaçları doğrultusunda en uygun teknikleri belirleyebilen, danışanlarıyla iyi bir terapötik ilişki kurabilen ve sürdürebilen uzmanlar olarak tanımlamış ve etkili psikolojik danışmanların kişisel özelliklerini şu şekilde sıralamıştır: Etkili psikolojik danışmanların herşeyden önce kendilerine saygıları vardır ve etkili psikolojik danışmanlar kendileri olmaktan hoşnutturlar. Kendilerini değerli bulurlar ve dayanıklılıklarını korurlar. Etkili psikolojik danışmanların kişilik yapıları güçlüdür. Sınırlarını, neyin gerekli olduğunu, beklentilerini ve kim olduklarını bilirler. Kendi güçlerini tanırlar ve kabul ederler. Kendilerini diğer bireylerle eşit görürler. Yaşamlarını biçimlendirecek tercihler yaparlar. Önceden vermiş oldukları kararların farkındadırlar. Değişime direnç göstermezler. Sahip olduklarını yeterli görmedikleri zaman, nasıl bir değişim istedikleri ile ilgili karar alırlar ve olmak istedikleri kişi haline gelebilmek için emek sarf ederler. İhtiyaç duyarlarsa daha önce almış oldukları kararları tekrar gözden geçirebilirler. Önceki kararlarına takılıp kalmazlar. Yaşama bağlıdırlar, tam olarak yaşama ve yaşamın içinde olma yönünde isteklilik gösterirler. Samimi, dürüst ve otantiktirler. Savunmaların, maskelerin ardına sığınmazlar. Yanlış yapabilirler ve yanlışlarını görebilirler, yaptıkları hataları kabul ederler. İnce bir mizah anlayışları vardır. İlişkilerindeki sınırlarını sağlıklı bir şekilde belirleyebilirler. “Hayır” deme becerilerini sağlıklı bir şekilde kullanırlar. Yaşanan olaylara farklı bakış açılarıyla yaklaşabilirler. Geçmişe takılıp kalmazlar,

anda yaşarlar, gelecekle ilgili saplantıları da yoktur. Kültürün insanlar üzerindeki etkisini anlarlar. Kültürün kendilerinde ne gibi etkiler yarattığını fark ederler ve değerlerin farklı kültürlerden etkilenmesine saygı gösterirler. Diğerlerinin mutluluğuyla gerçekten ilgilenirler. Ayrıca cinsiyetin, sosyal düzeyin ve yetiştirilmenin yarattığı farklılıklara da duyarlılık gösterirler. İşlerine bağlılıkları çok fazladır ve yaptıkları işi anlamlı bulurlar.

Nystul (2015) etkili psikolojik danışmanı, tam anlamıyla tanımlamanın zor olduğunu vurgulayarak etkili psikolojik danışmanlarda bazı benzer nitelikler bulunması gerektiğini ifade etmiştir. Örneğin, psikolojik danışmanlar danışanlarını cesaretlendirmelidirler ve onlarda bulunan gelişme kapasitesine inanmalıdırlar. Danışanlarına sanatçı duyarlılığı ile yaklaşmalıdırlar. Bu, onların danışanlarına karşı esnek olmalarına, duyarlı olmalarına, yaratıcı olmalarına, teknikleri danışanların ihtiyaçlarına göre uyarlayabilmelerine neden olur. Psikolojik danışmanların duygusal olarak değişkenliklerinin aşırı olmaması gerekir. Çünkü psikolojik danışmanın aşırı duygusal değişkenliği, danışanda güvensizlik duygusuna neden olabilir. Psikolojik danışmanlar, bireylerin problemlerini tanımlamaya, anlamaya ve bu problemlerini çözmelerinde onlara yardımcı olmaya isteklidirler. Etkili psikolojik danışmanların benlik saygıları yüksektir, ayrıca kendini gerçekleştirmeye yönelik davranışlarda bulunurlar. Psikolojik danışmanlar kendilerini tüm yönleri ile başka bir ifadeyle oldukları gibi kabul ederler. Bir insanın değişimine yardım etmek sabrı ve çabayı gerektirmektedir. Bu nedenle etkili psikolojik danışmanlar sabırlı bireylerdir.

Hackney ve Cormier (2008) ise etkili psikolojik danışmanların şu özelliklere sahip olmaları gerektiğini belirtmiştir:

Kişisel farkındalık ve kavrayış: Psikolojik danışmanın kendi ihtiyaçlarını, duygularını, güçlü-zayıf taraflarını ve mesleki motivasyonunun nedenlerini fark etmesi için, kişisel farkındalık ve kavrayışa sahip olması gerekir. Eğer psikolojik danışmanın kişisel farkındalığı az ise, danışanın verdiği bazı mesajları kişiselleştirebilir, bunlara aşırı tepki gösterebilir ve sonuçta savunucu davranabilir. İçgörü sahibi olmak, etkili bir psikolojik danışman olma yolunda iyi bir başlangıçtır. İçgörü sahibi olabilmek için şu noktalar vurgulanmıştır: Psikolojik danışman kendi gereksinimilerinin farkında olmalıdır. Psikolojik danışman, onu yardım etmeye motive eden nedenleri fark etmelidir. Psikolojik danışman duygularınını fark etmelidir. Psikolojik danışman güçlü ve zayıf yanlarını, sınırlarını ve sorunlar ile baş etme becerilerini farketmelidir.

Psikolojik açıdan sağlıklı olmak: Psikolojik danışman, psikolojik olarak sağlam olduğunda ve kendi sorunları ile ilgili olarak dikkati dağılmadığında daha fazla yardımcı olabilir. Psikolojik danışmanlar, psikolojik sağlığı kırılgan olduğu dönemlerde danışanlarını başka bir psikolojik danışmana yönlendirmeli ve kendileri için de bu konuda yetkin bir psikolojik danışmandan yardım almalıdırlar.

Irksal, Etnik ve Kültürel Unsurları Anlama ve Duyarlılık Kazanmak: Kişinin kendi etnik ve

kültürel mirasını ve bu mirasın kişinin dünya görüşünü nasıl biçimlendirdiğini fark etmesi, psikolojik danışman olarak verimliliğini arttırıcı bir etkiye yol açar.

Açık Fikirli Olmak: Açık fikirlilik psikolojik danışmanın kendi dünyası dışındaki dünyayı da tanıyıp bilmesi, aydınlanması anlamına gelmektedir. Aynı zamanda psikolojik danışmanın kendi iç dünyasını da tanıması ve anlaması gerekir. İçten ve samimi bir iletişim için açık fikirlilik olmazsa olmaz bir unsurdur. Çünkü açık fikirlilik danışanın duyguları, düşünceleri ve davranışları kendi duygu, düşünce ve davranışlarından farklı olsa dahi, psikolojik danışmanın, bu duygu, düşünce ve davranışlara uyum sağlayabilmesini kolaylaştırır. Böylece psikolojik danışman, toplumun kabul etmediği ya da saldırgan olarak nitelendirilen bireyler de dahil olmak üzere pek çok farklı danışanla etkili iletişim kurabilir.

Nesnel Olmak: Nesnellik bir danışan ile etkileşim içindeyken, geri çekilip danışanla ilgili olayları ve danışma ilişkisinde yaşananları doğru olarak görebilmektir. Psikolojik danışmanın nesnel olması, danışanın yeni bir anlayış geliştirmesine veya karşılaşılan güçlüğü farklı bir boyuttan görebilmesine olanak tanıması bakımından kendisine gereken "ilave bir çift göz ve kulak" görevi görür.

Yetkin Olmak: Danışan üzerinde güven uyandırmak, onların kendilerine güvenmelerini ve daha umutlu olmalarını sağlamak için psikolojik danışmanın yetkin olması gerekmektedir. Yetkinlik, bir psikolojik danışmanın gerekli deneyime, becerilere ve bilgilere sahip olmasıdır (Eagan, 1998'den aktaran Hackney ve Cormier, 2008). Yetkin psikolojik danışman farklı danışanlarla farklı sorunlar üzerinde çalışabilir.

Güvenilir Olmak: Psikolojik danışmanın güvenilir olması için sorumluluk sahibi olması, ayrıca psikolojik danışmanda etik standartlar ve öngörülebilirlik özelliklerinin bulunması gerekmektedir. Psikolojik danışman güvenilir biri gibi davranmamalı, güvenilir bir kişi olmalıdır. Güvenilir bir psikolojik danışman, gizlilik ilkesini uygulayan, onun problemlerine enerjik bir şekilde yanıt verebilen, danışanın kendisini ifade ettiği için pişmalık duygusu yaşamadığı kişidir (Cavanaugh, 1982'den aktaran Hackney ve Cormier, 2008).

Kişilerarası İlişkilerde Çekici Olmak: Danışan, psikolojik danışman ile kendisi arasında bir benzerlik ya da uyum fark ettiğinde psikolojik danışmanı kişisel çekiciliği olan birisi olarak algılar. Çekici ve cana yakın olarak algılanan psikolojik danışmanın danışan üzerinde etkisi daha fazladır ve psikolojik danışmada daha çok güven uyandırır. Psikolojik danışma sürecinde cana yakın, sıcak ve dürüst olmak, resmi, soğuk ve mesafeli olmaktan daha çok işe yarar.

Bu araştırma kapsamında ele alınan etkili psikolojik danışman nitelikleri Cormier ve Cormier (1991) tarafından tanımlanmıştır ve bir psikolojik danışmanda bulunması gereken nitelikler olan öz farkındalık, esneklik, enerji, entelektüel yeterlik, destek ve iyi niyet niteliklerini içermektedir.

Cormier ve Cormier (1991)'in belirttiği bu nitelikler şöyle açıklanmaktadır:

1. Entelektüel yeterlik: Hızlı ve yaratıcı düşünme, aynı zamanda öğrenme isteği ve yeterliliği ile ilgili bir özelliktir. Psikolojik danışman bilgili ve sürekli öğrenme arzusu içinde olmalıdır, alanı ile ilgili olarak kendisini sürekli geliştirmelidir. Psikolojik danışmanın bilgi toplamaya ve danışanını bilgilendirmeye uygun bir entelektüel yeterliliğe sahip olması gerekir.

2. Esneklik: Psikolojik danışmanın, danışanın problemleri ile çalışırken ihtiyaç duyduğu kuram ve tekniği seçebilmesi için gerekli olan bir yaklaşımdır. Etkili bir psikolojik danışmanın tek bir yaklaşıma bağlı kalmaması, farklı teknikleri ve yöntemleri danışanların ihtiyaçları doğrultusunda kullanabilmesi, uygulayabilmesi gerekir.

3. Enerji: Psikolojik danışmanın peş peşe birçok danışan görse bile, oturumlarda etkin olma ve bunu sürdürebilme becerisidir. Güçlü ve dinamik olan psikolojik danışmanlar, danışanlarına cesaret verir, danışanları değişim için aktif olmaya iter ve terapötik ilişkide güven duygusunu daha kolay oluşturur.

4- *Destek:* Psikolojik danışmanın, danışanının umudunu arttırmasını ve kendi kararlarını vermesinde cesaretlendirmesini ifade eder. Bu niteliğin aynı zamanda danışma sürecinde güven duygusunu pekiştirme, kaygıyı azaltma gibi işlevleri vardır. Destekleyici olmak psikolojik danışmanın, danışanına aldığı kararlarda yanında olduğunu hissettirmesi ve danışanı olduğu gibi kabul etmesi anlamındadır. Fakat psikolojik danışman, danışanı kendine bağımlı hale getirmemelidir. Danışana danışanın sorumluluklarını üstlendiği hissini yaşatmamalıdır. Başka bir ifade ile destek olurken, sınırını belirleyebilmelidir.

5- İyi niyet: İyi niyet psikolojik danışmanın etik kurallar ile ilgili olarak danışanın çıkarlarını göz önünde bulundurmasıdır. Etkili bir psikolojik danışmanın iyi niyeti, yapıcı ve olumludur.

6- *Öz farkındalık:* Öz farkındalık duyguları, değerleri ve davranışları da içeren benlik bilgisi, bireyi etkileyen faktörlerin neler olduğu ve bu faktörlerin onları nasıl etkilediğinin farkına varma yeteneğidir. Bir bireyin kendisiyle ilgili inançları davranışlarını etkiler. Eğer bir psikolojik danışman kendini yeterli ve değerli hissetmez ise kendisi hakkındaki negatif inançlarını danışanlarına yöneltebilmektedir. Psikolojik danışmanın kendisinin güçlü yönlerinin olduğuna inanması, danışanı ile ilişkisini olumlu yönde etkilemektedir. Dolayısıyla psikolojik danışma süreci, psikolojik danışmanın duygularından ve davranışlarından etkilenmektedir. Eğer psikolojik danışmanın öz farkındalığı düşük ise, psikolojik danışma sürecinin ilerlemesinde başarısızlık söz konusu olabilir. Etkili bir psikolojik danışman ihtiyaçlarının, beklentilerinin, amaçlarının ve sınırlılıklarının farkında olmalıdır.

Etkili bir yardım etme ilişkisinde yardım eden, gerektiği zaman tüm becerilerini spontan olarak, mekanik olmayacak bir şekilde kullanılabilmelidir. Psikolojik danışman, kişisel ihtiyaçlarının ve motivasyon düzeyinin terapötik süreç üzerindeki etkisinin farkında olmalıdır. Çünkü psikolojik danışmanların motivasyon düzeyleri ve ihtiyaçları değişebilmektedir ve bu değişkenlik onların terapötik ilişkiyi yapılandırmalarını veya sürdürmelerini olumlu veya olumsuz olarak

etkileyebilmektedir (Danish, D'Augelli ve Hauer, 1980).

Enerji, esneklik, destek, iyi niyet, öz farkındalık, yeterlik ve güç gibi kriterlerin yanı sıra psikolojik danışmanların etik kuralları benimsemesi, kişisel değerleri, duygusal objektifliği onun etkililiğini belirlemekte ve yardım ilişkisini etkileyen unsurları oluşturmaktadır (Cormier ve Cormier, 1991).

Wampold (2011), terapist özelliğinin, terapi türünden bağımsız olarak, bir terapinin etkili olabilmesi için çok önemli bir faktör olduğunu belirtmiştir. Bazı terapistlerin danışanla daha iyi bir düzeyde terapötik ilişki kurabildiği ve daha iyi terapi sonuçları elde edibildiği bilinmektedir. Araştırmacılar etkili terapistlerin özelliklerinin neler olduğunu belirlemeye çalışmışlardır. Örneğin Wampold (2011) etkili bir terapistin özelliklerini şöyle sıralamıştır.

1. Etkili terapistler sözel akıcılık, empati, sıcaklık, kabul gibi gelişmiş kişilerarası becerilere sahiptirler.

2. Etkili terapistlerin danışanları terapistlerine güvenirler, terapistlerinin kendilerini anladıklarını düşünürler ve kendilerine yardımcı olabileceklerine inanırlar. Etkili terapistler de, sözel ve sözel olmayan davranışları ile ilk andan itibaren bu koşulları yaratırlar.

3. Etkili terapistler geniş danışan yelpazesinde de çalışacak bir terapötik ilişki kurabilirler. Kurdukları terapötik ilişki, terapötik bağları içerir. Aynı zamanda kurulan terapötik ilişki, terapinin hedefleri ile ilgili danışanla kurulan bir anlaşmayı kapsar.

4. Danışanlar terapistlerden sorunları ile ilgili bir açıklama beklerler. Etkili terapistler danışanın sorunuyla ilgili kabul edilebilir bir açıklama sunarlar. İlk olarak bu açıklama iyileşme uygulamaları ile tutarlı olmalıdır. İkinci olarak açıklama danışanın değerleri, kültürü, dünya görüşü ile uyumlu olmalı ve danışanın kabul edelebileceği bir nitelikte olmalıdır. Çünkü açıklamanın danışan tarafından kabul edilmesi terapist ve danışan arasında amaca yönelik işbirlikçi çalışmaya yol açacaktır. Üçüncü olarak, açıklama danışana uyarlanmış olmalıdır. Yani danışanın yaşadığı güçlüklerin üstesinden gelebilmek adına danışanda olumlu beklentiler uyandırmalıdır.

5. Etkili terapistler danışana sunulan açıklama ile tutarlı bir tedavi planı sunarlar.

6. Etkili terapistler tedavi planını sunarken, bu planının danışana fayda sağlayacağına danışanı ikna ederler.

7. Etkili terapistler danışanlarının gelişimini sürekli olarak izlerler, bu amaçla ölçekler, bazı araçlar kullanabilirler.

8. Etkili terapistler esnektirler, danışan tedaviye direnç gösterirse ya da bir ilerleme göstermez ise süreçte değişikliğe gidebilirler. Bu değişiklikler, farklı bir kuramsal yaklaşımın kullanılması, danışanın başka bir terapiste sevk edilmesi ya da başka hizmetlerin (ilaç, akapunktur..vb) kullanılmasını içerebilir.

9. Etkili terapistler süreçte yaşanan zorlayıcı durumlardan kaçınmazlar. Danışanların zorlayıcı

durumlardan kaçınmak istemesi olağan bir durum olabilir. Ancak böyle bir durumda terapist bu zorlayıcı durumun tartışılmasını kolaylaştırmalı ve danışanın temel problemini ele almalıdır. Zorlayıcı durum danışan ile terapist arasındaki ilişkiyi içerdiğinde ise etkili bir terapist kişiler arası süreci terapötik bir şekilde ele alır.

10. Etkili terapistler danışanlarına umut ve iyimserlik aktarırlar, danışanların kendi problemlerini çözme becerisini kolaylaştırmak için danışanların kendi güçlerini ve kaynaklarını harekete geçirirler.

11. Etkili terapistler danışanlarının özelliklerinin ve kaynaklarının farkındadırlar. Danışanın özellikleri, kültür, ırk, etnik köken, maneviyat, cinsel yönelim, yaş, fiziksel sağlık, değişim için motivasyon..vb unsurları içerir. Danışanın kaynakları, ailesi, destek ağları, sosyoekonomik durumu, kültürel ortamı, eş zamanlı aldığı diğer hizmetler…vb unsurları içerir.

12. Etkili terapistler kendi psikolojik süreçlerinin farkındadırlar. Etkili terapistler amaçlı ve terapötik olmadıkça kendi süreçlerinin terapiye dahil etmezler.

13. Etkili terapistler problemler, tedavi, sosyal bağlam ve benzerleri bakımından belirli bir danışanla ilgili olarak en iyi araştırma kanıtlarının farkındadırlar. Önemli olan danışanın yaşadığı problemin, biyolojik, sosyal ve psikolojik boyutlarını anlamaktır.

14. Etkili terapistler danışanlarda bekledikleri ilerlemeyi gerçekleştirebilirler.

Psikolojik danışmanların etkili psikolojik danışmanlar olabilmeleri için sadece alanla ilgili tekniklerinin, bilgilerinin ve becerilerinin iyi olması yeterli değildir, kişisel ve duyuşsal özellikleri de son derece önemlidir (Jennings ve Skovholt, 1999; Pope ve Kline, 1999). Etkili psikolojik danışman yetiştirmek psikolojik danışman yetiştiren kurumların üzerinde daha çok durduğu bir konu haline gelmiştir. CACREP (2016), akademik özelliklerin kapsamadığı özellikleri mesleğe ilişkin kişisel eğilimler olarak adlandırmaktadır ve mesleğe ilişkin kişisel eğilimi; psikolojik danışmanların danışanları ve meslektaşları ile etkileşimini etkileyen özellikleri, psikolojik danışmanın profesyonel gelişimini, adanmışlıkları, değerleri, kişilerarası işlevleri ve davranışları olarak tanımlamaktadır. CACREP (2016), psikolojik danışman yetiştiren öğretim üyelerinin program boyunca her bir öğrenci için mesleğe ilişkin kişisel eğilimlerin sistemli bir şekilde değerlendirilmesi gerektiğini belirtmektedir. Bu değerlendirme süreci, mesleki kişisel eğilimlerin tanımlanmasını, süreç içinde farklı zamanlarda öğrencilerin mesleki kişisel eğilimlerinin ölçülmesini, verilerin gözden geçirilmesini ya da analiz edilmesini içermektedir. Bu nedenle CACREP'ten onay almak isteyen programlar bu şartı karşılamak zorundadırlar. Bu standartlar, ABD'de lisansüstü düzeyde olan psikolojik danışma eğitimini alan ya da bu eğitimi almakta olan öğrencilerin mesleki kişisel eğilimlerinin belirlenmesinin gerektiğini gözler önüne sermektedir.

Mesleğe ilişkin kişisel eğilimlerin, psikolojik danışman yetiştiren programlara öğrenci seçimi sırasında göz önünde bulundurulması gerekir. Program süresince öğrencilerin gelişimlerinin

ve değişimlerinin gözlenmesi de önemsenmelidir. Ayrıca verilen eğitimin sonunda da, öğrencilerin bilişsel olarak gerekli mesleki becerileri ve kuramsal bilgileri ne kadar öğrendikleri test edilmelidir. Ancak son zamanlarda, eğitim boyunca, öğrencilerin psikolojik danışmaya ve kendilerine ilişkin bakış açılarının, mesleki kişisel eğilimlerinin, değerlerinin, tutumlarının ne kadar değiştiği sorusu da cevap aranması gereken sorular arasında yerini almıştır (Korkut-Owen, Tuzgöl-Dost ve Bugay, 2014). Ayrıca yine son zamanlarda, "psikolojik danışma alanına girişi kontrol etme (gatekeeper)" kavramı da, bu alanda lisansüstü eğitime başvuracakların akademik olmayan özelliklerini değerlendirilmesine vurgu yapan bir kavram olarak alan yazında yer bulmaktadır (Brown-Rice ve Furr, 2016). Alanyazında, etkili danışmanların belirli kişilik özelliklerine sahip oldukları konusunda bir fikir birliği bulunmasına karşın, bu özelliklerden hangilerinin etkili danışmanların gelişiminde en kritik olduğu ve bu özelliklerin eğitim yoluyla geliştirilip geliştirilemeyeceği konusu araştırılmaktadır. Aşağıda etkili psikolojik danışman nitelikleri, psikolojik danışmanların kişilik özellikleri ve psikolojik danışmaların mesleğe ilişkin kişisel eğilimleri ile ilgili araştırma bulguları yer almaktadır.

2.2.2 Etkili Psikolojik Danışman Nitelikleri İle İlgili Araştırmalar

Aşağıda etkili psikolojik danışman nitelikleri ile ilgili olarak önce yurt dışında yapılmış ilgili araştırmalara; sonra ise Türkiye'de yapılmış ilgili araştırmalara kronolojik sıraya göre yer verilmiştir.

2.2.2.1 Etkili Psikolojik Danışman Nitelikleri ile İlgili Yurt Dışında Yapılmış Araştırmalar

Aşağıda etkili psikolojik danışman nitelikleri ile ilgili olarak yurt dışında yapılmış ilgili araştırmalar kronolojik sıraya göre verilmiştir.

Pope ve Kline (1999), psikolojik danışmanlık öğrencilerinin belirlenmesinde ve psikolojik danışmanlık öğrencilerinin gelişimlerinin değerlendirilmesinde kullanılmak üzere hangi kişilik özelliklerinin önemli olduğunu belirlemek için bir araştırma yürütmüşlerdir. Araştırmada 10 profesör, 22 etkili psikolojik danışman kişilik özelliğini önem derecesine göre sıralamıştır. Bu kişilik özellikleri; sıcaklık, adalet ve samimiyet, kabul, açık fikirlilik, esneklik, sabır, duyarlılık, sempati, insanlara duyulan ilgi, duygusal kararlılık, güvenirlik, empati, belirsizliğe tolerans, sosyal olma, işbirliği, kabiliyet, beceriklilik ve sınırların farkındalığı olarak belirlenmiştir. Çalışma sonucunda en önemli olan üç kişilik özelliğinin empati, kabul ve sıcaklık olduğu; en önemsiz üç kişilik özelliğinin ise beceriklilik (researchfullness) , sempati ve sosyallik olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Jennings ve Skovholt (1999), 10 uzman (master) terapistin katılımıyla gerçekleştirdikleri niteliksel araştırmalarında terapistlerin bilişsel, duygusal ve ilişkisel özelliklerinin neler olduğunu araştırmışlardır. Uzman terapistlerin öğrenmeye istekli oldukları, bilişsel karmaşıklık

ve belirsizliklere değer verdikleri, duyguları iyi anladıkları, ruhsal ve duygusal olarak iyilik hali içerisinde oldukları, güçlü ilişki becerilerine sahip oldukları, terapötik işbirliğine inandıkları, duygusal sağlıklarının işlerini nasıl etkilediğinin farkında oldukları sonuçlarına ulaşılmıştır.

Anderson ve diğ., (2009) 1141 danışana hizmet veren 25 terapistten oluşan bir örneklem grubu üzerinden terapist etkilerini ve bu etkilerin kaynaklarını ortaya koymaya çalışmışlardır. Danışanlar her oturum sonrası bir değerlendirme anketi doldurmuşlardır. Ayrıca, terapistlerin kolaylaştırıcı kişilerarası becerileri video aracılığı ile kaydedilen bir performans görevi ile derecelendirilmiştir. Araştırmada terapistler Sosyal Beceri Envanteri'ni ve Demografik Bilgi Formu'nu da doldurmuşlardır. Araştırma sonucunda demografik değişkenlerden yaşın ve kolaylaştırıcı kişilerarası becerilerin terapist etkilerini anlamlı düzeyde yordadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Spurgeon, Gibbons ve Cochran (2012) tarafından yapılan başka bir araştırmada psikolojik danışma alanında başarılı sıfatı ile adlandırılan öğrencilerin yalnızca akademik olarak başarılı olmadığı; bunun yanında, saygı, içtenlik, diğer fikirlerer açık olmak, kültürel anlayış ve iyi bir çalışma etiğine sahip olmak gibi kişisel özelliklere de sahip oldukları ifade edilmiştir. Spurgeon, Gibbons ve Cochran, meslektaşlarıyla çalıştıkları bu araştırma sonucunda öğrencilerde olması beklenen beş mesleğe ilişkin kişisel eğilim tanımlamışlardır. Bu eğilimler ise şu şekilde ifade edilmiştir: Açıklık (openness), dürüstlük (integrity), bağlılık (commitment -söz verme /sorumluluk), saygı (respect) ve öz farkındalık (self-awareness).

Garner, Freeman ve Lee (2016), öğrencilerin psikolojik danışma eğitimine başvuruları aşamasında, programa kabul edildiklerinde ve eğitimleri süresince mesleki kişisel eğilimlerini ve mesleki kişisel eğilimlerindeki değişimlerini izlemek için bir ölçek geliştirmişlerdir. Bu ölçek, kişilerarası beceriler; öz farkındalık; profesyonellik ve etik; yaşamı anlamlandırma; kendini düzenleme; kritik düşünebilme; karakter ve akademik dürüstlük; öğrenmeyi önemseme ve bilinçlilik/farkındalık özelliklerine yönelik hazırlanmış 9 rubrik maddeden oluşmaktadır. Ölçek geliştirilirken CACREP'in 2009 yılında yayınlamış olduğu standartlardan, psikolojik danışma eğitiminin değerlendirilmesinde gerekli olan kişisel, profesyonel ve akademik alanlar da dikkate alınmıştır.

Yukarıda yer alan araştırmalar ışığında, yurt dışında etkili psikolojik danışman nitelikleri ile ilgili araştırmaların daha çok uzman terapistlerde bulunan kişisel özelliklerin ya da psikolojik danışmanlık alanındaki öğrencilerden beklenen mesleki kişisel eğilimlerin neler olduğunu belirlemeye yönelik çalışmaların oluşturduğu görülmüştür. Ayrıca mesleki kişisel eğilimleri belirlemeye yönelik ölçek geliştirme çalışmaları da yurt dışı alan yazında yer almaktadır.

2.2.2.2 Etkili Psikolojik Danışman Nitelikleri ile İlgili Yurt İçinde Yapılmış Araştırmalar

Aşağıda etkili psikolojik danışman nitelikleri ile ilgili Türkiye'de yapılmış ilgili araştırmalar kronolojik sıraya göre verilmiştir.

Çiftçi (1991), psikolojik danışmanların, psikolojik danışmanlık öğrencilerinin ve öğretim üyelerinin kendi özellikleri ile ideal özellikleri arasındaki farkı incelemiştir. Araştırma kapsamında Çifçi (1991)'nin geliştirdiği "Danışmanların İdeal Özelliklerine Ait Sıfat Listesi Ölçeği" uygulanmıştır. Ölçekte 126 adet sıfat ve her sıfatın karşısında beşli derecelendirme ölçeği yer almaktadır. Uygulayıcılar öncelikle sıfatı okumuşlardır ve bu sıfatın kendilerinde ne kadar bulunduğuna karar vermişlerdir. İkinci olarak da aynı özelliğin ideal bir psikolojik danışmanda ne kadar olması gerektiğine karar vermişlerdir. Bu iki özellik arasında oluşan puan farkı, kendi-ideal fark puanını oluşturmuştur. Araştırma sonucunda öğretim üyesi ve danışmanların görüşleri arasında fark bulunmamıştır. Ancak öğrencilerle öğretim üyeleri; öğrencilerle danışmanların görüşleri arasında fark olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmada öğrencilerin kendilerini daha az yetişmiş buldukları ve danışmanları daha çok idealize ettikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Özabacı, İşmen ve Yıldız (2004), psikolojik danışmanların yılgınlık (tükenmişlik) düzeyleri ile kendi-ideal özellikleri arasındaki farkı karşılaştırmak amacıyla bir araştırma gerçekleştirmişlerdir. Araştırmanın katılımcıları 110 psikolojik danışmandan oluşmuştur. Araştırmanın sonucunda iletişim kurabilen, dışa dönük, pratik, sabırlı, rahat, kendisiyle barışık ve sevecen olma özellikleriyle tükenmişlik ölçeğinin bütün alt boyutları arasında negatif bir ilişki bulunmuştur.

Çivitçi ve Arıcıoğlu (2012), psikolojik danışma ve rehberlik öğrencilerinin beş faktör kuramına dayalı kişilik özelliklerinin (sorumluluğun, dışadönüklüğün, deneyime açıklığın, duygusal dengesizliğin ve yumuşak başlılığın) yardım etme stillerini ne kadar yordadığını ortaya koymayı amaçlamışlardır. Psikolojik Danışma ve Rehberlik programı son sınıfında öğrenim gören 353 lisans öğrencisi araştırmanın katılımcılarını oluşturmuştur. Araştırma sonucunda, sorumluluğun somut-durumsal ve soyut yardım etme stillerini olumlu olarak yordadığı ortaya konmuştur. Dışadönüklüğün duyusal-devinimsel yardım etme sitillerini olumlu olarak yordadığı ortaya konulmuştur. Deneyimlere açıklığın soyut ve diyalektik-sistemik yardım etme stillerini olumlu olarak yordadığı ortaya konulmuştur. Sorumluluğun, somut durumsal ve soyut yardım etme sitillerini olumlu olarak yordadığı ortaya konulmuştur. Son olarak da duygusal dengesizliğin duyusal devinimsel ve soyut yardım etme stillerini olumsuz olarak yordadığı sonucuna ulaşılmıştır.

İkiz ve Totan (2014) Türkiye'de psikolojik danışmanların kişilik özellikleri ve teknik bilgi bakımından genel olarak bir bütün halinde etkililiklerinin ölçülebileceği ve değerlendirilebileceği

bir ölçeğin bulunmayışını öne sürerek, bir psikolojik danışmanda bulunması gereken öz farkındalık, destek, enerji, iyi niyet, esneklik, entelektüel yeterlik niteliklerini değerlendirebilmek amacıyla bir ölçme aracı geliştirmişlerdir. Araştırma sonucunda ölçeğin altı faktörden (öz farkındalık, destek, enerji, iyi niyet, esneklik, entelektüel yeterlik) oluştuğu ve bu altı faktörlü yapının istatistiksel olarak doğrulandığı görülmüştür. Sonuç olarak ölçeğin güvenilir ve geçerli bir ölçme aracı olduğu görülmüştür.

Korkut-Owen, Tuzgöl-Dost ve Bugay (2014) araştırmalarında Türkiye'de Psikolojik Danışma ve Rehberlik alanında öğrenci yetiştiren akademisyenlerin, psikolojik danışman adaylarında bulunması istenen mesleğe ilişkin kişisel eğilimlerin neler olması gerektiğine yönelik görüşlerini incelemişlerdir. Araştırmanın katılımcılarını 23 farklı üniversitede çalışan 34 akademisyen oluşturmuştur. Araştırmaya katılan akademisyenler, psikolojik danışman adaylarının iletişime açıklık, esneklik, yardım etmeye gönüllü olmak, öz farkındalık, dürüstlük ve empatik anlayış gibi özelliklere sahip olmaları gerektiğine daha çok vurgu yapmışlardır.

Yayla (2016) araştırmasında psikolojik danışmanların, öz yeterlik düzeyleri ile etkili psikolojik danışman nitelikleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmanın örneklemini İzmir ilinde çalışan 166 psikolojik danışman oluşturmuştur. Araştırmanın sonucunda psikolojik danışmanların öz yeterlik düzeyleri ile etkili psikolojik danışman nitelikleri arasında düşük düzeyde anlamlı pozitif bir ilişkinin olduğu bulunmuştur. Aynı araştırmada, öz yeterlik düzeyleri ve etkili psikolojik danışman niteliklerinin öğrenim durumuna, yaşa, cinsiyete, mezun olunan programa, çalışılan kuruma ve meslekte çalışma süresine göre anlamlı düzeyde farklılaşıp farklılaşmadığı da ele alınmıştır. Psikolojik danışmanların öz yeterlik düzeylerinin ve etkili psikolojik danışman niteliklerinin öğrenim durumuna, yaşa, cinsiyete, meslekte çalışma süresine ve çalışılan kuruma göre farklılaşmadığı bulunmuştur. Eğitim düzeyi açısından incelendiğinde ise yüksek lisans ve üstü eğitim düzeyine sahip olan psikolojik danışmanların öz yeterlik düzeyleri ve etkili psikolojik danışman nitelikleri lisans eğitim düzeyine sahip olan psikolojik danışmanlardan anlamlı düzeyde yüksek çıkmıştır. Ayrıca psikolojik danışma öz yeterlik düzeylerinin mezun olunan programa göre farklılaşmadığı görülürken, PDR mezunu psikolojik danışmanların etkili psikolojik danışman niteliklerinin PDR dışında bir programdan mezun olan psikolojik danışmanlardan daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Gülüm (2016) meta analiz çalışmasında, farkındalık temelli eğitimlerin ve uygulamaların ruh sağlığı alanında eğitim alan ya da bu alanda hizmet veren profesyonellerce nasıl deneyimlendiğini ve etkili bir ruh sağlığı hizmeti sunmak için bu eğitim ve uygulamaların nasıl faydalar sağlayacağını ortaya koymayı amaçlamıştır. Bu amaçla araştırma, ruh sağlığı alanında eğitim alan ya da bu alanda hizmet verenlerin farkındalık uygulamalarını ve farkındalık eğitimini incelemek amacıyla yürütülmüştür ve meta-senteze 12 niteliksel araştırma alınmıştır. Araştırmanın sonucunda Wampold (2011)'un sıraladığı özelliklerle farkındalığa

odaklı eğitim ve uygulamaların sonuçları arasında bir benzerlik olduğu görülmüştür. Kabul, kendinin, danışanın ve sürecin farkında olma, empati, odaklanma, güven verebilme, zorlayıcı durumlardan kaçınmama gibi özelliklerin farkındalığa odaklı eğitimler ve uygulamalar neticesinde geliştirilebilmesinin mümkün olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Gülüm, farkındalık eğitim ve uygulamalarının terapistlerin ve terapist adaylarının olumlu etkilerinin geliştirilebilmesi için kullanılabileceğini belirtmiştir.

Korkut-Owen, Tuzgöl-Dost ve Bugay-Sökmez (2018) tarafından psikolojik danışman adaylarının mesleğe ilişkin kişisel eğilimlerini ölçmek amacıyla "Mesleğe İlişkin Kişisel Eğilimi Değerlendirme Ölçeği (MİKEDÖ)" geliştirilmiştir. Ölçek 40 maddeden ve altı faktörden (yeniliklere açıklık, insanlara yardım etmeye yönelik olma, farklılıklara saygı, kişiler arası ilişkilerde özen, yaşam karşı olumlu tavır ve kendinin farkında olma/kendini kontrol etme) oluşan bir yapı göstermiştir. MİKEDÖ'nün psikolojik danışma ve rehberlik alanındaki öğrencilere uygulanabilecek, geçerli ve güvenilir bir ölçek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Yukarıda yer alan araştırmalar ışığında; etkili psikolojik danışman nitelikleri ya da psikolojik danışmanların kişisel özellikleri ile ilgili Türkiye'de yapılmış araştırmaların bir kısmının ölçek geliştirme çalışmaları olduğu dikkati çekmektedir. Türkiye'de psikolojik danışmanlarda bulunması gereken mesleğe ilişkin kişisel eğilimleri, etkili psikolojik danışman niteliklerini inceleyen araştırmaların ya da psikolojik danışmanların kişisel özellikleri ile tükenmişlik, öz yetkinlik, farkındalık uygulamaları gibi değişkenlerin ilişkisini inceleyen araştırmaların alanyazında yer aldığı görülmektedir.

2.3 Bilişsel Esneklik ile İlgili Kuramsal Çerçeve

Aşağıda bilişsel esneklik ile ilgili bilgilere yer verilmiştir. Sonrasında ise bilişsel esneklik ile ilgili yapılan ilgili araştırmalar sunulmuştur.

2.3.1 Bilişsel Esneklik

Bilişsel esneklik herhangi bir durumla ilgili olarak bireyin yeni durumlar karşısında esnek olması, alternatif çözüm seçeneklerinin ve yollarının farkında olması ve bu durumlar karşısında kendisini yetkin hissetmesidir (Martin ve Rubin, 1995; Martin ve Anderson, 1998). Bu tanım üç önemli noktaya vurgu yapmakadır. Birincisi bilişsel esneklik, deneyimle elde edilebilen ve öğrenme süreçlerine vurgu yapan bir beceridir. İkincisi, bilişsel esneklik, bilgi işleme stratejilerinin uyarlanmasını içermektedir. Üçüncüsü, bilişsel esneklik bireyin belirli bir görevi, belirli bir süre yerine getirdikten sonra beklenmeyen yeni çevresel değişimlere uyum sağlayacağını ifade eder (Cañas, Fajardo ve Salmeron, 2006). Daha genel bir tanımlama ile bilişsel esneklik, kişinin çevresindeki yeni ve beklenmedik durumlarla yüzleşebilmek için bilgi işleme stratejilerini düzenleme yeteneğidir (Cañas ve diğ., 2003). Stevens (2009)'a göre

bilişsel esneklik, bir düşünceden diğerine geçebilme, farklı durumlara uyum sağlayabilme veya farklı sorunlara çok yönlü stratejilerle bakabilme potansiyelidir. Dennis ve Vander Wal (2010) ise bilişsel esnekliği bireyin değişen çevre koşullarına göre sahip olduğu bilişleri değiştirebilme yetisi olarak tanımlamıştır. Bu noktada bilişsel esneklik (1) yaşamda ortaya çıkan durumların ve insan davranışlarının alternatiflerinin olabileceğini algılama becerisi (2) zor durumları kontrol edilebilir algılama eğilimi, ve (3) zor durumları çözebilmek amacıyla çok sayıda çözüm üretme becerisi olarak açıklanmaktadır.

Bireyler karşılaştıkları durumları göz önünde bulundurarak bu durumlara davranışlarını uyarlamadan önce, ellerinde var olan alternatifleri değerlendirdikleri sosyal bilişsel süreçlerden geçerler ve bu alternatiflerden senaryolar yaratırlar. Daha çok senaryoyu göz önünde bulunduran bireyler daha karmaşık bilgi-işlem süreçlerine sahip olurlar ve daha esnek olurlar (Roloff ve Berge, 1982'den aktaran Martin ve Anderson, 1998).

Bilişsel esnekliğe sahip olan kişilerin bazı özellikleri vardır. Bu bireyler kendilerini kişilerarası ilişkilerde yeterli görürler, atılgan ve sorumluluk sahibidirler, ilgi gösterirlerler ve yaşadıklarını anlamlandırabilirler. Ayrıca bilişsel esnekliğe sahip bireyler farklı durumlarla karışlaştıklarında, kurdukları iletişimlerde başarılı olabileceklerini düşünürler, beklenmedik durumlarla karşılaştıklarında ihtiyaçları karşılamak adına uyum sağlamaya ve iletişim kurmak için yeni yollar denemeye isteklidirler. Aynı zamanda bilişsel esneklik, bireyin esnek olmaya istekli olmasını da kapsar. Bilişsel olarak esnek bireyler, tanıdık olmayan durumlarla karşılaştıklarında iletişim kurmak adına yeni yollar denemek ve gereksinimleri karşılamak için davranışlarını uyarlamak konusunda isteklidirler (Martin ve Anderson, 1998).

Bireylerin yaşadıkları sosyal problemlerde bilişsel esnekliğin, sorun çözme yeteneklerine önemli katkılar yaptığı bilinmektedir(Stevens, 2009). Bilişsel olarak esnek olan bireyler aktif baş etme stratejilerini daha sıklıkla kullanmaktadırlar, olumsuz baş etme stratejilerine ise daha az başvurmaktadırlar (Bedel ve Ulubey, 2015).

Bireyin karmaşık bir görevi gerçekleştirirken davranışlarını görevin gerçekleştiği koşullara göre uyarlaması beklenmektedir. Ancak çevresel koşullar görev boyunca değişmeye devam eder, bu nedenle bireyin esnek olabilmesi için bu koşulları sürekli göz önünde bulundurması gerekir. İşte bu noktada bireyin davranışlarını yeni koşullara göre uyarlayabilmesi, yeni durumu doğru bir biçimde yorumlayabilmesi için bilgilerini yeniden yapılandırması gerekir. Bu nedenden dolayı bilişsel esneklik bireyin dikkat süreçlerine ve bilgi temsiline (knowedge representation) bağlıdır (Cañas, Fajardo ve Salmeron, 2006).

Birey bilişsel olarak esnek olmadığı zaman yeni ortaya çıkan durumlarla başa çıkmak için işlevsel olmayan bir şekilde davranır. Başka bir ifade ile hata yapar. Araştırmalar bilişsel esneklik kavramı ile uzmanlık hatalarının ilişkisini ortaya koymaya çalışmışlardır. Bu konuda zıt bulgulara ulaşılmıştır. Anzai and Yokoyama (1984) ve Frensch and Sternberg (1989)

uzmanların acemilere göre bilişsel olarak daha az esnek olduklarını öne sürmüşlerdir. Bu araştırmacılara göre bir kişi kendisini becerikli algılıyorsa, değişiklikleri tespit ettikten sonra stratejilerini değiştirme olasılığı daha azdır (Aktaran: Cañas, Fajardo ve Salmeron, 2006). Çünkü bu uzmanlar otomatik performans rutinlerine güvenmektedirler ve bu nedenle sistemdeki başarısızlık olasığını daha az yargılarlar (Cañas, Fajardo ve Salmeron, 2006). Ancak bu görüşün tam aksini savunan araştırmacılar da vardır. Örneğin Spiro ve Jehng (1990) uzman özelliklerinin zihinsel süreçleri manüple etme yeteneği olduğunu, bu nedenle bireyin çevresel değişmelere daha iyi uyum sağlamasının ve görevler arasında daha fazla bilgi aktarımının mümkün olduğunu ileri sürmüşlerdir. Bu iki görüşün de doğru olabileceği vurgulanmıştır. Çünkü uzmanlar, çevresel değişimlere katılma ve algılama konusunda daha fazla güçlük çekebilmektedirler ancak, değişiklikleri fark ettikten sonra, kendi davranışlarını uyarlamak için bilişlerini daha etkin bir şekilde değiştirebilirler (Cañas, Fajardo ve Salmeron, 2006).

Bandura (2001) öz yeterliliğin bilişsel esnekliğin bir parçası olduğunu, yüksek öz yeterlik inançlarına sahip bireylerin yüksek bilişsel esnekliğe sahip olduklarını belirtmektedir. Çünkü bireyler yetenekleri ile ilgili farklı bilgi kaynaklarına başvururlar, bu kaynakları birleştirirler ve gerektiğinde bu kaynaklardan elde ettikleri bilgileri kullanırlar. Bu süreçleri gerçekleştirmek için ise bilişsel esneklik gerekmektedir (Bandura, 1989). Martin ve Rubin (1995) de, bilişsel esneklik düzeyleri yüksek bireylerin, daha düşük bireylere göre daha yüksek düzeyde öz-yeterlik inançlarına ve kendi kendine gözlem becerilerine sahip olduklarını belirtmişlerdir.

2.3.2 Bilişsel Esneklik ile İlgili Araştırmalar

Alanyazın incelendiğinde, bilişsel esnekliğin çeşitli değişkenlerle ilişkilerinin araştırıldığı pek çok araştırma olduğu görülmektedir. Ancak bu araştırmaların çoğu üniversite ya da lise öğrencileri ile gerçekleştirilmiştir. Bilişsel esnekliğin ilişki gösterdiği değişkenleri anlayabilmek adına, bu araştırmalardan bazılarına aşağıda yer verilmiştir. Diğer taraftan gerek yurt dışında, gerekse yurt içinde psikolojik danışmanların ya da psikolojik danışman adaylarının bilişsel esnekliğinin araştırıldığı bir araştırmaya rastlanmamıştır. Alanyazında psikologların bilişsel esnekliğini inceleyen sadece bir araştırmaya rastlanmıştır. Aşağıda bu araştırmaya da yer verilmiştir. Son olarak; psikolojik esneklik ya da psikolojik danışmanların esnekliği kavramlarının sınırlı sayıda da olsa, psikolojik danışmanlar üzerinde araştırıldığı görülmüştür. Bilişsel esneklik kavramına çok benzer olduğu düşünülerek, aşağıda bu araştırmalardan da bahsedilmiştir.

2.3.2.1 Bilişsel Esneklik ile İlgili Yurt Dışında Yapılmış Araştırmalar

Aşağıda bilişsel esneklik ile ilgili yurt dışında yapılmış ilgili araştırmalar kronolojik sıraya göre verilmiştir.

Martin, Anderson ve Thweat (1998), 276 üniversite öğrencisinin katılımı ile yaptıkları araştırmada bilişsel esnekliğin tartışmaya açıklık, sözel saldırganlık, anlaşmazlığa tolerans ile ilişkisini araştırmışlardır. Araştırma sonucunda bilişsel esnekliğin, tartışmaya açıklık ve anlaşmazlığa tolerans ile anlamlı pozitif ilişkiler gösterdiği, ancak sözel saldırganlık ile negatif ilişki gösterdiği ortaya konulmuştur.

Kim ve Omizo (2005), Asya kökenli Amerikalı üniversite öğrencilerinin Asya ve Avrupa kültürel değerlerine bağlılıkları ile kollektif öz yeterlik, bilişsel esneklik ve genel öz yeterlik düzeyleri arasındaki ilişkileri araştırmışlardır. Araştırmanın çalışma grubunu 156 üniversite öğrencisi oluşturmuştur. Sonuçlar Asya değerlerine bağlılığın kollektif öz yeterliliğin yordayıcısı olduğunu, Avrupa ve Amerika değerlerine bağlılığın ise bilişsel esnekliğin ve genel öz yeterliğin önemli yordayıcıları olduğunu göstermiştir.

Moore ve Malinovski (2009) yaptıkları deneysel araştırmada meditasyonun bilişsel esneklik, bilinçli farkındalık ve dikkat süreçleri ile nasıl bir ilişki gösterdiğini ortaya koymaya çalışmışlardır. Araştırma sonucunda meditasyon yapan grubun dikkat performansı, bilinçli farkındalığı ve bilişsel esnekliği meditasyon yapmayan gruba göre daha yüksek bulunmuştur.

Dennis ve WanderVal (2010) Bilişsel Esneklik Envanteri geliştirmek için gerçekleştirdikleri çalışmalarında, ölçüt bağıntılı geçerliği ortaya koymak amacıyla, bilişsel esnekliğin başa çıkma stilleri ile ilişkisini incelemişlerdir. Araştırma sonucunda bilişsel esneklik, uyumlu başa çıkma stilleri ile (sosyal destek arama, olumluya odaklanma, problem odaklı) pozitif yönde; uyumsuz başa çıkma stilleri ile (keşkeci düşünme, kendine saklama, kendini suçlama ve uzaklaşma) negatif yönde ilişkili bulunmuştur.

Bai (2011), 127 ortaokul öğretmeniyle gerçekleştirdiği araştırmasında bilişsel esneklik, başa çıkma stratejileri ve psikolojik sağlık arasındaki ilişkileri ortaya koymayı amaçlamıştır. Araştırmada, olumlu başa çıkma stratejileri ile bilişsel esneklik arasında pozitif yönde; pasif başa çıkma stratejileri ile bilişsel esneklik arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Aynı araştırmada bilişsel esneklik düzeyi yüksek olan öğretmenlerin psikolojik sağlıklarının da anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Palm ve Folette (2011) kişilerarası ilişkilerde mağduriyet öyküsü bildiren 92 kadında bilişsel esneklik ile post travmatik stres belirtileri ve depresyon arasındaki ilişkileri incelemişlerdir. Araştırmanın sonucunda bilişsel esnekliğin post travmatik stres belirtileri ve depresyonla ilişki gösterdiği bulunmuştur.

Johnson (2016), bilişsel esneklik, stresle başa çıkma stratejileri ve klinik ortamda alınan tedavi arasındaki ilişkileri incelemiştir. Araştırmaya üniversitenin psikolojik danışma merkezine başvuran 18 üniversite öğrencisi katılmıştır. Araştırma sonucunda bilişsel esneklik ile problem odaklı başa çıkma arasında olumlu yönde anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Araştırma

sonuçları bilişsel esneklik ile ruh sağlığı arasındaki ilişkinin pozitif anlamlı bir ilişki olduğu sonucunu desteklemiştir.

Kivlighan ve diğ., (1993) psikolojik danışmanların androjen cinsiyet rolüne sahip olması (kadınsılığın ve erkeksiliğin bireyde aynı anda bulunabilmesi) ile danışmanların esnekliği ve danışanın algıladığı terapötik işbirliği arasında nasıl bir ilişki olduğunu araştırmışlardır. Araştırmalarının sonucunda danışmanın androjen cinsiyet rolüne sahip olması ile ile danışman esnekliği arasında bir ilişki bulunamamıştır. Ancak danışmanların esnekliği ile danışanların algıladıkları terapötik ilişki arasında pozitif yönde bir ilişkinin varlığı ortaya konulmuştur.

Wei ve diğ. (2015) tarafından yapılan başka bir araştırmada, bilinçli farkındalık ve psikolojik esnekliğin psikolojik danışma özyeterliğini yordamasında öz farkındalığın aracılık rolü incelenmiştir. Araştırmanın sonucunda bilinçli farkındalık ile psikolojik esneklik ve psikolojik danışma özyeterliği arasında olumlu yönde anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Ayrıca araştırmada psikolojik danışmanların bilinçli farkındalıklarının ve psikolojik esnekliklerinin, psikolojik öz yeterliklerini, öz farkındalıkları aracılığıyla anlamlı düzeyde yordadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Sonuç olarak, yukarıda ele alınan bilişsel esneklikle ilgili yurt dışında yapılmış araştırmalar ışığında; bilişsel esnekliğin tartışmaya açıklık, anlaşmazlığa tolerans, uyumlu/olumlu başa çıkma sitilleri, psikolojik sağlık değişkenleri ile pozitif ilişki gösterdiği; bunun yanı sıra sözel saldırganlık, uyumsuz başa çıkma sitilleri ile negatif ilişki gösterdiği görülmüştür. Ayrıca yapılan araştırmalar psikolojik danışman esnekliğinin danışanın algıladığı terepötik ilişkiyi arttırdığını ve psikolojik esnekliğin öz yeterlik inançlarının aracılığı ile psikolojik danışman öz farkındalığını yordadığını göstermiştir.

2.3.2.2 Bilişsel Esneklik ile İlgili Yurtiçinde Yapılmış Araştırmalar

Aşağıda bilişsel esneklik ile ilgili Türkiye'de yapılmış ilgili araştırmalar kronolojik sıraya göre verilmiştir.

Bilgin (2009) bilişsel esnekliği yordayan değişkenleri ortaya koymak amacıyla bir araştırma yürütmüştür. 155 üniversite öğrencisinin katılımı ile gerçekleşen araştırmanın sonucunda otoriter anne baba tutumu, problem çözme becerisi, sosyal yetkinlik beklentisi bilişsel esnekliğe anlamlı olarak etki eden değişkenler arasında yer almıştır. Araştırmada sosyal yetkinlik beklentisi yüksek olan, problem çözme becerisi yüksek olan ergenlerin diğerleri ile kıyaslandığında bilişsel esnekliklerinin daha fazla olduğu görülmüştür. Ayrıca araştırmada, bilişsel esnelik için otoriter anne baba tutumu bir engel olarak saptanmıtır.

Altunkol (2011), bilişsel esneklik ile algılanan stres düzeyi arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırma 484 üniversite öğrencisinin katılımı ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın sonucunda üniversite öğrencilerinde algılanan stres ile bilişsel esneklik arasıda anlamlı negatif bir ilişki olduğu görülmüştür. Ayrıca aynı araştırmada, bilişsel esneklik ile yaş arasında pozitif bir ilişki

olduğu bulunmuştur. Son olarak araştırmada erkek öğrencilerin bilişsel esneklik düzeyleri kız öğrencilerden anlamlı düzeyde daha yüksek bulunmuştur.

Çelikkaleli (2014) ergenlerde bilişsel esneklik ile akademik, sosyal ve duygusal öz yeterlik arasındaki ilişkiyi ortaya koymayı amaçlamıştır. Araştırmanın çalışma grubunu 270 lise öğrencisi oluşturmuştur. Araştırma sonucunda bilişsel esnekliğin cinsiyete göre farklılaşmadığı bulunmuştur. Aynı araştırmada bilişsel esneklik ile akedemik, sosyal, duygusal öz yeterlik inançları arsında pozitif ilişki saptanmıştır. Ayrıca araştırmada, duygusal ve sosyal öz yeterlik inançlarının bilişsel esnekliğin anlamlı yordayıcıları olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Asıcı ve İkiz (2015), mutluluk ile bilişsel esneklik arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Araştırmanın katılımcılarını 278 üniversite öğrencisi oluşturmuştur. Araştırmanın sonucunda mutluluk düzeyleri ile bilişsel esneklik düzeyleri arasında anlamlı pozitif bir ilişkinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca araştırmada bilişsel esneklik düzeyi ile kontrol alt boyutu puan ortalamalarının cinsiyete göre farklılaştığı bulunurken, mutluluk düzeyi ve alternatifler alt boyutu puan ortalamalarının farklılaşmadığı bulunmuştur. Yine aynı araştırmada, öğrencilerin mutluluk düzeylerinin ve bilişsel esnekliklerinin yaşa göre faklılaşmadığı saptanmıştır.

Güler (2015), bilişsel esneklik ile depresyonun ilişkisini incelemiş, ayrıca Türkiye'de öğrenim gören lise öğrencileri ile üniversite öğrencilerinin bilişsel esneklik düzeylerini karşılaştırmıştır. Araştırmaya 220 lise öğrencisi ve 141 üniversite öğrencisi katılmıştır. Araştırma sonucunda bilişsel esneklik ile depresyon arasında negatif ilişkinin bulunduğu, lise öğrencilerinin bilişsel esneklik düzeyleri ile üniversite öğrencilerinin bilişsel esneklik düzeyleri arasında bir fark olmadığı sonuçlarına ulaşılmıştır.

Bilgiç (2015), öğrenim kademesi ve cinsiyete göre karar stratejileri ile bilişsel esneklik düzeyleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığını incelemiştir. Araştırmanın katılımcıları 1010 lise öğrencisinden oluşmuştur. Araştırmanın sonuçlarına göre; bilişsel esneklik düzeyleri arttıkça mantıklı karar verme puanları artmıştır. Diğer taraftan bilişsel esneklik düzeyi arttıkça içtepisel, bağımlı ve kararsızlık stratejileri puanları azalmıştır.

Bedel ve Ulubey (2015) araştırmalarında, ilk olarak bilişsel esnekliğin başa çıkma stratejileri ile ilişki gösterip göstermediğini ve bilişsel esnekliğin başa çıkma stratejilerini anlamlı düzeyde yordayıp yordamadığını ortaya koymayı amaçlamışlardır. Araştırmanın sonucunda bilişsel esneklik ile başa çıkma stratejilerinden aktif başa çıkma arasında pozitif yönde anlamlı düzeyde bir ilişki bulunmuştur, bilişsel esneklik ile olumsuz başa çıkma boyutları arasında ise negatif yönde anlamlı düzeyde bir ilişki bulunmuştur. Bilişsel esneklik ile kaçınan başa çıkma stratejisi arasında ise anlamlı bir ilişkinin olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca aynı araştırmada bilişsel esnekliğin olumsuz başa çıkma stratejisinin %4'ünü, aktif başa çıkma stratejisinin ise %12'sini açıkladığı görülmüştür. Ayrıca bilişsel esnekliğin kaçınan başa çıkma stratejisini anlamlı düzeyde yordamadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Bilgin (2016), sosyal yetkinlik beklentisi, anne babaların kişilik özellikleri, bilişsel esneklik ve bilişsel hatalar ile ergenlerin kişilik özellikleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmaya 331 ergen ve bu öğrencilerin anneleri (331) ve babaları (331) katılmıştır. Araştırmanın sonucunda, ergenlerin dışadönüklük, yumuşak başlılık, öz denetim ve gelişime açıklık düzeyleri arttıkça ergenlerin sosyal yetkinlik ve bilişsel esneklik puanlarının arttığı, ergenlerin duygusal tutarsızlık düzeyi arttığında ise bilişsel esneklik ve sosyal yetkinlik puanlarının düştüğü gözlenmiştir.

Akçay-Özcan ve Kıran-Esen tarafından (2016) gerçekleştirilen araştırmaya 1035 lise öğrencisi katılmıştır. Araştırmada bilişsel esneklik düzeylerine göre lise öğrencilerinin öz yeterlik düzeylerinin değişip değişmediği incelenmiştir. Araştırmanın sonucunda bilişsel esneklik düzeyleri yükseldikçe sosyal, duygusal, akademik ve genel öz yeterlik düzeylerinin de yükseldiği sonucuna ulaşılmıştır.

Başaran, Yıldırım ve Gökdağ (2016), depresif ve depresif olmayan 298 üniversite öğrencisiyle bir araştırma yürütmüşlerdir. Bu araştırmada duygu bozukluğu ve problem çözme ilişkisinde, bilişsel esnekliğin aracı rolünün ortaya konulması hedeflenmiştir. Araştırma sonucunda hem depresif, hem de depresif olmayan grupta, bilişsel esnekliğin problem çözme ile duygu bozukluğu arasındaki ilişkide aracılık rolü gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Bilişsel esneklik depresif olmayan grupta kısmi aracılık gösterirken, depresif olan grupta tam aracılık göstermiştir.

Kıran -Esen, Özcan ve Sezgin (2017), duygusal öz yeterlik, sosyal öz yeterlik , genel öz yeterlik, akademik öz yeterlik inançları ile akademik başarının bilişsel esnekliğin yordayıcıları olup olmadığını araştırmışladır. Araştırmanın verileri 760 lise öğrencisinden elde edilmiştir. Araştırma sonucunda duygusal öz yeterlik, sosyal öz yeterlik , genel öz yeterlik, akademik öz yeterlik inançları ile akademik başarının bilişsel esnekliğin anlamlı yordayıcıları olduğu bulunmuştur. Araştırmada bu beş değişkenin bilişsel esnekliğin %34'ünü açıkladığı sonucuna ulaşılmıştır.

Kaya (2017), özel eğitim merkezlerinde görev yapan fizyoterapistlerin, psikologların ve özel eğitim öğretmenlerinin, psikolojik dayanıklılık ve bilişsel esneklik düzeylerini bazı değişkenler açısından incelemiştir. MEB'e bağlı özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde çalışan fizyoterapistlerden, psikologlardan ve özel eğitim öğretmenlerinden oluşan 116 katılımcı araştırmanın örneklemini oluşturmuştur. Araştırmanın sonucunda; özel eğitim öğretmenleri ve psikologların bilişsel esneklik ve psikolojik dayanıklılık düzeyleri, fizyoterapistler ile kıyaslandığında, anlamlı derecede yüksek bulunmuştur. Ayrıca araştırmada, psikolojik dayanıklılık puanları ile bilişsel esneklik puanları arasında zayıf düzeyde pozitif anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Yukarıda sunulan bilgilerin ışığında Türkiye'de yapılmış araştırmalar bilişsel esnekliğin öz yeterlilikle, problem çözme becerisiyle, aktif başa çıkma stratejileriyle, dışa dönüklülükle,

yumuşak başlılıkla, gelişime açıklıkla, öz denetimle, sosyal yetkinlik beklentisiyle ve akademik başarıyla pozitif ilişkier gösterdiğini; otoriter anne baba tutumu ile, algılanan sters ile, depresyon ile, içtepisel-bağımlı karar vermeyle kararsızlıkla, olumsuz başa çıkma stratejileriyle, duygusal tutarsızlıkla negatif ilişkiler gösterdiğini ortaya koymuştur.

2.4 Kültürel Zekâ ile İlgili Kuramsal Çerçeve

Aşağıda kültürel zekâ ile ilgili bilgilere yer verilmiştir. Sonrasında ise kültürel zekâ ile ilgili yapılan ilgili araştırmalar sunulmuştur.

2.4.1 Kültürel Zekâ

Zekânın bireyin algılama, akıl yürütme, düşünme, yargılama, objektif gerçekleri algılama ve sonuç çıkarma yeteneklerinin tümü (TDK, 2017) olduğu bilinmektedir. Algılama, düşünme, bellek, uslamlama ve öğrenme gibi pek çok işlevi bulunan zekâ, öğrenilenlerden faydalanabilme, yeni koşullara uyum sağlayabilme ve yeni çözüm yollarını keşfedebilme yeteneği olarak da ifade edilmektedir (Yörükoğlu, 2004). Gardner (1983), zekânın zekâ testleri ile ölçülebilen ve tek boyuttan meydana gelen bir yapıya sahip olmadığını ifade ederek; mantıksal-matematiksel, sözel-dilsel, müzikal-ritmik, sosyal görsel-uzamsal, içsel ve bedensel-kinestetik olmak üzere yedi farklı zekâ alanının var olduğunu savunduğu çoklu zekâ kuramını ortaya atmıştır. Sonrasında, zekâ çalışmalarına devam eden Gardner doğa zekâsı adını verdiği yeni bir zekâ türü daha tanımlamıştır (Gardner, 1993). Ayrıca Gardner, zekâ kuramının yeni zekâ türlerine açık olduğunu; farklı zekâ türlerinin de eklenebileceğini ifade etmiştir (Roper ve Davis, 2000 ve Smith, 2002).

Külterel zekâ kavramını alanyazında ilk olarak Soon Ang ve Christopher Earley ortaya koymuştur. Bu kavram, zekâ üzerinde yapılan araştırmalar ile kültürler arası araştırmaları birlikte ele alan araştırmaların sonucunda ortaya atılan bir kavramdır (Aksoy, 2015). Kültürel zekânın farklı tanımlamaları yapılmıştır. Peterson (2004) kültürel zekâyı, bireyin etkileşime içinde olduğu insanların kültürel davranışlarına ve değerlerine uygun nitelikleri ve becerileri kullanarak, davranış bütünü geliştirebilme yeteneği olarak tanımlamaktadır. Thomas ve Inkson (2004) ise kültürel zekâyı, bir kültür ile ilgili olarak bilgi sahibi olmak, bir kültürü anlamada yetenekli ve esnek olmak, bir kültürle etkileşimde bulunurken uygun davranış biçimleri geliştirerek o kültüre uyum sağlamak ve o kültürün düşünce şeklini bu bağlamda yeniden oluşturabilmek olarak tanımlamıştır. Son olarak, en kısa tanımı ile kültürel zekâ, bireyin bilmediği yeni kültürel ortamlara etkili bir şekilde uyum sağlama yeteneğidir (Earley ve Ang, 2003). Livermore (2010), kültürel zekânın üzerinde durulması gereken özelliklerini şöyle sıralamıştır:

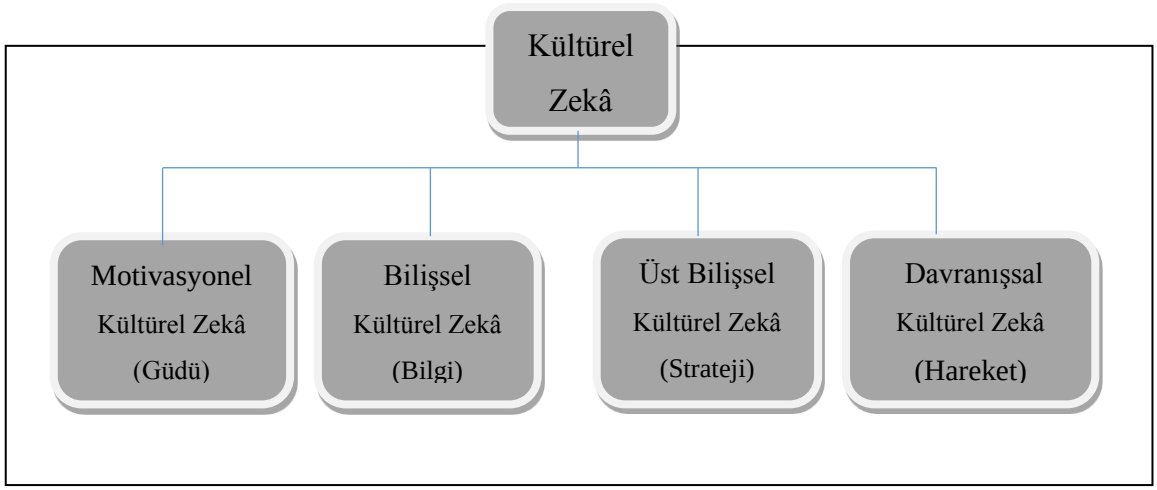
1) Çağdaş zekâ kuramlarına dayanan kültürel zekânın dört unsuru vardır. Bu unsurlar; biliş, üst biliş, davranış ve motivasyondur.

2) Kültürel zekâ yalnızca bilgiyi vurgulamaz, aynı zamanda bireyin stratejik düşünmesini, ilgi alanlarını ve kültürlerarası etkileşimlerde davranışsal sonuçları içerir. Ayrıca kültürel zekâ kültürel farklılıkları anlamanın önemli olduğunun, ancak yeterli olmadığının altını çizer.

3) Kültürel zekâ eğitim ve yaşantı ile bireyin değişebileceği, gelişebileceği üzerinde durur. Başka bir ifade ile kültürel zekâ sabit değildir, geliştirilebilir. Bireysel niteliklerden ziyade öğrenilen yeteneklerin altını çizer.

4) Kültürel zekâ kültüre ait değildir. Ayrıca her bir kültür için ihtiyaç duyulan özel bilgi ve davranışları yönetmek üzerine kurulu değildir. Kültürel zekâ, genel bir anlayış, davranış ve beceri geliştirmek üzerine odaklanır.

Earley ve Ang (2003), kültürel zekânın önce üç boyutlu olduğunu öne sürmüşlerdir. Bu boyutları bilişsel, motivasyonel ve davranışsal olarak sıralamışlardır. İlk olarak üst biliş boyutu bilişsel boyut içinde yer almıştır, ancak sonraki çalışmalarda üst biliş ayrı bir boyut olarak değerlendirilmiştir ve dört boyutlu kültürel zekâ modeli oluşturulmuştur (Livermore, 2010). Şekil 2'de dört boyutlu kültürel zekâ modeli yer almaktadır.



Şekil 2. Dört boyutlu kültürel zekâ modeli

Şekil 2'de yer alan dört boyutlu kültürel zekâ modelinde bilgi (bilişsel kültürel zekâ), strateji (üst bilişsel kültürel zekâ), güdü (motivasyonel kültürel zekâ) ve hareket (davranışsal kültürel zekâ) boyutları yer almaktadır.

Bilişsel Kültürel Zekâ: Kültürel zekânın yeni zihinsel şemaları yaratabilmek ve yeni bir kültür içinde etkinlik gösterebilmek için kullanılan boyutudur. Bu boyut genel bilişsel becerileri kapsamaktadır (Earley ve Ang, 2003). Bilişsel boyut, bireyin, kültürlerin farklı ve benzer yönleri

konusundaki bilgisidir. Bireyin bir kültürle ilgili olarak bazı temel kültürel farklılıkları anlaması ve bu farklılıkların kendi üzerindeki ve diğerlerinini üzerindeki etkilerini görebilmesidir (Livermore, 2010). Bilgi boyutu kültürel sistemler ve kültürel normlar ve değerler olmak üzere iki alt boyut içerir. Kültürel sistemler toplumların kişilerin temel gereksinimlerini karşılamak amacıyla oluşturdukları düzenlemelere karşılık gelir. Kültürel norm ve değerler ise, kültürün iktidar, hiyerarşi, zaman gibi kavramlara nasıl yaklaşıtığını anlatır (Van Dyen ve diğ., 2012). Bilişsel kültürel zekâ, bireyin kültür konusunda belirli bir algısının olması, kendisini kültürel bir varlık olarak görmesi ve davranışlarının öz kültürü tarafından belirlendiğini bilmesidir. Kültürel anlayış bilgi kapasitesini oluşturur ve çeşitli kültürel etkileşimlerde kulanılabilecek bir taslak sunar. Böylece birey bir süreliğine kendi kültürel başkış açısını bir kenara koyabilir ve o esnada neler olduğunu anlamak için zihinsel hazırlık yapabilir. Bu da bireylere daha da geniş bir bakış açısı ve esneklik kazandırır. Bu esneklik ve bakış açısı da kültürlerarası ilteşim biçimini yeniden düzenlemesi için olanaklar sunar (Aksoy, 2015).

Üst Bilişsel Kültürel Zekâ: Bireyin kendi bilişi üzerindeki kontrolünü ve bilgisini üst biliş kavramı ifade etmektedir. Başka bir ifade ile bireyin neyi bildiğini, nasıl düşündüğünü ve nasıl öğrendiğini bilmesidir. Üst biliş kavramı için "bilgi hakkındaki bilgi" ifadesi kullanılmaktadır. Aynı zamanda üst biliş bireyin kendisi hakkındaki farkındalığını yönetmektedir. Üst bilişsel kültürel zekâ kültürel bilgiyi anlama ve edinme kapasitesini yansıtmaktadır. Kişinin kültürlerarası etkileşimler sırasındaki farkındalık düzeyini ifade etmektedir. Üst bilişsel kültürel zekâsı güçlü olan bireyler kendi kültürel varsayımlarını bilinçli olarak sorgulayabilir, yansıtabilir ve kültürel bilgisini farklı kültürel etkileşimlere uyarlayabilir. Livermore (2010) üst bilişsel kültürel zekâyı strateji kavramı ile anlatmıştır. Strateji boyutu sayesinde birey kendi kültüründen farklı olan kültürler hakkındaki bilgisine dair farkındalık geliştirebilir, bu bilgileri nerede, nasıl ve ne zaman kullanacağını öğrenebilir.

Motivasyonel Kültürel Zekâ: Kültürel zekâ sadece yeni bir kültür ile ilgili olarak bilişsel anlayışa sahip olmak değil, aynı zamanda bireyin karşılaştığı yeni kültürle bağ kurma isteğini de içerir. Motivasyonel kültürel zekâ kültürel çeşitlilik açısından yoğun olan çevrelerde çalışabilme enerjisini, öğrenme ve dikkat verme yeteneğini yansıtmaktadır (Ang ve Van Dyne, 2008). Motivasyonel boyut bireyin kültürel farklılıklar karşısında etkili olmak isteği ve güvenidir (Livermore, 2010). Kültürel zekânın motivasyonel boyutunu oluşturan güdü, bireyin farklı kültürel çevrelerde etkin olmak konusundaki ilgisi, isteği ve güvenidir. Kültürel zekâ güdüsü de üç alt boyuttan oluşmaktadır. Bu boyutlar: içsel motivasyon, dışsal modivasyon ve öz fayda boyutlarıdır. Farklılıklar içeren kültürel ortamlardan keyif alma derecesi içsel motivasyon olarak tanımlanmaktadır. Farklılıklar içeren kültürel ortamlarda yaşanan deneyimlerden sağlanan somut kazanımlar ise dışsal motivasyon olarak ifade edilmektedir. Öz fayda ise kültürlerarası etkileşimlerde gerekmektedir (Livermore, 2010).

Davranışsal Kültürel Zekâ: Davranışsal kültürel zekâ kültürel zekânın dördüncü boyutudur. Bu boyut bireyin farklı kültürlere mensup kişilerle etkileşim halindeyken uygun sözlü ve sözsüz davranışları sergileme kapasitesine vurgu yapmaktadır (Ang ve Van Dyne, 2008). Ayrıca bu boyut, kültürel açıdan farklı olan bir çevrede sosyal becerileri gösterebilmeyi de içermektedir. Kültürel zekâ kavramında, bilişsel ve motivasyonel yeteneklerin bireyin genel davranışlarına yansıması çok önemlidir (Earley ve Ang, 2003).

2.4.2 Psikolojik Danışmada Kültürel Zekâ

Kültürel zekâ danışanlarına kültürel olarak yetkin bir bakış açısı sağlamak isteyen ruh sağlığı çalışanları için yararlı bir bakış açısı sunan, iyi kavramsallaştırılmış ve titizlikle araştırılmış bir kavramdır. Kültürel zekâ kavramı, psikolojik danışma literatüründe kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerini açıklayan önceki tanımlamaları kapsayan ve bunları daha da genişleten kavramsal bir çerçeve sunar. Kültürel zekâ kavramı ruh sağlığı alanında çalışan profesyonellerinde bilgi, farkındalık ve beceriye odaklanan ve kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri olarak tanımlanan üç faktörlü yapının ötesine geçer. Başka bir ifade ile kültüre duyarlı psikolojk daşıma yeterliliği kavramını genişletir, açıklığa kavuşturur. Kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerine ilişkin tanımlamalar, psikolojik danışmanların kendi başlarına kültürel olarak farklı danışanlarla çalışma yeteneğini etkileyebilecek diğer faktörleri dikkate almamaktadır. Bu faktörler zihinsel olarak strateji oluşturma yeteneği olarak tanımlanabilecek üst biliş ve farklı kültürlerden insanlarla etkileşim kurma isteği olarak ifade edilebilen motivasyon faktörleridir (Goh, Koch ve Sanger, 2008). Kültürel zekâ bu faktörleri de içerir. Psikolojik danışmanlar IQ genel zekâ, EQ duygusal zekâ ve sosyal zekâ konusunda iyi eğitimlidir. Örneğin doğru ve tutarlı vaka kavramlaştırmaları geliştirmek için gerekli olan analitik yetenek zekâ kavramı ile ilgilidir. Duygusal ve sosyal zekâ iyi bir terapötik ittifak oluşturmak için ve sürdürmek için gereklidir. Genel zekâ, duygusal zekâ, ve sosyal zekâ her ne kadar bir psikolojik danışmanın repertuarının gerekli bileşenleri olsa da, danışanlar giderek artan oranda kültürel çeşitlilik göstermektedir ve bu zekâ türleri danışanlarla etik ve etkili ilişkiler kurmak için yeterli değildir. Kültürel zekâ ruhsal sağlık uygulamalarının sağlam bir parçası olan geniş zekâ türlerini tamamlar. Kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerinde karmaşıklıkları açıklamak için yeterli bir çerçevenin bulunmadığı durumlarda kültürel zekânın etkili bir kültürel yargılama, karar verme, uyum ve performans öngörme yeteneğine sahip teorik bir çerçeve sunduğuna inanılmaktadır (Goh, Koch ve Sanger, 2008).

Kültürel zekânın alt boyutlarından birisi olan üst bilişsel kültürel zekâ psikolojik danışma alanında ele alındığında, kültürler arası psikolojik danışma etkileşimleri sırasında psikolojik danışmanın kültürel strateji düzeyi olarak tanımlanabilir. Üstbilişsel kültürel zekâ düzeyi yüksek olan psikolojik danışmanlar, danışma sürecinde bilgi ve koşulların değişmesi ile bakış açılarını

ve davranışlarını değiştirebilirler. Nitekim Goh ve Yang (2007) ve Goh, Skovholt ve Jennings (2007) kültürlerarası yetkin danışmanların kültürlerarası iletişim kurarken bilişsel olarak daha esnek ve uyarlanabilir ve daha uygun stratejiler sergilediklerini belirtmişlerdir (Aktaran: Goh, Koch ve Sanger, 2008). Kültürel olarak farklı danışanlarla çalışırken ruh sağlığı çalışanlarının kullanabileceği üstbilişsel stratejiler önerilmektedir. Örneğin Leong ve Lee (2006), teorik bir yöntemi farklı kültürel bağlamlara ayarlayabilmek için kullanılan üç adımlı kültürel uyum yaklaşımını önermiştir. Bu yaklaşımın birinci adımında var olan bir kuramdaki kültürel duyarlılığı sınırlayan kültürel boşluklar ve kültürel kör noktalar tanımlanır. İkinci adımında, bu eksiklikleri doldurmak ve mevcut kuramın söz konusu grupta etkililiğini arttırmak için özel kavram ve modelleri seçmek gerekmektedir. Üçüncü adımında ise kültürel olarak kabul edilmemiş olan kuramın üzerinde ve ötesinde kültürel olarak kabul edilmiş kuramı test etmek gerekmektedir.

APA (2002), Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve İstatistiksel El Kitabı'nda danışanların psikolojik belirtilerini değerlendirirken kültürel olarak anlamlı bilişsel düzenlemeler yapmak için şu stratejileri önermektedir: 1) Danışanın kültürel kimliğini anlamak 2) Danışanın sorunun kültürel açıklamalarını araştırmak 3) Danışanın psikososyal çevre ve işlevsellik düzeyi ile ilgili kültürel faktörleri ortaya çıkarmak 4) Danışan ve terapist arasındaki ilişkinin kültürel unsurlarını araştırmak 5) Teşhis ve iyileştirme için genel bir kültürel değerlendirme yapmak.

Başka bir üst bilişsel strateji Hays (2001) tarafından önerilmiştir. Hays, danışanların görünüşüne, dil becerisine hatta adına göre yanlış genellemler yapılmasını önlemek için danışmanların başvuracağı bir çerçeveyi ADRESSING akrostişini kullanarak önermektedir. Hays'ın çerçevesinde danışmanların şunları göz önünde bulundurması gerekmektedir: a) Yaşla (**A**ge) ilgili durumlar göz önünde bulundurulmalıdır. b) Gelişimsel (**D**evelopment) ve edinilmiş engel durumları göz önünde bulundurulmalıdır c) Danışmanlar danışanların dini inançlarını ve uygulamalarını (**R**eligious beliefs) anlamalıdır. d) Danışanların etnik kimliği (**E**thnic identity) ve sosyoekonomik durumu (**S**ocioeconomic status) dikkate alınmalıdır e) Danışanların cinsel yönelimleri (**S**exual orientation) dikkate alınmalıdır. f) Yöresel aktarım (**I**ndigeneos heritage) ve ulusal kimlik (**N**ational identity) derinlemesine araştırılmalıdır. g) Cinsiyetle (**G**ender) ilgili rolleri ve beklentileri ele dikkatle izlenmelidir.

Kültürel zekânın ikinci alt boyutu olan bilişsel kültürel zekâ psikolojik danışma alanında ele alındığında, danışanın kültürel çevresi, değerleri ve normaları hakkında danışmanın bilgi düzeyi olarak tanımlanır. Bilişsel kültürel zekâ, kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerinin üç boyutlu yapısında bilgi alt boyutuna benzerlik göstermektedir. Bilişsel kültürel zekâ kültürel yetkinliklerin organize edilecebileceği esnek ve kapsayıcı bir çerçeve sağlar. Danışmanların mümkün olduğu kadar danışanların geleneklerine ve özel uygulmalarına ait bilgilere aşina olmaları gerekmektedir. Bu bilgi olmadan ruh sağlığı çalışanları etnikmerkezci uygulamaları

daha fazla kullanmaya, tüm danışanlara evrensel bir şekilde davranmaya, danışanların göze çarpan farklılıklarını görmezden gelmeye ve danışanlara zarar vermeye yatkın olabilirler (Goh, Koch ve Sanger, 2008).

Kültürel zekânın üçüncü alt boyutu olan motivasyonel kültürel zekâ psikolojik danışma alanında ele alındığında, psikolojik danışmanın kültürel olarak çeşitlilik gösteren danışanının kültürel koşullarını öğrenme, algılama ve uyumu için içsel güce sahip olma derecesi olarak tanımlanabilir. Çok sayıda kültürlerarası deneyime sahip olan danışmanların daha yüksek motivasyonel kültürel zekâ düzeyine sahip olması beklenmektedir. Öz yeterlik inancı bireylerin motivasyonel kültürel zekâlarını şekillendirmede önemli olablir. Motivasyonel kültürel zekâ kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerinde ele alınmamıştır (Goh, Koch ve Sanger, 2008).

Kültürel zekânın son alt boyutu olan davranışsal kültürel zekâ psikolojik danışma alanında ele alındığında, bir psikolojik danışmanın kültürler arası danışma durumlarında uygun şekilde davranması olarak tanımlanabilir (Goh, Koch ve Sanger, 2008).

2.4.3 Kültürel Zekâ ile İlgili Yapılmış Araştırmalar

Kültürel zekâ alan yazında yeni bir kavram olmakla birlikte özellikle turizm (Demir, 2015; Kulakoğlu-Dilek, 2014), işletme (Kebabcı, 2016), iletişim (Aksoy, 2013) ve yabancı dil eğitimi (Kahraman, 2016) alanında araştırmalara konu olmuştur. Psikolojik danışma alanında ise kültürel zekâ ile ilgili sadece bir araştırmaya (Peterson, 2013) rastlanmıştır. Aşağıda bu araştırmadan bahsedilmiştir. Ayrıca, kültürel zekânın ilişki gösterdiği değişkenleri anlayabilmek adına, kültürel zekânın diğer zekâ türleriyle ve kültürel çeşitliliğe sahip ortamlardaki çalışma performansıyla ilişkisini ortaya koyan araştırmalar ele alınmıştır.

2.4.3.1 Kültürel Zekâ ile İlgili Yurt Dışında Yapılmış Araştırmalar

Aşağıda kültürel zekâ ile ilgili yurt dışında yapılmış ilgili araştırmalar kronolojik sıraya göre verilmiştir.

Ang ve diğ. (2007), araştırmalarında kültürel zekânın dört boyutu (biliş, üst biliş, davranış, motivasyon) ile kültürler arası etkililik sonuçları (karar verme, kültürel adaptasyon, görev performansı ve kültürel çeşitliliğe sahip ortamlarda kültürel yargılama) arasında bulunan ilişkileri ortaya koyan bir modeli test etmişlerdir. Araştırmanın katılımcılarını Amerika Birleşik Devletleri'nde yaşayan 235 lisansüstü öğrencisi ile Singapur'da yaşayan 358 lisansüstü öğrencisi ve 103 yabancı uzman oluşturmuştur. Araştırma sonucunda üst bilişsel kültürel zekâ ve bilişsel kültürel zekâ kültürel yargılamayı ve karar vermeyi yordamıştır. Diğer taraftan motivasyonel kültürel zekâ ve davranışsal kültürel zekâ da kültürel adaptasyonu yordamıştır. Üst bilişsel kültürel zekâ ve davranışsal kültürel zekâ görev performansını yordamıştır.

Amiri, Moghimi ve Kazami (2010), çok kültürlü ortamlarda çalışanların kültürel zekâları ile performansları arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Araştırmanın sonucunda üst bilişsel, bilişsel ve motivasyonel kültürel zekâ düzeyi yüksek ise çalışanların performans düzeyinin de yüksek olduğu görülmüştür. Başka bir ifade ile üst bilişsel, bilişsel ve motivasyonel kültürel zekâ düzeyi ile çalışanların performans düzeyi arasında anlamlı pozitif bir ilişkinin olduğu bulunmuştur.

Moon (2010), duygusal zekâ ile kültürel zekâ arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Araştırmaya 382 öğrenci katılmıştır. Araştırma sonucunda biliş, üst biliş, davranış ve motivasyon faktörlerinden oluşan dört faktörlü kültürel zekâ modelinin duygusal zekâ ile ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Tsai ve Lawrence (2011), Tayvan'daki öğrencilerin kültürlerarası uyumu ile kültürel zekâları arasındaki ilişkileri belirlemeyi amaçlamışlardır. Araştırmanın katılımcılarını Tayvan'da eğitim alan 384 öğrenci oluşturmuştur. Bu öğrenciler farklı uluslara mensup öğrencilerdir. Araştırma sonucunda kültürel zekânın kültürlerarası uyumu pozitif yönde etkilediği görülmüştür. Ayrıca, aynı araştırmada öz yeterlilik ve kültürlerarası iletişim ile kültürel zekâ arasında pozitif anlamlı ilişki bulunmuştur.

Rehg, Gundlach ve Grigorian (2012), kültürel zekâ ve öz yeterlik arasındaki ilişkiyi ve kültürler arası eğitimin kültürel zekâ üzerindeki etkisini incelemeyi amaçlamışlardır. Araştırmanın katılımcılarını deniz aşırı ülkelerde görev yapan 110 Amerikalı kursiyer oluşturmuştur. Araştırmanın sonucunda kültürler arası eğitimin kültürel zekânın davranışsal ve bilişsel boyutları üzerinde önemli etkisinin olduğu bulunmuştur. Araştırmada kültürel zekânın, motivasyonel kültürel zekâ üzerindeki etkisinin daha düşük olduğu ortaya çıkmıştır. Ayrıca araştırmada eğitim sonrasındaki öz yeterlik ve kültürel zekâ düzeyleri arasında yüksek düzeyde pozitif anlamlı ilişki saptanmıştır.

Peterson (2013), terapistin kültürel zekâsının terapötik sonuçlara etkisini değerlendirmeyi; terapist-danışan eşleştirmesi ile terapötik sonuçların arasındaki ilişkide kültürel zekânın aracılığını; zamanın terapötik sonuçların anlamlı bir yordayıcısı olup olmadığını; zaman ile terapötik sonuçlar arasında kültürel zekânın aracılığını ortaya koymayı amaçlamıştır. Peterson aynı araştırmada bazı demografik değişkenlerle (başka bir ülkede yaşama deneyimi, birden fazla dili konuşma, kültüre duyarlı danışma deneyimi), kültürel zekâ arasındaki ilişkileri de ortaya koymayı amaçlamıştır. Araştırma bir üniversitenin psikolojik danışma merkezinde, gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın katılımcılarını 1621 danışan ve 28 terapist oluşturmuştur. Terapistlerden elde edilen veriler Demografik Bilgi Formu ve Kültürel Zekâ Ölçeği ile elde edilmiştir. Danışanlardan elde edilen veriler ise Terapötik Bağ Ölçeği ve Global Ruh Sağlığı Ölçeği ile elde edilmiştir. Araştırma sonucunda terapistlerin başka bir ülkede yaşama deneyimi ile kültürel zekâ düzeyleri arasında; kültüre duyarlı danışma deneyimi ile kültürel zekâ düzeyleri arasında; birden fazla dili konuşma ile kültürel zekâ düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki

bulunmamıştır. Zaman terapötik sonuçların önemli bir yordayıcısı olmuştur. Terapist-danışan (beyaz terapist-beyaz danışan) eşleştirmesi terapötik sonuçlar üzerinde etki göstermemiştir. Kültürel zekânın etnik eşletirme ile terapötik sonuçlar arasında aracılık göstereceği hipotezi etnik eşleştirme ile terapötik sonuç arasında ilişki olmadığı için değerlendirilememiştir. Terapistin motivasyonel kültürel zekâsı zaman ile terapötik sonuçlar arasındaki ilişkide aracılık göstermiştir. Terapistin kültürel zekâsı terapötik bağ ile terapötik sonuçlar arasındaki ilişkide aracılık göstermemiştir.

2.4.3.2 Kültürel Zekâ ile İlgili Yurt İçinde Yapılmış Araştırmalar

Aşağıda kültürel zekâ ile ilgili Türkiye'de yapılmış, ilgili araştırmalar kronolojik sıraya göre verilmiştir.

Şahin ve diğ. (2013) tarafından yapılan bir araştırmada kültürel zekâ ile duygusal zekâ, görev performansı ve kişilik arasındaki ilişkilerin ortaya konulması hedeflenmiştir. Araştırmanın katılımcılarını 250 üniversite öğrencisi oluşturmuştur. Araştırma sonucunda, kültürel zekâ ile duygusal zekâ arasında pozitif anlamlı bir korelasyonun olduğu, ayrıca görev performansı ile davranışsal ve üst bilişsel kültürel zekâ arasında olumlu yönde anlamlı korelasyonun olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

İlhan ve Çetin (2014b) sosyal zekâ ve kültürel zekâ arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamışlardır. Araştırmanın katılımcılarını 243 üniversite öğrencisi oluşturmuştur. Araştırmada yapısal eşitlik modeli kullanılarak sosyal beceri, sosyal bilgi süreci ve sosyal farkındalık değişkenlerinden oluşan sosyal zekâ örtük değişkeni ile biliş, üst biliş, davranış ve motivasyon değişkenlerinden oluşan kültürel zekâ örtük değişkeni arasındaki ilişki ortaya konulmuştur. Araştırmanın sonucunda sosyal zekâ ile kültürel zekâ arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Göksoy (2014), okul yöneticileri üzerinde gerçekleştirdikleri araştırmalarında kültürel liderlik davranışları ile kültürel zekâ düzeyleri arasındaki ilişkiyi belirlemeyi amaçlamışlardır. Araştırmaya 328 okul yönetici katılmıştır. Araştırmanın sonucunda kültürel zekâ ile kültürler arası liderlik değişkenleri arasında anlamlı pozitif ilişki ortaya konulmuştur.

Özaslan (2017), kültürel zekânın ve sosyal zekânın iletişim kurma gönüllülüğünü etkileyip etkilemediğini araştırmıştır. Araştırmada veriler İngilizce Öğretmenliği bölümüne devam eden 349 öğrenciden elde edilmiştir. Araştırmada daha önce İngilizce konuşulan bir ülkede bulunmanın kültürel zekâ üzerinde etkisinin olduğu, konuşma gönüllülüğünü, İngilizceye karşı tutum ve kaygı değişkenlerinden sonra, en iyi açıklayan üçüncü değişkenin kültürel zekâ olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Konate (2017) Türkiye'ye gelen yabancı uyruklu öğrencilerin kültürel uyumları ile kültürel zekâ düzeyleri arasındaki ilişkiyi ortaya koymayı amaçlamıştır. Araştırmaya 100 yabancı uyruklu

öğrenci katılmıştır. Araştırmada kültürel zekâ düzeyi arttıkça kültürel uyum düzeyinin arttığı sonucuna ulaşılmıştır.

Kültürel zekâ ile ilgili olarak yurt dışında ve Türkiye'de yapılan ilgili araştırmalar incelendiğinde psikolojik danışma alanında sadece bir araştırmanın yapıldığı ve bu araştırmada da kültürel zekânın terapötik sonuçlara etkisinin incelendiği saptanmıştır. Kültürel zekâ ile ilgili olarak yapılan diğer araştırmalarda ise kültürel zekânın duygusal zekâ, kültürel uyum, özyetkinlik, görev performansı, sosyal zekâ, kültürler arası liderlik, karar verme değişkenleri ile pozitif anlamlı ilişkiler gösterdiği görülmüştür.

3. YÖNTEM

Yöntem bölümünde araştırmanın modeline, evren ve örneklemine, veri toplama araçlarına, verilerin toplanma sürecine ve verilerin analizine yönelik bilgilere yer verilmiştir.

3.1 Araştırmanın Modeli

Bu araştırma, psikolojik danışmanların etkili psikolojik danışman nitelikleri ile kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri arasındaki ilişkide kültürel zekânın ve bilişsel esnekliğin aracılık rolünü ortaya koymak amacıyla ilişkisel tarama modeli ile gerçekleştirilmiştir.

3.2 Evren-Örneklem

Araştırmanın evreni İstanbul ilinde devlet okulları (ilkokul-ortaokul-lise) ve Rehberlik Araştırma Merkezlerinde görev yapan 4290 psikolojik danışmandır. Araştırmanın katılımcıları gelişigüzel örnekleme yöntemi kullanılarak seçilen 521 psikolojik danışmandan oluşmaktadır. Katılımcıların tamamı Türkiye veya Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde bulunan farklı üniversitelerin Psikolojik Danışma ve Rehberlik programlarından mezun olmuşlardır. Katılımcıların psikolojik danışma ve rehberlik mezunu olmaları ölçüt olarak belirlenmiştir.

Araştırmanın katılımcılarına ait bilgiler Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. Katılımcılara ait bilgiler

Değişken	***f***	***%***
Cinsiyet		
Kadın	400	76.8
Erkek	121	23.2
Kıdem Yılı		
0-5 yıl arası	170	32.6
6-11 yıl arası	163	31.3
12-17 yıl arası	105	20.2
18-23 yıl arası	61	11.7
24 yıl ve üstü	22	4.2
Öğrenim Düzeyi		
Lisans	375	71.98
Yüksek Lisans	140	26.87
Doktora	6	1.15
Çalışılan Eğitim Kademesi		
Okul Öncesi	13	2.5
İlkokul	125	24.0
Ortaokul	169	32.4
Lise	185	35.5
Rehberlik Araştırma Merkezi	29	5.6

Tablo 1'de görüldüğü gibi katılımcıların %76.8'i kadın (n=400), %23.2'si (n=121) erkektir. Araştırmaya katılan psikolojik danışmanların kıdem yılına bakıldığında, %32.6'sının (n= 170) 0-5 yıl, %31.3'ünün (n=163) 6-11 yıl, %20.2'sinin (n=105) 12-17 yıl, %11.7'sinin (n=61) 18-23 yıl ve %4.2'sinin (n=22) 24 yıl ve üstü kıdeme sahip oldukları görülmektedir. Diğer taraftan araştırmaya katılan psikolojik danışmanların %71.98'i (n=375) lisans, %26.87'si (n=140) yüksek lisans, %1.15'i (n=6) doktora öğrenim düzeyine sahiptir. Çalışılan eğitim kademesine göre bakıldığında ise araştırmaya katılan psikolojik danışmanların %2.5'inin (n=13) okul öncesi, %24'ünün (n=125) ilkokul, %32.4'ünün (n=169) ortaokul, %35.5'inin (n=185) lise ve %5.6'sının (n=29) Rehberlik Araştırma Merkezlerinde görev yaptıkları görülmektedir.

Katılımcılara kişisel bilgi formunda, üniversite eğitimleri sırasında aldıkları bireysel psikolojik danışma oturum sayısı, bireysel psikolojik danışma uygulamaları için süpervizyon alıp almadıkları, grupla psikolojik danışma oturum sayısı, grupla psikolojik danışma uygulamaları için süpervizyon alıp almadıkları sorulmuştur. Katılımcıların üniversite eğitimleri ile ilgili bu sorulara verdikleri cevaplar Tablo 2'de yer almaktadır.

Tablo 2. Katılımcıların üniversite eğitimlerine yönelik bilgiler

Değişken	***F***	***%***
Üniversite eğitimi sırasında alınan bireysel psikolojik danışma oturum sayısı		
Hiç yapmadım	70	13.4
1-5 oturum	112	21.5
6-10 oturum	173	33.2
11-15 oturum	62	11.9
16-20 oturum	29	5.6
21 ve üstü	75	14.4
Üniversite eğitimi sırasında alınan bireysel psikolojik danışma uygulamaları için süpervizyon		
Aldım	360	69.1
Almadım	161	30.9
Üniversite eğitimi sırasında alınan grupla psikolojik danışma oturum sayısı		
Hiç yapmadım	148	28.4
1-5 oturum	159	30.5
6-10 oturum	122	23.4
11-15 oturum	34	6.5
16-20 oturum	20	3.8
21 ve üstü	38	7.3
Üniversite eğitimi sırasında alınan grupla psikolojik danışma uygulamaları için süpervizyon		
Aldım	280	53.7
Almadım	241	46.3

Tablo 2'de araştırmaya katılan psikolojik danışmanların %13.4'ünün (n=70) üniversite eğitimleri sırasında hiç bireysel psikolojik danışma uygulaması yapmadığı, psikolojik danışmanların %21.5'inin (n=112) 1-5 oturum, %33.2'sinin (n=173) 6-10 oturum, %11.9'unun

(n=62) 11-15 oturum, %5.6'sının (n=29) 16-20 oturum, %14.4'ünün (n=75) 21 ve üstü oturum bireysel psikolojik danışma uygulaması yaptığı görülmektedir.

Psikolojik danışmanların %69.1'i (n=360) üniversite eğitimleri sırasında yaptıkları bireysel psikolojik danışma uygulamaları için süpervizyon aldıklarını, %30.9'u (n=161) ise almadıklarını belirtmişlerdir.

Psikolojik danışmanların üniversite eğitimleri sırasında yaptıkları grupla psikolojik danışma oturum sayılarına bakıldığında; %28.4'ünün (n=148) hiç grupla psikolojik danışma uygulaması yapmadığı; bununla birlikte, psikolojik danışmanların %30.5'inin (n=159) 1-5 oturum, %23.4'ünün (n=122) 6-10 oturum, %6.5'inin (n=34) 11-15 oturum, %3.8'inin (n=20) 16-20 oturum ve % 7.3'ünün (n=38) 21 ve üstü oturum grupla psikolojik danışma yaptıkları görülmektedir.

Son olarak araştırmaya katılan psikolojik danışmanların %53.7'si (n=280) üniversite eğitimleri sırasında yaptıkları grupla psikolojik danışma uygulamaları için süpervizyon aldıklarını, %46.3'ü (n=241) ise süpervizyon almadıklarını bildirmişlerdir.

3.3 Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada psikolojik danışmanların etkili psikolojik danışman niteliklerini belirlemek amacıyla "Etkili Psikolojik Danışman Niteliklerini Değerlendirme Ölçeği", kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlik düzeylerini belirlemek amacıyla "Çokkültürlü Psikolojik Danışma Yeterlikleri Ölçeği", kültürel zekâ düzeylerini belirlemek amacıyla "Kültürel Zekâ Ölçeği", bilişsel esneklik düzeylerini belirlemek amacıyla "Bilişsel Esneklik Envanteri" kullanılmıştır. Bu ölçme araçlarının yanı sıra, psikolojik danışmanların demografik özelliklerine ilişkin bilgiler araştırmacı tarafından hazırlanmış olan "Kişisel Bilgi Formu" aracılığı ile elde edilmiştir. Kullanılan ölçme araçlarına ait kapsamlı bilgiler aşağıda sunulmaktadır.

Ayrıca, bu araştırma kapsamında ölçeklerin geçerlik ve güvenirlik çalışmaları yeniden yapılmıştır. Araştırmada, kullanılan ölçekler yapısal eşitlik analizinde alt faktörleri ile birlikte değerlendirildiği için ölçeklerin yapı geçerliğini ortaya koymak amacıyla ikinci düzey Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) kullanılmıştır. Ölçeklerin güvenirlik analizleri ise Cronbach Alfa katsayısı hesaplanarak yapılmıştır.

Araştırma kapsamında gerçekleştirilen geçerlik ve güvenirlik çalışmalarına ait bilgiler aşağıda sunulmaktadır.

3.3.1 Etkili Psikolojik Danışman Niteliklerini Değerlendirme Ölçeği (EPNİDÖ)

Aşağıda, ölçeği geliştiren kişiler tarafından yapılmış olan geçerlik ve güvenirlik çalışmaları ile araştırmacı tarafından yapılmış olan geçerlik ve güvenirlik çalışmaları verilmektedir.

3.3.1.1 Ölçeği Geliştiren Kişiler Tarafından Yapılan Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmaları

Ölçek, İkiz ve Totan (2014) tarafından geliştirilmiştir. Etkili bir psikolojik danışmanın sahip olması gereken özelliklerden ve etkili yardım eden özelliklerinden yola çıkılarak, bir psikolojik danışmanın sahip olması gereken; esneklik, iyi niyet, öz farkındalık, enerji, destek ve entelektüel yeterlik özelliklerini belirleyebilmek amacıyla geliştirilmiştir. Ölçek, 26 maddelik, 6 faktörlü ve 5'li likert tipi bir ölçme aracıdır. Psikolojik danışmanın ölçekten yüksek puan alması, etkili psikolojik danışman olduğuna yönelik yüksek algısını gösterir.

Ölçeğin geçerlik ve güvenirlik çalışmaları yapılmıştır. Ölçeğin geçerlik ve güvenirlik çalışmaları kapmasında, 2009-2010 eğitim öğretim yılında İzmir ilinde çalışan 394 psikolojik danışmana ulaşılmıştır. Çalışmaya katılan psikolojik danışmanların 283'ü kadın 111'i erkektir.

Ölçeğin geçerlik çalışmasında, Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) yapılmıştır. Araştırmada, altı alt boyuttan oluşan kuramsal yapının istatistiksel olarak doğrulanma düzeyinin ortaya konulması amaçlanmıştır. Bu nedenle ikinci düzey Doğrulayıcı Faktör Analizi ile, özgün model en çok olabilirlik yöntemi kullanılarak incelenmiştir. Elde edilen bulgulara göre Doğrulayıcı Faktör Analizinde Etkili Psikolojik Danışman Nitelikleri Ölçeği'nin altı boyuttan oluşan yapısının GFI dışında diğer uyum iyiliği katsayıları tarafından doğrulandığı görülmüştür (x^2=695.8, sd=262, $x^{2/sd}$= 2.66, NFI =.93, CFI =.95, GFI= .87, IFI =.95, RMSEA= .06, RFI =.93). Maddelerin ait oldukları faktörleri açıklama düzeylerine bakıldığında; enerji için .55-.92, entelektüel yeterlik için .51-.81, öz farkındalık için .66-.87, esneklik için .48-.77, destek için .41-.81 ve iyi niyet için .39-.64 arasında değerler elde edildiği saptanmıştır. Maddelerin hata kovaryanslarının bağlanması sonucunda uyum katsayılarında iyileşme görülmüştür. (x^2=615.37, sd=259, $x^{2/sd}$= 2.38, NFI =.95, CFI =.97, GFI= .90, IFI =.96, RMSEA=.06, RFI =.92). Modeller arasında Ki-kare karşılaştırılmasının yapılabilmesi için ikinci düzeyde doğrulanan model, birinci düzeyde tekrarlanmıştır. Ki-kare testiyle iki model arasındaki fark incelendiğinde modeller arasında önemli bir farkın olduğu görülmüştür. Sonuç olarak, Etkili Psikolojik Danışman Nitelikleri Ölçeği'ndeki maddelerin bulundukları faktörlerin önemli birer açıklayıcısı olduğu tespit edilmiştir.

Etkili Psikolojik Danışman Niteliklerini Değerlendirme Ölçeği'nin güvenirlik analizleri yapılmıştır. Güvenirlik analizleri iç tutarlık ve test tekrar test katsayıları hesaplanmıştır. Elde edilen sonuçlara göre; Etkili Psikolojik Danışman Niteliklerini Değerlendirme Ölçeği'nin iç tutarlılık katsayıları entelektüel yeterlik için .80 , enerji için .73, esneklik için .70, destek için

.78, iyi niyet için .63, öz-farkındalık için .79 ve toplam için .90 olarak belirlenmiştir. Ölçeğin test tekrar test katsayıları enerji için .77, entelektüel yeterlik için .78, destek için .68, esneklik için .72, öz farkındalık için .75, iyi niyet için .67, ve toplam için .74'tür. İç tutarlık ve test tekrar test katsayıları ölçeğin güvenilir olduğunu göstermiştir. Ayrıca madde toplam korelasyonları, %27'lik alt-üst gruplarda maddelerin ayırt ediciliğine de bakılmıştır. Sonuçlar doğrultusunda ölçekte bulunan bütün maddelerin psikometrik açıdan yeterli olduğu bulunmuştur (İkiz ve Totan, 2014). Bu bulgular Etkili Psikolojik Danışman Nitelikleri Ölçeği'nin geçerli ve güvenilir olduğunu göstermektedir.

3.3.1.2 Ölçeği Uygulayan Araştırmacı Tarafından Yapılan Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmaları

Bu araştırmanın kapsamında, ölçeğin geçerlik ve güvenirlik çalışmaları yapılmıştır. Ölçeğin 26 maddeden oluşan, altı boyutlu yapısı AMOS 24 programı kullanılarak İkinci Düzey Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) ile sınanmıştır. Yapısal Eşitlik Modelinin (YEM) uyumuna ilişkin kabul edilebilir istatistiksel değerler Tablo 3'te belirtilmiştir. Hem bu ölçeğin hem de araştırmada kullanılacak diğer ölçeklerin Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) sonuçları bu tablo referans alınarak yorumlanmıştır (Bentler, 1980; Çelik ve Yılmaz, 2016; Klein, 1998; ; Meydan ve Şeşen, 2015; Tabbachnick ve Fidel, 2001).

Tablo 3. Yapısal eşitlik modelinin uyumuna ilişkin istatistiksel değerler

Ölçüm	*İyi Uyum*	*Kabul Edilebilir Uyum*
Genel Model Uyumu		
X^2 /sd	≤3	≤4-5
Karşılaştırmalı Uyum İndeksleri		
CFI	≥0.97	≥0.90
NFI	≥0.95	0.94-0.90
RMSEA	≤0.05	0.06-0.08
Mutlak Uyum İndeksleri	≥0.90	0.89-0.85
GFI	≥0.90	0.89-0.85
AGFI		

Etkili Psikolojik Danışman Nitelikleri Ölçeği'nin İkinci Düzey Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) sonucunda maddelerin ilgili faktörü açıklama düzeyleri incelendiğinde 21. maddenin .21 yük

değeri ile ait olduğu faktörü açıklamaması nedeni ile bu madde ölçekten çıkarılmıştır. Diğer maddelerin ilgili faktörleri açıklama düzeyleri incelendiğinde entelektüel yeterlik faktöründe yer alan maddelerin, .53 -.64; enerji faktöründe yer alan maddelerin, .65 -. 78; esneklik faktöründe yer alan maddelerin, .67- .81; destek faktöründe yer alan maddelerin . 78 - .79; iyi niyet faktöründe yer alan maddelerin, .43 - .77 ve öz farkındalık faktöründe yer alan maddelerin .62- . 85 arasında değer aralıklarına sahip oldukları görülmüştür. Yapılan analiz sonucunda modelin uyum değerleri Tablo 4'te yer almaktadır.

Tablo 1. Etkili Psikolojik Danışman Nitelikleri Ölçeği'nin ikinci düzey doğrulayıcı faktör analizi uyum değerleri

X^2	sd	X^2/sd	CFI	NFI	GFI	AGFI	RMSEA
660.19	245	2.70	.95	.91	.91	.88	.06

Tablo 4'te de görüldüğü üzere ölçeğe ilişkin olarak elde edilen değerlerin kabul edilebilir değerler seviyesinde olması ölçeğin altı faktörlü yapısının geçerli olduğunu göstermektedir.

Araştırma kapsamında ölçeğin Cronbach Alfa katsayısı entelektüel yeterlik boyutu için .87, enerji boyutu için .81, esneklik boyutu için .83, destek boyutu için .85, iyi niyet boyutu için .82 , öz farkındalık boyutu için .83 ve toplamı için de . 93 olarak bulunmuştur.

3.3.2 Çokkültürlü Psikolojik Danışma Yeterlikleri Ölçeği (ÇPDYÖ)

Aşağıda, ölçeği geliştiren kişiler tarafından yapılmış olan geçerlik ve güvenirlik çalışmaları ile araştırmacı tarafından yapılmış olan geçerlik ve güvenirlik çalışmaları verilmektedir.

3.3.2.1 Ölçeği Geliştiren Kişiler Tarafından Yapılan Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmaları

Ölçek Özer (2014) tarafından geliştirilmiştir. Psikolojik danışmanların çokkültürlü psikolojik danışma yeterliklerine ilişkin algılarını belirleyebilmek amaçlanmıştır. Ölçek 26 maddeden oluşmaktadır. 5'li likert tipindeki maddelerden oluşan bir ölçme aracıdır. Çokkültürlü Psikolojik Danışma Yeterlikleri Ölçeği'nde tersten puanlanan dokuz madde (2, 4, 7, 10, 12, 15, 17, 19 ve 24) yer almaktadır. Ölçekten alınabilecek puan 26-130 aralığındadır. Ölçekten alınan yüksek puan, algılanan çokkültürlü psikolojik danışma yeterliliğinin yüksek düzeyde olduğunu, düşük puan ise algılanan çokkültürlü psikolojik danışma yeterliğinin düşük düzeyde olduğunu göstermektedir.

Ölçeğin geçerlik ve güvenirlik çalışmaları yapılmıştır. Ölçeğin geçerlik çalışmaları için Çokkültürlü Psikolojik Danışma Yeterlikleri Ölçeği'nin 62 maddelik deneme formu uygulanmıştır. Bu uygulamaya 332 psikolojik danışman katılmıştır. Yapılan Açımlayıcı Faktör Analizi (AFA) ve Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) sonucunda toplam varyansın %50.86'sını açıklayan; 26 maddeden ve üç .boyuttan oluşan bir ölçme aracı ortaya konulmuştur. Bu

faktörler farkındalık, bilgi ve beceri olarak isimlendirilmiştir. Ölçme aracının psikometrik özellikleri değerlendirildiğinde Birinci Düzey Doğrulayıcı Faktör Analizinde (DFA) 3 boyutlu yapının doğrulandığı görülmüş, uyum indekslerinin de iyi uyuma işaret ettiği gözlenmiştir (χ^2/sd: 2.51; NFI: .92; NNFI: .95; IFI: .95; CFI: .95; GFI: .85; AGFI: .83; RMSEA: .07; SRMR: .06). Üç faktörlü yapının ise gerçekleştirilen İkinci Düzey Doğrulayıcı Faktör Analizinde (DFA) bir üst yapıda birleştiği, İkinci Düzey Doğrulayıcı Faktör Analizinin uyum indekslerinin de iyi uyum değerleri gösterdiği gözlenmiştir (χ^2/sd: 2.51; NFI: .92; NNFI: .95; IFI: .95; CFI: .95; GFI: .85; AGFI: .83; RMSEA: .07; SRMR: .06).

Ölçeğin güvenirlik çalışmaları yapılmıştır. Ölçeğin Cronbach Alfa katsayıları, beceri için .88, farkındalık için .88, bilgi için .84 ve tüm ölçek için .88 olarak bulunmuştur (Özer, 2014). Bu bulgular Çokkültürlü Psikolojik Danışman Yeterlikleri Ölçeği'nin geçerli ve güvenilir olduğunu göstermektedir.

3.3.2.2 Ölçeği Uygulayan Araştırmacı Tarafından Yapılan Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmaları

Bu araştırmanın kapsamında, ölçeğin geçerlik ve güvenirlik çalışmaları yapılmıştır. Ölçeğin 26 maddeden oluşan, üç boyutlu yapısı AMOS 24 programı kullanılarak İkinci Düzey Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) ile sınanmıştır.

Çokkültürlü Psikolojik Danışma Yeterlikleri Ölçeği'nin İkinci Düzey Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) sonucunda maddelerin ilgili faktörü açıklama düzeyleri incelendiğinde 3., 2., 15., 22. ve 9. maddelerin madde yük değerlerinin .30'un altında kalarak ait oldukları faktörü açıklayamadıkları görülmüştür. Bu nedenle bu maddeler ölçekten çıkarılmıştır. Diğer maddelerin ilgili faktörü açıklama düzeyleri incelendiğinde bilgi alt boyutunda yer alan maddelerin .62 ile .79; beceri alt boyutunda yer alan maddelerin .48 ile .78; farkındalık alt boyutunda yer alan maddelerin .48 ile .74 arasında değer aralıklarına sahip oldukları görülmüştür. Yapılan analiz sonucunda modelin uyum değerleri Tablo 5'te yer almaktadır.

Tablo 5. Çokkültürlü Psikolojik Danışma Yeterlikleri Ölçeği'nin ikinci düzey doğrulayıcı faktör analizi uyum değerleri

X^2	Sd	X^2/sd	CFI	NFI	GFI	AGFI	RMSEA
340.84	244	2.60	.93	.89	.91	.89	.06

Tablo 5'te de görüldüğü üzere ölçeğe ilişkin olarak elde edilen değerlerin kabul edilebilir değerler seviyesinde olması ölçeğin üç faktörlü yapısının geçerli olduğunu göstermektedir.

Araştırma kapsamında ölçeğin güvenirlik çalışması yapılmıştır. Ölçeğin Cronbach Alfa katsayısı bilgi faktörü için .89; beceri faktörü için .87; farkındalık faktörü için .82 ve toplamı için ise .89 olarak bulunmuştur.

3.3.3 Kültürel Zekâ Ölçeği (KZÖ)

Aşağıda, ölçeği geliştiren ve uyarlayan kişiler tarafından yapılmış olan geçerlik ve güvenirlik çalışmaları ile araştırmacı tarafından yapılmış olan geçerlik ve güvenirlik çalışmaları verilmektedir.

3.3.3.1 Ölçeği Geliştiren ve Uyarlamasını Yapan Kişiler Tarafından Yapılan Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmaları

Kültürel Zekâ Ölçeğini Ang ve diğ. (2007) geliştirmiştir; ölçek İlhan ve Çetin (2014a) tarafından Türkçeye uyarlanmıştır. 20 maddeden oluşan ölçek biliş, üst biliş davranış ve motivasyon olmak üzere dört alt boyuta sahiptir. Ölçek 5'li likert tipinde maddelerden oluşan bir ölçme aracıdır. Hem ölçeğin alt faktörlerinden hem de ölçeğin genelinden alınan puanların yüksek olması, yüksek kültürel zekâyı göstermektedir. Ölçekte tersten puanlanan madde yer almamaktadır. Biliş alt faktöründe 6 madde bulunmaktadır. Bu nedenle faktörden en düşük 6 puan, en yüksek 30 puan alınabilmektedir. Üst biliş faktörüne bakıldığında 4 maddenin yer aldığı görülmektedir. Bu nedenle bu faktörden en düşük 4 puan, en yüksek 20 puan alınabilmektedir. Motivasyon faktöründe 5 madde bulunmaktadır. Dolayısıyla, bu faktörden en düşük 5 puan, en yüksek ise 25 puan alınabilmektedir. Aynı şekilde, davranış faktöründe de 5 madde bulunmaktadır, bu nedenle bu boyuttan en düşük 5 puan, en yüksek ise 25 puan alınabilmektedir. Ölçek kültürel zekâyı gösteren toplam bir puan vermektedir. Aynı zamanda alt boyutlarından alınan puanlar üzerinden de işlem yapılabilmektedir.

Ölçeğin geçerlik ve güvenirlik çalışmaları yapılmıştır. Türkçeye uyarlanırken Kültürel Zekâ Ölçeği'nin ilk olarak dilsel eşdeğerliğine bakılmıştır. Türkçe ile İngilizce formlardan elde edilen puanlar arasında pozitif yönde, güçlü ve anlamlı ilişkiler saptanmıştır. Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA) ve Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) sonucunda, KZÖ'nün Türkçe Formunun orijinal forma paralel olarak dört boyutlu bir yapı oluşturduğu görülmüştür. Ölçeğin uyum geçerliği yapılmıştır. Bu çalışmalar; Kültürel Zekâ Ölçeği ile Kültürler Arası Duyarlılık Ölçeği arasındaki korelasyonun .61; Kültürel Zekâ Ölçeği ile Tromso Sosyal Zekâ Ölçeği arasındaki korelasyonun ise .44 olduğunu ortaya koymuştur. Açımlayıcı Faktör Analizi sonuçlarına göre, biliş alt ölçeği toplam varyansın %11.35'sını, üst biliş alt ölçeği toplam varyansın %8.9'unu, motivasyon alt ölçeği toplam varyansın %26.30'unu, davranış alt ölçeği ise toplam varyansın %6.92'sini açıklamaktadır. Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) ile elde edilen modelin uyum indeksleri incelenmiş ve minimum ki-kare değerinin ($\chi 2$=404.39, N=512, p=0.00) anlamlı olduğu görülmüştür. Uyum indeksi değerlerinin ise RMSEA=.05, GFI=.93, AGFI=.91, CFI=.96, NFI=.93, IFI=.96, NNFI=.95, RFI=.92, PGFI=.72, SRMR=.05, ve PNFI=.80 olduğu görülmüştür.

Ölçeğin güvenirlik çalışmaları yapılmıştır. Ölçeğin güvenirliği üç yolla saptanmıştır. Güvenirlik analizi sonucunda, ölçeğin Test-Tekrar güvenirlik katsayısı .81 ve Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı .85 bulunmuştur. Madde analizi sonucunda, alt ölçeklerin düzeltilmiş madde toplam korelasyonlarının .33 ile .64 arasında değiştiği görülmüştür (İlhan ve Çetin, 2014a). Bu bulgular ölçeğin geçerli ve güvenilir olduğunu göstermektedir.

3.3.3.2 Ölçeği Uygulayan Araştırmacı Tarafından Yapılan Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmaları

Bu araştırmanın kapsamında, ölçeğin geçerlik ve güvenirlik çalışmaları yapılmıştır. Ölçeğin 20 maddeden oluşan, dört boyutlu yapısı AMOS 24 programı kullanılarak İkinci Düzey Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) ile sınanmıştır. Kültürel Zekâ Ölçeği'nin İkinci Düzey Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) sonucunda maddelerin ilgili faktörü açıklama düzeyleri incelendiğinde 13. maddenin .29 ve 17. maddenin .28 yük değeri ile ait olduğu faktörleri açıklamamaları nedeni ile bu iki madde ölçekten çıkarılmıştır. Diğer maddelerin ilgili faktörleri açıklama düzeyleri incelendiğinde biliş alt faktöründe yer alan maddelerin .66 - .85; üst biliş alt faktöründe yer alan maddelerin .51 -.90; motivasyon alt faktöründe yer alan maddelerin . 64 - .85 ve davranış alt faktöründe yer alan maddelerin . 74 -.86 arasında değer aralıklarına sahip oldukları görülmüştür. Yapılan analiz sonucunda modelin uyum değerleri Tablo 6'da yer almaktadır.

Tablo 6. Kültürel Zekâ Ölçeği'nin ikinci düzey doğrulayıcı faktör analizi uyum değerleri

X^2	sd	X^2/sd	CFI	NFI	GFI	AGFI	RMSEA
397.28	128	3.14	.96	.94	.92	.90	.06

Tablo 6'da da görüldüğü üzere ölçeğe ilişkin olarak elde edilen değerlerin kabul edilebilir değerler seviyesinde olması söz konusu değişkenin geçerli olduğunu göstermektedir.

Ölçeğin güvenirlik çalışması yapılmıştır. Ölçeğin Cronbach Alfa katsayısı, üst biliş faktörü için .89, biliş faktörü için .89, motivasyon faktörü için .85, davranış faktörü için .89 ve toplamı için ise .92 olarak bulunmuştur.

3.3.4 Bilişsel Esneklik Envanteri (BEE)

Aşağıda, ölçeği geliştiren kişiler tarafından yapılmış olan geçerlik ve güvenirlik çalışmaları ile araştırmacı tarafından yapılmış olan geçerlik ve güvenirlik çalışmaları verilmektedir.

3.3.4.1 Ölçeği Geliştiren ve Uyarlamasını Yapan Kişiler Tarafından Yapılan Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmaları

Ölçek, Dennis ve Vander Wal (2010) tarafından geliştirilmiştir. Türkçeye Sapmaz ve Doğan (2013) tarafından uyarlanmıştır. 20 maddeden ve iki alt faktörden (alternatifler ve kontrol) oluşmaktadır. 5'li Likert tipidir. Ölçeğin, kontrol alt boyutunda 13 madde, alternatifler alt boyutunda 7 madde yer almaktadır. Ölçeğin 2, 4, 7, 9, 11, 17. maddeleri tersten puanlanmaktadır. Ölçekten hem toplam bilişsel esneklik puanı, hem de alternatifler ve kontrol alt boyutları için ayrı ayrı puanlar elde edilebilmektedir. Ölçekten alınacak yüksek puan bilişsel esnekliğin yüksek olduğunu göstermektedir.

Ölçeğin geçerlik ve güvenirlik çalışmaları yapılmıştır. Geçerlik çalışmasında, Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) kullanılmıştır. Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) ile elde edilen uyum indeksi değerleri x^2=406.98, sd=167, x^2/sd=2.44, AGFI=.90, GFI=.92, NFI=.96, RFI=.95, CFI=.98, IFI=.98, RMR=.052, RMSE=.05 olarak bulunmuştur. Ölçeğin parametre tahminleri incelendiğinde alternatifler alt boyutunun .45-.81 arasında değişen değer aralıklarına sahip olduğu; kontrol alt boyutunun ise 41-.77 arasında değişen değerler aralıklarına sahip olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.

Ölçeğin güvenirlik çalışmaları yapılmıştır. Ölçeğin güvenirliği üç yolla belirlenmiştir. Güvenirlik analizi sonucunda ölçeğin Cronbach Alfa iç tutarlık güvenirlik katsayıları alternatifler alt boyutu için .90, kontrol alt boyutu için .84, ölçeğin tümü için .90 olarak bulunmuştur. Ölçeğin test-tekrar test güvenirlik katsayısı kontrol alt boyutu için .84, alternatifler alt boyutu için .90 ve ölçeğin tümü için ise .90 olarak saptanmıştır. Ölçeğin düzeltilmiş madde toplam korelasyon katsayılarının .44 ile .80 arasında değiştiği bulunmuştur.

3.3.4.2 Ölçeği Uygulayan Araştırmacı Tarafından Yapılan Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmaları

Bu araştırma kapsamında 20 maddeden oluşan ölçeğin iki faktörlü yapısını doğrulamak amacıyla İkinci Düzey Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) yapılmıştır. İkinci Düzey Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) sonucunda uyum indeksleri hesaplanmıştır. Maddelerin ilgili faktörleri açıklama düzeyleri incelendiğinde kontrol alt boyutunda yer alan maddelerin .56 ile .84; alternatifler alt boyutunda yer alan maddelerin .55 ile .82 değer aralıklarına sahip oldukları görülmüştür. Yapılan analiz sonucunda modelin uyum değerleri tablo 7'de gösterilmiştir.

Tablo 7. Bilişsel Esneklik Envanteri'nin ikinci düzey doğrulayıcı faktör analizi uyum değerleri

X^2	sd	X^2/sd	CFI	NFI	GFI	AGFI	RMSEA
407.37	163	2.92	.95	.93	.92	.90	.06

Tablo 7'de de görüleceğe üzere ölçeğe ilişkin olarak elde edilen değerlerin kabul edilebilir değerler seviyesinde olması söz konusu değişkenin geçerli olduğunu göstermektedir.
Ölçeğin güvenirlik çalışması yapılmıştır. Ölçeğin Cronbach Alfa katsayısı alternatifler alt boyutu için .88, kontrol alt boyutu için .93 ve toplamı için .92 olarak bulunmuştur.

3.3.5 Kişisel Bilgi Formu

Araştırmacı tarafından hazırlanan Kişisel Bilgi Formu, araştırmaya katılan psikolojik danışmanların cinsiyetini, kıdem yılını, mezun oldukları üniversiteyi, çalıştıkları eğitim kademesini, öğrenim düzeylerini, üniversite eğitimleri sırasında psikolojik danışma uygulaması yapıp yapmadıklarını ve bu uygulamalar için süpervizyon alıp almadıklarını belirlemeye yönelik sorular içermektedir.

3.4 Verilerin Toplanması

Araştırmada etkili psikolojik danışman nitelikleri ile kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri arasındaki ilişkide bilişsel esnekliğin ve kültürel zekânın aracı rolünü ortaya koymak amacıyla veri toplama araçları olarak "Etkili Psikolojik Danışman Niteliklerini Değerlendirme Ölçeği" (EK 3), " "Kültürel Zekâ Ölçeği" (EK 4), Bilişsel Esneklik Envanteri" (EK 5) ve Çokkültürlü Psikolojik Danışma Yeterlikleri Ölçeği" (EK 6), "Kişisel Bilgi Formu" (EK 2) kullanılmıştır. Veri toplama araçlarından olan Etkili Psikolojik Danışman Nitelikleri Ölçeği'ni, Çokkültürlü Psikolojik Danışman Yeterlikleri Ölçeği'ni, Kültürel Zekâ Ölçeği'ni ve Bilişsel Esneklik Envanteri'ni kullanabilmek için ilgili ölçekleri geliştiren/uyarlayan kişilerden e-posta yoluyla izinler (EK 7) alınmıştır. Ölçek izinleri ilgili kişilerden alındıktan sonra, Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü'nden "Araştırma İzni" (EK 8), Yıldız Teknik Üniversitesi, Akademik Etik Kurulu'ndan da araştırmanın yapılmasında etiğe aykırı bir durumun olmadığına dair "Etik Kurul Onayı" (EK 9) alınmıştır.

Ayrıca araştırmanın verileri, İstanbul ilinde görev yapan Milli Eğitim Bakanlığına bağlı ilkokul, ortaokul ve liseler ile Rehberlik Araştırma Merkezlerinde çalışan psikolojik danışmanlardan toplanacağı için İstanbul İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden de izin (EK 10) alınmıştır. Veriler 2017 Eylül ayı itibari ile toplanmaya başlanmıştır. Veri toplama süreci Nisan-2018'de sona ermiştir. Veri toplanmasında ölçme araçları iki farklı formda kitapçık haline getirilmiştir. Bu formlarda

karşıt dengeleme (counter-balancing) yapmak için ölçme araçlarının sırası değiştirilmiştir. Bu uygulama ile öncelik sonralık etkisinin giderilerek, motivasyon kaybından dolayı oluşabilecek problemlerin önüne geçilmesi amaçlanmıştır.

Ayrıca ölçme araçları, Google Formlar aracılığı ile elektronik ortamda doldurulabilecek şekilde bir link haline getirilmiştir. Verilerin 173 tanesi elektronik ortamda toplanmıştır. Geri kalan 348 veri ya grup ya da bireysel uygulamalar şeklinde toplanmıştır. Grup uygulamaları Rehberlik Araştırma Merkezlerinin 2017-2018 sene başı ve ikinci dönem başı toplantıları ile bu merkezlerin eğitim seminerleri öncesinde gerçekleştirilmiştir.

Grup uygulamaları öncesinde Rehberlik Araştırma Merkezi Müdürü ile iletişime geçilerek, toplantı/seminer öncesi uygulama yapmak için izin alınmıştır. Bireysel uygulamalar ise okullara gidilerek, orada çalışan psikolojik danışmanlara ulaşmak suretiyle gerçekleştirilmiştir. Her uygulama öncesinde araştırmacı kendisini tanıtarak, araştırmanın amacını anlatmıştır ve önemine değinmiştir. Ölçekler uygulanırken, katılımın gönüllü olduğu, bireysel olarak değerlendirme yapılmayacağı, kimlik bilgilerinin alınmayacağı ve verilerin yalnızca bilimsel amaçlı kullanılacağı vurgulanmıştır. Araştırmaya gönüllü olarak katılanlar, sözel olarak yapılan bu açıklamaların ve araştırma ile ilgili bilgilerin yer aldığı “Bilgilendirilmiş Onay Formu” (EK 1) imzalayarak veri setini doldurmuşlardır.

3.5 Verilerin Analizi

Verilerin çözümlenmesinde SPSS 26 ve SPSS AMOS 24 Paket Programlarından yararlanılmıştır.

Araştırmanın analizi, iki temel problem çerçevesinde iki aşamada gerçekleştirilmiştir:

Araştırmanın Birinci Aşaması: Birinci Temel Problem:

İlk olarak kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerinin normal dağılım sergileyip sergilemediğine bakılmıştır. Araştırmanın bağımlı değişkeni olan “Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışma Yeterlikleri Ölçeği”nden elde edilen puanların normal dağılım gösterip göstermediğini anlamak için alınan puanların çarpıklık (Skewness) ve basıklık (Kurtosis) katsayılarına bakılmıştır. Ayrıca, Levene Testi ile varyansların eşitliğinin sağlanıp sağlanmadığına bakılmıştır. Levene Testinden alınan değerin $p < .05$ olması varyansların eşit olmadığı; $p > .05$ olması varyansların eşit olduğu şeklinde yorumlanmıştır (Büyüköztürk, 2015). Sonrasında ise psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerinin bazı değişkenler (cinsiyet, kıdem yılı, çalıştıkları eğitim kademesi, öğrenim düzeyi, üniversite eğitiminde yapılan bireysel psikolojik danışma oturum sayısı, bireysel psikolojik danışma için süpervizyon alıp

almama, grupla psikolojik danışma oturum sayısı ve grupla psikolojik danışma için süpervizyon alıp almama) açısından anlamlı farklılaşıp farklılaşmadığı test edilmiştir.

Psikolojik danışmanların cinsiyetlerine, üniversite eğitimlerinde bireysel psikolojik danışma uygulamaları için süpervizyon alıp almadıklarına ve üniversite eğitimleri sırasında grupla psikolojik danışma uygulamaları için süpervizyon alıp almadıklarına göre kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerinin farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için parametrik istatistik olan "Bağımsız Örneklemler İçin t Testi" tekniğinden yararlanılmıştır. Bağımsız Örneklemler İçin t Testi, iki ilişkisiz örneklem ortalamaları arasındaki farkın anlamlı olup olmadığını test etmek için kullanılır (Büyüköztürk, 2015).

Psikolojik danışmanların kıdem yılına, çalıştıkları eğitim kademesine, üniversite eğitimleri sırasında gerçekleştirdikleri bireysel psikolojik danışma oturum sayısına göre kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerinin farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için parametrik bir istatistik olan "İlişkisiz Örneklemler İçin Tek Yönlü Varyans Analizi" uygulanmıştır. Analiz sonucunda, anlamlı bir farkın bulunması durumunda ise bu farkın ya da farkların hangi gruplar arasında olduğunun belirlenmesi için Post-Hoc Testlerinden Scheffe Testi kullanılmıştır. Tek Yönlü Varyans Analizi, iki ya da daha çok örneklem ortalamasının farkının sıfırdan anlamlı bir şekilde farklı olup olmadığını sınamak üzere uygulanır. Grupların evren ortalamaları için en az iki grup arasında anlamlı bir fark bulunmuşsa, bu farkın ya da farkların hangi gruplar arasında olduğunun belirlenmesi, analiz sonuçlarının yorumuna güç katar. Bu amaçla grupların ortalama puanları için uygun bir çoklu karşılaştırma testinin (Post-Hoc Testinin) kullanılması gerekir (Büyüköztürk, 2015). Scheffe Testi gruplardaki gözlem sayılarının eşit olması varsayımını göz ardı edebilen, karşılaştırılacak grup sayılarının çok olması durumunda hata payını kontrol altında tutabilen bir Post-Hoc Testi türüdür. (Scheffe, 1959'dan aktaran Kayri, 2009).

Psikolojik danışmanların öğrenim düzeylerine göre kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerinin farklılaşıp farklılaşmadığı belirlenirken, doktora grubunda 6 gözlem yapıldığı için, parametrik olmayan bir istatistik olan "İlişkisiz Örneklemler İçin Kruskal Wallis H-Testi" uygulanmıştır. Çünkü normallik varsayımları, yapılmış olan testlerle karşılanmış olsa bile, her bir gruptaki n sayısının n<10 ya da n=10 olması ile normallik varsayımı bozulur. Bu nedenle parametrik olmayan testler kullanılmalıdır (Sümbüloğlu ve Sümbüloğlu, 1998). Ayrıca üniversite eğitimleri sırasında gerçekleştirdikleri grupla psikolojik danışma oturum sayısına göre kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerinin farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için, bu değişkene ait Levenne Testi sonucunda varyansların eşit olmadığı görüldüğünden dolayı, parametrik olmayan bir istatistik olan "İlişkisiz Örneklemler İçin Kruskal Wallis H-Testi" uygulanmıştır. Kruskal Wallis H Testi, ilişkisiz iki ya da daha çok örneklem ortalamasının

birbirlerinden anlamlı farklılık gösterip göstermediğini test eder. Sadece farkların yönünü değil, puanların sıra ortalamalarını kullanarak miktarlarını da dikkate aldığından en güçlü parametrik olmayan istatistikler arasında yer alır. Bu analiz, "puanların grup değişkenine göre oluşturulan her bir alt grupta (örneklemde) normal dağılım ve varyansların eşitliği" varsayımlarını gerektirmediği için tek yönlü varyans analizine alternatif bir tekniktir (Büyüköztürk, 2015).

Ayrıca, bağımsız değişkenin bağımlı değişken üzerinde ne derece etkili olduğunu gösteren etki büyüklüğü (η 2 /eta kare) değerleri de incelenmiştir. Etki büyüklüğü bağımsız değişkenin bağımlı değişken üzerinde ne derece etkili olduğunun gösterir. Başka bir ifadeyle bağımsız değişkenin ya da alt boyutun bağımlı değişkendeki toplam varyansın ne kadarını açıklayabildiğini gösterir ve 0.00 ile 1.00 arasında değişir. Aldığı değere göre .01, .06 ve .14 düzeyindeki η 2 değerleri aynı sırayla, küçük, orta ve geniş etki büyüklüğü şeklinde yorumlanır (Büyüköztürk, 2015).

Araştırmanın İkinci Aşaması: İkinci Temel Problem:

İstatistikte aracılık modelleri, aracı değişken olarak bilinen üçüncü bir hipotetik değişken aracılığıyla bağımlı ve bağımsız değişken arasındaki ilişkiyi inceleyen ve kısmi ya da tam aracılık ile tanımlayan modellerdir. Aracılık modelleri bağımsız ve bağımlı değişken arasındaki doğrudan ilişkiyi değil; bağımsız değişkenin aracı değişkenle; aracı değişkenin de bağımlı değişkenle ilişkisini inceler. Bu ilişki klasik regresyon ilişkisiyle ölçülebildiği gibi Yapısal Eşitlik Modellemesiyle (YEM) de ölçülebilir (Yılmaz ve Dalbudak, 2018). Bu araştırmada, değişkenler arasındaki ilişkiler YEM ile ölçülmüştür.

Bu araştırmada, YEM analizine geçmeden önce değişkenler arasındaki ilişkileri görmek amacıyla ilk olarak korelasyon analizi ve betimsel istatistikler ele alınmıştır. Daha sonra etkili psikolojik danışman nitelikleri ile kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri arasındaki ilişkide bilişsel esnekliğin ve kültürel zekânın aracılık rolüne ilişkin ölçme modeli test edilmiştir. Son olarak, etkili psikolojik danışman nitelikleri ile kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri arasındaki ilişkileri ortaya koymak ve bu ilişkide bilişsel esnekliğin ve kültürel zekânın aracılık edip etmediğini anlamak amacıyla oluşturulmuş hipotetik model Yapısal Eşitlik Modellemesi (YEM) ile test edilmiştir.

Yapısal Eşitlik Modellemesi (YEM), belirli bir kurama dayalı olarak gözlenebilen ve gözlenemeyen değişkenlerin nedensel ve ilişkisel bir model içinde tanımlanmasına dayanan çok değişkenli bir istatistiksel yöntemdir (Byrne, 2010). YEM, gizil yapıları gözlenen değişkenler aracılığıyla inceleyen (Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk, 2018); gözlenen ve gizil değişkenler arasındaki ilişkilere yönelik denenceleri sınamaya yarayan kapsamlı bir istatistik yöntemidir (Hoyle, 1995'den aktaran Sümer, 2000). YEM hem gözlenebilen hem de gözlenemeyen gizil değişkenleri bir araya getirerek, yol analizini ve Doğrulayıcı Faktör Analizini

(DFA) birleştirir (Demir, 2016). YEM doğrulayıcı bir yaklaşım benimsemektedir, hata hesaplamalarında oldukça net sonuçlar ortaya koymaktadır. YEM aynı model içerisinde hem gözlenebilen hem de gözlenemeyen değişkenler üzerinden test yapabilmektedir. Günümüzde hem gözlenemeyen değişkenlerin hem de gözlenen değişkenlerin aynı anda test edilebildiği, doğrudan ve dolaylı çoklu ilişkilerin ya da ardışık dolaylı ilişkilerin ölçülebildiği daha iyi veya daha çok kabul gören bir yöntem bulunmamaktadır (Meydan ve Şeşen, 2015).

YEM, bir kuram ya da alandaki önceki yapılmış olan araştırmaların temelinde (Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk, 2018) ya da bir yaklaşımı esas alarak ya da en azından bir denence kapsamında öne sürülen modelin ya da modellerin sınanmasına dayanır (Sümer, 2000). Ayrıca, YEM ile değişkenlere ait ilişki örüntülerinin veriler tarafından doğrulanıp doğrulanmadığı ortaya konulur (Kline, 2015). YEM, bağımsız değişkenler ile bağımlı değişkenler arasındaki doğrusal ilişkilerin belirlenmesini ve tüm değişkenlerin birbiri üzerine etkisinin tahmin edilmesinde kullanılan ve gözlenen (ölçülebilen) ve gizli (ölçülemeyen) değişkenler arasındaki ilişkilerin test edilmesini sağlayan istatistiksel bir yöntemdir (MacCallum ve Austin, 2000; Akt:Kızıldağ, 2015).

Araştırmanın amacına göre, YEM Uygulamada bir model oluşturma/model üretme, model karşılaştırma/betimleme ve mutlak doğrulayıcı model stratejisi olarak da kullanılabilir (Jöreskog ve Sörbom 1993; Sümer, 2000)

1) Model Oluşturma / Model Üretme Stratejisi**:** Belirli bir modelle sınama süreci başlatılır. Hesaplanan uyum istatistiklerinin anlamlılığı, modelin yorumlanabilirliği ve basitliği gibi ölçütler dikkate alınarak, veriye ve denenceye en uygun olan model elde edilinceye kadar eldeki model sistematik bir şekilde yeniden biçimlendirilir.

2) Model Karşılaştırma/Betimleme Stratejisi**:** Çeşitli modeller arasında karşılaştırmalar yapılır. Araştırmacı, belirli kavramsallaştırmalar ya da kuram çerçevesinde birden çok model önerir. Bu modelleri aynı veri üzerinden karşılaştırır. Bu modeller, farklı kuramları avantajları bakımından karşılaştırır. Ayrıca, literatürdeki tutarsız bulguları aydınlatır.

3) Mutlak Doğrulayıcı Strateji: Araştırmacı bir tek model oluşturur ve bu modelin veriye uygunluğunu sınar. Model veriye uygun ve yorumlanabilir sonuçlar üretmişse dayandığı denence ya da yapı desteklenmiş olur. Öte yandan, istatistiksel uyum katsayıları modelin desteklenmediğini göstermişse, bu model red edilir ve yeni bir model sınanmaz.

Bu araştırmada da, kültüre duyarlı psikolojik danışma yaklaşımı temel alınmıştır. Ayrıca, araştırmada incelenmiş olan etkili psikolojik danışman nitelikleri, kültürel zekâ ve bilişsel esneklik ile ilgili alan yazındaki açıklamalar ve araştırmalar temel alınarak model oluşturulmuş ve modelin sınaması gerçekleştirilmiştir. Yani; model oluşturma/model üretme stratejisi kullanılmıştır.

Bu araştırmanın gözlenen değişkenleri etkili psikolojik danışma niteliklerinin alt boyutları olan enerji, destek, esneklik, iyi niyet, öz farkındalık ve entelektüel yeterlik kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerinin alt boyutları olan bilgi, beceri ve farkındalık; bilişsel esnekliğin alt boyutları olan alternatifler ve kontrol; kültürel zekânın alt boyutları olan üst biliş, biliş, motivasyon ve davranış değişkenleridir.

Yapısal Eşitlik Modeli analizindeki ilk aşama modelin belirlenmesidir. Bu açımlayıcıdan çok doğrulayıcı bir analizdir. Model, kestirilir, değerlendirilir ve eğer ihtiyaç duyulursa modifiye edilir. Analizin amacı, modeli, modeller ile ilgili denenceleri test etmek, var olan modeli modifiye etmek ya da birbiri ile ilişkili birden çok modeli test etmek olabilir (Tabachnick ve Fidell, 2015). Modelde hesaplanamayan orijinal varyans ve kovaryanslarla ilgili ipuçlarını elde etmek için artık (hata) matrisi incelenebilir. Büyük standardize edilmiş artıklar (hatalar) modelde belirli değişkenler arasındaki hesaplanamayan ilişkileri göstermektedir (Schumacker ve Lomax, 2004). Hata terimlerinin kovaryansları güçlü bir teorik gerekçeye dayandırılmadıkça genellikle uygun görülmemektedir. Faktör hataları içindeki korelasyonu yapmak, gizil değişkenler içindeki korelasyondan daha kolaydır, ancak istatistiksel önemli etkisi tartışmaya açıktır. Eğer araştırmacı değişkenler arasındaki ilişkilerin kuramsal açıdan uygun olduğunu düşünüyorsa, hata terimleri ilişkilendirilebilir (Hooper, Coughlan ve Mullen, 2008).

Yapısal Eşitlik Modelinin analizinde, veri seti ampirik bir kovaryans matrisidir ve model, kestirilmiş bir evren kovaryans matrisi üretir. Yapısal Eşitlik Modelinde, model örneklem kovaryans matrisi ile tutarlı, kestirilen bir evren kovaryans matrisi üretmekte midir sorusunu sormaktadır. Kestirilen bir evren kovaryans matrisi oluşturmak için parametreler kestirilir. Verilerde model parametreleri hesaplanır, kestirme yöntemi ile parametreler birleştirilerek kestirilmiş evren kovaryans matrisi oluşturulur (Ullman, 2015). Kestirim yöntemi (temel çıkarım tekniği) olarak genelde en yüksek olabilirlik kestirim yöntemi (Maximum Likelihood) ve genellenmiş en küçük kareler yöntemi (Generalized Least Squares-GLS) kullanılır (Tabachnick ve Fidell, 2015). Bu yöntemlerin kullanılabilmesi için verinin sürekli değişkenlerden oluşması ve normal dağılım gösterdiği varsayılmaktadır (Tabachnick ve Fidell, 2015). Kestirme yönteminde amaç, önerilen modelle verinin ne kadar uyuştuğunu tespit etmektir (Ullman, 2015).

Bu araştırmada en yüksek olabilirlik (Maximum Likelihood) kestirim yöntemi kullanılmıştır. En yüksek olabilirlik kestirim yöntemi orta ve geniş örneklemde, normallik ve bağımsızlık varsayımlarının kanıtlanmasında iyi bir seçim olarak değerlendirilmektedir (Ullman, 2015). Bu araştırmada, Yapısal Eşitlik Modeli Kline (2015)'nın önerileri doğrultusunda iki aşamada gerçekleştirilmiştir. Öncelikle, araştırmada kullanılan değişkenlerin ölçme modelleri doğrulayıcı faktör analizi ile sınanmış, daha sonra hipotetik model test edilmiştir. Ölçme modelinde, araştırmada yer alan tüm değişkenler birlikte ele alınarak doğrulayıcı faktör analizi

yapılmaktadır. Gizil değişkenler (latent variable) kendilerini oluşturan gözlenen değişkenlerle ilişkilendirilmekte ve ölçme modelin tüm değişkenlerin birbiriyle ilişkileri aynı zamanda ele alınmaktadır. Bu şekilde test edilen ölçme modelinde hata varyansları aynı anda devreye girer ve değişkenler arasındaki bütün ilişkiler görülebilir. Ölçme modelinin test edilmesi bu nedenle önerilmektedir (Kline, 2015). Ölçme modeli doğrulandıktan sonra kuramsal alt yapıya uygun olarak yapısal modeller kurulmaktadır. Yapısal modellerde istatistiki neden-sonuç ilişkileri ve aracı değişkenlerin test edilebileceği yollar kurulabilmektedir (Kline, 2015).

Yapısal Eşitlik Model Testleri, test edilen modelin, o model için toplanmış olan veriler için ne derece uygun olduğuna dair değerlendirme ölçütleri, başka bir ifadeyle uyum katsayıları sunar (Raykov ve Marcoulides, 2000'den aktaran Meydan ve Şeşen, 2015). Ki-kare ($\chi 2$) uyum testi gözlenen model ile önerilen model arasındaki uyumu test etmek için kullanılmaktadır. Ancak $\chi 2$ tek başına bir anlam ifade etmemektedir. $\chi 2$ değeri örneklem sayısından oldukça etkilenmektedir (Tabachnick ve Fidell, 2015). Bu nedenle araştırmacılar daha esnek kriterlere dayanan diğer uyum indekslerini geliştirmişlerdir. Kline (2015) en az dört uyum indeksinin rapor edilmesini önermektedir. Bu araştırma kapsamında ise Ki-Kare'nin serbestlik derecesine oranı, Karşılaştırmalı Uyum İndeksi (CFI), Normlaştırılmış Uyum İndeksi (NFI), İyilik Uyum İndeksi (GFI), Düzeltilmiş İyilik Uyum İndeksi (AGFI), Yaklaşık Hataların Ortalama Karekökü (RMSEA) uyum indeksleri rapor edilmiştir.

Ki-Kare'nin Serbestlik Derecesine Oranı: İyi uyum için bu oranın 1 ile 3 arasında bir değere sahip olması gerekir (Kline, 2015). Klem, (2000) ise Ki-Karenin serbestlik derecesine oranının 5'den küçük olmasının iyi uyum için yeterli olacağını belirtmiştir.

Karşılaştırmalı Uyum İndeksi (Comparative Fit Index, CFI): İndeksin 1'e yakın olması, uyum iyiliğine işaret eder. CFI diğer karşılaştırma indeksleri gibi örneklem sayısına duyarlıdır. Örneklemin küçüklüğünden NFI ya da NNFI'dan daha az etkilenir (Bentler, 1990). CFI'nın 0.97 ve üzeri değerleri mükemmel uyumu, 0.95 ve üzeki ise iyi uyumu gösterir (Schermelleh-Engel ve diğ. 2003'den aktaran Meydan ve Şeşen, 2015).

Normlaştırılmış Uyum İndeksi (Normed Fit Index, NFI): Test edilen modelin ki kare değerinin, bağımsız modelin ki kare değerine bölünmesiyle bulunur. İndeks 0-1 arası bir değer alır. Ancak indeksin özellikle çapraz tahminleme ve küçük örnekleme büyüklüğünde kararsız olduğu bilinmektedir. İndeksin alacağı 0.90 üzeri değerler, kabul edilebilir, 0,95 ve üzeri değerler ise mükemmel uyumu göstermektedir (Ullman, 2015).

İyilik Uyum İndeksi (Goodness Of Fit Index- GFI): Model ile açıklanabilen varyans ve kovaryansın nispi miktarıyla ilgili bir ölçüdür. 0 ile 1 değerleri arasında değişir. 0.90 ve üzeri iyi uyum olarak kabul edilir (Kline, 2015). 0.85'in üstündeki değerler ise kabul edilebilir değerler olarak görülür.

Düzeltilmiş İyilik Uyum İndeksi (Adjustment Goodness Of Fit Index-AGFI): Daha fazla parametreyi serbest bırakarak, daha az kısıtlanmış bir modelde serbestlik derecesini gösteren rakamda yapılan düzeltmeye dayanır (Şimşek, 2007). Örneklem genişliği dikkate alınarak düzeltilmiş GFI değeridir. 0 ile 1 değerleri arasında değer almaktadır. 0.90 ve üzeri iyi uyum olarak kabul edilir (Kline, 2015).

Yaklaşık Hataların Ortalama Karekökü (Root Mean Square Error of Approximation; RMSEA): 0 ile 1 değerleri arasında değişir. 0.05'e eşit veya küçük olması mükemmel uyum, 0.08'e kadar olan değerlerin de kabul edilebilir uyum olduğunu gösterir (Sümer, 2000).

Bu araştırmada ele alınan değişkenlerin aracılık rollerinin olup olmadığını belirlemek amacıyla Baron ve Kenny'nin (1986) önerileri izlenmiştir. Bu öneriler şu şekildedir;

(1) Bağımsız değişkenin (etkili psikolojik danışman nitelikleri) bağımlı değişken (kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri) üzerindeki etkisi anlamlı olmalıdır,

(2) Bağımsız değişkenin (etkili psikolojik danışman nitelikleri) aracı değişkenler (bilişsel esneklik ve kültürel zekâ) üzerindeki etkisi anlamlı olmadır.

(3) Aracı değişkenlerin (bilişsel esneklik ve kültürel zekâ) bağımlı değişken (kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri) üzerindeki etkisi anlamlı olmalıdır.

(4) Aracı değişkenler (bilişsel esneklik ve kültürel zekâ) modele dahil olduğunda bağımsız değişkenin bağımlı değişken üzerindeki etkisi azalmaktadır. Bu tür bir etkiye "kısmi aracılık etkisi" adı verilirken, bağımsız değişkenin bağımlı değişken üzerindeki etkisi tamamen aracı değişken üzerinden gerçekleşiyorsa böyle bir etki "tam aracılık" olarak isimlendirilmektedir. Bu dört öneri yerine geldiğinde aracılık modelinde kısmi ya da tam olduğuna karar verilecektir.

Yapısal Eşitlik Analizi İçin Sayıltılar ve Gereklilikler: Yapısal Eşitlik Analizinin de, regresyon analizi gibi varsayımları bulunmaktadır. Bu varsayımları değerlendirmek için, yeterli örneklem büyüklüğü, kayıp değerler, uç değerler, normal dağılım, çoklu doğrusal bağlantı olmaması yani bağımsız değişkenlerin birbiri ile ilişkili olmaması incelenmiştir (Wooldridge, 2003'den aktaran, Civelek, 2018).

Yapısal Eştilik Analizinin kullanılacağı araştırmalarda örneklem büyüklüğü önemli bir konudur. Yapısal Eşitlik Analizi büyük örneklemler gerektirir. Örneklem büyüklüğü ile ilgili olarak Kline (2015) yaklaşık 200 gözlem, Tabacknick ve Fidell (2015) ise en az 300 gözlem önermiştir. Bentler ve Chou (1987) örneklem büyüklüğünün tahmin edilen parametre sayısına 5:1 ile 10:1 arasında olması gerektiğini belirtmiştir. Önerilen modelde 45 parametre yer almaktadır. Bu araştırmada 521 veri bulunmaktadır, bu açıdan, araştırma yapısal eşitlik analizi için örneklem büyüklüğü kriterlerini kapsamaktadır.

Veri girişleri yapılırken kayıp verilerin yer aldığı ölçekler veri setine hiç dahil edilmemiştir. Çünkü kayıp verilerin yer aldığı ölçeklerde, ilgili ölçeğin toplam madde sayısından

%10'unundan daha fazlasının boş bırakıldığı farkedilmiştir. Bu nedenle veri setinde kayıp veri bulunmamaktadır.

Veri setinde çok değişkenli normallik olup olmadığı tek tek değişkenlerin normalliğinin, doğrusallığının ve eşvaryanslılığının incelenmesi ile anlaşılabilir (Tabachnik ve Fidell, 2015). Veri setinde yer alan değişkenlerin normal dağılım gösterip göstermediğini belirlemek için, çarpıklık (skewness) ve basıklık (kutrosis) değerlerine bakılır (Büyüköztürk, 2015; Civelek, 2018). Bu değerlerin -2 ile +2 arasında yer alması beklenmektedir (Bachman, 2004). Bu araştırmada ele alınan değişkenlerin çarpıklık ve basıklık değerleri ise şu şekildedir: Bilgi için çarpıklık .49, basıklık .11; beceri için çarpıklık -.49, basıklık .11; farkındalık için çarpıklık -1.10, basıklık 2.13; entelektüel yeterlik için çarpıklık -1.48, basıklık 8.13; iyi niyet için çarpıklık -.97, basıklık 2.15; enerji için çarpıklık -.42, basıklık .16; esneklik için çarpıklık -.70, basıklık 2.02; destek için çarpıklık -.90, basıklık 3.43; öz farkındalık için çarpıklık -.93, basıklık 2.98; alternatifler için çarpıklık -.41, basıklık -.11; kontrol için çarpıklık -.31, basıklık -.28; üst biliş için çarpıklık -.99, basıklık 4.32; biliş için çarpıklık -.21, basıklık .28; motivasyon için çarpıklık .61, basıklık .53 ve davranış için çarpıklık -.68, basıklık 1.33'tür. Analiz edilen bütün değişkenlerin çarpıklık değerlerinin -2 ile +2 değerleri aralığında olduğu görülmüştür. Diğer taraftan basıklık değerlerinin bazılarının -2 ile +2 aralığında olmadığı tespit edilmiştir. Kline (2015) YEM çalışmalarında, basıklık indeksinin 3'ün üzerinde, çarpıklık indeksinin ise 10'un üzerinde olması durumunda verilerin normal dağılmadığını belirtmiştir. Araştırmadaki değişkenlerin basıklık değerlerinin tümünün 10'un altında olduğu görümüştür. Bu nedenle Yapısal Eşitlik Analizine dahil edilen tüm değişkenlerin normal dağıldığı sonucuna ulaşılmıştır.

AMOS programında, analiz özellikleri penceresinde output sekmesinden normallik ve uç değerler test edilmektedir. Uç değerler ayrıca SPSS programından Mahalonbis uzaklık değerine bakılarak da belirlenebilir. Ancak bazı durumlarda, Mahalanobis uzaklığı gerçek bir uç değerin varlığını maskeleyebilir yada normal bir değeri uç değer olarak gösterebilir. Bu nedenle çoklu uç değerlerin bulunmaması da hatasız bir yöntem değildir ve dikkatle kullanılmalıdır (Tabacknick ve Fidell, 2015). Kalaycı (2010), veri setinde uç değerlerin hatalı veri girişi veya yanlış kodlamadan kaynaklanabileceği gibi nadir gözlenen bir durum olmasından da kaynaklı olabileceğini belirtmiştir. Uç değerlere müdahale etmede, uç değer verileri veri setinden temizlenebilir ya da uç değerler aynı zamanda birer bilgi kaynağı olduğu için araştırmacı yapacağı araştırmanın önemine göre uç değerlerin çıkarılmamasına karar verebilir. Bu nedenle araştırmada uç değerler ile ilgili bir analiz yapılmamıştır.

Çoklu doğrusal bağlantı, gözlenen değişkenlerin birbirleriyle oldukça yüksek düzeyde anlamlı bir korelasyon göstermesi sonucunda oluşmaktadır. Gereğinden fazla değişkenin çalışılmasına neden olur ve yapısal eşitlik modellemesini olumsuz yönde etkileyen bir sorundur. Değişkenler arasında .90 ve üzerinde ilişki çıkması çoklu bağlantı sorunun olduğunu

gösterir (Tabacknick ve Fidell, 2015). Araştırmanın değişkenleri arasındaki korelasyon katsayıları .15 ile .70 ($p<.05$) arasındadır. Dolayısıyla veriler arasında çoklu bağlantı probleminin olmadığı görülmüştür.

4. BULGULAR

Bu bölümde, araştırmada ele alınan problemin çözümü için toplanan verilerin istatistiksel çözümlenmesi sonucunda elde edilmiş bulgulara yönelik ulaşılan sonuçlara yer verilmektedir.

Araştırmanın birinci aşamasında araştırmanın bağımlı değişkeni olan kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerine yönelik bulgulara yer verilmiştir. Araştırmanın ikinci aşamasında ise hipotetik modelin analizine yönelik bulgulara yer verilmiştir.

4.1 Araştırmanın Birinci Basamağı: Birinci Temel Problemi: Bazı Değişkenlere Göre Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışma Yeterliklerine Yönelik Bulgular

Aşağıda, araştırmanın birinci basamağına yönelik bulgular, alt problemlerin/amaçların sırası ile verilmektedir. Araştırmanın bağımlı değişkeni olan "Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışma Yeterlikleri Ölçeği"nden elde edilen puanların normal dağılım gösterip göstermediğini belirlemek için puanların çarpıklık (Skewness) ve basıklık (Kurtosis) katsayılarına bakılmıştır. Kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerine ait çarpıklık ve basıklık katsayıları Tablo 8'de gösterilmiştir.

Tablo 8. Kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerinin çarpıklık (skewness) ve basıklık (kurtosis) değerleri

Değişken	n	Skewness (Çarpıklık)	Kurtosis (Basıklık)
Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışma Yeterlikleri	521	-.028	.374

Araştırmaya katılan psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerinin çarpıklık *(Ç*=-.028) ve basıklık (*B*=.374) katsayılarının Bachman'ın (2004, s.74) normal dağılım için ön koşul olan -2 ile +2 arasında olduğu görülmüştür. Kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerinin normal dağılım sergilediği sonucuna ulaşılmıştır.

Ayrıca Levene Testi ile varyansların eşitliğinin sağlanıp sağlanmadığına bakılmıştır ve sonuçlar Tablo 9'da gösterilmiştir.

Tablo 9. Değişkenlere göre kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerinin Levene Testi değerleri

	Levene Testi	
	Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışma Yeterlikleri	
	F	**P**
Cinsiyet	.80	.37
Kıdem Yılı	1.22	.30
Görev Alınan Eğitim Kademesi	.45	.78
Öğrenim Düzeyi	1.15	.32
Bireysel Psikolojik Danışma Oturum Sayısı	.99	.42
Bireysel Psikolojik Danışma İçin Süpervizyon Alıp Almama	.01	.91
Grupla Psikolojik Danışma Oturum Sayısı	2.67	.02
Grupla Psikolojik Danışma İçin Süpervizyon Alıp Almama	.05	.83

Tablo 9'da görüldüğü gibi, araştırmaya katılan psikolojik danışmanların, grupla psikolojik danışma oturum sayısı değişkenine göre kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerinin Levene Testi sonuçlarında varyansların eşitliğinin sağlanmadığı, ancak araştırmada ele alınan diğer bütün değişkenlere göre kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerinin Levene Testi sonuçlarında varyansların eşitliğinin sağlandığı sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmanın bağımlı değişkeni olan kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerinin normal dağılım sergilediği ve grupla psikolojik danışma oturum sayısı değişkeni dışında tüm varyansların eşit olduğu görüldükten sonra psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlik düzeyi ve yüzdesi belirlenmiştir ve kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerinin cinsiyete, kıdem yılına, çalıştıkları eğitim kademesine, öğrenim düzeyine, üniversite eğitimi sırasında yapılan bireysel psikolojik danışma oturum sayısına, bireysel psikolojik danışma için süpervizyon alıp almamaya, grupla psikolojik danışma oturum sayısına, grupla psikolojik danışma için süpervizyon alıp almamaya göre farklılaşıp farklılaşmadığı analiz edilmiştir.

4.1.1 Psikolojik Danışmanların Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışma Yeterlik Düzeyi ve Yüzdesine Yönelik Bulgular

Araştırmada öncelikle, psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlik puan ortalaması, standart sapması ve yüzdelik değerleri hesaplanmış ve sonuçları Tablo 10'da verilmiştir.

Tablo 10. Psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri puanlarının ortalaması, standart sapması ve yüzdelikleri

Değişken	**N**	**x̄**	**ss**
Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışma Yeterlikleri	521	79.98	9.98
Yüzdelik	Yüksek	Orta	Düşük
%	15.2	69.3	15.5

Tablo 10'da görüldüğü gibi, araştırmaya katılan 521 psikolojik danışmanın kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri puanlarının ortalaması x̄=79.98; standart sapması=9.98'dir. Psikolojik danışmanların %15.2'sinin yüksek düzeyde; %69.3'ünün orta düzeyde ve %15.5'inin düşük düzeyde kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerine sahip olduğu görülmüştür.

4.1.2 Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışma Yeterliklerinin Cinsiyete Göre Farklılık Gösterip Göstermediğine Yönelik Bulgular

Araştırmada, "cinsiyete göre psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri anlamlı bir farklılık göstermekte midir?" sorusunun cevabı aranmıştır. Cevaba ulaşmak için cinsiyete göre psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlik puan ortalamalarının anlamlı olarak farklılık gösterip göstermediğine yönelik Bağımsız Örneklemlerde t Testi analizi yapılmış ve sonuçları Tablo 11'de verilmiştir.

Tablo 11. Cinsiyete göre psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerine ilişkin t testi sonuçları

Değişken	**Cinsiyet**	**N**	**x̄**	**ss**	**sd**	**t**	**p**	**η^2**
KDPDY	Kadın	400	80.04	9.74	519	.21	.83	.00
	Erkek	121	79.82	10.78				

*p<0.05 **p<0.01

Tablo 11'de görüldüğü gibi, cinsiyete göre psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri puan ortalamalarının anlamlı bir farklılık göstermediği görülmektedir ($t_{(519)}$ =.21; p > 0.05, η^2 =.00).

4.1.3 Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışma Yeterliklerinin Kıdem Yılına Göre Farklılık Gösterip Göstermediğine Yönelik Bulgular

Araştırmada, "kıdem yılına göre psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri anlamlı bir farklılık göstermekte midir?" sorusunun cevabı aranmıştır. Cevaba ulaşmak için kıdem yılına göre psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri puan ortalamalarının anlamlı olarak farklılık gösterip göstermediğine yönelik Tek Yönlü Varyans Analizi uygulanmıştır. Kıdem yılına göre psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri puan ortalamaları ve standart sapmaları Tablo 12'de verilmiştir. Tablo 13'de de Tek Yönlü Varyans Analizi sonuçları verilmiştir.

Tablo 12. Kıdem yılına göre psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri puanlarına ait betimsel istatistikler

Değişken	Kıdem Yılı	n	$\bar{x}$	ss
KDPDY	0-5 yıl arası	170	80.17	9.01
	6-11 yıl arası	163	78.99	10.30
	12-17 yıl arası	105	80.49	10.64
	18-23 yıl arası	61	81.00	10.21
	24 yıl ve üstü	22	80.68	10.98

Tablo 12'de görüldüğü gibi, kıdemi 0-5 yıl olan psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri puan ortalaması $\bar{x}$= 80.17, Ss= 9.01; kıdemi 6-11 yıl olan psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri puan ortalaması $\bar{x}$= 78.99, Ss= 10.30; kıdemi 12-17 yıl olan psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri puan ortalaması $\bar{x}$= 80.49, Ss= 10.64; kıdemi 18-23 yıl olan psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri puan ortalaması $\bar{x}$= 81.00, Ss= 10.21; kıdemi 24 yıl ve üstü olan psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri puan ortalaması $\bar{x}$= 80.68, Ss= 10.98'dir.

Kıdem yılına göre psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri puan ortalamalarının anlamlı olarak farklılık gösterip göstermediğine yönelik Tek Yönlü Varyans Analizi yapılmış ve sonuçları Tablo 13'de verilmiştir.

Tablo 13. Kıdem yılına göre kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri puanlarının ANOVA sonuçları

Değişken	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	η^2
KDPDY	Gruplararası	265.83	4	66.45	.67	.62	.00

	Gruplariçi	51488.05	516	99.78
	Toplam	51753.88	520	

*p<0.05 **p<0.01

Tablo 13'de de görüldüğü gibi kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri puan ortalamaları kıdem yılına göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($F_{(4,516)}$=.67, p>0.05, η^2=.00).

4.1.4 Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışma Yeterliklerinin Çalıştıkları Eğitim Kademesine Göre Farklılık Gösterip Göstermediğine Yönelik Bulgular

Araştırmada, "çalıştıkları eğitim kademesine göre psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri anlamlı bir farklılık göstermekte midir?" sorusunun cevabı aranmıştır. Cevaba ulaşmak için çalıştıkları eğitim kademesine göre psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri puan ortalamalarının anlamlı olarak farklılık gösterip göstermediğine yönelik Tek Yönlü Varyans Analizi uygulanmıştır**.** Çalıştıkları eğitim kademesine göre psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri puan ortalamaları ve standart sapmaları Tablo 14'de verilmiştir. Tablo 15'te de, Tek Yönlü Varyans Analizi sonuçları verilmiştir.

Tablo 14. Çalıştıkları eğitim kademesine göre psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri puanlarına ait betimsel istatistikler

Değişken	**Çalıştıkları Eğitim Kademesi**	**n**	**x̄**	**ss**
KDPDY	Okul öncesi	13	83.69	9.70
	İlkokul	125	80.70	10.28
	Ortaokul	169	80.21	9.66
	Lise	185	79.37	10.15
	Rehberlik Araştırma Merkezi	29	77.83	9.29

Tablo 14'te görüldüğü gibi okul öncesinde çalışan psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri puan ortalaması x̄=83.69, ss=9.70; ilkokulda çalışan psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri puan ortalaması x̄=80.70, ss=10.28; ortaokulda çalışan psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri puan ortalaması x̄=80.21, ss=9.66; lisede çalışan psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri puan ortalaması x̄=79.37, ss=10.15; Rehberlik Araştırma Merkezinde çalışan psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri puan ortalaması x̄=77.83, ss=9.29'dur.

Çalıştıkları eğitim kademesine göre psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri puan ortalamalarının anlamlı olarak farklılık gösterip göstermediğine yönelik Tek Yönlü Varyans Analizi yapılmış ve sonuçları Tablo 15'te verilmiştir.

Tablo 15. Çalıştıkları eğitim kademesine göre kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri puanlarının ANOVA sonuçları

Değişken	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p	η^2
KDPDY							
	Gruplararası	455.91	4	113.98	1.15	.33	.00
	Gruplariçi	51297.97	516	99.42			
	Toplam	51753.88	520				

*p<0.05 **p<0.01

Tablo 15'te de görüldüğü gibi psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri puan ortalamaları, çalıştıkları eğitim kademesine göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($F_{(4,516)}$=1.15, p>0.05, η^2=.00).

4.1.5 Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışma Yeterliklerinin Öğrenim Düzeyine Göre Farklılık Gösterip Göstermediğine Yönelik Bulgular

Araştırmada, "öğrenim düzeyine göre psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri anlamlı bir farklılık göstermekte midir?" sorusunun cevabı aranmıştır. Cevaba ulaşmak için öğrenim düzeyine göre psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri sıra ortalamalarının anlamlı olarak farklılık gösterip göstermediğine yönelik Kruskal Wallis H-Testi uygulanmış ve sonuçları Tablo 16'da gösterilmiştir.

Tablo 16. Öğrenim düzeyine göre psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerine ilişkin Kruskal Wallis H -Testi sonuçları

Öğrenim Düzeyi	N	Sıra Ort.	sd	χ^2	p
Lisans	375	251.77	2	5.07	.08
Yüksek Lisans	140	284.19			
Doktora	6	296.50			

*p<0.05 **p<0.01

Tablo 16'da görülen Kruskal Wallis H-Testi sonuçları öğrenim düzeyine göre psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri sıra ortalamalarının (χ^2 *(2) =5.07* , *p*>.05) anlamlı olarak farklılık göstermediğini ortaya koymuştur. Tablo 16'da görüldüğü gibi, anlamlı bir farklılık çıkmamış olsa da; doktora eğitimini bitirmiş olan psikolojik danışmanların

kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri düzeyi sıra ortalaması (Sıra $\overline{X}$ =296.50) en yüksek çıkmıştır. Yüksek lisans eğitimini bitirmiş olan psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri düzeyi sıra ortalaması (Sıra $\overline{X}$ =284.19) ikinci sırada çıkmıştır. Lisans eğitimini bitirmiş olan psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri düzeyi sıra ortalaması (Sıra $\overline{X}$ = 251.77) ise üçüncü sırada çıkmıştır.

4.1.6 Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışma Yeterliklerinin Üniversite Eğitiminde Yapılan Bireysel Psikolojik Danışma Oturum Sayısına Göre Farklılık Gösterip Göstermediğine Yönelik Bulgular

Araştırmada, "üniversite eğitiminde yapılan bireysel psikolojik danışma oturum sayısına göre psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri anlamlı bir farklılık göstermekte midir?" sorusunun cevabı aranmıştır. Cevaba ulaşmak için üniversite eğitiminde yapılan bireysel psikolojik danışma oturum sayısına göre kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri puan ortalamalarının anlamlı olarak farklılık gösterip göstermediğine yönelik Tek Yönlü Varyans Analizi uygulanmıştır. Üniversite eğitiminde yapılan bireysel psikolojik danışma oturum sayısına göre psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri puan ortalamaları ve standart sapmaları Tablo 17''de verilmiştir. Tablo 18'de de, Tek Yönlü Varyans Analizi sonuçları verilmiştir.

Tablo 17. Üniversite Eğitiminde Yapılan Bireysel Psikolojik Danışma Oturum Sayısına Göre Psikolojik Danışmanların Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışma Yeterlikleri Puanlarına Ait Betimsel İstatistikler

Değişken	**Bireysel Psikolojik Danışma Oturum Sayısı**	**n**	**x̄**	**ss**
KDPDY	Hiç yapmayanlar	70	79.20	10.10
	1-5 oturum	112	77.30	9.10
	6-10 oturum	173	80.13	9.63
	11-15 oturum	62	79.97	9.77
	16-20 oturum	29	80.86	9.65
	21 oturum ve üstü	75	84.07	11.05

Tablo 17'de görüldüğü gibi üniversite eğitiminde hiç bireysel psikolojik danışma oturumu yapmayan psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri puan ortalaması x̄=79.20, ss=10.10; 1-5 oturum bireysel psikolojik danışma oturumu yapan psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri puan ortalaması x̄=77.30, ss=9.10; 6-10 oturum bireysel psikolojik danışma yapan psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri puan ortalaması x̄=80.13, ss=9.63; 11-15 oturum

bireysel psikolojik danışma yapan psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri puan ortalaması x̄=79.97, ss=9.77; 16-20 oturum bireysel psikolojik danışma yapan psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri puan ortalaması x̄=80.86, ss=9.65; 21 oturum ve üstü bireysel psikolojik danışma yapan psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri puan ortalaması x̄=84.07, ss=11.05'tir.

Üniversite eğitiminde yapılan bireysel psikolojik danışma oturum sayısına göre psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri puan ortalamalarının anlamlı olarak farklılık gösterip göstermediğine yönelik Tek Yönlü Varyans Analizi yapılmış ve sonuçları Tablo 18'de verilmiştir.

Tablo 18. Üniversite eğitiminde yapılan bireysel psikolojik danışma oturum sayısına göre kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri puanlarının ANOVA sonuçları

Değişken	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	η^2
KDPDY	Gruplararası	2123.75	5	424.75	4.41	.00**	.04
	Gruplariçi	49630.13	515	96.37			
	Toplam	51753.88	520				

*p<0.05 **p<0.01

Tablo 18'de de görüldüğü gibi psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri puan ortalamaları, üniversite eğitiminde yapılan bireysel psikolojik danışma oturum sayısına göre anlamlı bir farklılık göstermektedir ($F_{(5,515)}$=4.41, p<0.01, η^2=.04).

Farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için çoklu karşılaştırma testlerinden Post-Hoc Scheffe Testi uygulanmıştır. Üniversite eğitimi sırasında 21 oturum ve üstü bireysel psikolojik danışma yapan psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri puan ortalaması (x̄=84.07), 1-5 oturum (x̄=77.30) bireysel psikolojik danışma uygulaması yapan psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri puan ortalamasından anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Etki büyüklüğü (Eta Kare) değeri η2 = .04 olarak hesaplanmıştır. Etki büyüklüğünün düşük düzeyde olduğu görülmüştür.

4.1.7 Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışma Yeterliklerinin Üniversite Eğitiminde Alınan Bireysel Psikolojik Danışma Süpervizyonuna Göre Farklılık Gösterip Göstermediğine Yönelik Bulgular

Araştırmada, "üniversite eğitiminde yapılan bireysel psikolojik danışma için süpervizyon alıp almamaya göre psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri anlamlı bir farklılık göstermekte midir?" sorusunun cevabı aranmıştır. Cevaba ulaşmak için üniversite eğitiminde yapılan bireysel psikolojik danışma için süpervizyon alıp almamaya göre kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri puan ortalamalarının anlamlı olarak farklılık gösterip

göstermediğine yönelik Bağımsız Örneklemlerde t Testi uygulanmış ve sonuçları tablo 19'da verilmiştir.

Tablo 19. Bireysel psikolojik danışma süpervizyonu alınıp alınmamasına göre psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerine yönelik t Testi sonuçları

Değişken	Bireysel Psikolojik Danışma Süpervizyonu	n	x̄	ss	sd	t	p	η^2
KDPDY	Evet, aldım	360	80.79	9.93	519	2.76	.01*	.01
	Hayır, almadım	161	78.19	9.88				

*p<0.05 **p<0.01

Tablo 19'da görüldüğü gibi üniversite eğitiminde yapılan bireysel psikolojik danışma için süpervizyon almış olan psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri puan ortalaması (x̄=80.79), süpervizyon almamış olan psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri puan ortalamasından (x̄=78.19) anlamlı düzeyde daha yüksek bulunmuştur ($t_{(519)} = 2.76$, $p < 0.05$, $\eta^2 = .01$). Etki büyüklüğü (Eta Kare) değeri $\eta 2 = .01$ olarak hesaplanmıştır. Etki büyüklüğünün düşük düzeyde olduğu görülmüştür.

4.1.8 Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışma Yeterliklerinin Üniversite Eğitiminde Yapılan Grupla Psikolojik Danışma Oturum Sayısına Göre Farklılık Gösterip Göstermediğine Yönelik Bulgular

Araştırmada, "üniversite eğitiminde yapılan grupla psikolojik danışma oturum sayısına göre psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri anlamlı bir farklılık göstermekte midir?" sorusunun cevabı aranmıştır. Cevaba ulaşmak için üniversite eğitiminde yapılan grupla psikolojik danışma oturum sayısına göre kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri sıra ortalamalarının anlamlı olarak farklılık gösterip göstermediğine yönelik Kruskall Wallis H-Testi uygulanmıştır ve sonuçları Tablo 20'de verilmiştir.

Tablo 20. Üniversite eğitiminde yapılan grupla psikolojik danışma oturum sayısına göre psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri puanlarına Kruskall Wallis H-Testi sonuçları

	Grupla Psikolojik Danışma Oturum Sayısı	n	Sıra Ort.	sd	χ^2	p
KDPDY	Hiç yapmadım	148	239.53	5	9.82	.08

1-5 oturum	159	248.99
6-10 oturum	122	282.73
11-15 oturum	34	275.51
16-20 oturum	20	288.08
21 oturum ve üstü	38	297.87

*p<0.05 **p<0.01

Tablo 20'de görülen Kruskal Wallis H-Testi sonuçları üniversite eğitiminde yapılan grupla psikolojik danışma oturum sayısına göre, psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri sıra ortalamalarının (χ^2 (5) =9.82 , p>.05) anlamlı olarak farklılık göstermediğini ortaya koymuştur.

4.1.9 Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışma Yeterliklerinin Üniversite Eğitiminde Alınan Grupla Psikolojik Danışma Süpervizyonuna Göre Farklılık Gösterip Göstermediğine Yönelik Bulgular

Araştırmada, "üniversite eğitiminde yapılan grupla psikolojik danışma için süpervizyon alıp almamaya göre psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri anlamlı bir farklılık göstermekte midir?" sorusunun cevabı aranmıştır. Cevaba ulaşmak için, üniversite eğitiminde yapılan grupla psikolojik danışma için süpervizyon alıp almamaya göre kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri puan ortalamalarının anlamlı olarak farklılık gösterip göstermediğine yönelik Bağımsız Örneklemlerde t Testi uygulanmış ve sonuçları Tablo 21'de verilmiştir.

Tablo 21. Grupla psikolojik danışma süpervizyonu alınıp alınmamasına göre psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerine yönelik t Testi sonuçları

Değişken	**Grupla Psikolojik Danışma Süpervizyonu**	**n**	**x̄**	**ss**	**Sd**	**t**	**p**	η^2
KDPDY	Evet, aldım	280	81.10	9.91	519	2.76	.01*	.01
	Hayır, almadım	241	78.69	9.91				

*p<0.05 **p<0.01

Tablo 21'de görüldüğü gibi üniversite eğitiminde yapılan grupla psikolojik danışma için süpervizyon almış olan psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri puan ortalaması (x̄=81.10), süpervizyon almamış olan psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri puan ortalamasından (x̄=78.69) anlamlı düzeyde daha yüksek

bulunmuştur ($t_{(519)} = 2.76$, $p < 0.05$, $\eta^2 = .01$). Etki büyüklüğü (Eta Kare) değeri $\eta 2 = .01$ olarak hesaplanmıştır. Etki büyüklüğünün düşük düzeyde olduğu görülmüştür.

4.2 Araştırmanın İkinci Basamağı: İkinci Temel Problem: Hipotetik Modele Yönelik Bulgular

Aşağıda araştırmanın ikinci basamağına yönelik bulgular, alt amaçların sırası ile verilmektedir.

4.2.1 Psikolojik Danışmanların Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışma Yeterlikleri, Etkili Psikolojik Danışman Nitelikleri, Kültürel Zekâları ve Bilişsel Esneklikleri Arasındaki İlişkilere Yönelik Bulgular

Araştırmada, "psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerinin alt boyutları (bilgi, farkındalık, beceri) ile bilişsel esnekliğin alt boyutları (alternatifler, kontrol), kültürel zekânın alt boyutları (üstbiliş, biliş, motivasyon, davranış) ve etkili psikolojik danışman niteliklerinin alt boyutları arasında (entelektüel yeterlik, enerji, esneklik, destek, iyi niyet, öz farkındalık) anlamlı ilişki var mıdır?" sorusunun cevabı aranmıştır. Cevaba ulaşmak için denencelerde belirtilen gizil değişkenlerin ve gözlenen göstergelerinin nasıl elde edildikleri Tablo 22'de tanımlanmıştır.

Tablo 22. Kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri modeli gizil ve gözlenen gösterge değişkenleri ile ölçme araçları

Gizil Değişkenler	Gözlenen Gösterge Değişkenler	Ölçme Araçları
Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışma Yeterlikleri (Bağımlı Değişken)	-Farkındalık, -Bilgi -Beceri	Çokkültürlü Psikolojik Danışma Yeterlikleri Ölçeği
Etkili Psikolojik Danışman Nitelikleri (Bağımsız Değişken)	-Enerji -Entelektüel Yeterlik -Esneklik -İyi Niyet -Esneklik -Öz Farkındalık	Etkili Psikolojik Danışman Niteliklerini Değerlendirme Ölçeği
Kültürel Zekâ (Aracı Değişken)	-Üst Biliş -Biliş -Motivasyon -Davranış	Kültürel Zekâ Ölçeği

Bilişsel Esneklik (Aracı Değişken)	-Alternatifler -Kontrol	Bilişsel Esneklik Envanteri

Bu modelde dört gizil değişken ve 15 gözlenen değişken tanımlanmıştır. Bu araştırmanın bağımlı değişkeni olan kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri gizil değişken olarak tanımlanmıştır. Kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri göstergeleri olarak farkındalık, bilgi ve beceri olarak tanımlanmıştır. Gösterge değişkenler, "Çokkültürlü Psikolojik Danışma Yeterlikleri Ölçeği" ile ölçülmüştür. Araştırmanın bağımsız değişkeni olan etkili psikolojik danışman nitelikleri gizil değişken olarak tanımlanmıştır. Etkili psikolojik danışman niteliklerinin göstergeleri olarak enerji, öz farkındalık, destek, esneklik, enelektüel yeterlik ve iyi niyet olarak tanımlanmıştır. Gösterge değişkenler, "Etkili Psikolojik Danışman Niteliklerini Değerlendirme Ölçeği" ile ölçülmüştür. Araştırmanın aracı değişkeni olan kültürel zekâ gizil değişken olarak tanımlanmıştır. Kültürel zekânın göstergeleri olarak üst biliş, üst biliş, davranış ve motivasyon olarak tanımlanmıştır. Gösterge değişkenler, "Kültürel Zekâ Ölçeği" ile ölçülmüştür. Yine, araştırmanın diğer aracı değişkeni olan bilişsel esneklik gizil değişken olarak tanımlanmıştır. Bilişsel esnekliğin göstergeleri olarak alternatifler ve kontrol olarak tanımlanmıştır. Gösterge değişkenler, "Bilişsel Esneklik Envanteri " ile ölçülmüştür.

Araştırmada, öncelikle psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerinin alt boyutları (bilgi, farkındalık, beceri) ile bilişsel esnekliğin alt boyutları (alternatifler, kontrol), kültürel zekânın alt boyutları (biliş, üst biliş, motivasyon, davranış) ve etkili psikolojik danışman niteliklerinin alt boyutları (enerji, esneklik, iyi niyet, öz farkındalık, entelektüel yeterlik ve destek) arasındaki ilişkilerin belirlenmesi için Pearson Momentler Çarpım Korelasyon Analizi gerçekleştirilmiştir ve sonuçları Tablo 23'te sunulmuştur

Tablo 23. Değişkenlere ait ilişkiler ve betimsel istatistikler

Değişkenler	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**	**6**	**7**	**8**	**9**	**10**	**11**	**12**	**13**	**14**	**15**
1. Bilgi	-	.15**	.70**	.21**	.21**	.22**	.19**	.16**	.19**	.21**	.27**	.39**	.59**	.26**	.29**
2. Farkındalık	.15**	-	.27**	.31	.15**	.25**	.24**	.30**	.24**	.43**	.30**	.34**	.22**	.35**	.31**
3. Beceri	.70**	.27**	-	.31**	.26**	.35**	.37**	.30**	.31**	.35**	.46**	.38**	.39**	.31**	.39**
4.Entelektüel Yeterlik	.21**	.31**	.31**	-	.44**	.65**	.63**	.60**	.59**	.34**	.43**	.45**	.29**	.36**	.34**
5. Enerji	.21**.	.15**	.26**	.44**	-	.49**	.41**	.42**	.39**	.43**	.35**	.31**	.24**	.30**	.32**
6. Esneklik	.22**	.25**	.35**	.65**	.49**	-	.62**	.52**	.51**	.42**	.44**	.38**	.26**	.36**	.36**
7. Destek	.19**	.24**	.37**	.63**	.41**	.62**	-	.61**	.62**	.35**	.44**	.45**	27**	.38**	.40**
8. İyi Niyet	.16**	.30**	.30**	.60**	.42**	.52**	.61**	-	.64**	.42**	.40**	.41**	.26**	.37**	.34**
9. Öz Farkındalık	.19**	.24**	.31**	.59**	.39**	.51**	.62**	.64**	-	.34**	.38**	.46**	.28**	.39**	.41**
10. Alternatifler	.21**	.43**	.35**	.34**	.43**	.42**	.35**	.42**	.34**	-	.50**	.28**	.24**	.31**	.33**
11. Kontrol	.27**	.30**	.46**	.43**	.35**	.44**	.44**	.40**	.38**	.50**	-	.36**	.26**	.32**	.39**
12. Üstbiliş	.39**	.34**	.38**	.45**	.31**	.38**	.45**	.41**	.46**	.28**	.36**	-	.55	.46**	.51**
13. Biliş	.59**	.22**	.39**	.29**	.24**	.26**	.27**	.26**	.28**	.24**	.26**	.55**	-	.43**	.45**
14.Motivasyon	.26**	.35**	.31**	.36**	.30**	.36**	.38**	.37**	.39**	31**	.32**	.46**	.43**	-	.62**
15. Davranış	.29**	.31**	.39**	.34**	.32**	.36**	.40**	.34**	.41**	.33**	.39**	.51**	.45**	.62**	-
Ortalama	20.86	28.45	30.67	34.47	14.86	16.27	12.81	12.75	12.89	26.98	56.47	16.50	19.65	15.89	15.33
Standart. S.	3.97	4.73	4.45	3.83	3.00	2.37	1.74	1.77	1.80	4.86	6.05	2.37	4.30	2.91	2.86

**P<.01

Tablo 23'te görüldüğü gibi kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerinin bilgi alt boyutu ile etkili psikolojik danışman niteliklerinin entelektüel yeterlik (r=.21, p < .01), enerji (r=.21, p < .01), esneklik (r=.22, p < .01), destek (r=.19, p < .01), iyi niyet (r=.16, p < .01) ve öz farkındalık (r=.19, p < .01) alt boyutları arasında düşük düzeyde pozitif doğrusal anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerinin beceri alt boyutu ile etkili psikolojik danışman niteliklerinin etelektüel yeterlik (r=.31, p < .01), esneklik (r=.35, p < .01), destek (r=.37, p < .01), iyi niyet (r=.30, p < .01) ve öz farkındalık (r=.31, p < .01) alt boyutları arasında orta düzeyde pozitif anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Kültüre duyarlı psikolojik danışman yeterliklerinin beceri alt boyutu ile etkili psikolojik danışman niteliklerinin enerji alt boyutu arasında ise düşük düzeyde pozitif doğrusal anlamlı bir ilişki bulunmuştur (r=.26, p < .01).

Kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerinin farkındalık alt boyutu ile etkili psikolojik danışman niteliklerinin entelektüel yeterlik (r=.31, p < .01) ve iyi niyet (r=.30, p < .01) alt boyutları arasında orta düzeyde pozitif doğrusal anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerinin farkındalık alt boyutu ile etkili psikolojik danışman niteliklerinin enerji (r=.15, p < .01), esneklik (r=.25, p < .01), destek (r=.24, p < .01) ve öz farkındalık (r=.24, p < .01) alt boyutları arasında ise düşük düzeyde pozitif doğrusal anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerinin bilgi alt boyutu ile bilişsel esnekliğin alternatifler (r=.21, p < .01) ve kontrol (r=.27, p < .01) alt boyutları arasında düşük düzeyde pozitif doğrusal anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerinin beceri alt boyutu ile bilişsel esnekliğin alternatifler (r=.35, p < .01) ve kontrol (r=.46, p < .01) alt boyutu arasında orta düzeyde pozitif doğrusal anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerinin farkındalık alt boyutu ile bilişsel esnekliğin alternatifler (r=.43, p < .01) ve kontrol (r=.30, p < .01) alt boyutu arasında orta düzeyde pozitif doğrusal anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerinin bilgi alt boyutu ile kültürel zekânın üst biliş (r=.39, p < .01) ve biliş (r=.59, p < .01) alt boyutları arasında orta düzeyde pozitif doğrusal anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerinin bilgi alt boyutu ile kültürel zekânın motivasyon (r=.26, p < .01) ve davranış (r=.29, p < .01) alt boyutları arasında düşük düzeyde pozitif doğrusal anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerinin beceri alt boyutu ile kültürel zekânın üst biliş (r=.38, p < .01), biliş (r=.39, p < .01), motivasyon (r=.31, p < .01) ve davranış (r=.39, p < .01) boyutları arasında orta düzeyde pozitif doğrusal anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerinin farkındalık alt boyutu ile kültürel zekânın üst biliş (r=.34, p < .01), motivasyon (r=.35, p < .01) ve davranış (r=.31, p < .01) alt boyutları arasında orta düzeyde pozitif doğrusal anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Kültüre duyarlı psikolojik

danışma yeterliklerinin farkındalık alt boyutu ile kültürel zekânın biliş (r=.22, p < .01)) alt boyutu arasında ise düşük düzeyde pozitif doğrusal anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

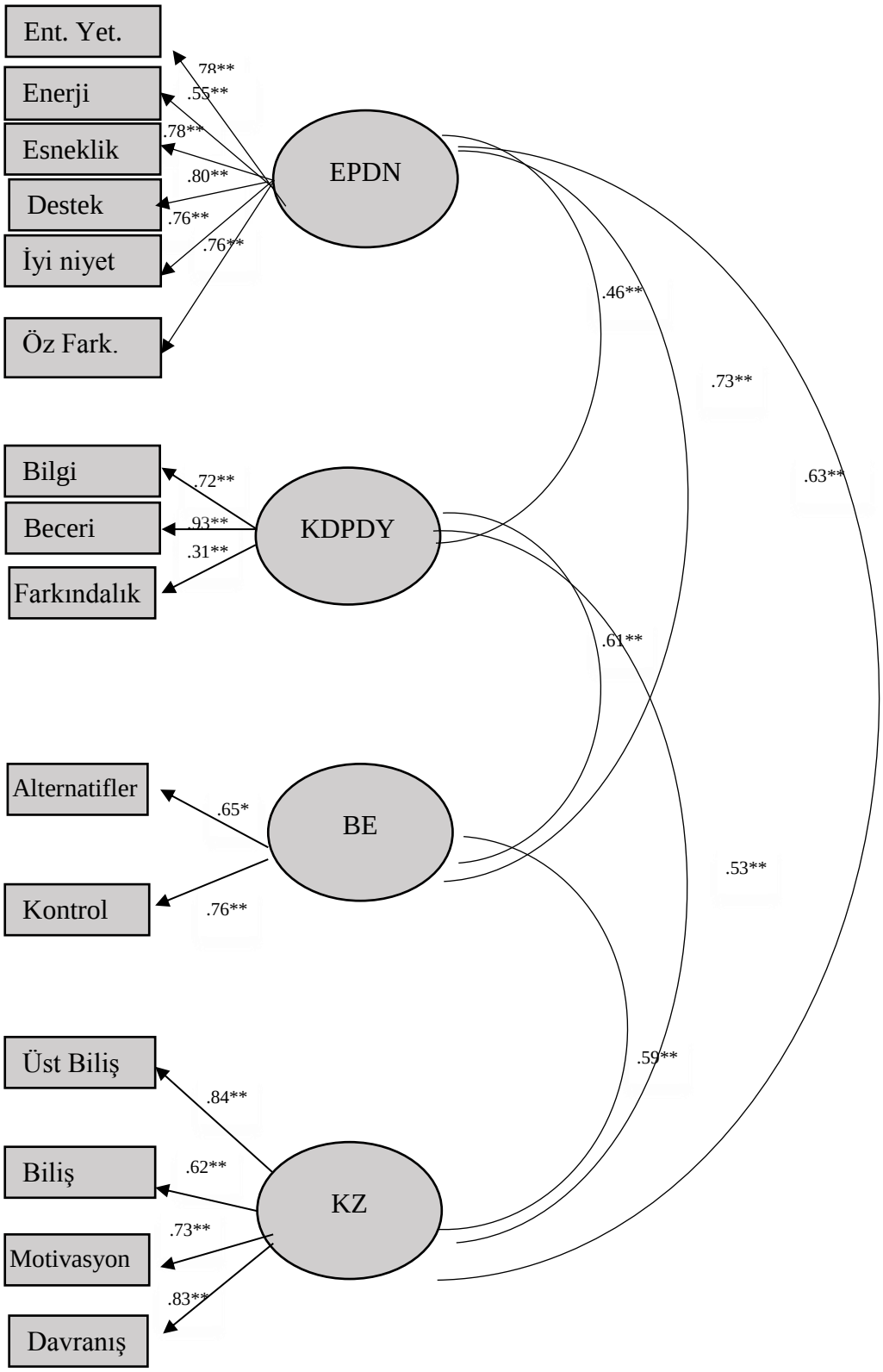
4.2.2 Ölçme Modelinin Veriye İyi Seviyede ya da Kabul Edilebilir Seviyede Uyum Sağlayıp Sağlamadığına Yönelik Bulgular

Araştırmada, "ölçme modeli veriye iyi seviyede ya da kabul edilebilir seviyede uyum sağlamakta mıdır?" sorusunun cevabı aranmıştır. Cevaba ulaşmak için psikolojik danışmanların etkili psikolojik danışman nitelikleri ile kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri arasındaki ilişkide bilişsel esnekliğin ve kültürel zekânın aracılık rolüne ilişkin ölçme modeli test edilmiştir. Bu modelde etkili psikolojik danışman nitelikleri, kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri, bilişsel esneklik ve kültürel zekâ gizil değişken olarak ele alınmıştır. Etkili psikolojik danışma niteliklerinin alt boyutları (enerji, iyi niyet, esneklik, destek, öz farkındalık, entelektüel yeterlik), kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerinin alt boyutları (bilgi, beceri, farkındalık), bilişsel esnekliğin alt boyutları (alternatifler ve kontrol), kültürel zekânın alt boyutları (biliş, üst biliş, davranış, motivasyon) gözlenen değişkenler olarak modele dahil edilmiştir. Yapısal Eşitlik Modelinin (YEM) uyumuna ilişkin kabul edilebilir istatistiksel değerler Tablo 24'te belirtilmiştir (Bentler, 1980; Çelik ve Yılmaz, 2016; Klein, 1998; ; Meydan ve Şeşen, 2015; Tabbachnick ve Fidel, 2001). Ölçme modeli ve araştırma kapsamında test edilen diğer modeller sonucunda elde edilen uyum indeksleri Tablo 23 referans alınarak yorumlanmıştır.

Tablo 23. Yapısal eşitlik modelinin uyumuna ilişkin istatistiksel değerler

Ölçüm	*İyi Uyum*	*Kabul Edilebilir Uyum*
Genel Model Uyumu		
X^2 /sd	≤3	≤4-5
Karşılaştırmalı Uyum İndeksleri		
CFI	≥0.97	≥0.90
NFI	≥0.95	0.94-0.90
RMSEA	≤0.05	0.06-0.08
Mutlak Uyum İndeksleri	≥0.90	0.89-0.85
GFI	≥0.90	0.89-0.85
AGFI		

Şekil 3'te ölçme modelinin doğrulayıcı faktör analizi yer almaktadır.



*Not: ** p < .001*

Şekil 3. Ölçme modeli

Şekil 3'te yer alan ölçme modelinde öncelikle standardize edilmiş regresyon katsayılarının anlamlılığına bakılmıştır. Şekil 4.1'de görüldüğü üzere standardize edilmiş regresyon katsayıları anlamlıdır ve .31 ile .93 arasında değişmektedir ($p< .001$). Ayrıca gizil değişkenler arası ilişkilerin de anlamlı olduğu anlaşılmaktadır. Ölçme modeline ait uyum iyiliği indeksleri Tablo 25'te yer almaktadır.

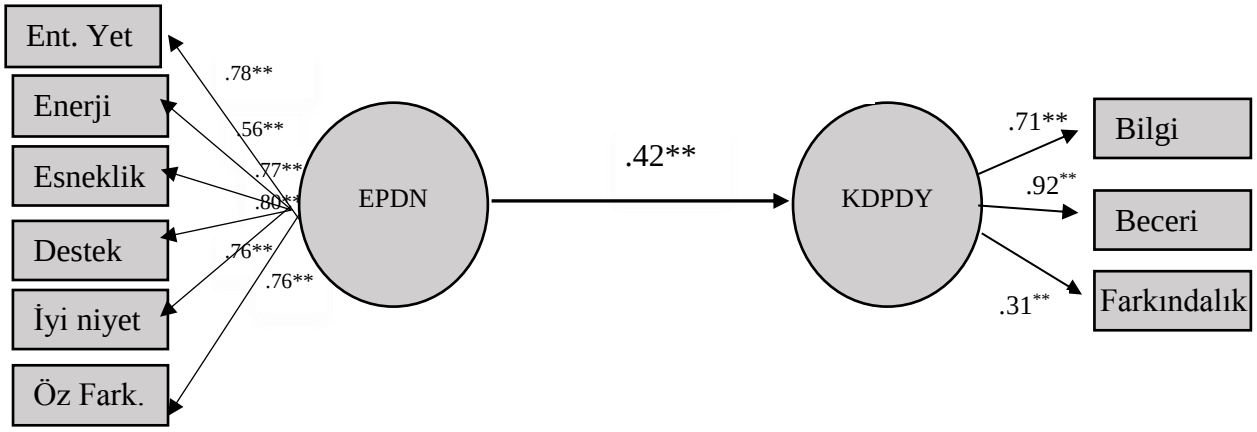
Tablo 25. Ölçme modeline ait uyum indeksleri

Ölçüm	*İyi Uyum*	*Kabul Edilebilir Uyum*	*Test Edilen Model*
Genel Model Uyumu			
X^2 /sd	0≤3	≤4-5	3.85 (Kabul Edilebilir Uyum)
Karşılaştırmalı Uyum İndeksler			
CFI	≥0.97	≥0.90	0.94 (Kabul Edilebilir Uyum)
NFI	≥0.95	0.94-0.90	0.92 (Kabul Edilebilir Uyum)
RMSEA	≤0.05	0.06-0.08	0.07 (Kabul Edilebilir Uyum)
Mutlak Uyum İndeksleri			
AGFI	≥0.90	0.89-0.85	0.90 (İyi Uyum)
GFI	≥0.90	0.89-0.85	0.94 (İyi Uyum)

Tablo 25'te yer alan ölçme modeline ait uyum iyiliği indeksleri ele alındığında X^2 /sd =3.85, CFI= 0.94, NFI= 0.92, RMSEA= 0.07 değerlerinin kabul edilebilir uyum değerleri arasında olduğu; AGFI= 0.90 ve GFI= 0.94 değerlerinin iyi uyum değerleri arasında olduğu görülmektedir. Bu sonuçlara göre, yapısal model testi için temel oluşturacak ölçme modelinin veriye yeterli uyum sağladığı görülmüştür.

4.2.3 Psikolojik Danışmanların Etkili Psikolojik Danışman Niteliklerinin Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışma Yeterliklerini Anlamlı Düzeyde Yordayıp Yordamadığına Yönelik Bulgular

Araştırmada, "psikolojik danışmanların etkili psikolojik danışman nitelikleri kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerini anlamlı düzeyde yordamakta mıdır?" sorusunun cevabı aranmıştır. Cevaba ulaşmak için etkili psikolojik danışman nitelikerinin kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerini anlamlı düzeyde yordayıp yordamadığı Şekil 4'te yer alan yapısal eşitlik modeli ile test edilmiştir ve sonuçlar Tablo 26'da gösterilmiştir.



Not: ** $p < .001$

Şekil 4. Etkili psikolojik danışman niteliklerinin kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerini yordaması

Şekil 4'te de görüldüğü gibi psikolojik danışmanların etkili psikolojik danışman nitelikleri kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerini anlamlı düzeyde yordamaktadır (β=.42. p<.001). Etkili psikolojik danışman niteliklerinin kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerine etkisinin incelendiği modelin uyum indeksleri Tablo 26'da yer almaktadır.

Tablo 26. Etkili psikolojik danışman niteliklerinin kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerine etkisinin incelendiği modele ait uyum indeksleri

Ölçüm	*İyi Uyum*	*Kabul Edilebilir Uyum*	*Test Edilen Model*
Genel Model Uyumu			
X^2 /sd	0≤3	≤4-5	2.86 (İyi Uyum)
Karşılaştırmalı Uyum İndeksler			
CFI	≥0.97	≥0.95 ≥0.90	0.98 (İyi Uyum)
NFI	≥0.95	0.94-0.90	0.97 (İyi Uyum)
RMSEA	≤0.05	0.06-0.08	0.06 (Kabul Edilebilir Uyum)
Mutlak Uyum İndeksleri			
AGFI	≥0.90	0.89-0.85	0.95 (İyi Uyum)
GFI	≥0.90	0.89-0.85	0.98 (İyi Uyum)

Tablo 26'da yer alan uyum iyiliği indeksleri ele alındığında etkili psikolojik danışman niteliklerinin kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerine etkisinin incelendiği modelde X^2 /sd= 2.86, CFI= 0.98, NFI= 0.97, AFGFI= 0.95, GFI= 0.98 değerlerinin iyi uyum değerler arasında olduğu; RMSEA= 0.06 değerinin ise kabul edilebilir uyum değerleri arasında olduğu görülmektedir.

Etkili psikolojik danışman nitelikerinin kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerine etkisinin incelendiği analizin standardize edilmemiş regresyon katsayısı, standardize edilmiş regresyon katsayısı, standart hatası, kritik oranı ve p değeri tablo 27'de yer almaktadır.

Tablo 27. Etkili psikolojk danışman niteliklerinin kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerine etkisini inceleyen regresyon analizi

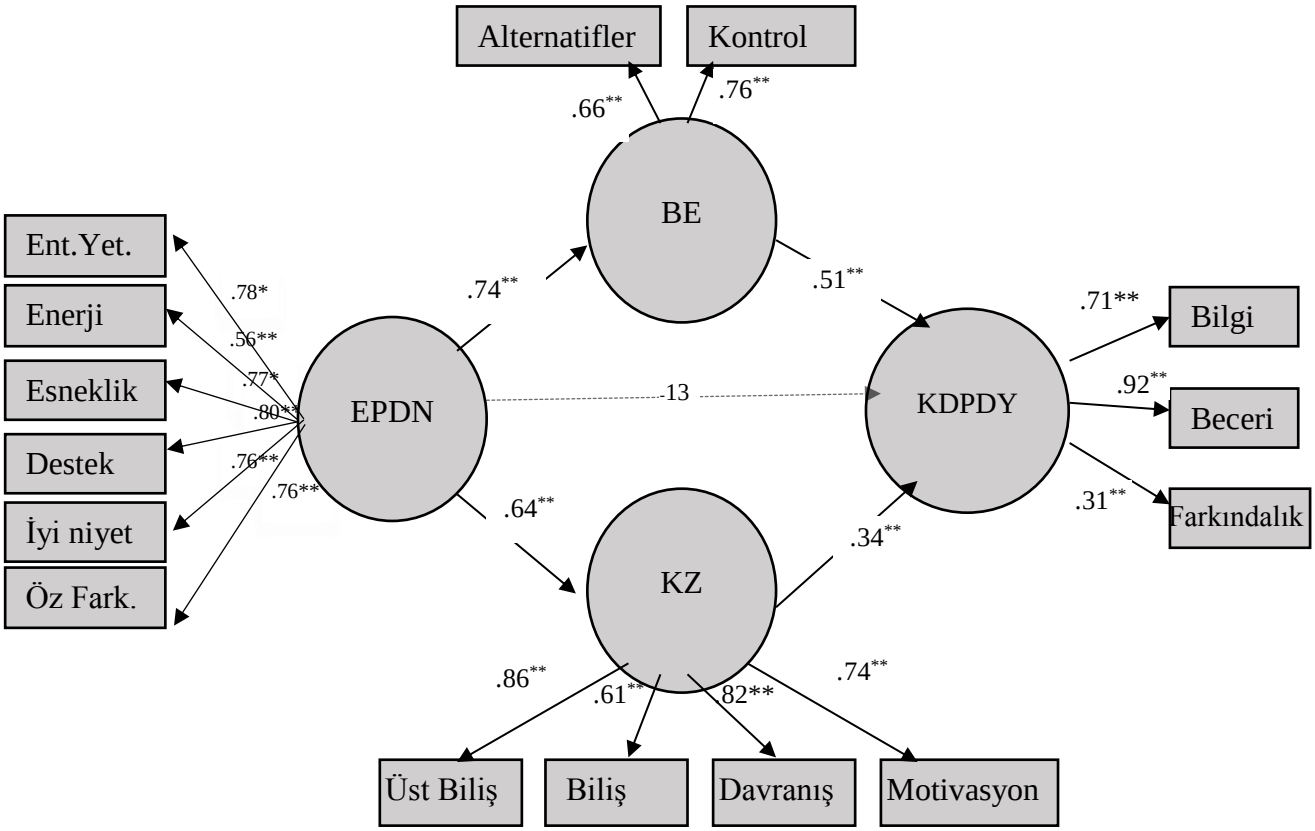
Değişkenler	**b**	**(β)**	**S.H.**	**K.D**	**P**
EPDN ⟶ KDPDY	.38	.42	.06	6.74	.00**

Tablo 27'de görüldüğü gibi etkili psikolojik danışman niteliklerinin kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerine doğrudan etkisi anlamlı bulunmuştur (β=.42, p < .001).

4.2.4/ 4.2.5/ 4.2.6/ 4.2.7/4.2.8/4.2.9. Alt Problemler

Araştırmanın bu bölümünde yer alan soruların cevabına ulaşmak için psikolojik danışmanların etkili psikolojik danışman nitelikleri ile kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri arasındaki

ilişkide bilişsel esnekliğin ve kültürel zekânın aracılık rolünü gösteren ve Şekil 5'te yer alan hipotetik model Yapısal Eşitlik Modellemesi kullanılarak test edilmiştir.



Not: ** $p < .001$

Şekil 5. Etkili psikolojik danışman nitelikleri ile kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri arasında bilişsel esnekliğin ve kültürel zekânın aracılığı

Şekil 5'te yer alan hipotetik model çerçevesinde aşağıdaki amaçlara/sorulara cevap aranmıştır:

4.2.4 Psikolojik Danışmanların Etkili Psikolojik Danışman Niteliklerinin Bilişsel Esnekliklerini Anlamlı Düzeyde Yordayıp Yordamadığına Yönelik Bulgular

Araştırmada "psikolojik danışmanların etkili psikolojik danışman nitelikleri, bilişsel esnekliklerini anlamlı düzeyde yordamakta mıdır?" sorusunun cevabı aranmıştır. Şekil 5'te doğrudan etkilerde görüldüğü gibi, psikolojik danışmanların etkili psikolojik danışman nitelikleri bilişsel esnekliklerini doğrudan pozitif yönde anlamlı düzeyde yordamaktadır (β=.74, $p < .001$).

4.2.5 Psikolojik Danışmanların Etkili Psikolojik Danışman Niteliklerinin Kültürel Zekâlarını Anlamlı Düzeyde Yordayıp Yordamadığına Yönelik Bulgular

Araştırmada, "psikolojik danışmanların etkili psikolojik danışman nitelikleri, kültürel zekâlarını anlamlı düzeyde yordamakta mıdır?" sorusunun cevabı aranmıştır. Şekil 5'te doğrudan

etkilerde görüldüğü gibi, psikolojik danışmanların etkili psikolojik danışman nitelikleri kültürel zekâlarını doğrudan pozitif yönde anlamlı düzeyde yordamaktadır (β=.64, p < .001).

4.2.6 Psikolojik Danışmanların Bilişsel Esnekliklerinin Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışma Yeterliklerini Anlamlı Düzeyde Yordayıp Yordamadığına Yönelik Bulgular

Araştırmada, "psikolojik danışmanların bilişsel esneklikleri, kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerini anlamlı düzeyde yordamakta mıdır?" sorusunun cevabı aranmıştır. Şekil 5'te doğrudan etkilerde görüldüğü gibi psikolojik danışmanların bilişsel esneklikleri kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerini doğrudan pozitif yönde anlamlı düzeyde yordamaktadır (β=.51, p < .001).

4.2.7 Psikolojik Danışmanların Kültürel Zekâlarının Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışma Yeterliklerini Anlamlı Düzeyde Yordayıp Yordamadığına Yönelik Bulgular

Araştırmada, "psikolojik danışmanların kültürel zekâları, kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerini anlamlı düzeyde yordamakta mıdır?" sorusunun cevabı aranmıştır. Şekil 5'te doğrudan etkilerde görüldüğü üzere psikolojik danışmanların kültürel zekâları kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerini doğrudan pozitif yönde anlamlı düzeyde yordamaktadır (β=.34, p < .001).

4.2.8 Psikolojik Danışmanların Etkili Psikolojik Danışman Niteliklerinin, Bilişsel Esneklik ve Kültürel Zekâ Aracılığı ile Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışma Yeterliklerini Anlamlı Düzeyde Yordayıp Yordamadığına Yönelik Bulgular

Araştırmada, "psikolojik danışmanların etkili psikolojik danışman nitelikleri, bilişsel esneklik ve kültürel zekâ aracılığı ile kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerini anlamlı düzeyde yordamakta mıdır?" sorusunun cevabı aranmıştır. Şekil 5'te yer alan etkili psikolojik danışman niteliklerinin, kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerine doğrudan etkisinin incelendiği modelde görüldüğü gibi etkili psikolojik danışman niteliklerinin kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri üzerindeki doğrudan etkisi .42'dir. Şekil 5'te yer alan hipotetik modelde görüldüğü üzere hipotetik modele aracı değişkenler olan bilişsel esneklik ve kültürel zekâ dahil edildiğinde bu etki anlamsızlaşmaktadır (β=.-13, p >.05). Dolayısıyla aracı değişkenlerin (bilişsel esneklik ve kültürel zekâ) modele dahil olması sonucu oluşan katsayının anlamsızlaşması nedeniyle, etkili psikolojik danışman nitelikleri ile kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri arasında kültürel zekâ ve bilişsel esnekliğin tam aracılık gösterdiği görülmüştür. Psikolojik danışmaların etkili psikolojik danışman niteliklerinin, bilişsel esneklik ve kültürel zekâ aracılığı ile kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerini anlamlı düzeyde yordadığı sonucuna ulaşılmıştır.

4.2.9 Psikolojik Danışmanların Etkili Psikolojik Danışman Nitelikleri ile Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışma Yeterlikleri Arasındaki İlişkide Kültürel Zekânın ve Bilişsel Esnekliğin Aracı Rolünü Ortaya Koymak İçin Önerilen Hipotetik Modelin İyi Seviyede ya da Kabul Edilebilir Seviyede Uyum Değerlerine Sahip Olup Olmadığına Yönelik Bulgular

Araştırmada "psikolojik danışmanların etkili psikolojik danışman nitelikleri ile kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri arasındaki ilişkide kültürel zekânın ve bilişsel esnekliğin aracı rolünü ortaya koymak için önerilen hipotetik model iyi seviyede ya da kabul edilebilir seviyede uyum değerlerine sahip midir?" sorusuna cevap aranmıştır. İyi uyum ve kabul edilebilir uyum değerleri (Meydan ve Şeşen, 2015) ile Şekil 5'te yer alan hipotetik modelin test edilmesi sonucunda elde edilen uyum değerleri Tablo 28'de gösterilmiştir.

Tablo 28. Uyum katsayılarına ilişkin istatistiksel değerler

Ölçüm	*İyi Uyum*	*Kabul Edilebilir Uyum*	*Test Edilen Model*
Genel Model Uyumu			
X^2 /sd	≤3	≤4-5	3.97 (Kabul Edilebili Uyum)
Karşılaştırmalı Uyum İndeksler			
CFI	≥0.97	≥0.90	0.94(Kabul Edilebilir Uyum)
NFI	≥0.95	0.94-0.90	0.92 (Kabul Edilebilir Uyum)
RMSEA	≤0.05	0.06-0.08	0.07 (Kabul Edilebilir Uyum)
Mutlak Uyum İndeksleri			
AGFI	≥0.90	0.89-0.85	0.89 (Kabul Edilebilir Uyum)
GFI	≥0.90	0.89-0.85	0.93 (İyi Uyum)

Tablo 28'de görüldüğü gibi etkili psikolojik danışman nitelikleri ile kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri arasındaki ilişkide bilişsel esnekliğin ve kültürel zekânın aracılık etkisine ait hipotetik modele ait X^2 /sd =3.97 olarak bulunmuştur ve bu değerden modelin kabul edilebilir uyum gösterdiği anlaşılmıştır. Ayrıca *CFI*=0.94, *NFI*=0.92, *AGFI*=0.89 ve *RMSEA*=0.07 olarak

hesaplanmış ve bu değerlerin de kabul edilebilir uyum sınırları içerisinde yer aldığı görülmüştür. *GFI*=0.93 değerinin ise iyi uyum değerleri arasında yer aldığı görülmüştür.

Kurulan model sonucunda elde edilen standardize edilmiş regresyon katsayıları (β), standardize edilmemiş regresyon katsayıları (b), standart hatalar (S.H.), kritik değerler (K.D.) ve p değerleri Tablo 4. 29'da verilmiştir.

Tablo 29. Model için hesaplanan regresyon katsayıları

Değişkenler			**(β)**	**b**	**S.H.**	**K.D**	**P**
EPDN	→	BEE	.74	.80	.07	11.15	.00**
EPDN	→	KZ	.64	.44	.04	12.56	.00**
BEE	→	KDPDY	.51	.44	.09	4.82	.00**
KZ	→	KDPDY	.34	.46	.10	4.74	.00**
EPDN	→	KDPDY	-.13	-.12	.09	-1.27	.21
EPDN	→	Ent.Yet	.78	1.00			
EPDN	→	Enerji	.56	.56	.45	12.37	.00**
EPDN	→	Esneklik	.77	.61	.03	18.78	.00**
EPDN	→	Destek	.80	.47	.03	18.69	.00**
EPDN	→	İyi niyet	.76	.45	.03	17.21	.00**
EPDN	→	Öz farkındalık	.76	.46	.03	17.19	.00**
KDPDY	→	Bilgi	.71	1.00			
KDPDY	→	Beceri	.92	1.49	.05	14.16	.00**
KDPDY	→	Farkındalık	.31	.30	.11	13.95	00**
BE	→	Alternatifler	.66	1.00			
BE	→	Kontrol	.76	1.44	.12	12.01	.00**
KZ	→	Üst Biliş	.86	1.00			
KZ	→	Biliş	.61	1.28	.11	11.39	.00**
KZ	→	Motivasyon	.74	1.06	.09	11.36	.00**
KZ	→	Davranış	.82	1.49	,10	13.17	.00**

p**<.01

Tablo 29'da etkili psikolojik danışman niteliklerinden kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerine giden yol dışında bütün katsayıların anlamlı olduğu görülmektedir. Aracı değişkenlerin (bilişsel esneklik ve kültürel zekâ) modele dahil olması sonucu bu katsayının anlamsızlaşması nedeniyle etkili psikolojik danışman nitelikleri ile kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri arasında kültürel zekâ ve bilişsel esnekliğin tam aracılık gösterdiği görülmüştür.

Bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkenler üzerindeki doğrudan, dolaylı ve toplam etkileri Tablo 30'da verilmiştir.

Tablo 30. Değişkenler arasındaki doğrudan, dolaylı ve toplam etkiler (standardize edilmiş etkiler)

Yordanan Değişkenler	**Yordayıcı Değişkenler**								
	Etkili Psikolojik Danışman Nitelikleri			Bilişsel Esneklik			Kültürel Zekâ		
	1	2	3	1	2	3	1	2	3
Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışma Yeterlikleri	-.13	.60	.47	.51	.00	.51	.34	.00	.34
Bilişsel Esneklik	.74	.00	.74	.00	.00	.00	.00	.00	.00
Kültürel Zekâ	.64	.00	.64	.00	.00	.00	.00	.00	.00

1: Doğrudan Etkiler; 2: Dolaylı Etkiler; 3: Toplam Etkiler

Etkili psikolojik danışman nitelikleri ile kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri arasındaki ilişkide kültürel zekânın ve bilişsel esnekliğin aracılığına ait model testinden elde edilen veriler incelendiğinde (Tablo 29 ve Tablo 30) etkili psikolojik danışman niteliklerinin bilişsel esnekliğe doğrudan, anlamlı ve pozitif yönlü etki yaptığı görülmektedir (β=.74 ,p<.001). Etkili psikolojik danışman nitelikleri kültürel zekâ değişkenine de doğrudan anlamlı ve pozitif bir etki yapmaktadır (β = .64, p<.001). Standardize edilmiş katsayılar .10'dan daha az ise düşük etki, .30 civarında ise orta düzeyde etki, .50 ve daha üzerinde ise büyük etki değerine sahip şeklinde yorumlanmaktadır (Kline, 2015). Etkili psikolojik danışman niteliklerinin bilişsel esneklik ve kültürel zekâ üzerindeki etkilerinin büyük etki düzeyine sahip olduğu görülmektedir. Diğer taraftan bilişsel esneklik değişkeninin kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri üzerinde doğrudan anlamlı bir etkiye sahip olduğu ortaya çıkmıştır (β = .51, p<.001). Bu etkinin büyük düzeyde bir etki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca kültürel zekâ değişkeninin kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri üzerinde doğrudan anlamlı bir etkiye sahip olduğu anlaşılmıştır (β = .34, p<.001). Bu etkinin orta düzeyde olduğu görülmektedir. Etkili psikolojik danışman niteliklerinin kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri üzerindeki toplam etkisine bakıldığında pozitif yönde anlamlı bir etkiye sahip olduğu görülmektedir (β = .47, p<.001). Etkili psikolojik danışman niteliklerinin kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri üzerinde kültürel zekâ ve bilişsel esneklik üzerinden pozitif yönde anlamlı dolaylı etkisi bulunmaktadır. (β = .60, p<.001). Etkili psikolojik danışman niteliklerinin kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri üzerinde doğrudan bir etkisi bulunmamaktadır (β = -.13, p>.05). Bu nedenle etkili psikolojik danışman nitelikleri ile kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri arasındaki ilişkide bilişsel esnekliğin ve kültürel zekânın tam aracılığı söz konusudur. Ayrıca etkili psikolojik danışman

nitelikleri ile kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri arasında kültürel zekâ ve bilişsel esnekliğin tam aracılık gösterdiği modelde, kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri %41 oranında açıklanmaktadır.

5. TARTIŞMA VE YORUM

Bu bölümde ilk olarak araştırmanın birinci basamağı olan kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerine yönelik tartışma ve yorum kısmına, sonra ise araştırmanın ikinci basamağı olan hipotetik modele yönelik tartışma ve yorum kısmına yer verilmiştir. Araştırma sonucunda ulaşılan bulgular, problem cümleleri bağlamında tarıtışılmış ve yorumlanmıştır. Tartışmalar ve yorumlar ilgili alanyazın çerçevesinde yapılmıştır.

5.1 Araştırmanın Birinci Basamağı: Birinci Temel Problemi: Bazı Değişkenlere Göre Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışma Yeterliklerine Yönelik Tartışma ve Yorum

Aşağıda psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlik düzeyi ve yüzdesine yönelik tartışma ve yorum ile cinsiyet, kıdem yılı, çalıştıkları eğitim kademesi, öğrenim düzeyi, üniversite eğitiminde yapılan bireysel psikolojik danışma oturum sayısı, bireysel psikolojik danışma için süpervizyon alıp almama, grupla psikolojik danışma oturum sayısı ve grupla psikolojik danışma için süpervizyon alıp almama değişkenlerine göre kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerine yönelik tartışma ve yorum yer almaktadır.

5.1.1 Psikololojik Danışmanların Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışma Yeterlik Düzeyi ve Yüzdesine Yönelik Tartışma ve Yorum

Araştırmada psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri puan ortalamasının $\bar{x}$=79.98; standart sapmasının ss=9.98 olduğu görülmüştür. Ayrıca araştırma sonucunda, psikolojik danışmanların %15.2'si yüksek düzeyde; %69.3'ü orta düzeyde ve %15.5'i düşük düzeyde kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri göstermiştir. Psikolojik danışmanların çoğunluğunun orta düzeyde kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri göstermeleri psikolojik danışmanların kendi değerlerinin, varsayımlarının ve ön yargılarının farkında olma konusunda orta düzeyde başarılı olduklarını göstermektedir. Ayrıca araştırmanın bu sonucu, psikolojik danışmanların farklı kültüre ait danışanların dünya görüşlerini anlama ve farklı müdahale tekniklerini ve yöntemlerini uygulama konusunda da orta düzeyde yeterliğe sahip olduklarını göstermektedir.

Araştırma sonucunda psikolojik danışmanların çoğunluğunun orta düzeyde kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri göstermelerinin nedeni; araştırmanın İstanbul'da yapılmış olması ile ilgili olabilir. İstanbul kalabalık nüfusu, ülke içinden ve ülke dışından çok fazla göç alması, gelir seviyelerinde yaşanan dengesizlikler gibi nedenlerden dolayı, diğer şehirlere kıyasla, kültürel açıdan daha fazla çeşitlilik göstermektedir. Farklı kültürlerle karşılaşan bireylerin daha az etnikmerkezci oldukları ve kültüre duyarlılıklarının daha yüksek olduğu ifade edilmektedir (Öğüt, 2018). Araştırmaya katılan psikolojik danışmanlar, kültürel farklılıkların yoğun olarak yaşandığı bir şehirde profesyonel yardım vermelerine rağmen; ağırlıklı olarak orta düzeyde kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri göstermektedirler. Orta düzeyde kültüre duyarlı olma, psikolojik danışma mesleğini icra eden danışmanlar için yeterli bir düzey değildir.

Psikolojik danışmanların kültüre duyarlı olup olmamalarında, küçüklükten itibaren ailelerinden, arkadaşlarından, yazılı ve görsel basından, öğretmenlerinden, ders kitaplarından ve üniversitedeki öğretim üyelerinden edindikleri düşünceler ve bilgilerin etkili olduğu düşünülmektedir. Çeşitli önyargıları olan danışman adaylarının üniversite eğitimleri sırasında, kültüre duyarlı olma ile ilgili bilgileri ne kadar özümseyebilecekleri tartışmalıdır. Ancak, danışman adaylarının bu katı önyargılarını kırmada, öğretim üyelerine büyük görevler düşmektedir. Ne yazık ki; ülkemizde danışman yetiştiren Psikolojik Danışma ve Rehberlik Programının içinde "kültüre duyarlı psikolojik danışma" dersi bulunmamaktadır. Buna rağmen, lisans, yüksek lisans ve doktora dersleri içerisinde, öğretim üyelerinin kültüre duyarlı olma konusu üzerinde özenle durması ve terapötik koşulları açıklaması gerekir. Danışman adaylarında, danışanlarına saygı duymanın, koşulsuz yargısız kabul etmenin, empatik anlayışla yaklaşmanın, bağdaşım içinde olmanın gerekli olduğu ve ön koşul olduğu bilgisi, anlayışı ve tutumu geliştirilmelidir. Danışman adaylarına verilecek bu bilgilerin 4 yıllık eğitim süresi boyunca da sürekli tekrarlanması çok önemlidir.

5.1.2 Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışma Yeterliklerinin Cinsiyete Göre Farklılık Gösterip Göstermediğine Yönelik Tartışma ve Yorum

Araştırmada cinsiyete göre psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerinin anlamlı bir farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır. Alanyazın incelendiğinde, bu konuda yapılmış araştırmaların farklı bulgular ortaya koyduğu görülmektedir. Bu araştırmaların bazılarında kadın psikolojik danışmanların erkeklerden daha yüksek kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerine sahip olduğu belirtilmiştir (Bellini, 2002; Constantine, 2000; Durham, 2002; Middleton ve diğ., 2011). Türkiye'de psikolojik

danışmanların çokkültürlü tutumlarının araştırıldığı bir çalışmada da kadın psikolojik danışmanların anlamlı düzeyde daha olumlu çokkültürlü tutuma sahip oldukları görülmüştür (Lüleci, 2014). Diğer taraftan Dickson ve Jepsen (2007), erkek psikolojik danışmanların kadınlardan daha yüksek kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerine sahip olduğunu ortaya koymuştur. Bununla birlikte pek çok araştırmada kadın ve erkek psikolojik danışmanlar arasında kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri açısından fark olmadığı sonucuna ulaşılmıştır (Barden ve Greene, 2015; Chao, 2005; Constantine, Juby ve Liang, 2001; Demir, 2016; Demirel, 2014; Dodson, 2013; Güçlücan, 2016; Holcomb-McCoy ve diğ., 2008; Holcmb-McCoy ve Myers, 1999; Johnson, 1997; Kim, 2012; McKee-Williams, 2007). Bu araştırmanın bulguları ise kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerinin cinsiyete göre farklılık göstermediğini ortaya koyan araştırma bulgularını destekler niteliktedir. Kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerini, cinsiyet özelliğinden daha çok, başka ögeler etkiliyor olabilir. Öncelikle psikolojik danışman adaylarının nasıl bir ailede yetiştikleri, nasıl bir çevrede büyüdükleri çok önemli bir konudur. Ebeveyn davranışları ve çocuk yetiştirme tutumları farklı kültürlere yönelik kalıpyargıların oluşmasında etkilidir (Çelik, 2008). Ön yargıların temel kaynağı ailedir (Kartarı, 2003). Kültürel farklılıkları dikkate alan ve kültürel farklılıklara duyarlı olan bir ailede büyüyen, okuldaki öğretmenlerinden bu şekilde mesajlar alan çocukların kültürlerarası duyarlılığı da yüksek olur (Rengi ve Polat, 2014). Ebeveyn, öğretmen, akran davranışları ve görsel-yazılı medya gibi unsurların kültürlerarası duyarlılık üzerinde önemli etkileri vardır. Almond (2010) da bireylerin kendinden farklı kültürel özelliklere sahip bireylere karşı hoşgörülü ve duyarlı olarak yetiştirilmesinde ailenin, okulun ve toplumun önemini vurgulamaktadır. Kültüre duyarlı ortamlarda yetişmiş olan psikolojik danışmanların terapötik koşulları daha kolay uygulayabildikleri, kültürel ayrımcılığı olan öğrencilerin ise terapötik koşulları uygulamakta zorluk çektikleri söylenebilir. Diğer taraftan kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerinin, psikolojik danışmanların cinsiyet özelliklerinden ziyade, daha çok informal ya da formal eğitim ile kazanılan bir yeterlik türü olduğunu söylemek mümkündür. Türkiye'de psikolojik danışman adayları her ne kadar kültüre duyarlı psikolojik danışma konusunda zorunlu bir ders almasalar da (Bektaş, 2006) lisans eğitimleri sırasında terapötik koşulların oluşturulup, danışana iletilmesi konusunda eğitim almaktadırlar. Bu koşulların başında danışana saygı duymak, danışanı koşulsuz yargısız kabul etmek gelmektedir. Aldıkları bu eğitim açısından Psikolojik Danışma ve Rehberlik Anabilim Dalına giren kadın ve erkek öğrenciler aynı fırsatlara sahip olduğu için kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerinde cinsiyete göre anlamlı bir fark ortaya çıkmamış olabilir.

Yapılmış olan araştırmalarda örneğin; Chao (2005) kadın-erkek eşitliğine yönelik tutumların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğinin yordayıcısı olduğunu belirtmiştir. Hays, Chang ve Dean (2004) cinsiyetçi baskılara uğrayan kadınların, erkeklere göre kültüre duyarlılık

konusunda daha hassas olduklarını ifade etmiştir. Bu araştırmada kadınlar lehine bir fark çıkmamasının nedeni, toplumda kadınların bu baskıları içselleştirmeleri, baskı olarak görme eşiğine dahi gelememeleri olabilir.

5.1.3 Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışma Yeterliklerinin Kıdem Yılına Göre Farklılık Gösterip Göstermediğine Yönelik Tartışma ve Yorum

Araştırmanın sonucunda kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerinin kıdem yılına göre anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur. Boston (2009) ve Crook (2010) artan kıdem yılının kültüre duyarlı yeterlik algılarında artışa neden olduğunu ifade etmiş olsalar da, hem yurt dışında hem de yurt içinde yapılmış diğer araştırmalarda, kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerinin kıdem yılına göre faklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır (Constantine, Juby ve Liang, 2001; Demir, 2016; Demirel, 2014; Güçlücan, 2016; Kelly, 1998; Middleton ve diğerleri, 2011; Robles-Piña ve Mcpherson, 2002; Tourek, 2014). Psikolojik danışmanların yaşının genç olması daha esnek bir düşünce yapısında olmalarını sağlayabilir. Bu da kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerini arttırabilir. Robinson (1997) da yaş ile kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri arasında anlamlı bir ilişkinin olduğunu ifade etmiştir. Ancak bu araştırmanın bulguları, kıdem yılının kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri üzerinde etkili olmadığını gösteren sonuçları desteklemektedir. Kültüre duyarlı psikolojik danışma ile ilgili bir ders, Türkiye'de halen Psikolojik Danışma ve Rehberlik lisans programlarında zorunlu bir ders olarak yer almamaktadır (Bektaş, 2006; Kağnıcı, 2013). Lisans eğitimleri sırasında kültüre duyarlılıkla ilgili zorunlu bir ders alamayan psikolojik danışmanlar, göreve başladıklarında da kültüre duyarlılık konularında bir hizmetiçi eğitim alamamaktadır. PDR mezunlarının büyük bir kısmı Milli Eğitim Bakanlığına bağlı kurumlarda çalışmaktadır. Milli Eğitim Bakanlığı Öğretmen Yetiştirme ve Geliştirme Müdürlüğünün 2011 ile 2018 yılları arasındaki hizmet içi eğitim planları incelendiğinde, kültüre duyarlı psikolojik danışma konusunda herhangi bir eğitimin yer almadığı görülmektedir (MEB, 2018). Diğer taraftan sağlıklı bir psikolojik danışman-danışan ilişkisini kurmak için terapötik koşullar vardır. Psikolojik danışmada ilişki ilkeleri olarak ifade edilen terapötik koşullar, psikolojik danışmada önceliklidir (Yüksel-Şahin, 2018). Dolayısıyla farklı kültürde danışanlarla çalışırken psikolojik danışmanın, danışana saygı, koşulsuz-yargısız kabul başta olmak üzere terapötik koşullar konusunda yeterli düzeyde bilgi ve beceri sahibi olması önemlidir. Sonuç olarak, kıdem yılına göre kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerinin farklılık göstermemesinin nedeni, üniversitede ya da mesleğe başladıktan sonra psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma ile ilgili herhangi bir eğitim almamaları ya da terapötik koşullar hakkında yeterli düzeyde bilgilendirilmemeleri olabilir.

5.1.4 Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışma Yeterliklerinin Çalıştıkları Eğitim Kademesine Göre Farklılık Gösterip Göstermediğine Yönelik Tartışma ve Yorum

Araştırmada çalıştıkları eğitim kademesine göre psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerinin anlamlı bir farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır. Alanyazında araştırmanın bu sonucu ile tutarlılık gösteren araştırmalara rastlanmıştır. Dodson (2013) ve Demir (2016) de, çalıştıkları eğitim kademesine göre psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerinin farklılaşmadığı sonucuna ulaşmışlardır.

Türkiye'de Milli Eğitim Bakanlığına bağlı resmi kurumlarda görev almak isteyen Psikolojik Danışma ve Rehberlik mezunları Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi (ÖSYM)'nin düzenlediği Kamu Personeli Seçme Sınavı (KPSS) puanlarına ve Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yapılan sözlü sınav puanlarına göre Milli Eğitim Bakanlığı tarafından atanmaktadırlar. Bu atama esnasında psikolojik danışmanlardan bir tercih formu doludurmaları, boş kadrolardan bir sıralama yapmaları istenir (ÖSYM, 2018; Resmi Gazete, 2016). Dolayısıyla bir psikolojik danışman okul öncesi, ilkokul, ortaokul, lise ya da Rehberlik Araştırma Merkezi seçeneklerinden birine atanabilir. Psikolojik danışmanlar görev yerini değiştirmek istedikleri zaman da benzer bir şekilde bir tercih formu doldururlar. Hangi kurumda çalıştıklarına bakılmaksızın hizmet puanı üstünlüğüne göre atanırlar (Resmi Gazete, 2015). Başka bir ifade ile ülkemizde okul öncesinde, ilkokulda, ortaokulda, lisede ya da Rehberlik Araştırma Merkezinde psikolojik danışman olmak için herhangi bir ön koşul bulunmamaktadır. Bundan dolayı psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma becerileri farklılık göstermemiş olabilir.

5.1.5 Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışma Yeterliklerinin Öğrenim Düzeyine Göre Farklılık Gösterip Göstermediğine Yönelik Tartışma ve Yorum

Araştırmada öğrenim düzeyine göre, psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerinin anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Öğrenim düzeyi ile kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmaların büyük bir kısmı, öğrenim düzeyleri ile kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri arasında anlamlı pozitif bir ilişkinin olduğu sonucuna ulaşmışlardır (Boysen ve Vogel, 2008; Constantine, 2001; D'Andrea, Daniels ve Heck, 1991; Smith ve diğ., 2006; Lewis, 2004; Pope-Davis ve diğ., 1994; Williams, 2010). Ancak diğer taraftan araştırmanın sonucunu destekler nitelikte olan ve Türkiye'de yapılan bir araştırmada da öğrenim düzeyi (lisans-lisansüstü) ile çokkültürlü psikolojik danışma yeterlikleri arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır (Demirel, 2016). Öte yandan, Türkiye'de yapılan diğer bir araştırmada Demir (2016), öğrenim düzeyi ile kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerinin toplam puanı,

kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikerinin alt boyutu olan bilgi boyutu ve beceri boyutu arasında anlamlı pozitif bir ilişki bulmuştur. Ancak aynı araştırmada Demir (2016), öğrenim düzeyi ile KDPD yeterliklerinin farkındalık boyutu arasında anlamlı bir ilişki bulamamıştır.

Araştırma sonucunda öğrenim düzeyine göre psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerinin farklılaşmamış olması psikolojik danışman eğitiminde yaşanılan sorunları akla getirmektedir. Psikolojik danışman adaylarının uygulama deneyimlerinin yetersiz olduğu (Özgüven, 1990), süpervizyonların deneyimsiz öğretim elemanları tarafından verildiği (Özyürek, 2009) ve psikolojik danışman yetiştiren programların akredite edilmesinin bir gereklilik olduğu (Doğan, 2000) vurgulanmaktadır. Ancak halen uygulanmakta olan programda, süpervizyon alınan uygulama derslerinin ağırlığı azaltılmış ve ruh sağlığı odaklı yanı yok sayılmıştır (Korkut-Owen, 2007). Ayrıca üniversitelerin Psikolojik Danışma ve Rehberlik Programlarında görev alan bazı öğretim elemanlarının kendilerinin psikolojik danışma yapmayı bilmemesi, ders yükünün fazla olması, süpervizyon vermeleri gereken öğrenci sayılarının çok olması nedeni ile nitelik sorunları yaşanabilmektedir. Örneğin, bireysel psikolojik danışma uygulamaları dersi için programların büyük bir bölümünde üç ile beş arasında öğretim elemanının görevlendirildiği, her öğretim elemanın 6-15 arasında öğrencisinin olduğu ve bu sayının bazı durumlarda 20'nin üzerine çıktığı görülmektedir (Aladağ ve Kemer, 2016b'den aktaran: Atik, 2017). Sonuç olarak psikolojik danışman eğitiminde yaşanılan sorunlar nedeniyle psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri öğrenim düzeyine göre farklılaşmamış olabilir. Diğer taraftan psikolojik danışman adaylarında yalnızca akademik başarının değil, mesleğe ilişkin kişisel eğilimlerin de önemsenmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Türkiye'de bu konuda yapılan bir araştırmada da akademisyenler, psikolojik danışman adaylarının yardım etmeye gönüllü olmak, iletişime açıklık, esneklik, dürüstlük, öz farkındalık ve empatik anlayış, gibi özelliklere sahip olmaları gerektiğini vurgulamışlardır (Korkut-Owen, Tuzgöl-Dost, Bugay, 2014).

Bu araştırmanın sonucunda öğrenim düzeyine (lisans-yüksek lisans-doktora) göre psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri açısından anlamlı bir farklılık çıkmamış olduğu görülse de, doktora eğitimini bitirmiş olan psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri en yüksek çıkmıştır. Yüksek lisans eğitimini bitirmiş olan psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri ikinci sırada ve lisans eğitimini bitirmiş olan psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri üçüncü sırada yer almıştır. Whitney (2006) de araştırmasında öğrenim düzeyi yükseldikçe beceri ve farkındalık alt boyutlarının aritmetik ortalamasının yükseldiğini ancak farkın anlamlı olmadığını belirtmiştir.

Araştırma sonucunda öğrenim düzeyine göre psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri açısından anlamlı bir farklılık çıkmamış olduğu görülse de, öğrenim düzeyi

yükseldikçe kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlik puanları yükselmiştir. Bunun nedeni yüksek lisans ve doktora eğitimlerinde psikolojik danışmanların aldıkları derslerin, onlara farklı bakış açıları kazandırması ve psikolojik danışma becerilerini arttırması sonucunda kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerini yükseltmesi olabilir. Ancak öğrenim düzeyleri arasındaki bu farkların anlamlı çıkmamış olması yüksek lisans ve doktora programlarında verilen derslerin kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerini arttırmada yetersiz kaldığını düşündürmektedir. Grothaus (2004), Holcomb-McCoy ve Myers (1999) ve Tourek (2014) kültüre duyarlı psikolojik danışma dersi almış olmanın kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerini arttırdığını ifade etmişlerdir. Ülkemizde yapılan bir araştırma da ise Aydın (2014), kültüre duyarlı psikolojik danışma dersinin psikolojik danışman adaylarının kültüre duyarlılık düzeylerini arttırdığını deneysel bir çalışma ile ortaya koymuştur. Ancak Psikolojik Danışma ve Rehberlik uygulamalı bir meslek türüdür. Dolayısıyla kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerinin kuramsal bir ders ile kazandırılması gereklidir ancak yeterli görünmemektedir. Kağnıcı (2013) kuramsal derslerin eğitim videoları seyretme, kültürel otobiyografiler yazma, rol oynama, kültürler arası görüşmeler yapma, oyun oynama, film seyretme, kültürel otobiyografiler yazma, günlük tutma, kültürel genogram hazırlama gibi yaşantısal öğrenme yöntemleri ile desteklenmesi gerektiğini ifade etmiştir. Dahası kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerinin tam anlamıyla kazandırılması için psikolojik danışman adaylarının uygulama yapması gerekmektedir (Kağnıcı, 2013). Türkiye'de ise kültüre duyarlı psikolojik danışma ile ilgili bir ders hala Psikolojik Danışma ve Rehberlik ders programları içerisinde zorunlu bir ders olarak yer alamamaktadır. Kültüre duyarlı psikolojik danışma ile ilgili dersler ancak, seçmeli ders olarak ders programlarında yer bulabilmektedir. Bu durum, bazı öğrencilerin seçmeli dersleri alamayacak olması nedeniyle bir dezavantaj oluşturmaktadır (Kağnıcı, 2013). Ancak ders programlarında kültüre duyarlı psikolojik danışma ile ilgili herhangi bir ders yer almasa bile, ders içeriklerinde danışana saygı, koşulsuz-yargısız kabul, empati ve terapötik koşulların üzerinde önemle durulması gereklidir. Sonuç olarak öğrenim düzeyine göre kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerinin farklılaşmamasını nedeni; psikolojik danışman eğitiminde yaşanan sorunlar, psikolojik danışman adaylarının getirdiği kişisel özellikler ve mesleki eğilimler, ders programlarında kültüre duyarlılık ile ilgili derslerin olmayışı ve ders içereklerinde terapötik koşulların yeteri kadar vurgulanmayışı olabilir.

5.1.6 Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışma Yeterliklerinin Üniversite Eğitiminde Yapılan Bireysel Psikolojik Danışma Oturum Sayısına Göre Farklılık Gösterip Göstermediğine Yönelik Tartışma ve Yorum

Araştırmada üniversite eğitimi sırasında 21 oturum ve üstü bireysel psikolojik danışma yapan psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri, 1-5 oturum bireysel

psikolojik danışma uygulaması yapan psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri puan ortalamasından anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Bu sonuç, kültüre duyarlı psiokolojik danışma yeterlikleri kazandırması açısından, üniversite eğitimi sırasında yapılan bireysel psikolojik danışma uygulamalarının önemini ve oturum sayısının 21 ve üstü olması gerekliliğini vurgular niteliktedir. Alanyazın incelendiğinde psikolojik danışmanların üniversite eğtiminde gerçekleştirdikleri bireysel psikolojik danışma oturum sayısı ile kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri arasındaki ilişkiyi inceleyen bir araştırmaya rastlanmamıştır. Ancak Menapace, (1998) ve Panici (2001), kültürel açıdan çeşitlilik sergileyen bireylerle geçirilen kişisel yaşantıların öğrencilerde farkındalığı etkilediğini ortaya koymuştur. Bu noktada üniversite eğitimleri sırasında daha fazla sayıda bireysel psikolojik danışma oturumu yapan psikolojik danışmanaların daha fazla kültürel çeşitlilikle karşılacakları söylenebilir.

Kültüre duyarlı psikolojik danışma eğitimi, psikolojik danışmanlara bilgi, farkındalık ve beceri olmak üzere üç farklı alanda yeterlik kazandırmayı amaçlamaktadır. Farkındalık yeterlik alanı, psikolojik danışmanların kendilerine ait dünya görüşlerinin farklı kültürden bireylere ilişkin bakış açısı üzerindeki etkisini keşfetmelerini ve kültürel farklılıklara yönelik olumlu tutumlar geliştirmelerini kapsamaktadır. Bilgi yeterlik alanı, farklı kültürlerin inançları, değerleri, hayat tarzları, dünya görüşleri ve davranış şekilleri ile ilgili bilgiler edinmeyi içermektedir. Farkındalık yeterlik alanı, bilginin psikolojik danışma ortamına aktarılmasını; beceri yeterlik alanı ise, terapötik iletişimde ve müdahale yöntemlerinde danışanların kültürleriyle uyumlu bir tarzın belirlenmesini ifade etmektedir (Constantine ve Ladany, 2001; Sue ve Sue, 2008). Bu noktadan hareketle, danışmanların özellikle beceri alanında yeterlik kazanmaları için daha fazla sayıda oturum yapmaları gerektiği söylenebilir. Eğitimle kazanılan bilginin uygulamalarla beceri alanına da aktarılması gerekir. Nitekim eğitimin kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerine etkisinin araştırıldığı deneysel bir araştırmada deney grubunun bilgi boyutunda bir artış görülürken farkındalık ve beceri boyutunda bir artış gözlenmemiştir (Salvador, 1997). Sonuç olarak, daha fazla sayıda psikolojik danışma oturumu yapmak, psikolojik danışmanın daha fazla kültürel çeşitlilikle karşılaşmasını, farkındalık ve bilginin beceriye dönüşmesini sağlayarak, kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerinin artmasına neden olmuş olabilir.

5.1.7 Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışma Yeterliklerinin Üniversite Eğitiminde Alınan Bireysel Psikolojik Danışma Süpervizyonuna Göre Farklılık Gösterip Göstermediğine Yönelik Tartışma ve Yorum

Araştırmada, üniversite eğitiminde yapılan bireysel psikolojik danışma için süpervizyon almış olan psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri, süpervizyon almamış olan psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerinden

anlamlı düzeyde daha yüksek bulunmuştur. Robinson (1997), farklı kültürel alt yapılardan gelen danışanlar için süpervizyon hizmeti alan okul psikolojik danışmanlarının, almayanlara oranla çokkültürlü psikolojik danışma yeterlik algılarının daha yüksek olduğunu bildirmiştir. Crawford (2001), kültüre duyarlı konularla ilgili geçirilen süpervizyon saatlerinin psikolojik danışmanların kültürel yeterlikleri ile pozitif ilişki gösterdiğini belirtmiştir. Constantine (2001) kültüre duyarlı psikolojik danışmaya odaklanmış bir süpervizyonun kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerini arttırdığını ifade etmiştir. Diğer taraftan Johnson (1997) süpervizyonun kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri ile ilişki göstermediğini belirtmiştir.

Psikolojik danışmanların bireysel psikolojik danışma uygulamaları için süpervizyon almaları, psikolojik danışma öz yeterliklerini yükseltecektir. Nitekim Cashwell ve Dooley (2001) eğitim sürecinde ve sonrasında süpervizyon hizmeti alan psikolojik danışmanların almayanlar ile kıyaslandığında daha yüksek psikolojik danışma öz yeterliliğine sahip olduklarını belirtmektedir. Kendilerini yetkin bulan psikolojik danışmanlar, kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri açısından da kendilerini donanımlı görmektedirler. Dolayısıyla süpervizyon desteği almanın, psikolojik danışma öz yeterliğinde olduğu gibi kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerinin de artmasını sağlayacağı öngörülmektedir (Crook, 2010). Duan ve Roehlke (2001) süpervizörlerin psikolojik danışma sürecine taşınan çokkültürlülük ile ilgili konulara, süpervizyon alan kişilerin algıladıklarından daha çok önem verdiklerini belirtmiştir. Süpervizyon sürecinin bir yardım ilişkisi olduğu düşünüldüğünde, kültüre duyarlılığın süpervizyon ilişkisi içerisinde süpervizörden süpervizyon alana aktarılabileceği söylenebilir. Psikolojik danışman eğitiminde yer alan süpervizyon sürecinin kültüre duyarlılığı desteklemesi bir gerekliliktir (Ober, Granello ve Henfield, 2009). Süpervizyon psikolojik danışman adaylarının eğitiminde çok önemli etkenler arasında gösterilmektedir ve süpervizyonun psikolojik danışmanların eğitiminin kalitesinde fark yarattığı belirtilmektedir (Uslu ve Arı, 2005). CACREP'in 2016 yılında güncellediği standartlarda, yüksek lisans düzeyinde psikolojik danışma uygulamasının (practicum) hangi kiriterler çerçeveside yürütülmesi gerektiği ele alınmıştır. Bu standartlar, psikolojik danışma uygulaması kapsamında toplamda en az 100 saatlik uygulamanın süpervizyon altında gerçekleştirilmiş olması gerektiğine vurgu yapmaktadır. Bu uygulamaların ise en az 40 saati gerçek danışanla psikolojik danışma yapmayı gerektirmektedir. Türkiye'de ise Psikolojik Danışma ve Rehberlik lisans ve lisansüstü programlarına devam eden öğrencilere verilen süpervizyonun niteliği tartışma konusu olmuştur. Anjel ve Özkan (2009), psikolojik danışmanlarla yaptıkları araştırmada 371 katılımcıdan %45.6'sının eğitimleri sırasında süpervizyon aldıklarını, %54.2'sinin hiç süpervizyon almadıklarını belirtmiştir (Akt: Siviş-Çetinkaya ve Karaırmak, 2012). Özyürek (2009) de gerçekleştirmiş olduğu ulusal tarama çalışmasında ve

süpervizyonun çoğunlukla gerekli yeterliğe sahip olmayan süpervizörler tarafından, geniş öğrenci gruplarıyla ve yeterince etkin olmayan bir şekilde verildiğini belirtmiştir. Ülkemizde yaşanan tüm bu olumsuzluklara rağmen, üniversite eğitimlerinde süpervizyon alan psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerinin daha yüksek olması, üniversite eğitimi sırasından bireysel psikolojik danışma uygulamaları için alınan süpervizyonun önemini vurgulamaktadır.

5.1.8 Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışma Yeterliklerinin Üniversite Eğitiminde Yapılan Grupla Psikolojik Danışma Oturum Sayısına Göre Farklılık Gösterip Göstermediğine Yönelik Tartışma ve Yorum

Araştırma sonucunda psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri puan ortalamaları, üniversite eğitiminde yapılan grupla psikolojik danışma oturum sayısına göre anlamlı bir farklılık göstermemiştir. Alan yazında grupla psikolojik danışma oturum sayısına göre, kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerini inceleyen bir araştırmaya rastlanmamıştır.

Voltan-Acar (2009), psikolojik danışmanların tamamının grup yürütemeyeceğini, grupla psikolojik danışma yapabilmeleri için; Psikolojik Danışma ve Rehberlik alanının derslerinin yanı sıra, grup dinamiği, grupla psikolojik danışma ilke ve teknikleri derselerini almalarının, grup laboratuarına katılmalarının, ayrıca farklı liderlerin yönettikleri grupla psikolojik danışma oturumlarına katılmalarının şart olduğunu belirtmiştir. Ancak Türkiye'de PDR lisans programlarının, grupla psikolojik danışma ile ilgili olarak belirtilen bu yeterlikleri karşılamanın çok ötesinde olduğu söylenebilir. Öyle ki; 2007 yılından sonra programdan kaldırılan grupla psikolojik danışma uygulaması bazı üniversitelerin lisans ve yüksek lisans programlarında seçmeli ders olarak yer almaktadır. Uygulama derslerinin nasıl yürütüldüğü, öğrencilerin gelişimi düzeyine göre planlanıp planlanmadığı ve hatta süpervizyon altında gerçekleşip gerçekleşmediği belirsizlik içermektedir (Aladağ ve Kemer, 2016a). Bu araştırmada üniversite eğitiminde gerçekleştirilen grupla psikolojik danışma oturum sayısına göre, kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerinin anlamlı bir fark göstermemesi grupla psikolojik danışma dersi ve uygulamaları ile ilgili olarak bu belirsizlikten kaynaklanıyor olabilir. Başka bir ifadeyle grupla psikolojik danışma oturumları beklenilen şekilde yürütülmediği, öğrencilerin gelişim düzeyine göre planlanmadığı ve süpervizyon altında verilmediği için psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerinde bir fark yaratmamış olabilir.

5.1.9 Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışma Yeterliklerinin Üniversite Eğitiminde Alınan Grupla Psikolojik Danışma Süpervizyonuna Göre Farklılık Gösterip Göstermediğine Yönelik Tartışma ve Yorum

Araştırma sonucunda, üniversite eğitiminde grupla psikolojik danışma için süpervizyon almış olan psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri, süpervizyon almamış olan psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerinden anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Alanyazında grupla psikolojik danışma süpervizyonunun kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri ile ilişkisini inceleyen bir araştırmaya rastlanılamamıştır.

Psikolojik danışmanlar, özel beceriler gerektiren uygulamalar konusunda mesleki olarak gelişimlerini arttırmak için, bu alanda deneyimli olan ve kendisinden üst düzeydeki mesektaşlarının değerlendirme ve denetimlerine, başka bir ifadeyle süpervizyonlarına ihtiyaç duyarlar (Yılmaz ve Voltan-Acar, 2015). Hem grupla psikolojik danışma, hem de kültüre duyarlı psikolojik danışma özel beceriler gerektiren alanlardır. Özellikle grupla psikolojik danışma farklılıklar içeren bir psikolojik danışma sürecidir. Bu süreçte grup lideri uygulamaya yönelmeli, kuramsal bilgiye sahip olmalı, ancak tüm bunların yanı sıra süpervizyon da almalıdır (Voltan-Acar, 1992). Bu araştırma sonucunda da üniversite eğitiminde grupla psikolojik danışma süpervizyonu almış olan psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerinin, süpervizyon almamış olan psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerinden yüksek çıkması psikolojik danışman eğitiminde grupla psikolojik danışma uygulamaları için süpervizyonun önemini vurgular niteliktedir.

5.2 Araştırmanın İkinci Basamağı: İkinci Temel Problemi: Hipotetik Modele Yönelik Tartışma ve Yorum

Araştırmada etkili psikolojik danışman nitelikleri ile kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri arasındaki ilişkide bilişsel esnekliğin ve kültürel zekânın aracılık rolü incelenmiştir. Araştırmada etkili psikolojik danışman nitelikleri ile kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri arasındaki ilişkide bilişsel esnekliğin ve kültürel zekânın aracılık edeceğini ön gören hipotetik model Yapısal Eşitlik Modellemesi kullanılarak test edilmiştir. Araştırma sonucunda hipotetik model doğrulanmıştır. Hipotetik modele yönelik tartışma ve yorum aşağıda yer almaktadır.

5.2.1 ve 5.2.2 Denencelerine İlişkin Tartışma ve Yorum

Araştırmanın sonucunda, **Denence 1.2.2.1:** “Psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerinin alt boyutları (bilgi, beceri, farkındalık) ile bilişsel esnekliklerinin alt boyutları (alternatifler, kontrol), kültürel zekâlarının alt boyutları (üst biliş, biliş, motivasyon, davranış) ve etkili psikolojik danışman niteliklerinin alt boyutları arasında (entelektüel yeterlik, enerji, esneklik, destek, iyi niyet, öz farkındalık) anlamlı ilişki vardır” denencesi doğrulanmıştır.

Araştırmada, ele alınan kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri (bilgi, beceri, farkındalık), bilişsel esneklik (alternatifler, kontrol), kültürel zekâ (üst biliş, biliş, motivasyon, davranış) ve etkili psikolojik danışman nitelikleri (enerji, esneklik, entelektüel yeterlik, iyi niyet, öz farkındalık ve destek) değişkenleri arasındaki ilişkiler aşağıda, 5.2.8'de ayrıntılı olarak açıklanmaktadır. Tekrara düşmemek için, burada açıklama yapılmamıştır.

Araştırmanın sonucunda, **Denence 1.2.2.2:** "Ölçme modeli veriye iyi seviyede ya da kabul edilebilir seviyede uyum sağlamaktadır", denencesi doğrulanmıştır. Ölçme modelinin standardize edilmiş yol katsayılarının anlamlı olması, uyum iyiliği indekslerinin iyi değerler arasında olması sonucunda ölçme modelinin yapılacak olan yapısal modelde yeterli koşulları sağladığı anlaşılmaktadır (Bkz: Bulgular Bölümü, s.119).

5.2.3 Denenceye İlişkin Tartışma ve Yorum: Etkili Psikolojik Danışman Niteliklerinin Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışma Yeterliklerini Yordamasına İlişkin Tartışma ve Yorum

Araştırmanın sonucunda, **Denence 1.2.2.3 :** "Psikolojik danışmanların etkili psikolojik danışman nitelikleri kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerini anlamlı düzeyde yordamaktadır" denencesi doğrulanmıştır. Psikolojik danışmanların etkili psikolojik danışman nitelikleri ile kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri arasındaki ilişkiler aşağıda, 5.2.8'de ayrıntılı olarak açıklanmaktadır. Tekrara düşmemek için, burada açıklama yapılmamıştır.

5.2.4 Denenceye İlişkin Tartışma ve Yorum: Psikolojik Danışmanların Etkili Psikolojik Danışman Niteliklerinin, Bilişsel Esnekliği Yordamasına İlişkin Tartışma ve Yorum

Araştırmanın sonucunda, **Denence 1.2.2.4: "**Psikolojik danışmanların etkili psikolojik danışman nitelikleri, bilişsel esnekliklerini anlamlı düzeyde yordamaktadır", denencesi doğrulanmıştır. Psikolojik danışmanların etkili psikolojik danışman nitelikleri, bilişsel esnekliklerini doğrudan pozitif yönde anlamlı düzeyde yordamıştır. Araştırma kapsamında ele alınan ve bilişsel esnekliği anlamlı düzeyde yordayan etkili psikolojik danışman nitelikleri, Cormier ve Cormier (1991) tarafından tanımlanan, entelektüel yeterlik, enerji, esneklik, destek, iyi niyet, öz farkındalık niteliklerini içermektedir. Alanyazında psikolojik danışmanların bilişsel esnekliği ile ilgili herhangi bir araştırmaya rastlanmamıştır. Bununla birlikte araştırmacılar, psikolojik danışman adaylarında bulunması gereken en önemli niteliklerden birinin esneklik olduğunu vurgulamıştır (Halsinki, 2009; Korkut-Owen, Tuzgöl-Dost ve Bugay, 2014, Pope ve Kline, 1999). Burada söz konusu olan esneklik kavramı ile anlatılmak istenen; psikolojik danışmanın, danışanlarla çalışırken kullanması gereken kuram ve tekniği seçebilmesi için geliştirdiği yaklaşımdır. Etkili psikolojik danışmanlar, tek bir kurama bağlı kalmazlar, danışanın ihtiyacına göre farklı yöntem ve teknikleri danışanlarına uyarlayabilirler (Cormier ve Cormier,

1991). Son yıllarda, psikolojik danışmanlar arasında bir kuramın tek başına tüm danışanların sorunlarına cevap veremeyeceği konusunda fikir birliği oluştuğu görülmektedir (Hackney ve Cormier, 2008). Psikolojik danışman tek bir kurama bağlı kalmaz ise bilişlerini esnetebilir, böylece daha fazla çözüm seçeneğine ulaşabilir. Araştırmanın sonuçları da, etkili psikolojik danışman niteliklerinin psikolojik danışmanların bilişsel olarak esnek olmasına katkıda bulunduğunu göstermiştir.

Etkili psikolojik danışman niteliklerinin, bilişsel esnekliği nasıl etkilemiş olabileceği tartışılırken bilişsel olarak esnek olmanın üç önemli noktayı vurguladığı göz önünde bulundurulmalıdır. Bilişsel esneklik kavramının ilk olarak vurguladığı nokta şudur: Bilişsel olarak esnek olan birey, herhangi bir durumda seçeneklerin ve uygun alternatiflerin farkındadır. Psikolojik danışma süreci düşünüldüğünde, bir psikolojik danışmanın seçeneklerin ve uygun alternatiflerin farkında olması için ve danışanın getirdiği probleme göre bilişlerini değiştirebilmesi için, hızlı ve yaratıcı düşünmesi başka bir ifade ile entelektüel açıdan yeterli olması beklenir. Eğer bir insan belirli bir problem ya da durumla ilgili seçeneklerinin neler olduğunu göz önünde bulunduruyor ise, doğru davranışın ne olduğunu gören bir insana göre daha fazla düşünüyordur (Martin ve Anderson, 1998). Cañas, Fajardo ve Salmeron (2006), bilişsel esnekliğin dikkat süreçlerine bağlı olduğunu belirtmiştir. Sonuç olarak; seçeneklerin farkında olmanın ve dikkat süreçlerinin entelektüel yeterlik gerektirdiği söylenebilir. Psikolojik danışma sürecinde entelektüel açıdan yeterli olan, yani hızlı ve yaratıcı düşünen psikolojik danışmanlar, daha fazla sayıda alternatif çözüm seçeneklerini görebilirler ve danışana uygun alternatifleri göz önünde bulundurarak, farklı çözüm seçenekleri sunabilirler. Bunun yanı sıra esnek olan etkili bir psikolojik danışman tek bir teoriye bağlı kalmadan, gerekli gördüğü farklı teknikleri ve farklı yöntemleri danışanlarına uyarlayabilir. Başka bir ifade ile danışanın sorunlarını anlamak ve çözmesine yardımcı olmak için, danışana ve danışanın sorunlarına uygun müdahale yöntemlerini uygulayabilir. Araştırmalar problem odaklı veya olumlu başa çıkma stratejileri ile bilişsel esneklik arasıda pozitif bir ilişkinin olduğunu (Bai, 2011; Dennis ve WanderVal, 2010; Johnson, 2016), bilişsel olarak daha esnek olan bireylerin problem çözme becerilerinin daha iyi olduğunu (Ahn, Kim ve Park, 2008; Bilgin, 2009), bilişsel esnekliğin bireyin sorun çözme yeteneğine önemli katkılar sağladığını (Stevens, 2009) ve bilişsel esneklik düzeyi arttıkça mantıklı karar verme düzeyinin arttığını (Bilgiç, 2015) göstermiştir. Ayrıca nöropsikoloji alanında yapılan araştırmalarda, empati kurabilmek için bilişsel esnekliğin bir ön gereklilik olduğu ve empati ile bilişsel esnekliğin ortak bilişsel süreçleri paylaştığı belirtilmiştir (Grattan ve diğ., 1994; Decety, 2007). Empatinin psikolojik danışman adaylarında bulunması gereken bir kişilik özelliği olduğu (Korkut-Owen, Tuzgöl-Dost ve Bugay, 2014), üstelik, psikolojik danışman adaylarında bulunması gereken en önemli üç kişilik özelliğinden birisi olduğu (Pope ve Kline, 1999) belirtilmiştir. Nöropsikolojik olarak bakış açısı alma, fikirler ve farklı yanıt

olasılıkları üretme ve düşünebilme, karar verme sürecinde değişen bilgileri sürece dahil etme, uygun davranışsal tepkileri seçme ve başkalarını anlama gibi kavramlar bilişsel olarak esnek olmayı gerektirir (Eslinger, 1998). Bahsedilen bu özellikler, etkili bir psikolojik danışmanda bulunması gereken özellikler (Wampold, 2011) ile örtüşmektedir. Bu nedenle bu özelliklere sahip olmanın, psikolojik danışmanların bilişsel esnekliklerini etkilediği söylenebilir.

Bilişsel esneklik kavramı, ikinci olarak şu noktaya vurgu yapar: Bilişsel olarak esnek olan birey, davranışlarında da esnek olmaya ve duruma uyum sağlamaya isteklidir (Martin ve Rubin, 1995; Martin ve Anderson, 1998). Psikolojik danışmanın, psikolojik danışma sürecinde davranışlarında esnek olması ve uyum sağlamaya istekli olması için, etkili psikolojik danışman nitelikleri arasında yer alan, iyi niyet, destek, öz farkındalık ve enerji niteliklerine sahip olması gerektiği söylenebilir. Psikolojik danışmanın iyi niyetli olması, danışanın iyiliği için çalışma isteğinin olması ve danışanın çıkarlarını gözetmesi olarak ifade edilmektedir. Bir psikolojik danışman, danışanın iyiliği için çalışmaya istekli ise ve danışanını destekliyor ise davranışlarında esnek olmaya ve uyum sağlamaya da istekli olabilir. Diğer taraftan danışanı için farklı çözüm seçeneklerini gören, danışanın ihtiyaçlarını göz önünde bulundurarak bilişlerini esnetebilen bir psikolojik danışmanın öncelikle duygularını, davranışlarını ve değerlerini etkileyen faktörleri farketmesi yani öz farkındalığının yüksek olması beklenir. Gülüm (2016) de farkındalığa odaklanmış eğitim ve uygulamalar sonucunda kabul, odaklanma, empati, kendinin, sürecin ve danışanın farkında olma, zorlayıcı durumlardan kaçmama, güven verebilme gibi niteliklerin geliştirebileceğini belirtmiştir.

Bilişsel esneklik kavramının üçüncü olarak vurguladığı nokta şudur: Bilişsel olarak esnek olan birey, yeni durumlarla karşılaştığında, bu durumlara uyum sağlamak için istek duyan ve esnek olduğu durumlar söz konusu olduğunda kendisini yetkin hisseden bireydir (Martin ve Rubin, 1995; Martin ve Anderson, 1998). Pek çok araştırmada bilişsel esneklik ile öz yeterlik arasında anlamlı ilişki olduğu belirtilmiştir (Akçay-Özcan ve Kıran Esen, 2016; Çelikkaleli, 2014; Martin ve Rubin, 1995). Ayrıca Wei ve diğ, (2015), psikolojik esneklik ile psikolojik danışma öz yeterliği arasında pozitif anlamlı bir ilişki olduğunu belirtmişlerdir. Psikolojik danışma sürecinde de, etkili psikolojik danışman niteliklerine sahip olan psikolojik danışmanlar, kendilerini daha yeterli hissederler (Yayla, 2016). Kendini yeterli hisseden psikolojik danışmanlar da farklı danışanlarla ve farklı sorunlarla çalışabilirler (Hackney ve Cormier, 2008), yeni durumlara uyum sağlamaya istekli olurlar, böylelikle de bilişsel esneklik sergileyebilirler.

5.2.5 Denencesine İlişkin Tartışma ve Yorum: Psikolojik Danışmanların Etkili Psikolojik Danışman Niteliklerinin, Kültürel Zekâyı Yordamasına İlişkin Tartışma ve Yorum

Araştırma sonucunda, **Denence 1.2.2.5: "**Psikolojik danışmanların etkili psikolojik danışman nitelikleri, kültürel zekâlarını anlamlı düzeyde yordamaktadır", denencesi doğrulanmıştır.

Psikolojik danışmanların etkili psikolojik danışman nitelikleri, kültürel zekâlarını doğrudan pozitif yönde anlamlı düzeyde yordamıştır. Kültürel zekâ, bireyin etkileşime geçtiği insanların kültürel değerlerine ve davranışlarına uygun beceri ve nitelikleri kullanarak, davranış bütünü geliştirme becerisidir (Peterson, 2004). Alanyazında kültürel zekânın etkili psikolojik danışman nitelikleri ile ilişkisinin incelendiği bir araştırmaya rastlanmamıştır. Ancak, psikolojik danışmanların farklı kültürden danışanlara profesyonel hizmet sunmak durumunda oldukları göz önünde bulundurulduğunda, psikolojik danışmanların hizmet sunduğu danışanların kültürel değerlerine ve davranışlarına uygun beceri ve yöntemleri kullanması, bu şekilde bir davranış bütünü geliştirmesi gerekir. Bunun için de etkili psikolojik danışman niteliklerinin önemli olduğu görülmektedir.

Kültürel zekâ bir kültürü anlamada yetenekli olmayı ve esnek olmayı, bireyin kültürü hakkında bilgi sahibi olmayı, bu kültürlerle etkileşimde bulunurken uygun davranış şekilleri geliştirerek uyum sağlamayı ve düşünce şeklini bu bağlamda yeniden oluşturmayı gerektirir (Thomas ve Inkson, 2004). Bu gereklilikleri karşılamak için de psikolojik danışmanlarda etkili psikolojik danışma niteliklerine (entelektüel yeterlik, esneklik, destek, iyi niyet, öz farkındalık, enerji) ihtiyaç duyulacağı öngörülebilir. Nitekim bu araştırmanın sonucu da etkili psikolojik danışman niteliklerinin, psikolojik danışmanların kültürel zekâlarını etkilediğini göstermiştir. Araştırma kapsamında ele alınan, etkili psikolojik danışman nitelikleri (entelektüel yeterlik, destek, enerji, esneklik, iyi niyet, özfarkındalık) kültürel zekânın farklı boyutlarını etkileyerek kültürel zekâyı yordamış olabilir. Kültürel zekâ; bilişsel kültürel zekâ (bilgi), üst bilişsel kültürel zekâ (strateji), motivasyonel kültürel zekâ (güdü) ve davranışsal kültürel zekâ (hareket) olmak üzere dört boyutlu bir yapıdan oluşmaktadır (Ang ve diğ., 2007). Bilişsel kültürel zekâ yeni zihisel şemalar oluşturabilmek ve yeni bir kültür içinde etkin olabilmek için kullanılan genel bilişsel becerileri içerir (Earley ve Ang, 2003). Bilişsel kültürel zekâ bireyin, kültürlerin farklı ve benzer yönleri konusundaki bilgisinden oluşmaktadır. Etkili psikolojik danışmanda bulunması gereken nitelikler düşünüldüğünde, entelektüel açıdan yeterli olan psikolojik danışmanlar, danışanlarının kültürünü çeşitli kaynaklardan araştırabilirler, kültürel açıdan farklı danışanların sorunlarını anlayabilirler; sorunlarının nasıl çözülebileceğini düşünebilirler, çözüme ilişkin müdahale planını oluşturabilirler. Danışanların kültürünü araştırarak bilgi sahibi olmak, sorunlarının nasıl çözülebileceği hakkında düşünmek kültürel zekânın bilgi boyutu yani bilişsel kültürel zekâ ile ilgilidir ve entelektüel yeterlik gerektirdiği söylenebilir.

Kültürel zekânın ikinci boyutu olan üst bilişsel kültürel zekâ, bireyin kendi bilişi üzerindeki kontrolü ve bilgisini ifade etmektedir. Başka bir ifade ile bireyin neyi bildiğini, nasıl düşündüğünü ve nasıl öğrendiğini bilmesidir. Üst biliş, “bilgi hakkındaki bilgi” şeklinde ifade edilmektedir. Aynı zamanda üst biliş, bireyin kendi farkındalığı ile ilgili bir kavramdır (Ang ve diğ., 2007). Psikolojik danışmanın danışanın sorunları, düşünceleri, duyguları, davranışları

varsa somatik belirtileri ve iletişimi hakkında sistemli düşünmesi, analiz ve sentez yapması, değerlendirme yapması ve karar vermesi önemlidir. Psikolojik danışmanın öğrendiği bilgileri (danışandan edindiği bilgileri ve kendi bilimsel bilgileri) ve düşünceleri hakkında da düşünmesi, denetlemesi ve düzenlemesi gereklidir. Bu da üst biliştir. (Yüksel-Şahin, 2018). Etkili psikolojik danışman nitelikleri göz önünde bulundurulacak olursa; esnekliği olan psikolojik danışmanlar edindikleri bu bilgilere göre düşünce yapılarını yeniden oluşturabilirler, öz farkındalığı yüksek olan psikolojik danışmanlar düşüncelerinin psikolojik danışma sürecini nasıl etkilediğini kontrol edebilirler. Başka bir ifadeyle psikolojik danışmanların düşünce yapılarını yeniden oluşturmaları ve düşüncelerinin psikolojik danışma sürecini nasıl etkilediğini kontrol edebilmeleri, kültürel zekânın strateji boyutu ile yani üst biliş boyutu ile ilgilidir. Bunun için de psikolojik danışmanların esnekliğinin ve öz farkındalığının yüksek olmasının gerektiği söylenebilir.

Kültürel zekânın üçüncü boyutu olan motivasyon boyutu, bireyin yeni bir kültürel çevreye başarılı bir biçimde uyum sağlayabilmesi için o kültürü öğrenmeyi, anlamayı ve o kültüre ait bireylerle etkileşim kurmayı istemesi ile ilgilidir. Motivasyon olmadan kültürel zekâ yansıtılamaz (Earley ve Ang, 2003). Ayrıca bireyin farklı kültürlerden gelen kişilerle iletişim kurarken uygun sözlü ve sözsüz davranışları gösterme kapasitesi olarak tanımlanan ve kültürel zekânın dördüncü boyutu olan davranışsal kültürel zekâ da çok önemli bir boyuttur. Çünkü bilişsel ve motivasyonel yetenekler, bireyin genel davranışlarına yansımaz ise kültürel zekâ anlamsızdır. Etkili psikolojik danışman nitelikleri düşünüldüğünde, iyi niyetli olan, danışanını destekleyen ve bunları yapmak için enerjisi olan etkili psikolojik danışmanlar farklı kültürlerle etkileşimde bulunurken, uygun davranış biçimleri geliştirmek için istekli olurlar. Psikolojik danışmanın farklı kültürlerle etkileşimde bulunmayı istemesi kültürel zekânının güdü boyutu ile yani motivasyonel kültürürel zekâ ile ilgilidir. Ayrıca istekli psikolojik danışmanlar uygun davranışları geliştirebilirler, uygun davranışları geliştirebilmek ise kültürel zekânın hareket boyutu ile yani davranışsal kültürel zekâ ile ilgilidir. Sonuç olarak, farklı kültürlerle etkileşimde bulunurken uygun davranış biçimlerini geliştirmeyi istemek (motivasyonel kültürel zekâ) ve bu davranışları geliştirebilmek (davranışsal kültürel zekâ) için psikolojik danışmanların iyi niyetli olması, danışanını desteklemesi ve enerjisinin olması gerektiği başka bir ifadeyle etkili psikolojik danışman niteliklerine sahip olması gerektiği söylenebilir.

5.2.6 Denencesine İlişkin Tartışma ve Yorum: Psikolojik Danışmanların Bilişsel Esnekliklerinin Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışma Yeterliklerini Yordamasına İlişkin Tartışma ve Yorum

Araştırma sonucunda, **Denence 1.2.2.6: "**Psikolojik danışmanların bilişsel esneklikleri kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerini anlamlı düzeyde yordamaktadır", denencesi

doğrulanmıştır. Psikolojik danışmanların bilişsel esneklikleri, kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerini doğrudan pozitif yönde anlamlı düzeyde yordamıştır. Bilişsel esneklik öğrenme süreçlerini de içeren bir kavramdır ve deneyimle elde edilebilir. Ayrıca bilişsel esneklik bireyin belirli bir görevi, belirli bir süre yerine getirdikten sonra yeni ve beklenmeyen çevresel yeniliklere uyum sağlayacağını ifade eder. Kültüre duyarlı psikolojik danışma kavramı ise bireyin kendi gerçeğini yapılandırdığını öne süren yapılandırmacı yaklaşımın etkisiyle ortaya çıkmıştır. Yapılandırmacı yaklaşım insanların yaşam biçimlerini ya da kişisel öykülerini yapılandırarak tekrar oluşturduklarını ve böylece değişim gösterdiklerini belirtmektedir. Bu yaklaşım psikolojik danışmada kültürel olarak farklılaşan danışan gruplarına göre, kültüre uygun yöntem ve yaklaşımların seçilmesinin önemini ifade eder (Karaırmak, 2008). Psikolojik danışmanların danışanların kültürüne uygun müdahale, yöntem ve teknikleri kullanması gerekmektedir (Sue, Arrendo ve McDaviss, 1992). Danışanların ihtiyaçlarına göre kültüre uygun yöntem ve yaklaşımların seçilmesi için de psikolojik danışmanların bilişsel olarak esnek olmaları beklenir. Çünkü ancak bilişsel esnekliğe sahip bireyler beklenmeyen durumlarla karşılaştıklarında iletişim kurmak için yeni yollar denemeye ve ihtiyaçları karşılamak adına uyum sağlamaya istekli olurlar. Ayrıca bu bireyler, beklenmedik durumlardaki iletişimlerde başarılı olabileceklerini düşünürler (Martin ve Anderson, 1998).

Bilişsel olarak esnek olan bireylerin problem çözme becerilerinde daha etkili oldukları bilinmektedir (Bilgin, 2009). Psikolojik danışma sürecinde danışanla işbirlikçi ilişkinin kurularak, danışanın amacı belirlendikten sonra, danışanın probleminin tanımlanması ve değerlendirilmesi ve probleminin çözümü için çözüm seçeneklerinin oluşturulması gerekir (Gladding, 2013; Hackney ve Cormier, 2008). Kültürel olarak farklı danışanlarla çalışan bir danışmanın bilişsel esnekliği yüksek olursa, çözüm seçenekleri basamağında, daha fazla alternatif çözüm seçeneğini göz önünde bulundurabilir. Bilişsel olarak esnek olan psikolojik danışmanlar alternatifleri görerek tek bir kurama bağlı kalmadan, farklı müdahale stratejilerini seçebilirer. Hangi kuram ve hangi teknikle ona yardımcı olabileceğine yönelik yaklaşım geliştirebilirler (Cormier ve Cormier, 1991).

Bandura (2001) öz yeterliğiliğin bilişsel esnekliğin bir parçası olduğunu, yüksek öz yeterlik inançlarına sahip bireylerin yüksek bilişsel esnekliğe sahip olduklarını ifade etmiştir. Pek çok araştırma (Bilgin, 2009; Çelikkaleli, 2014; Kıran-Esen, Özcan ve Kaptanbaş-Gürbüz, 2017) bilişsel esnekliği yüksek olan bireylerin daha yüksek öz yeterlik duygusu yaşadıklarını ortaya koymuştur. Diğer taraftan psikolojik danışmanların öz yeterliklerinin kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri ile pozitif anlamlı ilişkiler gösterdiği bilinmektedir (Bakioğlu, 2017; Constantine, 2001; Maldonado, 2008). Kültüre duyarlı psikolojik danışmanların danışanın psikolojik yardım ihtiyacına cevap verecek müdahale ve teknikleri kullanırken danışanın psikolojik danışma öz yeterliliği yüksek olmalıdır (Bakioğlu, 2017). Dolayısıyla bilişsel

esnekliğin öz yeterliği yükseltmesi ve öz yeterliliğin de kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerini yükseltmesi sonucunda bilişsel esneklik kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerini yordamış olabilir.

Bilişsel esnekliği yüksek olan kişilerin, aktif başa çıkma stratejilerine göre, olumsuz başa çıkma stratejilerini daha çok kullandıkları görülmüştür (Bai, 2011; Bedel ve Ulubey, 2015; Dennis ve WanderVal, 2010; Johnson, 2016). Kültürel olarak farklı danışanlarla karşılaşan psikolojik danışmanlar, aslında kendileri için alışılmışın dışında yeni bir durumla karşılaşmış olurlar. Bu nedenle aktif başa çıkma stratejilerini kullanan psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerinin daha yüksek olabileceği söylenebilir. Sonuç olarak; bilişsel esneklik, psikolojk danışmanların daha çok aktif başa çıkma stratejilerini kullanmasını sağlayarak da kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerini etkilemiş olabilir.

5.2.7 Denencesine İlişkin Tartışma ve Yorum: Psikolojik Danışmanların Kültürel Zekâlarının, Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışma Yeterliklerini Yordamasına İlişkin Tartışma ve Yorum

Araştırma sonucunda, **Denence 1.2.2.7 : "**Psikolojik danışmanların kültürel zekâları kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerini anlamlı düzeyde yordamaktadır", denencesi doğrulanmıştır. Psikolojik danışmanların kültürel zekâları, kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerini doğrudan pozitif yönde anlamlı düzeyde yordamıştır.

Kültürel zekâ kavramı, psikolojik danışma alanında kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerini anlamak için yapılan önceki tanımları kapsayan ve bu tanımları genişleten kavramsal bir çerçeve sunmaktadır. Kültürel zekâ, dört boyuttan oluşan bu kavramsal çerçeve ile kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerini açıklamış ve genişletmiştir (Goh, Koch ve Sanger, 2008).

Bu araştırmada, kültürel zekâ tüm boyutları ile ele alınmıştır. Kültürel zekâ kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerini etkilemiştir. Kültürel zekâ kavramının ilk boyutu zihinsel strateji oluşturma yeteneği olarak tanımlanabilecek üst biliş (üst bilişsel kültürel zekâ-strateji oluşturma) boyutudur. Üst bilişsel kültürel zekâ düzeyi yüksek olan psikolojik danışmanlar, danışma sürecinde bilgi ve koşulların değişmesi ile bakış açılarını ve davranışlarını değiştirebilirler (Goh, Koch ve Sanger, 2008). Benzer şekilde bu araştırmada da, psikolojik danışmanların bakış açısını ve davranışlarını değiştiren üst bilişsel stratejiler (üst bilşsel kültürel zekâ), kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerini arttırmış olabilir. Nitekim alanyazında, kültürel olarak farklı danışanlarla çalışırken, psikolojik danışmanların kullanabilecekleri bazı üst bilişsel stratejiler önerilmiştir. Bu üst bilişsel stratejilerin kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerini arttıracağı ifade edilmiştir (APA, 2002; Hays, 2001 ; Leong ve Lee, 2006).

Kültürel zekânın ikinci alt boyutu olan bilişsel kültürel zekâ, psikolojik danışma alanında ele alındığında, danışanın kültürel çevresi, değerleri ve normaları hakkında danışmanın bilgi düzeyi olarak tanımlanır. Bilişsel kültürel zekâ, kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerinin üç boyutlu (bilgi, beceri, farkındalık) yapısında bilgi alt boyutuna benzerlik göstermektedir. Bilişsel kültürel zekâ, kültürel yetkinliklerin organize edilebileceği esnek ve kapsayıcı bir çerçeve sağlar. Danışmanların mümkün olduğu kadar danışanların geleneklerine ve özel uygulamalarına ait bilgilere aşina olmaları gerekmektedir. Bu bilgi olmadan ruh sağlığı çalışanları etnikmerkezci uygulamaları daha fazla kullanmaya, danışanların göze çarpan farklılıklarını görmezden gelmeye ve danışanlara zarar vermeye yatkın olabilirler (Goh, Koch ve Sanger, 2008). Demirel (2016) de psikolojik danışmanların etnikmerkezcilik düzeyleri ile çokkültürlü yeterlik algıları arasında negatif bir ilişki bulunduğunu belirtmiştir.

Kültürel zekânın üçüncü boyutu, farklı kültürlerden insanlarla etkileşim kurma isteği olarak ifade edilen motivasyon (motivasyonel kültürel zekâ- güdü) boyutudur. Motivasyonel kültürel zekâ, psikolojik danışmanın kültürel olarak çeşitlilik gösteren danışanının kültürel koşullarını öğrenmesi, algılaması ve bu koşullara uyum sağlaması için içsel güce sahip olmasını sağlar. Çok sayıda kültürlerarası deneyime sahip olan danışmanların daha yüksek motivasyonel kültürel zekâ düzeyine sahip olması beklenmektedir (Goh, Koch ve Sanger, 2008). Alan yazında psikolojik danışmanların kültürel zekâları ile ilgili sadece bir araştırmaya rastlanmıştır. Peterson (2013) tarafından yapılan bu araştırmada, psikolojik danışmanın motivasyonel kültürel zekâsının zaman (psikolojik danışmada geçirilen süre) ile sonuçlar (terapötik çıktılar) arasındaki ilişkide aracılık gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Psikolojik danışmanların motivasyonları, terapötik ilişkiyi yapılandırmalarını veya sürdürmelerini olumlu veya olumsuz olarak etkileyebilmektedir (Danish, D'Augelli ve Hauer, 1980). Yukarıdaki bilgilerin ışığında, bu araştırmada da motivasyonel kültürel zekâ, psikolojik danışmanların, danışanlarının kültürel koşullarını öğrenmesini, algılamasını ve bu koşullara uygun davranışlar sergilemesini, terapötik ilişkiyi yapılandırmasını ve sürdürmesini sağlayarak kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerini arttırmış olabilir.

Kültürel zekânın son alt boyutu olan davranışsal kültürel zekâ, psikolojik danışma alanında ele alındığında, kültürel olarak farklı danışanlarla çalışırken danışanın kültürünü dikkate alacak şekilde davranma boyutu olarak tanımlanır (Goh, Koh ve Sanger, 2008). Psikolojik danışmanların kültürel zekâlarının kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerini etkilemesinde, davranışsal kültürel zekânın etkisinin çok önemli olduğu söylenebilir. Çünkü davranışsal kültürel zekâ olmadan, psikolojik danışmanlar kültüre duyarlı bakış açılarını psikolojik danışma ilişkisine yansıtamayabilirler. Terapötik ilişkinin "olmazsa olmaz" olan terapötik koşulları vardır. Bu koşullar; danışmanın danışana saygı duyması, danışanı koşulsuz-yargısız kabul etmesi, danışana empatik anlayışla yaklaşması, danışana karşı tutarlı

ve saydam olması ve danışmanın bütün bu ilkeleri birarada bulundurarak, danışana iletmesidir (Yüksel-Şahin, 2018). Davranışsal kültürel zekâ, kültürel açıdan farklı danışanlarla çalışırken terapötik koşulların danışana iletilmesi noktasında rol oynayabilir.

Sonuç olarak; psikolojik danışmanların farklı kültürlere ait danışanlar ile çalışırken bakış açılarını değiştirebilmelerinin, danışanın kültürel çevresi ve normları hakkında bilgi düzeyini geliştirebilmelerinin, danışanın kültürel koşullarını öğrenmeye istekli olmalarının ve danışanın kültürünü dikkate alacak şekilde davranmalarının kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerini arttırdığı söylenebilir.

5.2.8 Denencesine İlişkin Tartışma ve Yorum: Psikolojik Danışmanların Etkili Psikolojik Danışman Nitelikleri ile Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışma Yeterlikleri Arasındaki İlişkide Kültürel Zekânın ve Bilişsel Esnekliğin Aracılığına İlişkin Tartışma ve Yorum

Araştırma sonucunda **Denence 1.2.2.8: "**Psikolojik danışmanların etkili psikolojik danışman nitelikleri, bilişsel esneklik ve kültürel zekâ aracılığı ile kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerini anlamlı düzeyde yordamaktadır.", denencesi doğrulanmıştır (Not: Burada, Denence 5.2.1. ve Denence 5.2.2'nin tartışma ve yorumu da bulunmaktadır)

Araştırmada, kuramsal olarak kültüre duyarlı psikolojik danışmayı açıklaması olası görünen bir model geliştirilmiş; sınanmış ve istatistiksel olarak da doğrulanmıştır. Doğrulanan modelin sonucuna göre, etkili psikolojik danışman niteliklerinin, psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerine doğrudan etkisi, modele aracı değişkenler olan bilişsel esneklik ve kültürel zekâ dahil edildiğinde anlamsızlaşmıştır. Etkili psikolojik danışman nitelikleri ile kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri arasında, kültürel zekâ ve bilişsel esneklik tam aracılık göstermiştir. Baron ve Kenny (1986), bir aracılık etkisinin araştırılabilmesi için bağımlı değişken ile bağımsız değişken arasında anlamlı bir ilişkinin olması gerektiğini belirtmiştir. Bu nedenle araştırmada ilk olarak bağımsız değişken olan etkili psikolojik danışman niteliklerinin kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri ile ilişkisi araştırılmıştır. Araştırmanın sonucunda, etkili psikolojik danışman niteliklerinin, kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerini doğrudan pozitif yönde anlamlı düzeyde yordadığı görülmüştür. Alanyazında bu araştırma kapsamında ele alınan, Cormier ve Cormier (1991)'in tanımlamış olduğu, etkili psikolojik danışman niteliklerinin hepsinin birlikte, kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri ile ilişkisinin incelendiği bir araştırmaya rastlanmamıştır. Ancak destek niteliği ile (Eckenrod-Green, 2009); farkındalık niteliği ile (Vaughn, 2007) ve öz farkındalık niteliğine benzer bir kavram olan bilinçli farkındalıkla (Bakioğlu, 2017; Campell, Vance ve Dong, 2018; Ivers, 2016; Tourek, 2014) kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerinin anlamlı pozitif ilişkisinin olduğu belirtilmiştir. Diğer taraftan pek çok araştırmacı, etkili psikolojik danışmanlarda olması gereken özellikleri sıralarken, kültüre duyarlı bir psikolojik danışma ile

ilgili olabilecek psikolojik danışman niteliklerine ya da kişilik özelliklerine vurgu yapmıştır. Örneğin Corey (2008) etkili psikolojik danışmanların yetiştirilme, cinsiyet ve sosyal düzey ile ortaya çıkmış olan farklılıklara karşı duyarlı bireyler olduklarını belirtmiştir. Etkili psikolojik danışmanların kültürün etkisini takdir edebilen, kültürün kendileri üzerinde nasıl etkiler yarattığını farkeden ve farklı değerlere saygı gösteren bireyler olması gerektiğini ifade etmiştir. Hackney ve Cormier (2008), etkili bir psikolojik danışmanın kendi etnik ve kültürel mirasını ve bu mirasın kişinin dünya görüşünü nasıl şekillendirdiğini anlaması gerektiğini belirtmiştir. Spurgeon Gibbons ve Cochran (2012) etkili bir psikolojik danışmanın özelliklerini sıralarken kültürel anlayış, diğer fikirlere açık olma özelliklerine vurgu yapmıştır.

Etkili psikolojik danışman nitelikleri (enerji, iyi niyet, esneklik, destek, öz farkındalık, entelektüel yeterlik) danışan ve pisikolojik danışman arasındaki terapötik ilişkiyi, dolayısıyla psikolojik danışma sürecinin başarısını etkiler. Çünkü psikolojik danışman ve danışanın ortak kültürel değerlerinin, değer yargılarının, yaşantısal geçmişlerinin ve inançlarının olumlu terapötik ilişkinin oluşmasında ve gelişmesinde çok önemli etkisi vardır (Erdur-Baker, 2007). Kültürel olarak farklılık gösteren danışanlarla çalışırken, danışanların farklılaşan kültürel özellikleri ile ilgili olarak, psikolojik danışmanların kendi önyargılarının farkında olmaları gerekir. Bu farkındalığın etkili psiklojik danışman nitelikleri arasında sayılan öz farkındalık niteliği ile ilişkili olduğu söylenebilir. Diğer taraftan psikolojik danışma sürecinin terapötik koşulları vardır. Danışana saygı duymak, danışanı koşulsuz-yargısız kabul etmek, bu koşullar arasında yer alır (Yüksel-Şahin, 2018). Kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği ise psikolojik danışmanın kültürel özellikler açısından kendisinden farklı danışanlarla herhangi bir ön yargı olmaksızın psikolojik danışma yapabilmesine (Ridley ve Kleiner, 2003), başka bir ifadeyle danışanına saygı duymasına ve danışanı koşulsuz- yargısız kabul etmesine vurgu yapar. Bu koşulun sağlanması için de psikolojik danışmanın iyi niyetli olması yani danışanın çıkarlarını gözetmesi, danışanı desteklemesi beklenebilir. Ayrıca kültüre duyarlı psikolojik danışma yaparken psikolojik danışmanın sadece bir teoriye bağlı kalmaması, kullancağı teknikleri ve yöntemleri danışanın ihtiyacına göre belirlemesi önerilmektedir (Corey, 2008; Sue ve Sue, 2016). Bunun için, psikolojik danışmanın esnek olması gerekmektedir (Cormier ve Cormier, 1991). Psiklojik danışman, farklı kültürden gelen danışanı hakkında bilgi sahibi olmak, danışanın sorununu onun kültürel bağlamında tanımlamak, danışanın gerçekçi çözüm seçenekleri üretmesine yardımcı olabilmek ve danışanın kültürüne uygun müdahale teknikleri kullanmak için bilişsel becerilere sahip olmalıdır (Hackney ve Cormier, 2008). Bu unsurlar için de psikolojik danışmanın entelektüel açıdan yeterli olması gerekir.

Etkili psikolojik danışman nitelikleri ile psikolojik danışman özyetkinliği arasında pozitif anlamlı bir ilişki vardır (Yayla, 2016). Araştırmalar, psikolojik danışman öz yeterliği ile kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri arasında pozitif anlamlı ilişki olduğunu ve psikolojik danışman

öz yeterliğinin kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerini anlamlı düzeyde yordadığını göstermiştir (Constantine, 2001; Crook, 2010; Maldonado, 2008). Bakioğlu (2017), araştırmasında kültüre duyarlı psikolojik danışma dersi almış olan psikolojik danışmanların öz yeterliklerini, dersi almayanlara göre anlamlı düzeyde daha yüksek bulmuştur. Ayrıca, cinsiyetin ve bilinçli farkındalığın öz yeterliği yordamasında kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerinin kısmi aracılık gösterdiği sonucuna ulaşmıştır (Bakioğlu, 2017). Dolayısıyla bu araştırma da da, etkili psikolojik danışman nitelikleri psikolojik danışmanların psikolojik danışma sürecini etkili bir şekilde yürüteceklerine dair inançlarının yükselmesini sağlayarak, kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerini etkilemiş olabilir.

Yukarıda yer alan bilgilerin ışığında, etkili psikolojik danışman niteliklerinin kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerini doğrudan pozitif yönde etkilemesinin, alan yazınla tutarlı bir sonuç olduğu ifade edilebilir.

Araştırma sonucunda etkili psiklojik danışman niteliklerinin külütüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri üzerindeki toplam etkisinin, etkili psiklojik danışman niteliklerinin külütüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri üzerindeki dolaylı etkisinden daha düşük olduğu görülmektedir. Araştırmanın bu sonucu, etkili psikolojik danışman niteliklerinin kültüre duyarlı psikolojik danışma bağlamında tekar gözden geçirilmesinin önemini vurgulamaktadır.

Araştırma sonucunda, etkili psikolojik danışman nitelikleri ile kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri arasındaki ilişkide kültürel zekânın ve bilişsel esnekliğin tam aracılık gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Araştırma sonucunda psikolojik danışmanların etkili psikolojik danışman nitelikleri arttıkça bilişsel esnekliklerinin arttığı; bilişsel esneklikleri arttıkça kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerinin arttığı görülmüştür.

Entelektüel açıdan yeterli bir psikolojik danışman farklı seçenekleri göz önünde bulundurarak, danışanına farklı çözüm seçenekleri getirebilir. Esnek olan bir psikolojik danışman gerekli gördüğü farklı teknikleri ve yöntemleri danışanlarına uyarlayabilir, sadece bir teoriye bağlı kalmaz. Öz farkındalığı yüksek, iyi niyetli olan ve danışanını destekleyen etkili bir psikolojik danışman kendi bilişlerini esnetebilir. Bilişsel olarak esnek olan birey de ilk kez karşılaştığı durumlara uyum göstermeye istekli olur ve esnek olduğu durumlarda kendisini yetkin hisseder (Martin ve Rubin, 1995; Martin ve Anderson, 1998). Sonuç olarak, farklı bir kültürden gelen bir danışanla çalışmanın psikolojik danışman için yeni bir durum olduğu düşünüldüğünde; etkili psikolojik danışman niteliklerine sahip olan bir psikolojik danışmanın bilişsel esnekliğinin artacağı ve bu yolla kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğinin de artacağı söylenebilir.

Psikolojik danışma sürecinin başarıya ulaşmasında terapötik koşullar arasında yer alan (Hackney ve Cormier, 2015; Yüksel-Şahin, 2018) empatinin, kültüre duyarlılık ile pozitif anlamlı ilişki gösterdiği saptanmıştır (Egelioğlu-Cetişli, 2016). Etkili psikolojik danışmanların empati becerisi yüksek olmalıdır (Wampold, 2011), çünkü empati beceresi psikolojik danışmanların

farklı kültürden gelen danışanlar ile çalışırken onları daha kolay kabul etmelerini sağlayacaktır. Eslinger (1998) de empati ile bilişsel esnekliğin ilişkisini belirtmiştir. Bu nedenle etkili psikolojik danışman nitelikleri ile kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri arasında aracılık gösteren bilişsel esneklik, empati becerisini arttırarak da kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerini arttırmış olabilir.

Araştırma sonucunda, psikolojik danışmanların etkili psikolojik danışman nitelikleri arttıkça kültürel zekâlarının arttığı; kültürel zekâları arttıkça kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerinin arttığı görülmüştür.

Psikolojik danışmanın kültürel çeşitlilik gösteren danışlanlarla etkileşimde bulunurken danışanların kültürünü araştırarak bilgi sahibi olması, danışanın getirdiği problemlerin nasıl çözülebileceği hakkında düşünmesi kültürel zekânın bilgi boyutu yani bilişsel kültürel zekâ ile ilgilidir ve entellektüle yeterlilik gerektirir. Danışanına uygun davranışları/müdahaleleri uygulamayı istemesi (motivasyonel kültürel zekâ) ve bu müdahaleleri/davranışları uygulayabilmesi (davranışsal kültürel zekâ) için iyi niyetli olması, danışanın desteklemesi ve enerjisinin olmasını gerektirir. Ayrıca psikolojik danışmanların düşünce yapılarını yeniden oluşturmaları ve düşüncelerinin psikolojik danışma sürecini nasıl etkilediğini kontrol edebilmeleri, kültürel zekânın strateji boyutu ile yani bilişsel boyutu ile ilgilidir. Bunun için de psikolojik danışmanların esnekliğinin ve öz farkındalığının yüksek olması gerekir. Diğer taraftan kültürel zekânın kültüre duyarlılıkla ilişkili olduğu belirtilmiştir (Mercan, 2016). Ayrıca kültürel zekânın, kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerini içinde barındıran bir çerçeve sunduğu bilinmektedir (Goh, Koch ve Sanger, 2008). Bu bilgiler ışığında etkili psikolojik danışman niteliklerinin kültürel zekâyı destekleyerek, kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerini arttırdığı ifade edilebilir.

5.2.9 Denenceye İlişkin Tartışma ve Yorum: Psikolojik Danışmanların Etkili Psikolojik Danışman Nitelikleri ile Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışma Yeterlikleri Arasındaki İlişkide Kültürel Zekânın ve Bilişsel Esnekliğin Aracı Rolünü Ortaya Koymak İçin Önerilen Hipotetik Modelin İyi Seviyede ya da Kabul Edilebilir Seviyede Uyum Değerlerine Sahip Olup Olmadığına İlişkin Tartışma ve Yorum

Araştırmanın sonucunda, **Denence 1.2.2.9** "Psikolojik danışmanların etkili psikolojik danışman nitelikleri ile kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri arasındaki ilişkide kültürel zekânın ve bilişsel esnekliğin aracı rolünü ortaya koymak için önerilen hipotetik model iyi seviyede ya da kabul edilebilir seviyede uyum değerlerine sahiptir.", denencesi doğrulanmıştır. Modelin iyi uyumun ölçütlerini karşıladığı görülmüştür. Bu denenceye ilişkin ayrıntılı açıklamalar Bulgular Bölümünde (Bkz:sayfa 127) verilmiştir.

6. SONUÇ ve ÖNERİLER

Bu bölümde ilk olarak araştırmanın birinci basamağı olan kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerine yönelik ulaşılan sonuçlara, daha sonra ise bu sonuçlara ilişkin önerilere yer verilmiştir. İkinci olarak, araştırmanın ikinci basamağı olan hipotetik modele yönelik olarak ulaşılan sonuçlara ve bu sonuçlara ilişkin önerilere yer verilmiştir.

6.1 Araştırmanın Birinci Basamağı: Birinci Temel Problemi: Bazı Değişkenlere Göre Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışma Yeterliklerine Yönelik Sonuç ve Öneriler

Araştırmada psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlik düzeyi ve yüzdesi incelenmiştir. Araştırma sonucunda psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikoljik danışman yeterlikleri puan ortalamasının $\bar{x}$=79.98 standart sapmasınını ss=9.98 olduğu görülmüştür. Ayrıca araştırma sonucunda, psikolojik danışmanların %15.2'sinin yüksek düzeyde; %69.3'ünün orta düzeyde ve %15.5'inin düşük düzeyde kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerine sahip olduğu bulunmuştur. Araştırmada cinsiteye göre, psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psiklojik danışma yeterliklerinin anlamlı bir farklılık gösterip göstermediği incelenmiştir. Araştırma sonucunda cinsiyete göre, psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerinin anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur. Araştırmada kıdem yılına göre, psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerinin anlamlı bir farklılık gösterip göstermediği incelenmiştir. Araştırma sonucunda kıdem yılına göre, psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerinin anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur.

Araştırmada çalıştıkları eğitim kademesine göre, psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerinin anlamlı bir farklılık gösterip göstermediği incelenmiştir. Araştırma sonucunda çalıştıkları eğitim kademesine göre, psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerinin anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur.

Araştırmada öğrenim düzeyine göre, psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerinin anlamlı bir farklılık gösterip göstermediği incelenmiştir. Araştırma sonucunda, öğrenim düzeyine göre, psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerinin anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı bulunmuştur.

Araştırmada üniversite eğitiminde yapılan bireysel psikolojik danışma oturum sayısına göre, psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerinin anlamlı bir farklılık gösterip göstermediği incelenmiştir. Araştırma sonucunda üniversite eğitimi sırasında 21 oturum ve üstü bireysel psikolojik danışma yapan psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri, 1-5 oturum bireysel psikolojik danışma uygulaması yapan psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri puan ortalamasından anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur.

Araştırmada bireysel psikolojik danışma süpervizyonuna göre, psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerinin anlamlı bir farklılık gösterip göstermediği incelenmiştir. Araştırma sonucunda üniversite eğitiminde yapılan bireysel psikolojik danışma için süpervizyon almış olan psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri, süpervizyon almamış olan psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerinden anlamlı düzeyde daha yüksek bulunmuştur.

Araştırmada üniversite eğitiminde yapılan grupla psikolojik danışma oturum sayısına göre, psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerinin anlamlı bir farklılık gösterip göstermediği incelenmiştir. Araştırma sonucunda üniversite eğitiminde yapılan grupla psikolojik danışma oturum sayısına göre, psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri anlamlı bir farklılık göstermemiştir.

Araştırmada üniversite eğitiminde grupla psikolojik danışma için süpervizyon alıp almamaya göre, psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerinin anlamlı bir farklılık gösterip göstermediği incelenmiştir. Araştırma sonucunda üniversite eğitiminde grupla psikolojik danışma için süpervizyon almış olan psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri, süpervizyon almamış olan psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerinden anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur.

Araştırmanın birinci basamağının sonucunda ulaşılan bulgular dikkate alınarak bazı önerilerde bulunulmuştur. Bu öneriler alan araştırmacılarına; psikolojik danışmanlara, eğitimcilere ve yasa koyuculara yönelik olarak ayrı ayrı belirtilmiştir.

6.1.1 Alan Araştırmacılarına Yönelik Öneriler

-Psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerinin süpervizörleri tarafından değerlendirildiği bir ölçme aracı geliştirilebilir. Geliştirilen bu ölçme aracı kullanılarak, bu araştırma kapsamında ele alınan değişkenler ile kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri arasındaki ilişkiler yeniden incelenebilir.

-Psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerini olumlu etkileyen/etkileyecek değişkenleri belirlemek ve kültürel çeşitlilik gösteren danışanlarla çalışırken zorlandıkları konuları ortaya koymak amacıyla nitel araştırmalar gerçekleştirilebilir.

6.1.2 Psikolojik Danışmanlara, Eğitimcilere ve Yasa Koyuculara Yönelik Öneriler

-Kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri konusunda akreditasyon sağlanabilir. -Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışma dersi üniversitelerin Psikolojik Danışma ve Rehberlik Bölümlerinin lisans ve lisansüstü ders programlarında zorunlu bir ders olarak yer alabilir.

-Psikolojik Danışma ve Rehberlik lisans ve lisansüstü programlarına öğrencilerin farklı kültürleri tanıması amacıyla bir ders konulabilir.

-Psikolojik Danışma ve Rehberlik lisans ve lisansüstü öğrencilerinin bireysel ve grupla psikolojik danışma uygulama derslerinde farklı kültürel özelliklere sahip danışanlarla uygulamalar yapmaları sağlanabilir.

-Üniversitelerin Psikolojik Danışma ve Rehberlik Lisans, yüksek lisans ve doktora programlarında hem bireysel hem de grupla psikolojik danışma için süpervizyonun niceliği ve niteliği arttırılabilir.

-Doçentlik dosya değerlendirilmesi ve doçentlik atamalarında, öğretim üyelerinin hem akademik yayın sayısına; hem de psikolojik danışman yetiştirmeye yönelik katkısına bakılmalıdır. Doçent adaylarının danışman adaylarına/danışmanlara süpervizyon verip vermedikleri üzerinde durulması gereken önemli bir konudur.

-Milli Eğitim Bakanlığı kültüre duyarlı psikolojik danışma konusunda hizmetiçi eğitimler düzenleyebilir.

-Milli Eğitim Bakanlığı tarafından Rehberlik Araştırma Merkezlerine atanacak süpervizörler tarafından MEB'e bağlı olarak çalışan psikolojik danışmanlara süpervizyon hizmeti verilebilir.

6.2. Araştırmanın İkinci Basamağı: İkinci Temel Problemi: Hipotetik Modele Yönelik Sonuç ve Öneriler

Araştırmada psikolojik danışmanların etkili psikolojik danışman niteliklerinin bilişsel esnekliklerini anlamlı düzeyde yordayıp yordamadığı incelenmiştir. Araştırma sonunda, psikolojik danışmanların etkili psikolojik danışman niteliklerinin, bilişsel esnekliklerini anlamlı düzeyde yordadığı bulunmuştur.

Araştırmada psikolojik danışmanların etkili psikolojik danışman niteliklerinin kültürel zekâlarını anlamlı düzeyde yordayıp yordamadığı incelenmiştir. Araştırma sonunda, psikolojik danışmanların etkili psikolojik danışman niteliklerinin, kültürel zekâlarını anlamlı düzeyde yordadığı bulunmuştur.

Araştırmada psikolojik danışmanların bilişsel esnekliklerinin, kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerini anlamlı düzeyde yordayıp yordamadığı incelenmiştir. Araştırma sonunda, psikolojik danışmanların bilişsel esnekliklerinin, kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerini anlamlı düzeyde yordadığı bulunmuştur.

Araştırmada psikolojik danışmanların kültürel zekâlarının, kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerini anlamlı düzeyde yordayıp yordamadığı incelenmiştir. Araştırma sonunda, psikolojik danışmanların kültürel zekâlarının, kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerini anlamlı düzeyde yordadığı bulunmuştur.

Araştırmada, psikolojik danışmanların etkili psikolojik danışman niteliklerinin, bilişsel esneklik ve kültürel zekâ aracılığı ile kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerini anlamlı düzeyde yordayıp yordamadığı incelenmiştir. Araştırma sonucunda, psikolojik danışmanların etkili psikolojik danışman niteliklerinin, bilişsel esneklik ve kültürel zekâ aracılığı ile kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerini anlamlı düzeyde yordadığı bulunmuştur.

Araştırmanın ikinci basamağının sonucunda ulaşılan bulgular dikkate alınarak bazı önerilerde bulunulmuştur. Bu öneriler alan araştırmacılarına; eğitimcilere ve yasa koyuculara yönelik olarak ayrı ayrı belirtilmiştir.

6.2.1 Alan Araştırmacılarına Yönelik Öneriler

-Bu araştırma etkili psikolojik danışman nitelikleri, bilişsel esneklik, kültürel zekâ, kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri arasındaki ilişkileri bir arada ele alan ilk araştırmadır. Araştırma kapsamında ele alınan değişkenlerin birlikte ele alındığı başka betimsel araştırmalar yapılabilir.

-Bu araştırmada ele alınan etkili psikolojik danışman nitelikleri, bilişsel esneklik, kültürel zekâ, kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri arasındaki ilişkiler deneysel araştırmalar tasarlanarak gerçekleştirilebilir.

-Kültürel açıdan çeşitlilik gösteren bir danışanla tamamlanmış bir psikolojik danışma süreci sonrasında, danışanın elde ettiği terapötik sonuçlar ile psikolojik danışmanın etkili psikolojik danışman niteliklerinin ilişkisinin ortaya konulmasının amaçlandığı araştırmalar düzenlenebilir.

- Bu araştırmada ele alınan etkili psikolojik danışman nitelikleri, bilişsel esneklik, kültürel zekâ, kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri arasındaki ilişkiler nicel analiz yöntemleri ile analiz edilmiştir. Bu değişkenler arasındaki ilişkiler konusunda nitel araştırma yöntemlerinin kullanıldığı araştırmalar yapılabilir.

-Bu araştırmada etkili psikolojik danışman niteliklerini ölçmek için kullanılan etkili psikolojik danışman nitelikleri ölçeği, psikolojik danışmanların genel olarak yaptıkları bütün psikolojik danışmaları düşünerek yanıtladıkları, sorulardan oluşmaktadır. Psikolojik danışmanların gerçekleştirdikleri belirli bir oturum için ne kadar etkili psikolojik danışman nitelikleri gösterdiklerini ölçen ve o oturum sonrasında kendilerini değerlendirebilecekleri yeni bir ölçme aracı geliştirilebilir. Geliştirilen bu ölçme aracı ile etkili psikolojik danışma yeterlikleri, bilişsel esneklik, kültürel zekâ ve kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri arasındaki ilişkiler tekrar araştırılabilir.

-Lisans eğitimleri boyunca psikolojik danışman adaylarında, etkili psikolojik danışman niteliklerinin, bilişsel esnekliklerinin, kültürel zekâlarının, kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerinin ne kadar geliştiğinin değerlendirildiği boylamsal araştırmalar yapılabilir.

6.2.2 Eğitimcilere ve Yasa Koyuculara Yönelik Öneriler

- Psikolojik danışman adaylarına, etkili bir psikolojik danışmanın sahip olması gereken niteliklerin ve kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerinin tanıtıldığı dersler konulabilir. Bu derslerde, psikolojik danışman adaylarının, bilişsel esnekliklerini ve kültürel zekâlarını arttıracak uygulamalar (rol oynama, psikolojik danışma kayıtları izleme..vb) yapmaları tasarlanabilir.

-Alanda çalışan psikolojik danışmanlara etkili bir psikolojik danışmanın sahip olması gereken niteliklerin ve kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerinin tanıtıldığı hizmet içi eğitimler düzenlenebilir. Bu hizmet içi eğitimlerde psikolojik danışmanların, bilişsel esnekliklerini ve kültürel zekâlarını arttıracak uygulamalar (rol oynama, psikolojik danışma kayıtları izleme..vb) tasarlanabilir.

Kaynaklar

ACA-The American Counseling Association.**"What is counseling?".** https://www.counseling.org/about-us/about-aca, Son erişim tarihi: 31.01.2017.

ACA-The American Counseling Association. "ACA code of ethics". https://www.counseling.org/resources/aca-code-of-ethics.pdf, Son erişim tarihi: 29.10.2018.

Ahn, A. J., Kim, B. S., Park, Y. S. 2008. "Asian Cultural Values Gap, Cognitive Flexibility, Coping Strategies and Parent-Child Conflicts Among Korean Americans", Cultural Diversity and Ethnic Minority Psychology, 4(14), 353-363.

Akçay-Özcan, D., Kıran-Esen, B. 2016. "Ergenlerin Bilişsel Esneklik Düzeyleri ile Özyeterlikleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi". International Journal of Eurosian Education and Cultere 1, 1-8.

Aksoy, Z. 2013. Kültürel Zekâ ve Çokkültürlü Ortamlardaki Rolü. Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Aksoy, Z.. 2015. Kültürel Zekâ-CQ: Külterlerası İletişim ve Yönetimde Çağdaş Bir Yaklaşım**.** İstanbul: Beta Yayıncılık

Aladağ, M., Kemer, G. 2016a. "Clinical Supervision: An Emerging Counseling Specialty in Turkey", The Clinical Supervisor, 35 (2), 75-191. doi:10.1080/07325223.2016.1223775

Atik, Z. 2017. Psikolojik Danışman Adaylarının Bireyle Psikolojik Danışma Uygulaması ve Süpervizyona İlişkin Değerlendirmeleri. Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Almond, B. 2010. "Education for Tolarence. Cultural Difference and Family Values", Journal of Moral Education, 39 (2), 131-143.

Altunkol, F. 2011. Üniversite Öğrencilerinin Bilişsel Esneklikleri ile Algılanan Stres Düzeylerinin İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Amiri, A. N., Moghimi, S. M., Kazemi, M. 2010. "Studying The Relationship Between Cultural Intelligence And Employees' Performance", European Journal of Scientific Research, 42(3), 418-427.

Amri, S., Bemak, F. 2013. "Mental Health Help-Seeking Behaviors of Muslim Immigrants in The United States: Overcoming Social Stigma and Cultural Mistrust", Journal of Muslim Mental Health, 7(1), 43-63.

Anderson, T., Ogles, B. M., Patterson, C. L., Lambert, M. J., Veermeersch, D. A. 2009. "Therapist Effects: Facilitative Interpersonal Skills as a Predictor of Therapist Success", Journal of Clinical Psychology, 65 (7), 755-768.

Ang, S., Van Dyne, L. 2008. "Conceptualization of Cultural İntelligence: Definition, Distinctiveness, and Nomological Network". Handbook on Cultural Intelligence: Theory, Measurement and Applications. Editörler: Ang,S., Van Dyne, L. Armonk, NY: M.E. Sharpe.

Ang, S., Van Dyne, L., Koh. C. 2006. "Personality Correlates of The Four-Factor Model of Cultural Intelligence". Group and Organization Management, 31, 100–123.

Ang, S, Van Dyne, L., Koh, C., Ng, K. Y., Templer, K.J., Tay, C., Chandrasekar, N. A. 2007. "Cultural Intelligence: Its Measurement and Effects on Cultural Judgment and Decision Making, Cultural Adaptation and Task Performance", Management and Organization Review, 3 (3), 335-371. doi: 10.1111/j.1740-8784.2007.00082.x

APA (American Psychological Association). "Guidelines on Multicultural Education, Training, Research, Practice, and Organizational Change for Psychologists". http://www.apa.org/pi/oema/resources/policy/multicultural-guideline.pdf Erişim tarihi: 28.04.2018.

Apresjan, V. 2013. "Corpus Methods in Pragmatics: The Case of English and Russian Emotions", Intercultural Pragmatics, 10(4), 533-568.

Arredondo, P., Toporek, R., Brown, S. P., Jones, J., Locke, D. C., Sanchez, J., Stadler, H. 1996. Operationalization of The Multicultural Counseling Competencies. Journal of Multicultural Counseling and Development, 24 (1), 42-78.

Asıcı, E., İkiz, F. E. 2015. "Mutluluğa Giden Bir Yol: Bilişsel Esneklik", Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 1(35), 191-211.

Atik, Z. 2017. Psikolojik Danışman Adaylarının Bireyle Psikolojik Danışma Uygulaması ve Süpervizyona İlişkin Değerlendirmeleri, Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Auvenshine, C. D., Noffsinger A.L. 1984. Counseling: An Introduction for the Health and Human Services. Baltimore: University Park Press.

Aydın, B. 2014. Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışma Eğitiminin Psikolojik Danışman Adaylarının Kültürel Duyarlılık Düzeyleri Üzerindeki Etkisi, Doktora Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Bachman, L. F. 2004. Statistical Analyses For Language Assessment. Cambridge: Cambridge University Press.

Bai, Y. 2011. Studies On The Relationship Among Cognitive Flexibility, Coping Styles and Mental Health Of The Teachers in The Middle Occupational School, Yüksek Lisans Tezi, Hebei University, Çin Halk Cumhuriyeti.

Bakioğlu, F. 2017. Psikolojik Danışman Adaylarının Özyeterlikleri İle Kültüre Duyarlılıkları, Cinsiyet Rolleri ve Bilinçli Farkındalıkları Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi, Doktora Tezi, Eskişehir Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Bandura, A.1989. “Human Agency in Social Cognitive Theory”, American Psychologist, 44 (9), 1175-1184.

Bandura, A. 2001. “Social Cognitive Theory: An Agentic Perspective”, Annual Review of Psychology, 52, 1-26.

Barden, S. M., Greene, J. H. 2015. “An Investigation of Multicultural Counseling Competence and Multicultural Counseling Self-Efficacy for Counselors-in-Training”, Int J Adv Counselling, 37:41–53.

Başaran, S. K., Erdoğan-Yıldırım,Z., Gökdağ, C. 2016. The Relationship between Emotion Regulation and Problem Solving: The Mediating Role of Cognitive Flexibility. The 46th European Association of Behavioural And Cognitive Therapies Congress, Özet Kitabı, Eylül 2016, İsveç.

Bedel, A., Ulubey, E. 2015. “Ergenlerde Başa Çıkma Stratejilerini Açıklamada Bilişsel Esnekliğin Rolü”, Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 14(55), 291-300.

Belgrave, F. Z, Kewin W. A. 2014. African American Psychology: From Africa to America. (Third Edition). Sage Publications: LA

Bellini, J. 2002. “Correlates of Multicultural Counseling Competencies of Vocational Rehabilitation Counselors”, Rehabilitation Counseling Bulletin, 45: 66- 75.

Bektaş, Y. 2006. “Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışma Yeterlikleri ve Psikolojik Danışman Eğitimindeki Yeri”, Ege Eğitim Dergisi, *7*(1): 43-59.

Bentler, P. M. 1980. “Multivariate Analysis with Latent Variables: Causal Modeling”. Annual Review of Psychology, 3(1), 419-456.

Bentler, P. M. 1990. “Comparative Fit Indexes in Structural Models”, Psychological Bulletin, 107 (2), 238-246.

Bentler, P. M., Chou, C. 1987. “Practical Issues in Structural Modeling”, Sociological Methods & Research, 16(1), 78-117.

Bilgiç, R. 2015. Ergenlerin Cinsiyet ve Öğrenim Kademesi Düzeylerine Göre Bilişsel Esneklik Düzeyleri ile Karar Stratejileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı.

Bilgin, M. 2009. “Bilişsel Esnekliği Yordayan Bazı Değişkenler”. Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 3 (36): 142-157

Bilgin, M. 2016. “Ergenin Beş Faktör Kişilik, Sosyal Yetkinlik, Bilişsel Esneklik, Bilişsel Hatalar ve Anne Baba Beş Faktör Kişilik İlişkisi”. Journal of Current Researches and Social Sciences, 6(1), 83-106.

Brewster, M. E. 2011. The Roles of Cognitive Flexibility, Bicultural Self-Efficacy, and Minority Stress in The Mental Health of Bisexual İndividuals, Doctoral Thesis, University of Florida, USA.

Boston, Q. 2009. Assessıng Multıcultural Counseling Competencies of Internship Students Enrolled in CORE and CACREP Programs. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Southern Illinois University Carbondale, Illinois.

Boysen, G. A., Vogel. D. 2008. “The Relationship Between Level of Training, Implicit Bias, And Multicultural Competency Among Counselor Trainees”, Training and Education in Professional Psychology, 2(2), 103-110.

Brown-R., Furr K.S. 2016. “Counselor Educators and Students with Problems of Professional Competence: A Survey and Discussion”, The Professional Counselor., 6(2), 134-146. doi:10.15241/kbr.6.2.134.

Butler, E. A, Tiane L. L., James J G. 2007. “Emotion Regulation and Culture: Are The Social Consequences of Emotion Suppression Culture-Specific?”, Emotion, 7(1), 30-48.

Buyruk-Genç, A., Yüksel-Şahin, F. 2018. “Psikolojik Danışmanların Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışma Yeterliklerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi”, Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, 85, 539-618.

Büyüköztürk, Ş. 2015. Sosyal Bilimler İçin Veri Anilizi El Kitabı: İstatistik, Araştırma Deseni, SPSS Uygulamaları ve Yorum. 20.bs. Ankara: Pegem Akademi.

Büyükşahin- Çevik, G. 2014. “Kültür Merkezli Psikolojik Danışma: Kuramsal Bir İnceleme”, Ege Eğitim Dergisi, 15 (2), 577-596.

Byrne, B. M. 2010. Structural Equation Modeling with AMOS. Mahwah. NJ: Lawrence Erlbaum.

CACREP, Psikolojik Danışmanlık ile İlgili Programların Akreditasyonu Konseyi (The Council for Accreditation of Counseling and Related Programs (CACREP) Standardları. 2016. http://www.cacrep.org/wp-content/uploads/2012/10/2016-CACREP-Standards.pdf
Son erişim tarihi: 21.02.2017.

Campell, A., Vance, S. R., Dong, S. 2018. “Examining the Relationship between Mindfulness and Multicultural Counseling Competencies in Counselor Trainees”, Mindfulness, 9(1), 79-87.

Cañas, J. J., Fajardo, I., Salmeron, L. L. 2006. “Cognitive Flexibility”, International Encyclopedia of Ergonomics and Human Factors, (1), 297-301.

Cañas, J. J., Quesada, J. F., Antolí, A., Fajardo, I., 2003. “Cognitive Flexibility and Adaptability to Environmental Changes in Dynamic Complex Problem-Solving Tasks”, Ergonomics, 46 (5), 482-501.

Cashwell, T., Katherine D. 2001. “The Impact of Supervision on Counselor Selfefficacy”, The Clinical Supervisor, (20), 39-47.

Cimilli. C. 2001. “Depresyonda Sosyal ve Kültürel Etmenler”, Duygudurum Dizisi. 4(1), 157-168.

Civelek, M. E. 2018. Yapısal Eşitlik Modellemesi Metodolojisi. İstanbul: Beta Yayınevi.

Chae, M. H., Foley, P. H., Chae, S. Y. 2006. “Multicultural Competence and Training: An Ethical Responsibility”. Counseling & Clinical Psychology Journal, 3(2), 71-80

Charkuff, R. R. 2011. 21. Yüzyılda Yardım Etme Sanatı. çev. R. Karaca ve F.E. İkiz. Ankara: Nobel Yayınevi Basım Dağıtım

Chao, R, C. L. 2005. Counselor's Multicultural Competencies: From Gender and Ethnicity Perspectives. Doctoral Dissertation. University of Missouri Columbia.

Cohen, M. N.1998. "Culture Not Race, Explains Human Diversity", Chronicle of Higher Education, B4-B5

Constantine, M. G. 2000. "Social Desirability Attitudes, Sex, and Affective and Cognitive Empathy as Predictors of Self-Reported Multicultural Counseling Competence", The Counseling Psychologist, (28) 2, 857-872.

Constantine, M. G. 2001. "Multiculturally-Focused Counseling Supervision", The Clinical Supervisor, 20 (1), 87-98.

Constantine, M. G., Juby, H. L., Juily, L. 2001. "Examining Multicultural Counseling Competence and Race-Related Attitudes Among White Marital And Family Therapists", Journal of Marital and Family Therapy, 27, 353-362.

Constantine, M. G., Nicholas L. 2001. New Visions for Defining and Assessing Multicultural Counseling Competence. Handbook of Multicultural Counseling . Ed. G. Ponterotto, J. M. Casas, L. A. Suzuki, & C. M. Alexander. Thousand Oaks, CA, US: Sage Publications,

Consoli, A. J., Kim, B. S., Meyer, D. M. 2008. "Counselors' Values Profile: Implications for Counseling Ethnic Minority Clients", Counseling and Values, 52 (3), 181-197.

Corey, G. 2008. Psikolojik Danışma Kuram ve Uygulamaları. Çev. Tuncay Ergene. Ankara: Mentis Yayıncılık

Cormier, W. H., Cormier, S. L. 1991. Interviewing Strategies For Helpers. 3.th ed. Pacific Grove, California: Brooks/Cole Publishing Company.

Cormier, W. H., Cormier, S. L. 1998. Fundemental Skills and Cognitive Behavioral İnterventions (4th ed). Pacific Gorve CA: Brooks/Cole.

Crawford, J. K. 2001. An Examination of Racial Identity and Attitudes, Perceived Cultural Competence, and Level of Academic Training of European-American Graduate Students With Culturally Diverse Clients. Doctoral Dissertation, George Fox University, Oregon.

Crook, T. 2010. Relationship Between Counseling Self-Efficacy and Multicultural Counselin Self Efficcy Among School Counselor. Doctoral Dissertation, Auburn Univesitey, Alabama

Çelik, Ö. 2008. Ataerkil Sistem Bağlamında Toplumsal Cinsiyet ve Cinsiyet Rollerinin Benimsenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Çelikkaleli, Ö. 2014. "The Relation Between Cognitive Flexibility And Academic, Social And Emotional Self-Efficacy Beliefs Among Adolescents", **Education and Science**, 39 (176), 347-354.

Çelik H. E., Veysel Y. 2016. Lisrel 9.1 ile Yapısal Eşitlik Modellemesi Temel Kavramlar, Uygulamalar, Programlama. Ankara: Anı Yayıncılık.

Çiftçi, N.1991. Danışmanlaırn İdeal Özellikleri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Çivitci, N., Arıcıoğlu, A. 2012. “Beş Faktör Kuramına Dayalı Kişilik Özellikleri”, Mehmet Akif Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 23, 78-96.

Çokluk, Ö., Şekercioğlu, G., Büyüköztürk, Ş. 2018. Sosyal Bilimler İçin Çok Değişkenli İstatistik: SPSS ve LISREL Uygulamaları. 5. bs. Ankara : Pegem Akademi.

D’Andrea, M., Daniels, J. 2001. RESPECTFUL Counseling: An Integrative Model for Counselors, The Interface of Class, Cultura and Gender in Counseling. Ed. D. Pope-Davis, and H. Coleman. Thousand Oaks, CA: SAGE Publications: 417-466.

D’Andrea, M., Daniels, J., Heck. R. 1991. “Evaluating The Impact of Multicultural Competency Training”. Journal of Counseling and Development, 70, 143-150.

Danish, S. J., Anthony, R. D., Hauer, A. L., Conter J.J. 1980. Helping Skills: A Basic Training Program. New York, London: Human Sciences Press.

Davis, D. N. 2014. “Complexity Over Looked: Enhancing Cultural Competency İn The White Lesbian Counseling Trainee Through Education And Supervision”, Journal of Lesbian Studies, 18(2), 192-201. Doi:10.1080/10894160.2014.849166.

Decety, J. 2007. A Social Cognitive Neuroscience Model of Human Empathy. Social Neuroscience: Integrating Biological and Psychological Explanations of Social Behavior. ed. Harmon Jones ve P. Winkielman**.** New York: Guilford Press.

Dennis J. P., Vander Wal, J. S. 2010. “The Cognitive Flexibility Inventory: Instrument Development and Estimates of Reliability and Validity”, Cognitive Therapy and Research, 34(3), 241-253.

Demir, B. 2016. Yapısal Eşitlik Modeli ile Öğrencilerin İş Bulma Kaygılarına Yönelik Ölçek Geliştirme: Cumhuriyet Üniversitesi İİBF’de Bir Uygulama. Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi , Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Demir, G. 2015. Kültürel Zekâ ve Tükenmişlik İlişkisi. Konaklama İşletmelerinde Bir Araştırma. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Demir, İ.H. 2016. Okul Psikolojik Danışmanlarının Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışma Yeterlikleri ve Çok Kültürlü Kişilik Özelliklerinin İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Demirel, K. 2016. Psikolojik Danışmanların Çok Kültürlü Psikolojik Danışma Yeterlik Algılarının İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Dickson, L. G., Jepsen D. A. 2007. “Multicultural Training Experiences as Predictors of Multicultural Competencies: Student’s Perspectives”. Counselor and Education Supervision, 42(2), 76-95

Dodson, F. K. 2013. “Exploring The Multicultural Competence of School Counselors”, The Journal for Counselor Preparation and Supervision, 5(2), 18-29.

Doğan, S. 2000. “The Historical Development of Counseling in Turkey”, International Journal for the Advancement of Counseling, 22, 57-67.

Duan, C., Roehlke, H. 2001. “A Descriptive “Snapshot” of Cross-Racial Supervision in University Counseling Center Internships”, Journal of Multicultural Counseling and Development, 29, 131-146

Durham, J. C. 2002. Multicultural and Diversity Issues in Counseling Field Supervision, Doktora Tezi, The University of Connecticut.

Earley, P. C., Soon A. 2003. Cultural Intelligence: Individual Interactions Across Cultures. California, Stanford University Pres.

Eckenrod-Green, W. 2009. High School Students’ perceptions of The Importance of School Counselor Multıcultural Counselıng Competence, Doctoral Dessertation, University of North Carolina at Charlotte.

Egelioğlu-Cetişli, N. ve diğ. 2016. “Hemşirelik Öğrencilerinin Empati Düzeylerine Göre Kültürlerarası Duyarlılıkları”, İzmir Katip Çelebi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi. 1(1), 27-33

Enns, Carolyne Z., McNeilly, C. L., Corkery, J.M., Gilbert, M.1995. “The Debate About Delayed Memories Of Child Sexual Abuse: A Feminist Perspective”, The Counseling Psychologist, 23, 181-279.

Erdur-Baker, Ö. 2007. Psikolojik Danışma ve Kültürel Faktörler. Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi, 3(27), 109-122.

Eslinger, P, J. 1998. “Neurological Neuropsychological Bases of Emphaty”, European Neurology, 39(4), 193-199

Fietzer, A. W., Mitchell, E., Ponterotto, J. G. 2018. “Multicultural Personality and Multicultural Counseling Competency in Counselor Trainees”, Counselor Education and Supervision, 57(2), 82-97.

Fukuyama, M. A. 1990. “Taking A Universal Approach To Multicultural Counseling”, Counselor Education and Supervision, 30(19), 6-17

Garcea, E. A. 2005. Culture as a starting point and framework for guidance and counseling – Basic concepts and perspectives. Multicultural Guidance and Counselling ed. Mika Launikari, Sauli Puukari. 55-73. Finland: CIMO.

Gardner, H. 1983. Frames of Mind: The Theory of Multiple Intelligence. Newyork: Basic Books.

Gardner, H. 1993. Multiple Intelligences The Theory in Practice, New York: Basic Books. A Division of Harper Collins Publishers.

Garner, C. M., Brenda J. F., Lindsay L. 2016. Assessment of Student Dispositions: The Development And Psychometric Properties of The Professional Disposition Competence Assessment (PDCA). VİSTAS Online. https://www.counseling.org/docs/default-source/vistas/article_5235f227f16116603abcacff0000bee5e7.pdf?sfvrsn=4
Son erişim tarihi: Son erişim tarihi: 29.10.2018.

Gladding, S.T. 2013. Psikolojik Danışma. Kapsamlı Bir Meslek. Çev. Nilüfer Voltan Acar. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Goh, M., Julie M. K., Sandra S. 2008. Cultural Intelligence in Counseling Psychology: Applications for Multicultural Counseling Competence. Handbook of Cultural Intelligence. Ed: S. Ang & L. V. Van Dyne: 257-270.

Goh, M., Julie M. Koch, Sanger, S. 2008. Cultural Intelligence in Counseling Psychology: Applications for Multicultural Counseling Competence. Handbook of Cultural Intelligence. Ed: S. Ang & L. V. Van Dyne

Goh, M., Koch, J.M., Sanger, S. 2008. Cultural Intelligence in Counseling Psychology: Applications for Multicultural Counseling Competence. Handbook of Cultural Intelligence. Ed: S. Ang & L. V. Van Dyne: 257-270

Good, B. J. 2012. Kültürlerarası Araştırmaların Psikoterapi Uygulamaları Açısından Önemi. Kültür ve Ruh Sağlığı. ed. Kemal Sayar. s: 33-55. İstanbul: Metis Yayınları

Gordillo, F. A. 2015. The Influence of Counselor Demographics, Work Experience, and Training on Counselor Self-Efficacy and Multicultural Counseling Self-Efficacy Among Urban School Counselors. Doctoral Dessertation. Montclair State University.

Grattan, L.. M.,. Bloomer, R.H., Archambault, F. X., Eslinger, P. J. 1994. "Cognitive Flexibility and Empathy After Frontal Lobe Lesion", Cognitive and Behavioral Neurology. 7(4), 251-259.

Grothaus, T.J. P. 2004. An Exploration of The Relationship Between School Counselors' Moral Development, Multicultural Counseling Competence, and Their Participation in Clinical Supervision. Retrieved from the ProQuest Dissertation and Theses database. (UMI No. 3122328).

Göksoy S. 2014. Yöneticilerin Kültürel Zekâ ile Kültürel Liderlik Davranışları Arasındaki İlişki. EJER Congress 2014, Abstract of Papers. İstanbul Üniversitesi Kongre Merkezi, Anı Yayıncılık: İstanbul.

Güçlücan, N. 2016. Psikolojik Danışmanların Kültüre Duyarlılık Algılarının Demografik ve Mesleki Değişkenler Açısından İncelenmesi. Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Güler, B. 2015. The Measurement of Cognitive Flexibility in Adolescents and Its Relation to Depression Symptoms/ Ergenlerde Bilişsel Esneklik Ölçümü ve Depresyon Belirtileri ile İlişkisi, Doktora Tezi, Bahçeşehir Üniversitesi, Sosyal Blimler Enstitüsü.

Gülüm, V. İ. 2016. Etkili Terapist Özellikleri için Farkındalık Eğitim ve Uygulamaları: Bir Meta-Sentez Çalışması. Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar, 8(4), 337-353.

Güvenç, B. 1994. İnsan ve Kültür. İstanbul: Remzi Kitabevi

Hackney, H., Cormier, S. 2008. Psikolojik Danışma İlke ve Teknikleri: Psikolojik Yardım Süreci El Kitabı. Çev. Tuncay Ergene Seher Aydemir. Ankara: Mentis Yayıncılık

Halsinki, K. H. 2009. Predicting Beginning Master's Level Counselor Efectiveness from Personal Characteristics and Admissions Data: An Exploratory Study. Doctoral Dissertation. University of North Texas.

Hays, P.A. 2001. Addressing Cultural Complexities in Practice: A Framework for Clinicians And Counselors. Washington, DC: American Psychological Association.

Hays, D. G., Chang, C.Y., Dean, J. K. 2004. “White Counselors’ Conceptualization of Privilege and Oppression: Implications for Counselor Training”, Counselor Education & Supervision, 43(4), 242–257.

Hofstede, G. 1983. “National Cultures in Four Dimensions, International Studies of Management and Organization”,13, 46-74.

Hofstede, G. 2011. “Dimensionalizing Cultures: The Hofstede Model en Context”, Online Readings in Psychology and Culture, 2(1), 8-26.

Holcomb-McCoy, C., Harris, P., Hines, E. M., Johnston, G. 2008. “School Counselors’ Multicultural Self-Efficacy: A Preliminary Investigation”, Professional School Counseling,11, 166-178.

Holcomb-McCoy, C, Myers, J. E. 1999. “Multicultural Competence and Counselor Training: A National Survey, Journal of Counseling & Development. 77(3), 294–302.

Hooper, D., Coughlan,J. Mullen, M. R. 2008. “Structural Equation Modelling: Guidelines for Determining Model Fit”, The Electronic Journal of Business Research Methods. 6(1), 53-60.

Ivers, N.N., Johnson, D. A., Clarke, P. B., Newsome, D. W., Berry, R. A. 2016. “The Relationship between Mindfulness And Multicultural Counseling Competence”, Journal of Counseling & Development, 94, 72-82.

Ivey, A. E., Brodford Ivey, M., Myers, J.E., Sweeney, T.J. 2013. Gelişimsel Psikolojik Danışma ve Tarapi: Yaşamboyunca İyilik Halini Arttırmak. Çev. Fidan Korkut-Owen.Ankara: PDR Derneği Yayınları.

İkiz, E.F., Totan, T. 2014. “Etkili Psikolojik Danışman Niteliklerinin Değerlendirilmesine Yönelik Ölçek Geliştirme Çalışması”, Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi, 5(42), 269-279.

İlbars, Z. 1987. “Kişiliğin Oluşmasındaki Kültürel Etmenler”, Ankara Üniversitesi, D.T.C.F. Antropoloji Dergisi. Özel Basım, 201-211

İlhan, M., Bayram Ç. 2014a. “Kültürel Zekâ Ölçeğinin Türkçe Formunun Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması”, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 29(2), 94-114.

İlhan, M., Bayram Ç. 2014b. “Sosyal ve Kültürel Zekâ Arasındaki İlişkinin Yapısal Eşitlik Modeli ile İncelenmesi”, Turkish Journal of Education, 3(2), 4-15.

Jennings, L., Thomas M. S. 1999. “The Cognitive, Emotional, and Relational Characteristics of Master Therapists**.** Journal of Counseling Psychology”**,** 46(1), 3-11

Johnson, A. W. 1997. A Study of the Relationship Between White Racial Consciousness and Self-Reported Multicultural Counseling Competencies in Faculty at Cacrep Accredited Programs. Doctoral Dissertation, Ohio University, Ohio.

Johnson, B. T. 2016. The Relationship Between Cognitive Flexibility, Coping And Symptomatology in Psychotherapy, Yüksek Lisans Tezi, Graduate School, Marquette University, Milwaukee, Wisconsin.

Jöreskog K., Sörbom. D. 1993. Lisrel 8: Structural Equation Modeling with the SIMPLIS Command Language. Hillslade, NJ: Lawrence Erlbaum Associates Publishers.

Kağıtçıbaşı, Ç. 2000. Kültürel Psikoloji: Kültür Bağlamında İnsan ve Aile. İstanbul: Evrim Yayınları.

Kağnıcı, D. Y. 2011. "Teaching Multicultural Counseling: An Example from a Turkish Counseling Undergraduate Program", Eurasian Journal of Educational Research, 44,111-128.

Kağnıcı, D.Y. 2013. "Çok Kültürlü Psikolojik Danışma Eğitiminin Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Lisans Programlarına Yerleştirilmesi", Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi, 5(40), 222-231.

Kahraman, M. 2016. Yabancı Dilde Kültürel Zekâya Etki Eden Faktörlerin İncelenmesi,Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Kalaycı, Ş. 2010. SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri. Ankara: Asil Yayınevi.

Kalkan, M., Odacı, H. 2005. "Cinsiyet ve Cinsiyet Rolünün Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutumlarla İlişkisi", Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi, 23(3), 57-62.

Kaptanbaş-Gürbüz, E. 2017. Pedagojik Formasyon Programı Öğrencilerinin Bilişsel Esneklik ve Özyeterlik Düzeyleri, Yüksek Lisans Tezi. Abant İzzet Baysal Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Karaırmak, Ö. 2008. "Çok Kültürlülük, Kültürel Duyarlılık ve Psikolojik Danışma", Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi, 3(29), 115-129.

Karasar, N. 2014. Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar, İlkeler, Teknikler. 26. bs. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Kartarı, A. 2003. Farklılıklarla Yaşamak: Kültürlerarası İletişim. 2. bs. Ankara:Ürün Yayınları.

Kaya. T. 2018. Özel Eğitim Merkezlerinde Çalışan Çeşitli Meslek Gruplarının Bilişsel Esneklik ve Psikolojik Dayanıklılık Düzeylerinin İncelenmesi, Arel Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitisü. Klinik Psikoloji Anabilim Dalı.

Kayri, M. 2009. "Araştırmalarda Gruplar Arası Farkın Belirlenmesine Yönelik Çoklu Karşılaştırma (Post-Hoc) Teknikleri", Journal of Social Science, 19(1), 51-64.

Kebabcı, V. 2016. Kişilik ve Kültürel Zekâ Arasındaki İlişki. Hava Yolu Çalışanları Üzerine Bir Çalışma, Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi. Sosyal Bilimeler Enstitüsü.

Kelly, J. A. 1998. The Relationships Between Counselor White Racial İdentity Attitudes, Methods of Clinical Training, And Self-Perceptions of Multicultural Counseling Competencies. Doctoral Dessertation Doktora Tezi, University of Cincinnati

Kıran-Esen, B., Özcan, H. D., Sezgin, M. 2017. "High School Students' Cognitive Flexibility is Predicted by Self–Efficacy and Achievement", European Journal of Education Studies, 3(2), 143-151

Kızıldağ, S. 2015. Eş Tükenmişliği: Bir Model Testi. Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Kim, W.J. 2012. "Enhancing Social Work Students' Multicultural Counseling Competency: Can Travel Abroad Substitute for Study Abroad?", International Social Work, 1-13.

Kim, B. S., Omizo, M.M. 2005. “Asianan European American Cultural Values, Collective Self-Esteem, Acculturative Stress, Cognitive Flexibility, And General Self-Efficacy Among Asian American College Students”. Journal of Counseling Psychology, 52(3), 412-419.

Kitayama, S., Markus, H. R., Kurokawa, M. 2000. “Culture, Emotion, and Well-Being: Good Feelings in Japan And The United States”, Cognition and Emotion, 14(1), 93-124.

Kivlighan, D.M., Clements, L., Blake, C., Arnzen, A., Brady, L. 1993. “Counselor Sex Role Orientation, Flexibility, and Working Alliance Formation”, Journal of Counseling & Development, 72(1), 95-100.

Kleber, R. J., Figley, C. R., Gersons, B. P. 1995. Beyond Trauma: Cultural and Societal Dynamics. NY: Plenum Press.

Kleinman, A. 1988. Rethinking Psychiatry: From Cultural Category to Personal Experience. New York: Free Press.

Klem, L. 2000. Structural Equation Modeling. Reading and Understanding more Multivariate Statistics. Ed.L. G. Grim ve P.R. Yarnold Washington, DC: American Psychological Association: 227-260.

Kline, R. B. 2015. Principles and Practice of Structural Equation Modeling. Third Edition. New York: The Guilford Press.

Koç, Z. 2003. “Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışma Yaklaşımı: Kuramsal Bir Açıklama”, Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Dergisi, 11, 1-11.

Korkut-Owen, F. 2007. Psikolojik Danışma Alanında Meslekleşme v e Psikolojik Danışman Eğitimi. Gelişen Psikolojik Danışma ve Rehberlik: Meslekleşme Sürecindeki İlerlemeler. ed. Ragıp Özyürek, Fidan Korkut-Owen ve D. Owen. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Korkut-Owen, F., Tuzgöl-Dost, M., Bugay, A. 2014. “Psikolojik Danışman Eğitimcilerinin Psikolojik Danışman Adaylarının Mesleğe İlişkin Kişisel Eğilimleri Hakkındaki Görüşleri”, International Journal of Human Science. 11(1), 1037-1055.

Korkut-Owen, F., Tuzgöl-Dost, M., Bugay-Sökmez. A. 2018. “Psikolojik Danışman Eğitiminde Mesleğe İlişkin (Profesyonel) Kişisel Eğilimi Değerlendirme: Ölçek Geliştirme Çalışması”, Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi, 8 (49), 173-191.

Korman, M. 1974. “National Conference on Levels and Patterns of Professional Training in Psychology: The Major Themes”, American Psychologist. 29(6), 441-449.

Konate, T. 2017. Yabancı Öğrecilerin Kültürel Uyumunda Kültürel Zekânın Etkisi. Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Kulakoğlu-Dilek N. 2014. Kültürel Farklılıkların Yönetimi Sürecinde Kültürel Zekânın Etkinliği, A Grubu Seyahat AcentalarıYöneticileri Üzerinde Bir Alan Araştırması, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Kuyumcu, B., Güven. M. 2012. “Türk ve İngiliz Üniversite Öğrencilerinin Duygularını Fark Etmeleri ve İfade Etmeleri İle Psikolojik İyi Oluşları Arasındaki İlişki”, Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, 32, 589-607.

Kymlicka, W. 2015. Çokkültürlü Yurttaşlık (2. Baskı). Çev: Abdullah Yılmaz. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Lau, A., David T. 2001. "Cultural Factors in Help-Seeking for Child Behavior Problems: Value Orientation, Affective Responding, and Severity Appraisals Among Chinese- American Parents", Journal of Community Psychology, 29(6), 675-692.

Lawson, G., Venart, E., Hazler, R.J., Kottler, J.A. 2007. "Toward a Culture of Counselor Wellness", The Journal of Humanistic Counseling, Education and Development**,** 46(1), 5–19.

Leong, F. T., Lee, S. H. 2006. "A Cultural Accommodation Model for Cross-Cultural Psychotherapy: Illustrated with The Case of Asian Americans", Psychotherapy: Theory, Research, Practice, Training, 43(4), 410–423.

Lewis, A. N. 2006. "Three-Factor Model of Multicultural Counseling for Consumers with Disabilities", Journal of Vocational Rehabilitation, 24(3), 151-159.

Lewis, D. E. 2004. The Relationship Between Self-Report and Behavioral Observation Indices of Multicultural Counseling Competence. Doctoral Dessertation Fordham University.

Livermore, D. 2010. Leading with Cultural Intelligence Difference: Master the One Skill You Can't Do in Today's Global Economy, New York, Amacom.

Loring Marti, and Brian Powell. 1988. Gender, Race, and DSM-III: A Study of the Objectivity of Psychiatric Diagnostic Behavior. **Journal of Health and Social Behavior**. c.29. s.1: 1-22. (Aktaran: Good, Byron J. 2012. Kültürlerarası Araştırmaların Psikoterapi Uygulamaları Açısından Önemi. **Kültür ve Ruh Sağlığı.** ed. Kemal Sayar. s: 33-55. İstanbul: Metis)

Lüleci, S. 2014. Psikolojik Danışmanlar İçin Çokkültürlü Tutum Ölçeğinin Geliştirilmesi ve Uygulanması. Yüksek Lisans Tezi. Uludağ Üniversitesi.

Maldonado J. 2008. "The Influence of Gender Identification and Self-efficacy on Counseling Students: A Multicultural Approach", Journal of Multicultural Gender and Minatory Studies. 2(1), 1-12.

Markus, H. R., Kitayama, S. 1991. "Culture and the Self: Implications for Cognition, Emotion, and Motivation", Psychological Review, 98(2), 224-253. doi: 10.1037/0033-295X.98.2.224

Martin-Adkins, M. E. 2013. Exploring Relationships between Self-Identity Complexity, Other-Identity Complexity, and Multicultural Counseling Competence in Counselors. Doctoral Dissertation. University of North Carolina at Greensboro.

Martin, M. M., Anderson, C. M. 1998. "The Cognitive Flexibility Scale: Three Validity Studies", Communication Reports. 11(1): 1-9.

Martin, M. M., Anderson, C. M., Thweatt, K. S.1998. "Aggressive Communication Traits and Their Relationship With The Cognitive Flexibility Scale And The Communication Flexibility Scale", Journal of Social Behaviorand Personality, 13(3), 531-540.

Martin, M., Rebecca B. Rubin. 1995. "A New Measure of Cognitive Flexibility. Psychological Reports", 76(2), 623-626.

McKee- Williams, A. 2007. Self-Ratings of Multicultural Competency by Consulting School Psycologists. Doctoral Dessertation. Auburn University, Alabama.

Menapace, B.R. 1998. Correlates of effectiveness for white psychotherapists working with African-American clients: Multicultural competence, clinical experience, racial consciousness, multicultural training, and social experience. Yayınlanmamış Doktora Tezi, California School of Professional Psychology, CA.

Mercan, N. 2016. Çok Kültürlü Ortamlarda Kültürel Zekâ Olgusunun Kültürler Arası Duyarlık ile İlişkisine Yönelik Bir Araştırma. Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 9(1), 1-13.

Merrill-Washington,V. 2008. Emotional Intelligence, Multicultural Knowledge and Awareness, and Ethnicity in School Counselor Effectiveness. Doctoral Dissertation. University of Phoenix.

Meydan, C., Şeşen H.. 2015. Yapısal Eşitlik Modellemesi Amos Uygulamaları. Detay Yayıncılık: Anakara.

Middleton, R. A., Ergüner-Tekinalp, B., Williams, N. F., Stadler, H. O., Dow, J. E. 2011. "Racial Identity Development and Multicultural Counseling Competencies of White Mental Health Practitioners", International Journal of Psychology & Psychological Therapy, 11(2), 201-208.

Milli Eğitim Bakanlığı-MEB. 2018. Eğitim Planları: 2001-2016 Yıllarında Planlanan Faaliyet Bilgileri. http://oygm.meb.gov.tr/www/icerik_goruntule.php?KNO=28 .
Son erişim tarihi: 06.10. 2018

Mollen, D., Ridley, C. R., Hill, C. L. 2003. Models of multicultural counseling competence: A critical evaluation. ed. Donald P. Pope-Davis, Hardin L. K. Coleman, William Ming Liu, Rebecca L. Toporek. Handbook of Multicultural Competencies in Counseling and Psychology. Thousand Oaks: Sage.

Mooij, M., Hofstede, G., 2010. "The Hofstede Model". International Journal of Advertising, 29(1), 85-110.

Moon, T. 2010. "Emotional Intelligence Correlates of The Four-Factor Model of Cultural Intelligence", Journal of Managerial Psychology, 25(8), 876-898.

Moore, A., Malinowski, P. 2009. "Meditation, Mindfulness And Cognitive Flexibility", Consciousness and Cognition, 18(1), 176-186. doi:10.1016/j.concog.2008.12.008

Mpofu, E., Harley, D. A. 2006. Racial and Disability Identity: Implications For The Career Counseling of African Americans With Disabilities. Rehabilitation Counseling Bulletin, 50(1), 14-23.

Nystul, M.S. 2015. Introduction to Counseling: An Art and Science Perspective: Sage Publications

Ober, A. M. Granello, D.H., Henfield, M.S. 2009. "A Synergistic Model to Enhance Multicultural Competence in Supervision", Counselor Education and Supervision, 48(3), 204-221.

Ottavi, T. M., Pope-Davis, D. B., Dings, J. G. 1994. “Relationship Between White Racial Identity Attitudes and Self-reported Multicultural Counseling Competencies”, Journal of Counseling Psychology, 41(2), 149.

Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi-ÖSYM. 2018. Kamu Personeli Seçme Sınavı (KPSS) Kılavuzu Lisans-2018. https://dokuman.osym.gov.tr/pdfdokuman/2018/KPSS/KILAVUZ10052018.pdf Son erişim tarihi:10.2018

Öğüt, N. 2017. Kültürlerarası Duyarlılık Düzeyi ile Etnikmerkezcilik,Yaşam Doyumu ve Mutluluk Düzeyleri Arsındaki İlişkinin İncelenmesi. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Özabacı, N., İşmen, E., Yıldız, A. 2004. “Psikolojik Danışmanların İdeal Özellikleri ile Yılgınlık Düzeylerinin Karşılaştırması”, Kuram ve Uygulamada Egitim Yönetimi Dergisi, 10(1), 8-25.

Özaslan, A. 2017. The Relationship Between Social Intelligence, Anxiety, Attitude Levels, and Willingness to Cominicate in English, Yüksek Lisans Tezi. Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

Özer, Ö. 2014. Çokkültürlü Psikolojik Danışma Yeterlikleri Ölçeğinin Geliştirilmesi, Yüksek Lisans Tezi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Özgüven, E. 1990. “Ülkemizde Psikolojik Danışma ve Rehberlik Faaliyetlerinin Dünü ve Bugünü”, Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi, 1(1), 4-15.

Özyürek, R. 2009. “Okullarda Psikolojik Danışma ve Rehberlik Uygulamaları ve Öğrencilere Sağlanan Süpervizyon Olanakları: Ulusal Bir Tarama Çalışması”, Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi, 32(4), 54-63.

Panici, R.M. 2001. Ego Development, Personal and Educational Experience, and Multicultural Counseling Competence among Counseling Students, Doctoral Dissertation, University of Georgia, GA.

Palm, K. M., Follette V. M. 2011. “The Roles of Cognitive Flexibility and Experiential Avoidance in Explaining Psychological Distress in Survivors of Interpersonal Victimization”, Journal of Psychopathology and Behavioral Assesment, 33(1), 79-86.

Parekh, B. 2002. Çokkültürlülüğü Yeniden Düşünmek. Çev. Bilge Tanrıseven. Ankara: Phoenix Yayınevi.

Pedersen, P. 1990. “The Constructs of Complexity and Balance in Multicultural Counseling Theroy and Practice”, Journal of Counseling and Devlopment, (68), 550-554.

Pedersen, P. B. 1991. “Multiculturalism as a Generic Approach to Counseling”, Journal of Counseling & Development, 70(1), 6-12.

Pedersen, P. B.. 2000. The Importance of “Cultural Psychology” Theory for Multicultural Counselors. Ed. Robert T. Carter. Handbook of Racial-Cultural Counseling and Psychology: John Wiley & Sons. Inc.

Pedersen, P. B., Ivey, A. E. 1993. Culture-Centered Counseling And Interviewing Skills. A Practice Guide. London: Praeger Publishers.

Peterson B. 2004. Cultural Intelligence: A Guide to Working With from Other Cultures. Maine, Intercultural Press.

Peterson, M. G. 2013. Therapist Cultural Intelligence as a Moderator of Working Alliance and Outcome in Multicultural Counseling, Doctoral Dissertation. University of Minesota, Minesota.

Ponterotto, J. G., Benesch, K. F. 1988. "An Organizational Framework for Understanding The Role of Cultur in Counseling", Journal of Counseling & Development, 66(5), 237-241.

Ponterotto, J. G., Casas, J. M. 1987. "In Search of Multicultural Competence Within Counselor Education Programs", Journal of Counseling & Development , 65(8), 430-434.

Pope-Davis, D. B., Reynolds, A. L., Dings, J. G., Nielson, D. 1995. "Examining Multicultural Counseling Competencies of Graduate Students in Psychology", Professional Psychology: Research and Practice, 26(3), 322-329.

Pope-Davis, D.B., Reynolds, A. L., Dings, J. G., Ottavi, T. M.1994. "Multicultural Competencies of Doctoral Interns at University Counseling Centers: An Exploratory Investigation", Professional Psychology: Research and Practice 25(4), 466-470.

Pope-Davis, D. B., Constantine, M. 1996. MCT Theory and Implications for Practice. ed. Derald Wing Sue, Ivey, Paul B. Pedersen**.** *A Theory of Multicultural Counseling & Therapy* (pp.65-85). California: Brooks/Cole Publishing Company.

Pope-Davis, D. B., Ottavi, T. M., Ottavi, T. M. 1994. "Examining the Association between Self-Reported Multicultural Counseling Competencies and Demographic Variables Among Counselors", Journal of Counseling and Development, 72(6), 651-654.

Pope, V. T., Kline, W. B. 1999. "The Personal Characteristics Of Effective Counselors: What 10 Experts Think", Psychological Reports, 84,1339-1344.

Rehg, M. T., Gundlach, M. J., Grigorian, R. A. 2012. "Examining the Influence of Cross-Cultural Training on Cultural Intelligence and Specific Self-Efficacy", Cross Cultural Management: An International Journal, 19(2), 215-232.

Rengi, Ö., Polat, S. 2014. "Sınıf Öğretmenlerinin Kültürel Farklılık Algıları ve Kültürlerarası Duyarlılıkları", Journal of World of Turks, 6(3),135-156.

Resmî Gazete. 2015. Millî Eğitim Bakanlığı Öğretmen Atama ve Yer Değiştirme Yönetmeliği. 17 Nisan 2015 tarih ve 29329 sayılı Resmi Gazete. http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2015/04/20150417-4.htm adresinden Son erişim tarihi: 03.02.2017

Resmî Gazete. 2016. Sözleşmeli Öğretmen İstihdamına İlişkin Yönetmelik. 3 Ağustos 2016 tarih ve 29790 sayılı Resmî Gazete. http://mevzuat.meb.gov.tr/html/sozogristihdam/sozogristihdam_0.html Son erişim tarihi: 03.02.2017

Richardson, T. Q., Elizabeth, J. Jacobs, E. J. 2002. Contemporary issues in multicultural counseling: Training competent counselors. In J. Trusty, E. J. Looby and D. S. Sandhu (Eds.). Multicultural Counseling: Context, theory and practice and Competence (pp. 31-53). Thousand Oaks: Sage Publications.

Ridley, C. R.,. Kleiner, A. J. 2003. Multicultural Counseling Cmpetence: History Themes and Issues. Ed. D. B Pope Davis, H. L.K. Coleman, W. M. Liu, R.L Toporek. Handbook of Multicultural Competencies in Counseling & Psychology. 3-20. Thousand Oaks, CA: Sage

Robertson, J., Fitzgerald, L. F. 1990. "The (Mis)treatment of Men: Effects of Client Gender Role and Life-Style on Diagnosis and Attribution of Pathology", Journal of Counseling Psychology, 37(1), 3-9. http://dx.doi.org/10.1037/0022-0167.37.1.3

Robinson, G. Beth, 1997. The Relationship among School Counselors' Selfperceptions of Multicultural Counseling Competencies and Ethnic Identity Development. Doktora Tezi. Texas Tech University.

Robles-Piña, R. A, McPherson, R. H. 2002. "The Relationship Between Educational and Demographic Variables and Supervisor's Multicultural Counseling Competencies", The Clinical Supervisor, 20(2), 67-79.

Aktaran: Martin, M. Matthew, Carolyn M. Anderson. 1998. The Cognitive Flexibility Scale: Three Validity Studies. **Communication Reports.** c.11. s. 1: 1-9).

Roper, B., David D. 2000. "Howard Gardner: Knowledge, learning and development in drama and arts education", Research in Drama Education, 5(2), 217:233

Saint A. D. 2009. "Cultural Determinants of Help Seeking: A Model for Research and Practice", Research and Theory For Nursing Practice, 23(4), 259-278.

Salvador, C. M. 1997. Effects of the Intercultural Awareness Development Courses on First Year Students. Multicultural Competency. Doctoral Dessertation. California School of Professional Psychology, CA.

Sapmaz, F., Doğan, T. 2013. "Bilişsel Esnekliğin Değerlendirilmesi: Bilişsel Esneklik Envanteri Türkçe Versiyonunun Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmaları", Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 46(1),143-161.

Samuels, A. 1991. Pscychopathology Contemporary Jungian Percpectives: New York: Guilford Press (Aktaran: Sharf, Richard. S. 2014. Psikoterepi ve Psikolojik Danışma Kuramları: Kavramlar ve Örnek Olaylar. (5.baskı). Çev.Nilüfer Voltan Acar. Ankara: Nobel Yayınevi

Scheffe, H. (1953). A Method of Judging all Contrasts in The Analysis of Variance. Biometrika, 40, 87-104. (Aktaran: Kayri, Murat. 2009. Araştırmalarda Gruplar Arası Farkın Belirlenmesine Yönelik Çoklu Karşılaştırma (Post-Hoc) Teknikleri, Journal of Social Science. c. 19. s.1: 51-64).

Schumacker R. E, Lomax, R. G. 2004. A Begginer's Guide to Structural Equation Modeling. Second Edition. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates Publishers.

Serim, F., Cihangir-Çankaya, Z. 2015. "Yetişkinlerde Psikolojik Yardım Arama Tutumlarının Yordanması", Ege Eğitim Dergisi, 16 (1), 177-198

Sezer, S. 2017. "Çok Kültürlü Psikolojik Danışma Dersi'nin PDR Öğrencilerinin Cok Kültürlü Bakış Açıları Üzerindeki Etkisi", Eğitim, Bilim ve Toplum Dergisi. 15(17), 9-30.

Sharf, R. S. 2014. Psikoterepi ve Psikolojik Danışma Kuramları: Kavramlar ve Örnek Olaylar (5. Baskı). Çev. Nilüfer Voltan Acar. Ankara: Nobel Yayınevi

Singh, S.B.A. 2010. Understanding the Relationship of Multicultural Case Conceptualization, Multicultural Self-Efficacy and Ethnocultural Empathy in Psychology Trainees, Doctoral Dessertation, The Garduate Faculty at The University of Houston.

Siviş-Çetinkaya R., Karaırmak, Ö. 2012. Psikolojik Danışman Eğitiminde Süpervizyon. Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi, 4(37), 107-121.

Smith, M. K. 2002. Howard Gardner and Multiple Intelligences. The Encyclopedia of Informal Education. http://www.infed.org/thinkers/gardner.htm.
Son erişim tarihi: 13.02.2017

Smith, T. B., Constantine, M.G., Dunn, T. W., Dinehart, J. M., Montoya, J. A. 2006. "Multicultural Education in The Mental Health Professions: A Meta Analytic Review", Journal of Counseling Psychology, 53, 132–145.

Spiro, R. J., Jihn-Chang J. 1990. Cognitive Flexibility and Hypertext: Theory and Technology for he nonlinear and multidimensional traversal of complex subject matter. Cognition Education and Multimedia: Exploring Ideas in High Technology. Ed. Ed. Don Nix and Rand J. Spiro. Hillsdale: Lawrence Erlbaum Associates.

Spurgeon, S. L., Gibbons, M.M., Cochran, J.L. 2012. "Creating Personal Dispositions for a Professional Counseling Program", Counseling and Values, 57(4), 96-108

Stevens, A. D. 2009. Social Problem-Solving and Cognitive Flexibility: Relations to Social Skills And Problem Behavior of At-Risk Young Children. Doctoral Dissertation. Seattle Pacific University School of Psychology, Family & Community.

Sue, D. W., 1990. "Culture Specific Strategies in Counseling: A Conceptual Framework", Professional Psychology, 24, 424-433.

Sue, D. W., 2006. Multicultural Social Work Practice. Somerset, NJ: Wiley & So.

Sue, D. W.,. Bernier, J. E., Durran, A., Feinberg, L., Pedersen, P., Smith, E.J., Vasquez-Nuttal, E. 1982. "Position Paper: Cross-Cultural Counseling Competencies", The Counseling Psychologist, 10(2), 45-52.

Sue, D.W., Arredondo, P., McDavis, R.J. 1992. "Multicultural Counseling Competencies and Standards: A Call to The Profession", Journal of Counseling & Development, 70(4), 477-486.

Sue, D. W., Ivey, A.E., Pedersen, P. B. 1996. A Theory of Multicultural Counseling and Therapy. California: Brooks/Cole Publishing Company.

Sue, D. W., David S. 1977. "Barriers to Effective Cross-cultural Counseling", Journal of Counseling Psychology, 24(5), 420-429.

Sue, D.W., David S. 2008. Counseling the Culturally Diverse: Theory and Practice**.** New Jersey: John Wiley and Sons.

Sue, D. W., Sue, D. 2016. Counseling the Culturally Diverse: Theory and Practice .7. ed. New York: John Wiley & Son.

Sue, D. W, Patricia A., McDavis. R.J. 1992. “Multicultural Counseling Competencies and Standards: A Call to The Profession”, Journal of Counseling and Development, 70(4), 477-486

Sümbüloğlu, K., Sümbüloğlu, V. 1998. Biyoistatistik. Ankara: Şahin Matbaası.

Sümer, N. 2000. “Yapısal Eşitlik Modelleri: Temel Kavramlar ve Örnek Uygulamalar”, Türk Psikoloji Yazıları, 3(6), 49-74.

Swanson, J. L. 1993. “Integrating a Multicultural Perspective into Training for Career Counseling: Programmatic and Individual Interventions”, The Career Development Quarterly, 42(1), 41-49.

Şahin, F., Gürbüz,S., Köksal, O., Ercan. Ü. 2013. “Measuring Cultural Intelligence in The Turkish Context”, International Journal of Selection and Assessment, 21(2), 135-144.

Tabachnick B. G., Fidell, L.S. 2015. Çok Değişkenli İstatistiklerin Kullanımı (6. Baskı). Çev.Mustafa Baloğlu. Ankara: Nobel Yayıncılık.

Taylor, C. 1996. Çokkültürlülük. Çev. L. Köker. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Thomas, D.C., Inkson, K. 2004. Cultural Intelligence: People Skills For Global Business. San Francisco, CA: Berrett-Koehler.

Thurston, B., Mark A., Runco, M. A. 1999. Flexibility. Encyclopedia of Creativity: Volume 1. ed. Steven Pritzker. USA: Elsevier Inc.

Triandis, H.C. 1995. Individualism and Collectivism. Boulder, CO: Westview Press

Triandis, H. C. 2001. “Individualism-Collectivism and Personality”. Journal of Personality, 69(6), 907-924.

Triandis, H. C., “Eunkook Suh. 2002. Cultural Influences on Personality”, Annual Review of Psychology, 53(1), 133-160.

Türk Dil Kurumu. **Büyük Türkçe Sözlük**. Kültür.http://www.tdk.gov.tr.
Son erişim tarihi: 03.02.2017

Türk PDR Derneği. 2007. Psikolojik Danışma ve Rehberlik Alanında Çalışanlar için Etik Kurallar (7. Baskı). Ankara.

Türküm, S. 2001. “Stresle Başa Çıkma Biçimi, İyimserlik, Bilişsel Çarpıtma Düzeyleri ve Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutumlar Arasındaki İlişkiler: Üniversite Öğrencileri Üzerinde Bir Araştırma”, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bililimler Dergisi, 1(2), 1-16.

Tourek, S.C. 2014. A Case for Mindfulness Practice in Fostering Multicultural Competence in Counseling. Doctoral Dissertation. University Of Minnesota.

Ullman, J. B. 2015. Yapısal Eşitlik Modellemesi (Editör: BG. Tabachnick ve L. S Fidell). Çok Değişkenli İstatistiklerin Kullanımı. 6.baskı. 653-771 Needham Heights, MA: Allyn ve Bacon.

UNESCO, 1982. Mexico City Declaration on Cultural Policies http://portal.unesco.org/culture/en/files/12762/11295421661mexico_en.pdf/mexico_en.pdf
Son erişim tarihi: 05.02.2017

Uslu, M., Ramazan A. 2005. “Psikolojik Danışmanların Danışma Becerisi Düzeylerinin İncelenmesi”, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 14, 509-519.

Wampold, B. E. 2011. Qualities and Actions of Effective Therapists. American Psychological Association. Retrieved from https://www.apa.org/education/ce/effective-therapists.pdf Son erişim tarihi:11.12.2018

Wei, M., Tsai, P.C., Lannin, D., Tucker, J. 2015. “Mindfulness, Psychological Flexibility, and Counseling Self-Efficacy: Hindering Self-Focused Attention as a Mediator”, The Counseling Psychologist, 43(1), 39-63.

Whitney, J. M. 2006. Self-perceived multicultural counseling competence of licensed professional counselors. Doctoral Dissertation. The Ohio State University.

Williams, D. M. 2010. School Counselor’s Multicultural Counseling Competence: an Exploratory Study. Doctoral Dessertation. Capella University, Michigan.

Whitman, J. S, Bidell, M.P. 2014. “Affirmative Lesbian, Gay, and Bisexual Counselor Education And Religious Beliefs: How Do Webridge The Gap?”, Journal of Counseling and Development, 92(2), 162-169. doi:10.1002/j.1556-6676.2014.00144.x

Van D., Ang, S., Nielsen, S. K., T.M. 2007. Cultural Intelligence. ed. Stewart Clegg, James R. Bailey. **International Encyclopedia of Organization Studies.** 345-350. Thousand Oaks, CA: Sage.

Van Dyne, L., Ang, S., Ng, K.Y., Rockstuhl, T., Tan, M.L., Koh. C. 2012. “Sub Dimensions of the Four Factor Model of Cultural Intelligenece: Expanding the Conseptualization and Measurement of Cultural Intelligence”, Social and Personality Psychology Compass, 6(4), 295-313.

Vaughn, V. 2007. What is the Basis for White School Counselors' Assumptions of Their Multicultural Counseling Competency? Dissertation Abstracts https://search.proquest.com/openview/9fab295c0f45d45cf6b51a6caa65e07c/1?pq-origsite=gscholar&cbl=18750&diss=y [12.11.2018]

Venart, E., Vassos, S., Pitcher-Heft, H. 2007. “What Individual Counselors Can Do to Sustain Wellness”, Journal of Humanistic Counseling, Education, and Development, 46, 50-65.

Voltan-Acar, N. 1992. Comparison among The Experienced and Inexperienced Group Counselors. PDR’de Yirmibeş Yıl. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Voltan-Acar, N. 2009. Grupla Psikolojik Danışma İlke ve Teknikleri (7. Baskı). Ankara: Nobel Yayınevi.

Voltan-Acar, N. 2013. Yeniden Terapötik İletişim: Kişiler Arası İlişkiler (9. Baskı). Ankara: Nobel Yayınevi.

Yayla, E. 2016. Psikolojik Danışmanların Etkili Psikolojik Danışman Niteliklerinin Psikolojik Danışma Öz-Yeterlik Algılarına Göre İncelenmesi: İzmir İli Örneği. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Yılmaz O., Voltan-Acar, N. 2015. “Psikolojik Danışman Eğitiminde Süpervizyonun Önemi ve Grupla Psikolojik Danışmadaki Rolü”, *Abant İzzet* Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 15(1), 342-356.

Yılmaz, V., Dalbudak, İ. 2018. “Aracı Değişken Etkisinin İncelenmesi: Yüksek Hızlı Tren İşletmeciliği Üzerine Bir Uygulama”, Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi 14(2), 517-534.

Yörükoğlu, A. 2004. Çocuk Ruh Sağlığı. İstanbul: Özgür Yayınları.

Yüksel-Şahin, F. 2014. Psikolojik Danışma Kuramlarına Genel Bir Bakış. Psikolojik Danışma Kuramları. Ed. Ahmet Akın, Rukiye Şahin. İstanbul: Lisans Yayıncılık.

Yüksel-Şahin, F. 2018. Psikolojik Danışmanlar İçin El Kitabı. Ankara: Nobel Yayınevi Basım Dağıtım.

EKLER

Ek 1: Doktora Tez Araştırması Bilgilendirilmiş Onay Formu

Tez Konusu: Psikolojik Danışmanların Etkili Psikolojik Danışman Nitelikleri, Özyetkinlikleri ile Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışma Yeterlikleri Arasındaki İlişkide Kültürel Zekânın ve Bilişsel Esnekliğin Aracı Rolü

"Bu araştırmayı yürüten Arzu Buyruk Genç araştırmanın amacı, süresi ve ne yapmam istendiği hakkında ayrıntılı sözlü ve yazılı bilgi verdi. Araştırmayla ilgili her soruyu kendisine sorabildim. Cevapları ve bana verilen bilgiyi anladım. Bu çalışmadan istediğim zaman çıkabileceğimi anladım. Bu araştırma sonuçlarının kullanılmasını kısıtlamayacağımı; tez ve yayın gibi bilimsel dokümanlarda kullanabileceğini kabul ediyorum"

Katılımcının İmzası:

_____

Araştırmayı yapan ben Arzu Buyruk-Genç, araştırma sırasında etik ilkelere uymayı ve katılımcının kişisel verilerini korumayı kabul ediyorum.

Adres: Yıldız Teknik ÜniversitesiÜniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
E-Posta:
Tarih:
Araştırmacının İmzası:

Ek 2. Kişisel Bilgi Formu

Değerli katılımcılar, bu ölçekler araştırma amacıyla hazırlanmıştır. Ölçeklerden elde edilen veriler toplu olarak değerlendirilecek ve sadece Doktora Tez çalışmasının amacına uygun olarak kullanılacaktır. Bu nedenle ölçeğe adınızı yazmanıza gerek yoktur. İçtenlikle vereceğiniz cevaplar araştırmanın amacına ulaşmasına katkı sağlayacaktır. Lütfen herbir maddeyi atlamadan işaretleyiniz. İlgi ve katkılarınız için teşekkür eder, saygılar sunarım.

Arzu Buyruk –Genç, *Yıldız Teknik Üniversitesi, SBE, Psikolojik Danışma ve Rehberlik*

Prof. Dr. Fulya Yüksel Şahin *Yıldız Teknik Üniversitesi,Eğitim Fakültesi .Psikolojik Danışma ve Rehberlik*

KİŞİSEL BİLGİ FORMU

Cinsiyetiniz: Kadın:( ) Erkek:( )

Kıdeminiz Nedir? :

1) 0-5 yıl ( ) 2) 6-11 yıl ( ) 3) 12-17 yıl ( ) 4) 18-23 yıl ( ) 5) 24 Yıl ve Üstü ( )

Mezun Olduğunuz Üniversite:

Mezun Olduğunuz Program/Bölüm:

Üniversite Eğitiminiz Sırasında;

Bireysel Psikolojik Danışma Uygulaması Yaptınız mı? Evet ( ) Hayır ( )

Bireysel Psikolojik Danışma İçin, Kaç Oturum yaptınız?

3-5 ( ) 8-10 ( ) 11- 15 ( ) 16-20 ( ) 21 ve üstü ( )

Bireysel Psikolojik Danışma Uygulaması İçin Süpervizyon Aldınız mı? Evet ( ) Hayır ( )

Grupla Psikolojik Danışma Uygulaması Yaptınız mı? Evet ( ) Hayır ( )

Grupla Psikolojik Danışma İçin, Kaç Oturum yaptınız?

5 ( ) 10 ( ) 15 ( ) 20 ( ) 21 ve üstü ( )

Grupla Psikolojik Danışma Uygulaması İçin Süpervizyon Aldınız mı? Evet ( ) Hayır ( )

Çalıştığınız Eğitim Kademesi Nedir?

1)Okulöncesi ( )	**2) İlkokul ( )**	**3)Ortaokul ( )**
4) Lise ( )	**4) Rehberlik Araştırma Merkezi ( )**	
Öğrenim Düzeyiniz: Lisans ( )	**Yüksek Lisans ( )**	**Doktora ( )**

Ek 3. Etkili Psikolojik Danışman Niteliklerini Değerlendirme Ölçeği (EPNİDÖ)

Açıklama: Aşağıdaki ifadelerin sizi ne kadar tanımladığını işaretleyiniz. Eğer bir ifade, henüz hiç karşılaşmadığınız bir davranışı ya da durumu anlatıyorsa "karşılaşmış olsam nasıl davranırdım yada düşünürdüm" diye düşünerek kendinizi değerlendiriniz. Lütfen işaretsiz ifade bırakmayınız.	**Beni hiç**	**Beni**	**Beni kısmen**	**Beni niteliyor**	**Beni tamamen**
1. Psikolojik danışmanlık kuramları hakkında bilgiye sahibim					
2.					
3.					
4.					
5.					
6. Psikolojik danışmanlık ile ilgili çeşitli alanlardaki yenilikleri merak ederim					
7.					
8.					
9. Günde birkaç danışanı ardı ardına görebilecek fiziksel dayanıklılığım vardır					
10.					
11.					
12.					
13. Psikolojik danışmanlık teorilerini danışanlara uygun olacak şekilde uyarlayabilirim					
14.					
15.					
16.					
17.					
18. Danışanlara süreç boyunca danışmanlık sorumluluklarımı aşmadan destek olurum					
19.					
20.					
21. Psikolojik danışman olmayı seviyorum					
22.					
23. Danışanın haklarını koruyacak etik kurallar çerçevesinde davranmaya çalışırım					
24.					
25.					
26. Etkili bir danışma sürecini bozabilecek çözülmemiş sıkıntılarımın farkındayım					

Ek 4. Kültürel Zekâ Ölçeği (KZÖ)

	Açıklama: Her bir ifadeyi okuduktan sonra, buna ne derece katıldığınızı ya da katılmadığınızı size verilen liste üzerinde ayrılan yere işaretlemeniz istenmektedir. Lütfen işaretsiz ifade bırakmayınız.	Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
1	Farklı kültürel geçmişe sahip insanlarla etkileşim kurarken kullandığım kültürel bilgilerin farkındayım.					
2						
3						
4						
5	Diğer kültürlerin yasal ve ekonomik sistemlerini bilirim.					
6						
7						
8	.					
9						
10	Diğer kültürlerin sözel olmayan davranışları (jest ve mimik) ifade etme şekillerini bilirim.					
11						
12						
13						
14	Yabancısı olduğum bir kültürde yaşamaktan hoşlanırım.					
15						
16	Konuşma davranışlarımı (örneğin; ses tonu, aksan vb.) kültürlerarası iletişimin gereklerine göre ayarlarım.					
17						
18	Konuşma hızımı kültürlerarası etkileşimin gereklerine göre değiştirebilirim.					
19						
20	Yüz ifadelerimi kültürlerarası etkileşimin gereklerine göre değiştirebilirim.					

Ek 5. Bilişsel Esneklik Envanteri (BEE)

Aşağıda insanların karşılaştıkları olaylara ilişkin duygu düşünce ve davranışlarını ifade eden cümleler yer almaktadır. Bu ifadelerin size uygun oluş derecesine göre (1) Hiç uygun değil; (2) Uygun değil; (3) Biraz uygun; (4) Uygun; (5) Tamamen Uygun seçeneklerinden birisini işaretleyiniz. Lütfen işaretsiz ifade bırakmayınız.		Hiç uygun değil	Uygun değil	Biraz uygun	Uygun	Tamamen uygun
1	Olay ve durumları değerlendirmede iyiyimdir.					
2						
3						
4	Zor durumlarla karşılaştığım zaman, kontrolümü kaybediyor gibi hissederim.					
5						
6						
7						
8						
9	Zor durumlarla baş edebilmek için önümde farklı birçok seçeneğin olması benim için sıkıntı vericidir.					
10						
11						
12						
13	Bir zorlukla karşılaştığımda nasıl davranacağımla ilgili olarak pek çok seçeneği göz önünde bulundururum.					
14						
15						
16	Davranışların nedenlerini anlamaya çalışırken bütün olası gerçekleri ve bilgileri göz önünde bulundururum.					
17						
18	Zor bir durumla karşılaştığımda durur ve çözüm için çeşitli yollar düşünürüm.					
19						
20	Zor durumlarla ilgili harekete geçmeden önce pek çok seçeneği değerlendiririm.					

Ek 6. Çokkültürlü Psikolojik Danışma Yeterlikleri Ölçeği (ÇPDYÖ)

Açıklama: Aşağıdaki ifadelerin sizi ne kadar tanımladığını derecelendiriniz.Lütfen işaretsiz ifade bırakmayınız.	**Beni hiç tanımlamıyor**	**Beni**	**Beni orta düzeyde**	**Beni tanımlıyor**	**Beni tamamen tanımlıyor**
1.					
2.					
3.					
4.Farklı kültüre mensup danışanlarımla çalışırken danışanların bazı davranışlarını yadırgadığımı fark ediyorum.					
5.Farklı kültüre mensup danışanlarımla çalışırken sözsüz iletişimlerini uygun ve doğru bir şekilde anlayabilirim.					
6.					
7.					
8.Farklı kültüre mensup danışanlarımın inanç, değer ve gelenekleri hakkında bilgi sahibiyim.					
9.					
10.					
11.Farklı kültüre mensup danışanlarımla çalışırken sözel iletişimlerini uygun ve doğru şekilde anlayabilirim.					
12.					
13.					
14.					
15.					
16.Farklı kültüre mensup danışanlarımın aile yapıları ve hiyerarşileri hakkında bilgi sahibiyim.					
17.					
18.Farklı kültüre mensup danışanlarımla çalışırken danışanlarımın düşünce ve davranışlarındaki kültür etkisini anlayabilirim.					
19.					
20.Farklı kültüre mensup danışanlarımın iletişim stilleri hakkında bilgi sahibiyim.					
21.					
22.					
23.					
24.					
25.					
26.Farklı kültürlere mensup danışanlarımla çalışırken sözel ifadelerimi uygun ve doğru şekilde iletebilirim.					

Ek 7. Kullanılan Ölçeklerin İzin Yazıları

Etkili Psikolojik Danışman Nitelikleri Ölçeği'nin İzin Yazısı

Fwd: EPNİDÖ

Gelen Kutusu x

fatma ebru Ikiz <ikizef@gmail.com> 10.01.2017

Alıcı: bana

Merhaba Arzu hanım, ölçek ektedir, çalışmanızda kullanabilirsiniz, makalesinden gereken bilgileri edinirsiniz, bir de öğrencim Ercan Yayla tarafından yürütülen yüksek lisans tezinden yararlanabilirsiniz, iyi çalışmalar.

Doç.Dr. F. Ebru İKİZ

Dokuz Eylül Üniversitesi

Buca Eğitim Fakültesi

Eğitim Bilimleri Bölümü

1. Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı
2. F. Ebru Ikiz, Assoc. Prof. Dr.
3. Dokuz Eylül University
4. Buca Faculty of Education
5. The Department of Psychological Counseling and Guidance
6. 35160 İzmir/TURKEY
7. Phone: +90 232 301 22 59

Kültürel Zekâ Ölçeği'nin İzin Yazısı

Mustafa İLHAN <mustafailhan21@gmail.com>

8.01.2017

Alıcı: bana

Merhaba Arzu Hocam,

Kültürel Zekâ Ölçeği'ni (KZÖ) çalışmanızda kullanmanız beni de sevindirir. Ölçek ekte gönderilmiştir. Ölçek hem 5'li hem 7'li derecelendirmede geçerli ve güvenilir sonuçlar üretmektedir. Dolayısıyla çalışmalarınızda, ölçeği 5'li ya da 7'li dereceleme ile kullanabilirsiniz. Ölçekten her bir alt boyuta ilişkin puan alınabildiği gibi kültürel zekâya ilişkin toplam bir puan da alınabilmektedir. Çalışmalarınızda kolaylıklar dilerim....

7 Ocak 2017 23:31 tarihinde Arzu Buyruk Genç <arzubuyrukgenc@gmail.com> yazdı:

Bilişsel Esneklik Envanteri'nin İzin Yazısı

sapmazfatma@gmail.com

8.01.2017

Alıcı: bana

Merhabalar ;
Ölçek maddeleri ve gerekli tüm bilgiler ekte yer almaktadır. Çalışmanızın sonuçları hakkında beni de bilgilendirirseniz memnuniyet duyarım. İyi çalışmalar.

7 Ocak 2017 22:36 tarihinde Arzu Buyruk Genç <arzubuyrukgenc@gmail.com> yazdı:

Çokkültürlü Psikolojik Danışma Yeterlikleri Ölçeğinin İzin Yazısı

Ömer ÖZER <omer_ozer@anadolu.edu.tr> 7.01.2017

Alıcı: bana

Ölçek ve tez çalışmasının tamamı yöktez de mevcuttur . Tabii ki kullanabilirsiniz .araştırmanız tamamlandığında okumak isterim. Kolaylıklar dilerim.

Ömer ÖZER
Uzm. Psikolojik Danışman
Anadolu Üniversitesi
Psikolojik Danışma ve Rehberlik Merkezi
İki Eylül Kampüsü, Yabancı Diller Yüksek Okulu içi, Kat :1 Tepebaşı - Eskişehir
0222 335 05 80 / 1226-6042

7 Ocak 2017 23:42:39 Arzu Buyruk Genç <arzubuyrukgenc@gmail.com> yazdı:

TÜBİTAK

Ek 8: YTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Anket İzni

EBYS

Elektronik Belge Yönetim Sistemi

T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Sayı : 44513635-302.99-E.1710020529 **Tarih**: 02.10.2017
Konu : Anket izin yazısı

İLGİLİ MAKAMA

Enstitümüz Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık doktora programı öğrencisi 14736007 nolu Arzu BUYRUK GENÇ'in, "Psikolojik Danışmanların Etkili Psikolojik Danışma Nitelikleri, Öz Yetkinlikleri İle Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışman Yeterlikleri Arasındaki İlişkide Kültürel Zekanın ve Bilişsel Esnekliğin Aracı Rolü" konulu tezi için Devlet Okullarında ve Rehberlik Araştırma Merkezlerinde görev yapan PDR mezunu Psikolojik Danışmanlara ölçek uygulamak istemektedir.

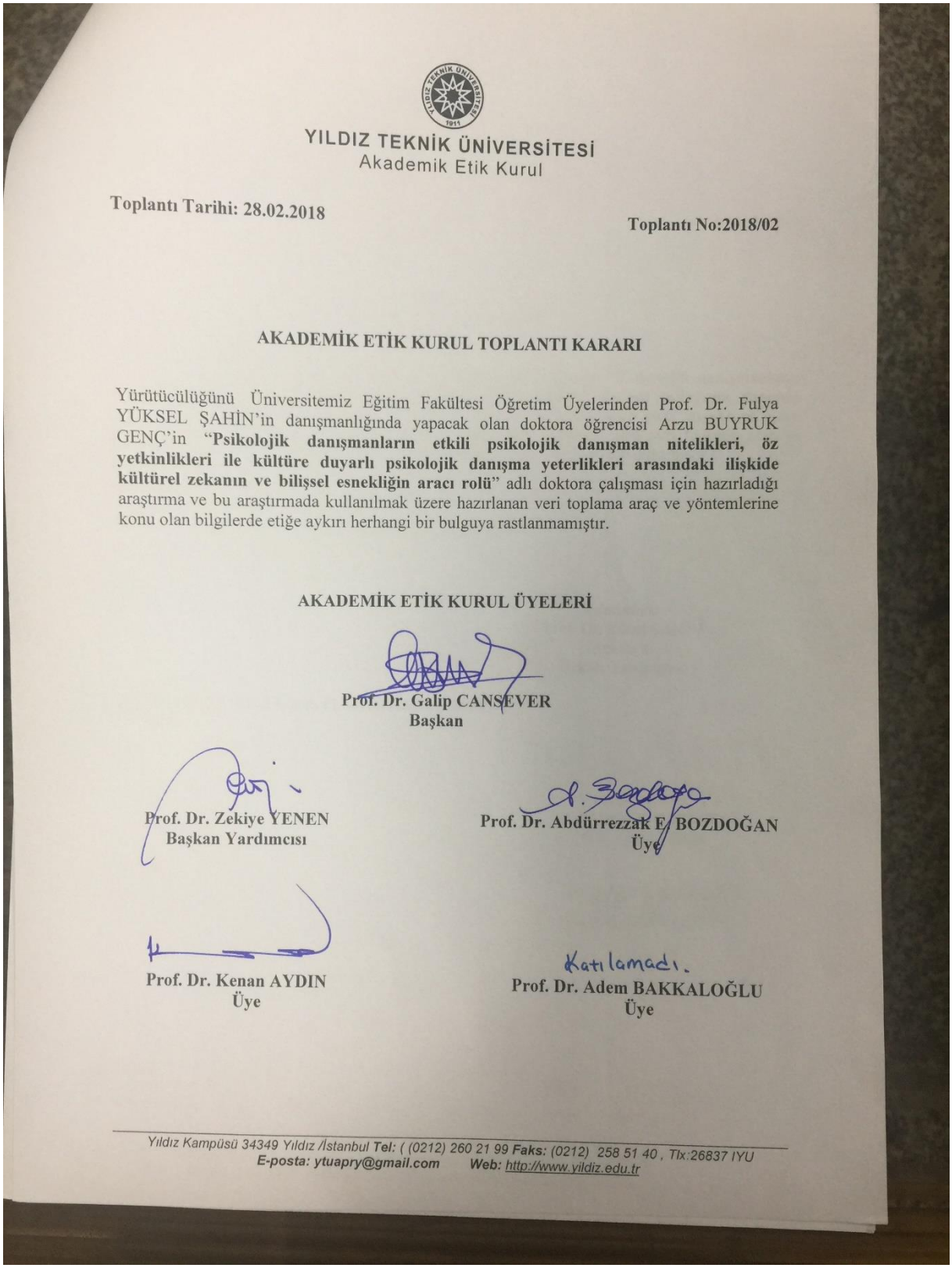
Adı geçen öğrencinin ekte yer alan ölçeği uygulaması hususunda gerekli iznin verilmesini arz/rica ederim.

e-imzalıdır
Prof. Dr. Ali Fuat ARICİ
Enstitü Müdürü

Adres : Yıldız Teknik Üniversitesi 34349 Beşiktaş/İSTANBUL
Tel : (212) 383 31 24
Fax : 0212 383 31 18
İrtibat : Merve ORAL
Web : www.sbe.yildiz.edu.tr
e-Posta : mervegezen1734@gmail.com

Bu belge 5070 sayılı elektronik imza kanununa göre güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.
http://www.ebys.yildiz.edu.tr/Dogrulama/Index?EvrakNo=E.1710020529&ErisimKodu=67673045

Ek 9. Etik Kurul Onayı



YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
Akademik Etik Kurul

Toplantı Tarihi: 28.02.2018

Toplantı No:2018/02

AKADEMİK ETİK KURUL TOPLANTI KARARI

Yürütücülüğünü Üniversitemiz Eğitim Fakültesi Öğretim Üyelerinden Prof. Dr. Fulya YÜKSEL ŞAHİN'in danışmanlığında yapacak olan doktora öğrencisi Arzu BUYRUK GENÇ'in "**Psikolojik danışmanların etkili psikolojik danışman nitelikleri, öz yetkinlikleri ile kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri arasındaki ilişkide kültürel zekanın ve bilişsel esnekliğin aracı rolü**" adlı doktora çalışması için hazırladığı araştırma ve bu araştırmada kullanılmak üzere hazırlanan veri toplama araç ve yöntemlerine konu olan bilgilerde etiğe aykırı herhangi bir bulguya rastlanmamıştır.

AKADEMİK ETİK KURUL ÜYELERİ

Prof. Dr. Galip CANSEVER
Başkan

Prof. Dr. Zekiye YENEN
Başkan Yardımcısı

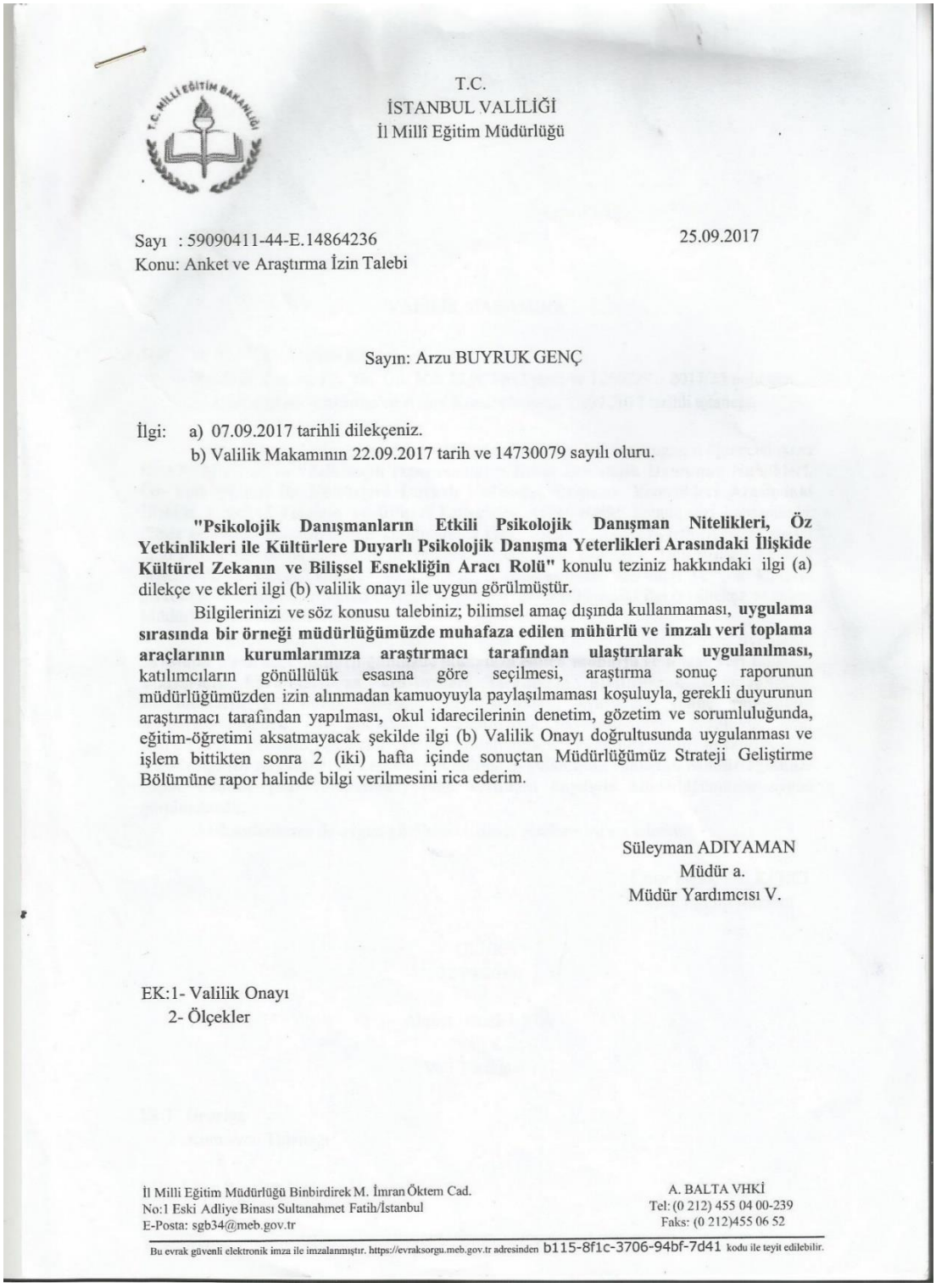
Prof. Dr. Abdürrezzak E. BOZDOĞAN
Üye

Prof. Dr. Kenan AYDIN
Üye

Katılamadı.
Prof. Dr. Adem BAKKALOĞLU
Üye

Yıldız Kampüsü 34349 Yıldız /İstanbul Tel: ((0212) 260 21 99 Faks: (0212) 258 51 40 , Tlx:26837 IYU
E-posta: ytuapry@gmail.com Web: http://www.yildiz.edu.tr

Ek 10. MEB Anket Ve Araştırma İzni



T.C.
İSTANBUL VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 59090411-44-E.14864236
Konu: Anket ve Araştırma İzin Talebi

25.09.2017

Sayın: Arzu BUYRUK GENÇ

İlgi: a) 07.09.2017 tarihli dilekçeniz.
b) Valilik Makamının 22.09.2017 tarih ve 14730079 sayılı oluru.

"Psikolojik Danışmanların Etkili Psikolojik Danışman Nitelikleri, Öz Yetkinlikleri ile Kültürlere Duyarlı Psikolojik Danışma Yeterlikleri Arasındaki İlişkide Kültürel Zekanın ve Bilişsel Esnekliğin Aracı Rolü" konulu teziniz hakkındaki ilgi (a) dilekçe ve ekleri ilgi (b) valilik onayı ile uygun görülmüştür.

Bilgilerinizi ve söz konusu talebiniz; bilimsel amaç dışında kullanmaması, **uygulama sırasında bir örneği müdürlüğümüzde muhafaza edilen mühürlü ve imzalı veri toplama araçlarının kurumlarımıza araştırmacı tarafından ulaştırılarak uygulanılması,** katılımcıların gönüllülük esasına göre seçilmesi, araştırma sonuç raporunun müdürlüğümüzden izin alınmadan kamuoyuyla paylaşılmaması koşuluyla, gerekli duyurunun araştırmacı tarafından yapılması, okul idarecilerinin denetim, gözetim ve sorumluluğunda, eğitim-öğretimi aksatmayacak şekilde ilgi (b) Valilik Onayı doğrultusunda uygulanması ve işlem bittikten sonra 2 (iki) hafta içinde sonuçtan Müdürlüğümüz Strateji Geliştirme Bölümüne rapor halinde bilgi verilmesini rica ederim.

Süleyman ADIYAMAN
Müdür a.
Müdür Yardımcısı V.

EK:1- Valilik Onayı
2- Ölçekler

İl Milli Eğitim Müdürlüğü Binbirdirek M. İmran Öktem Cad.
No:1 Eski Adliye Binası Sultanahmet Fatih/İstanbul
E-Posta: sgb34@meb.gov.tr

A. BALTA VHKİ
Tel: (0 212) 455 04 00-239
Faks: (0 212)455 06 52

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. https://evraksorgu.meb.gov.tr adresinden b115-8f1c-3706-94bf-7d41 kodu ile teyit edilebilir.

ÖZ GEÇMİŞ

Genel Bilgiler

Adı ve Soyadı: Arzu BUYRUK GENÇ

Doğum Yeri ve Tarihi: Osmaniye, 17/09/1978

E-posta: arzubuyrukgenc@gmail.com

Eğitim Durumu

2005-2008: Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Yüksek Lisans Programı

Yüksek Lisans Tez Konusu: İlişkilerle İlgili Bilişsel Çarpıtmaların, Anne Baba İlişkilerinin ve Bazı Kişisel Değişkenlerin Utangaçlığı Yordaması

1998-2002: Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Lisans Programı

1995-1997: Gülhane Askeri Tıp Akamedisi, Sağlık Meslek Yüksek Okulu Ön Lisans Programı Yabancı Dili: İngilizce

İş Deneyimleri

2004-Devam ediyor: Milli Eğitim Bakanlığı- Psikolojik Danışman

1998-2004: GATA- Ankara Çocuk Hastalıkları ABD-Hemşire

Mesleki Faaliyetler

2017-2018 Güz Dönemi: YTÜ Eğitim Fakültesi, EGT 4021 Rehberlik Dersi Yürütücüsü

Katıldığı Kurslar ve Seminerler

27-31.03.2006-Sosyal Beceri Eğitimi Semineri-MEB

10-14.04.2006-Anne Baba Eğitimi Semineri-MEB

20-24.11.2006-Sınıf Rehberlik Programı Eğitimi Semineri-MEB

26-30.03.2007-Davranış Değiştirme Yöntemleri ve Öfke Yönetimi Semineri-MEB

23-27.06.2008-Özel Eğitim Semineri-MEB

25.5.2019-12.06.2009-Yaratıcı Drama Liderliği 1-MEB

07-25.03.2011-Temel Kabiliyetler Testi 7-11 Kullanım ve Uygulama Kursu-MEB.

08-10.04.2015-Bağımlılıkla Mücadele Kursu-MEB

28.11.2016-02.12.2016-Çocuk Koruma Kanunun Kararları Danışmanlık Tedbiri Uygulayıcı Yetiştirme Kursu-MEB

22-24.03.2017-Psikoeğitim Uygulayıcı Kursu-MEB

14-16.01.2019-Özel Yetenekli Öğrencilere Yönelik Destek Eğtimi Odası Farkındalık Kursu-MEB

Makaleler

Buyruk-Genç A., Yüksel-Şahin F. (2018). Psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, 6*,(85): 593-618.

Engin M.D., Amanvermez Y., Buyruk-Genç A. (2017). Ruminasyon ve yaşamda anlamın farklı öz-anlayış düzeylerine göre incelenmesi. *Kalem Eğitim ve İnsan Bilimleri Dergisi, 7*(2): 353-372.

Zeren Ş.G., Amanvermez Y., Buyruk Genç A., Ermumcu E., Kalay T., Satici B. ve diğ. (2017). Yükseköğretimde kariyer merkezlerinin incelenmesi:İstanbul ili örneği. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi, 7* :554-564.

Kongre/Sempozyumların Bilidiri Kitaplarında Yer Alan Yayınlar

Buyruk Genç A., Yüksel Şahin F., (2018). Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışma Yeterliklerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi. 20. Uluslararası Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi. 25-27 Ekim 2018, Samsun, Türkiye.

Buyruk Genç A., Zeren Ş.G., Bulut E., (2018). Kariyer Danışmanlığında Kaos Kuramı Üzerine Bir İnceleme, EJER 2018 V. Avrasya Eğitim Araştırmaları Kongresi, 2-5 Mayıs 2018 Antalya, Türkiye.

Zeren Ş.G., Amanvermez Y., Erus S.M., Buyruk Genç A., (2018). Çevrimiçi Psikolojik Danışma, Çevrimiçi Süpervizyon ve Çevrimiçi Akran Süpervizyonu Deneyimi: Psikolojik Danışmanların Görüşleri, EJER 2018 V. Avrasya Eğitim Araştırmaları Kongresi, 2-5 Mayıs 2018, Antalya, Türkiye.

Buyruk Genç A., Amanvermez Y., Erus S.M., Zeren Ş.G., (2017). Erken Ayrılıklar: Neden Danışanlar Psikolojik Danışmayı Erken Bıraktılar?, ERPA International Congresses on Education, 18-21 Mayıs 2017, Budapeşte, Macaristan.

Erus S.M., Zeren Ş.G., Amanvermez Y., Buyruk Genç A. (2017). Kadınlar mı Yoksa Erkekler mi Daha Mutlu? Peki, ya Para Mutlu Eder mi? Üniversite Öğrencilerinin Psikolojik İyi Oluşları, ERPA International Congresses on Education, 18-21 Mayıs 2017, Budapeşte, Macaristan.

Zeren Ş.G., Amanvermez Y., Erus S.M., Yilmaz M.B., Duy B., Buyruk Genç A., (2017). Ekranın iki tarafı: Çevrimiçi psikolojik danışma, ERPA International Congresses on Education, 18-21 Mayıs 2017, Budapeşte, Macaristan.

Deniz M.E., Amanvermez Y., Buyruk-Genç A., (2015). Farklı Öz-Anlayış Düzeylerine Sahip Üniversite Öğrencilerinin Yaşamda Anlam ve Ruminasyon Düzeylerinin Karşılaştırılması, 13.Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi, 7-9 Ekim 2015, Mersin, Türkiye.

Desteklenen Projeler

Psikolojik danışmanların etkili psikolojik danışman nitelikleri, öz yetkinlikleri ile kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri arasındaki ilişkide kültürel zekânın ve bilişsel esnekliğin aracı rolü.", TÜBITAK Projesi, 118K403, Yürütücü, 2018-Devam Ediyor.

Çevrimiçi Psikolojik Danışma: Danışanın Öznel İyi Oluşu, Memnuniyeti ve Terapötik İşbirliğine Yönelik Algısı", TÜBITAK Projesi, 115K429, Bursiyer, 2017.

Üyelikleri

Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği